

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

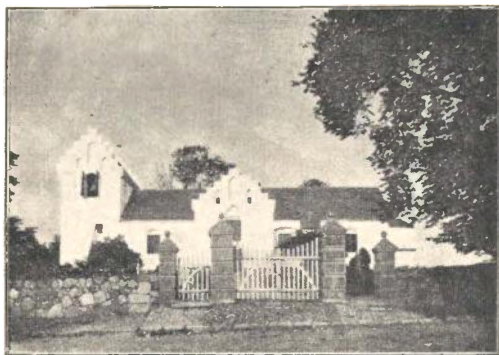
Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HISTORISKE OPLYSNINGER
OM
VERNINGE SOGN

VED
JOHN M. MØLLER

ODENSE
I KOMMISSION I DEN MILO'SKE BOGHANDEL
1916

Dette Skrift, som tilegnes

VERNINGE MENIGHED,

er ikke en Beskrivelse af Verninge Sogns nuværende Tilstand, men indeholder især Oplysninger fra ældre Tid.

Med Glæde har jeg samlet disse Oplysninger om det Sogn, hvor jeg havde min første Præstegjerning og fra alle Sider mødte en Velvillie, som jeg endnu mindes med Tak. Det er mit Haab, at jeg nu ogsaa skal faa den Glæde, at mit Skrift maa finde en god Modtagelse og blive læst med Interesse.

John M. Møller.

Kom ihu de gamle Dage, betragter Aarene fra Slægt
til Slægt!

5. Moseb. 32,7.

OVERSIGT

Indledning (Side) 1—3.

Byer, Gaarde og Huse 3—106.

Verninge 3—40 (Mordsag 9—31. Kro 32—40).

Hjelmerup 40—43. Solevad 43—45. Voldsgaard 45—47.

Langsted 47—60 (Mølle 57—60). Bregnemose 61—66.

Skovsbo 66—68. Naarup 68—78 (Nevers 76.

Birkholm 76. Stenolt 77—78).

Verninge Præstegaard 78—106 (Digt 89—105).

Kirken 106—122.

Kirkens Tiende og Ejendomme 122—26. Kongetiende 126—27.

Præster 127—160.

Degne, Skoler og Lærere 160—171.

Degne 160—64. Skoleholdere 164—67. Skolelærere og Kirkesangere i Verninge 168—69. Skolelærere i Naarup 169—71.

Verninge Missionshus 171.

Sognefogder 171.

Læger og Apothekere 172.

Stationsforstandere i Naarup 172.

Folketingsvalg 172—73.

Døde i Krigen . . . 173—74.

Sognets Legater 175.

Tilføjelser 176.

BILLEDER

	Side
Kirken (paa Titelbladet)	
Rude fra Bregnemose	65
Præstegaardens Stuehus, set fra Haven	86
Præstegaardens Stuehus, set fra Gaarden	87
Indskrift i Indkjørselsporten	88
Kirken (udvendig og indvendig)	107
Indskrift i samme	110
Ligsten	113
Monstransskab (set forfra)	114
Samme (set bagfra)	115
Pastor I. N. Meier	158

VERNINGE SOGN ligger i Odense Herred og Amt. Arealet udgør ca. 5162 Tdr. Land; Hartkornet er ca. 464 Tdr. I Følge Matrikelen af 1664 var Sognets Hartk. 413 Tdr. „ Skpr. 3 Fdkr. „ Alb., i Følge Matrikelen af 1688 . . . 374 — 3 — 3 — 2.

1664 var her 61 Gaarde og 9 Huse; kun 2 Gaarde vare Ejendomsgaarde; 11 G. laa til Odensegaard (o: Sct. Hans Kloster), 5 til Dalum Kloster; 14 G. og 5 H. ejedes af Rigsadmiral Henrik Bjelke. — 1688: 65 G., 7 H. med Jord, 8 uden Jord. — 1774: 62 G. og 32 H. — 1858: 84 G. og 146 H. — 1873: 90 G., 140 H. med og 54 uden Jord. — 1890: 317 G. og H. — 1896: 93 Selvejergaarde, 4 Arvefæstegaarde, 210 Huse.

Folketallet, som i Aaret 1660 — de fattige dog ikke medregnede — udgjorde 301¹⁾, var:

Aar	1787	1801	1834	1840	1860	1870	1880	1890
	643	795	1175	1233	1479	1509	1617	1602

Aar	1901	1906	1911
	1507	1586	1624

Ogsaa i Oldtiden var Sognet beboet. „Den Omstændighed, at Odense i gamle Dage og for hine Tiders Skibe sejlbare Aa begrænser dets østlige Side, har formodentlig foranlediget dets tidlige Beboelse,“ skriver Vedel Simonsen²⁾. Om den tidlige Beboelse vidne da ogsaa adskillige Oldsager — f. Ex. Øxer, Dolke, Spydspidser —, som endnu i nyeste Tid ere fundne

(1) Joh. Grundtvig, Meddelelser fra Rentekammerark. 1877, S. 162. —
 (2) Bidrag til Verninge Sogns Historie (Manusk. i Nationalmuseets Arkiv).

paa Markerne. Der har dog formentlig ikke været særlig mange Gravhøje i Verninge Sogn; i Markbogen — ca. 1682 — nævnes kun 6 Høje, og disse vare maaske ikke alle Gravhøje. 1756 skrev Præsten H. Friis i en Indberetning: „Hedenske Begravelser med videre findes her ikke.“ En Del af det nuværende Jordareal stod vist under Vand i Oldtiden, og Skovarealet, som nu udgjør noget over 200 Tdr. Land, maa da have været langt større, saa Beboernes Antal ikke har været stort. I Middelalderen er vel en Del af Skovene bleven ryddet og nogle af de sumpige Steder udtørrede, saa flere Mennesker kunde ernære sig ved Agerdyrkning; men i det 14de Aarhundrede døde nok mange af Pest. — 1572 hedder det om Præstekoven, at den var forhugget af Lehnsmandens Fogeder, saa der næppelig var 50 Træer. 1588 skriver Biskop Jacob Madsen (vel m. H. t. hele Sognet): „Skoff ingen vden Krat.“ Men „Kratte“ groede atter til. — I Krigens Tid (1658—60) gik det ud over Skovene. I Præstens Indberetning af 1690 fortælles, at den saakaldte Præsteskov, hvoraf Præsterne i fordums Tider nød fri Ildebrand og Olden, i Svenskens Tid blev afhugget og ruineret. I Tingbogen for 1661 hedder det, at der i Langsted Skov var hugget 13 Ege og Bøge, store og smaa, til den svenske Kvartermesters Rejseknægt, som laa til Hr. Rasmus's, og til Kvartermesterens Herre, og at samme Knægt „tvengte“ nogle af Landsdommer-Tjenerne til at age 15 Læs Ved til Odense. Men allerede tidligere var denne Skov bleven „tyndet godt ud“; det hedder nemlig i Tingbogen for samme Aar, at for ca. 16 Aar siden bleve Stenolt og Langsted Skove afhuggede, „det sidste til Kongl. Mayt. paa Sct. Hans Klosters Fornødenhed, saa siden icke er enten nogen schoff eller staber“.

I det 18de Aarhundrede tyndede Pesten ud blandt Kvæget. Præsten kalder i Kirkebogen Aaret 1745 et bedrøveligt Aar, som sent skal forvindes, idet det da behagede Gud efter sin Retfærdighed at hemsøge Landet med en Pest paa Hornkvæget, saa mange Tusinde Høveder pludselig bortdøde,

og ingen menneskelige Midler kunde hjælpe. ¹⁴/i 1746 holdtes, fortæller han, en almindelig Faste- og Bededag, og han tilføjer: „Gud havde ved adskillige Tegn paa Himlen ladet os vide, hvad hans retfærdige Vrede truede os med, at vi skulde i Tide gjøre Pønitense og Omvendelse. Men Gud bedre det. Ingen vilde ransage sine Veje, førend Gud satte et Tornejærde for os, da udøste vi Bønner.“ — I Aaret 1765 døde der af Kvægpest i Veringe Sogn 43 Stude og Tyre, 193 Køer og 98 Kalve.

BYER, GAARDE OG HUSE.

Verninge. Byen, som har givet Sognet Navn, skrives saaledes allerede 1461, men der findes ogsaa andre Skrivemaader: Wæringenhæ (1396), Waring (ca. 1522), Wering (1535), Vendinge (ca. 1540), Vormyng (1547), Wærdning (1572) . . . Navnet kommer formodentlig af Mandsnavnet Wari (eller maaske af Mandsnavnet Wargh¹).

En svensk Professor, Hellquist, skriver om de svenske „ortsnamnen“ paa —inge, at de fleste ere afledte af Personnavne, og at —inge Navnene findes paa Sletterne, langs Vanddragene, altsaa paa de lettest tilgængelige Steder, og høre til den oprindelige Bebyggelsestid, da der fandtes Agerbrug²). Verninge ligger vel paa et Højdedrag; men dog paa et tilgængeligt Sted, som i Oldtiden formodentlig mod Nord har været begrænset af Vanddrag, og denne By er vist en af de ældste i Sognet.

1664 var her 18 G. og 4 H., de 7 G., hvoraf 1 Ejendomsgaard, til Odensegaard, 3 G. og 3 H. tilhørende Henrik Bjelke, 1 G. til Dalum Kloster, 1 til Sct. Knuds Kloster, 1 tilh. Otto Kristoffer Ulfeldt, 1 til Søbo, 1 til Bramstrup, 1 tilh. Henrik Lange, 1 til Mesinge Kirke (Herligheden til Nyborg Slot), 1 G. Præstegaard (med 2 Gadehuse), 1 H. Degnebolig. — 1688: 19 G. og 7 H., de 13 G. og 3 H. tilh. Henrik Bjelkes Arvin-

(1) O. Nielsen, Olddanske Personnavne, S. 104 f. — (2) Jvf. Vidensk. Selsk. Skr. VII, 330 f.

ger, 1 G. Sten Bille, 1 Henrik Lange, 1 Mesinge Kirke, 1 G. og 2 H. Verringe Kirke, 1 G. var Ryttergods, 1 Præstegaard (med 1 H.). — 1857: 22 G. og 43 H. i og udenfor Byen.

¹⁵/₃ 1383 fik Christine Absalonsdt. Ulfeldt (1) g. m. Anders Sjundesen Mule og 2) m. Niels Iversen Rosenkrands) ved Skifte efter sine Forældre (A. Jacobsen og Cecilie Jonesdt.) bl. a. „Wærningholm“ i Verringe Sogn, 5 G. i Verringe By og 2 G. i Hjelmerup¹).

1455 klagede Geed, fordm Prior i Sct. Knuds Kloster, paa Landstinget over, at 3 G. i Verringe med Vold og Uret vare komne fra Klosteret. — 1548 ejede samme Kloster 4 G. her og havde kjøbt 5 G., som det ikke havde bekommet, og som Lensmanden skulde staa det til Rette for²).

1533 laa 3 G. til Dalum Kloster, som endnu 1623 ejede 3 G. her. 1568 udstedtes Tingsvidne om Indstening af Ornom og Stuvjord til en af Gaardene, og det fremgaar heraf, at der da var 15 Verringe-Lodsejere³).

1532 ejede Fru Mette Albretsd. (g. m. Mogens Gjøe) 3 G. i Verringe og 1 G. i Langsted⁴).

²⁴/₆ 1542 fik Superintendent, Mester Jørgen Jensen sig og efterkommende Superintendenter tillagt Kirkehavren, „som er for Gjæsteri,“ af 1 G. i Verringe, 1 i Langsted og 1 i Bregnemose⁵).

²⁴/₁₀ 1663 skjødede Sten Bjelke til Henrik Bjelke 4 G. i Verringe. ¹¹/₆ 1693 skj. Christian Bjelke 12 G. og 3 H. her til Frederik Gersdorf, som ¹⁴/₉ 1718 afstod 13 G. og 3 H. i Verringe til Ryttergods.

1761 hedder det om Ryttergodset i Verringe: „Godt Til-

(1) Barner, Famil. Rosenkrantz's Hist., Dipl. S. 21. — (2) Ved. Simonsen, Odense 1. 2, 145. — 2. 2, 52, 56. — (3) Fyenske Saml. IV, 309. Actstykker, udg. af Fyens litter. Selsk., 2. Saml., S. 176 ff. — (4) Eline Gøyes Jordebog, ved Thiset, S. 197. — (5) Kanc. Brevb.

læg og god Tilstand med Tørveskjær og liden Underskov, men ellers ingen Herlighed.“

14/11 1764 holdtes Auktion over Ryttergodset:

Gaardens Nr.	Beboer	Hartkorn				Kjøber	Kjøbesum		
		Tdr.	Skp.	Fdk.	Alb.		Rd	M	Sk
1	Jørgen Madsen, Selvejer.	4	1	2	1	Beboeren	260	1	10
2 og 11	Rasmus Hansen	4	6	1	2	Kammerherre	786	1	8
		2	7	1	»	Juel			
3	Niels Laursen	6	5	»	»	Hans Dreyer i Odense	920	5	4
4	Christian Jacobsen	6	4	2	1	Justitsraad Baar	887	2	1
5	Hans Mortensen	8	»	2	1	Oberstlt. Benzon	894	5	10
6	Christen Tingberg ¹⁾	7	»	2	1	do.	997	1	11
7	Christen Nielsen	8	2	»	»	Forstander Holmer	1163	1	8
8	Rasmus Nielsen	6	6	»	»	Kammerherre Juel	810	»	»
9	Rasmus Olsen	4	5	1	»	do.	698	2	10
10	Stephan Gormsen	3	7	»	»	do.	581	1	8
12 og 16	Joh. Frid. Schniep	»	4	3	1	Beboeren (Kroholderen)	1134	2	3
		2	6	2	1				
13	Rasmus Andersen	3	1	3	»	Justitsraad Baar	331	3	3
15	Peder Hansen	5	»	2	2	Oberstlt. Benzon	716	4	8
17	Jørgen Jensen	3	2	2	1	Hans Dreyer	402	»	7

(1) Født i Fangel 1721, S. af Drejer Peder Christensen Tingberg († 1748) og Karen Jensdt. Fik 1750 Fæstebrev paa Gaarden af Peder Jørgensen, som »formedelst tilslagen Fattigdom og Svaghed« frivillig oplod og afstod den til ham; † 1800. Hans Søn, Niels Christensen Tingberg, som 11/6 1805 af Kammerherre Benzon fik Skjøde paa Gaarden, døde 1827. Enken, Anne Kirstine Larsdt., skj. 1837 Gaarden til sin Svigersøn Rasmus Hansen Kam af Dyrehavegaard. Han skj. 3/6 1865 »Tingberggaard« til sin Søn Hans Rasmussen Kam († 24/11 1899).

Desuden solgtes 4 Huse; det ene, beboet af Christoffer Japhetsen og uden Hartk., købtes af Kromanden for 52 Rdl.

Med Hensyn til Fæsterne af de 3 Gaarde, som købtes af Benzon, hedder det i Christiansdals Jordebog 1789: Ere fri for Hoveri, undtagen at de gjøre hver 3 à 4 Rejser aarlig, samt skjære etc. 30 Læs Tørv paa egen Grund.

1804 hedder det: Forrette 4 à 6 Rejser aarlig paa 5 à 6 Mil, ligesom de ogsaa uden Betaling skjære og behandle 30 Læs Tørv aarlig til Herskabet.

I gammel Tid havde Verninge By Jordfællesskab med Langsted, men 1779 opmaaltes „Verninge og Langsted Byer“, og 1784 blev der sat Markskjel imellem dem. Nogle Aar senere fandt der speciel Udskiftning Sted, saaledes i Verninge 1788. I Markbogen nævnes: (1) Overmarken, (2) Mellemmarken, (3) „Bosspandsmarken¹⁾“, (4) Bøgebjergmarken, (5) Søndermarken. Af Navne paa enkelte Skifter eller Agre skal her anføres: (1) Lange Røgel. Blegedals Skifte. Hyllekjær Skifte. Himmelsbjerg. Ørneager. Sylts Ender. Orneagre. Dommესagre. Horsekjeld Agre. Tærkilsholm. Præsteskov. (2) Skamlængen, Bremekjærs Skifte. Abbelstubb. Djævelsager. Nikjærs Agre. Sundebjerg Skifte. Korkeledsstykker. Kjeldskifte. Faåreholm. Rimpsemose Skifte. Dyrendal. Aabæks Skifte. Møllebæks Skifte. Bromknøs. Haaleskifte. Rævehøj. Holsebo. (3) Storkereden. Fladager. Løngstoft. Møllebjerg Skifte. Nørkjærsager. Rørtbanke. Myrebos Eng. (4) Puebrig. Hvedetved. Askilbjerg. Bathøj. Solbanke. Heslehule. Tidselholm. Nauersbjerg. De Stykker ved Neuers Led. Knøsebanke. Nørveoede. Skaue-nak. Frishøjs Skifte. Sviletorns Skifte. Kjerkebrinke. Engbjergs Del. Grimbskoftes Del. Dejneholle Krog. Purløgs Engbund. Holletsens Eng. Bjefueholm. Soldam. Tiskeornens Eng. Bosebros Mae. (5) Belengsagre. Hvenebanke. Ørne-kuls Have. Salveshave. Lammis Eng. Fallekilde Have.

Ved Opmaalingen 1779 nævnes bl. a.: Bageste Flaske (nord for Verninge). Forreste do. Brunsbjerg. Bøgebjerg. Murre-

(1) En Gyde nordøst for Langsted kaldes endnu »Bosbomsgyden«.

holm. Klokkeagre Skifte. Lundsagre Skifte. Ellehave Hutter. Hukenkjær Skifte. Hønnetyne Skifte. Stenbjergs do. Døyreriler do. Haalebjergs do. Gelengen do. Sallens do. Brune-højs do. Iglekjærs do. Fogedens do. Pølskifte. Trøstemose Skifte. Bosmose Hutte. Rauelsbjerg. Demlings Stykker. Smelskov. Kaalbjergs Mose. Havreholm. Stokkebro Skifte. Rønne-Eng. Eggehøje. Fallehole. Tyrekrog Maal. Raadsskifte. Raadsbanke.

I gammel Tid gik Landevejen fra Odense til Assens, ligesom nu, over Verving, og da der fra Assens var Overfart til Sønderjylland, var der megen Færdsel paa denne Vej; og saa fyrstelige Personer kom da ikke sjælden gjennem Verving. Her kan — efter Jørgen Brahes Dagbog¹⁾ — meddeles lidt om en saadan Rejse:

„1625. Den 2. Septemb. kom Printzen i Assens, och (var) med (ham) Fru Kiersten Munck, Ellen Marsvin, Otte Krasse, Jurgen Krusse (og) Frederich Urne; drog di til Dallum om Aftenen. Och som Printzen ville springe aff Vognen imellem Bregnemoese och Verving, formedelst Thømmen gick sønder, faldt hand och slog it stort Holl paa Neszen, saa Blodet løb hannem suarligen; och gich Vognen offuer hans Been, saa de maatte shere Støfflen aff; och kiørte hand samme Tied for Kiersten Munck.“

Den uheldige Kusk var Christian den IV's Søn, den udvalgte Prins Christian, som under Faderens Deltagelse i Trediveaarskrigen stod i Spidsen for Regjeringen. Han havde formodentlig ved omtalte Lejlighed i Assens taget imod Kirsten Munk, da hun kom tilbage fra Tydskland, hvor hun en Tid havde opholdt sig hos sin kongelige Gemal; det hedder i alt Fald, at Frederik Urne, der som Hofjunker fulgte Kongen paa Tydsklandstoget, i Efteraaret 1625 ledsagede Kirstine Munk paa en Rejse fra Krigsskuepladsen til Danmark og atter tilbage til Kongen²⁾. — Ellen Marsvin, Kírsten Munks

(1) Udg. af Vedel Simonsen. — (2) Biogr. Lexik.

Moder, havde i mange Aar Dalum Kloster i Forlening og boede da mest der.

Hvis der ikke allerede 1625 var en Badskjær i Verninge, har maaske det indtrufne givet Anledning til, at her blev ansat en saadan; ^{23/7} 1631 fik Mester Rasmus Lauridsen, „Bad-scher“ i Verninge, kgl. Bevilling at være fri for et Drab (den dræbte var Anders Jørgensen af Tommerup¹).

I Svenskekrigens Tid (1658—60) maatte, i Følge Sagnet, Konerne fra Verninge By med deres spæde Børn ty ud i en Ellemose mellem Verninge og Langsted, og Mændene listede sig saa om Natten ud til dem for at bringe dem Føde. — Raadmand Christoffer Dede af Assens, som med Bønskrift blev sendt til de svenske Kommissarier i Odense, blev paa Hjemvejen ved Verninge Bro udplyndret af Krigsfolket, der tog hans Kjortel (16 Sldl.), Hat (6 Mk.), Knive og Tørklæder (2¹/₂ Mk.) og „alle de Penge, han hos sig havde“ — 2 Mk.²). — Af Tingbogen ses, at i August 1661 vare 5 af Sct. Hans Klosters Gaarde i Verninge mer eller mindre øde.

1663 stævnedes Niels Ibsen i Thobo paa Niels Larsen, Skriver paa Dalum, hans Vegne Laurits Jørgensen i Verninge for en Del Retterpenge, som han paa N. L.s Vegne havde oppebaaret i Herredet for en Misdæder, som N. L. havde ladet „heden rette, nemlig henge“. — Laurits Jørgensen, som var Sandemand, udnævntes 1660 til, sammen med Herredsfoged Anders Hansen i Korsebjerg, Rasmus Clausen af Langsted og Knud Andersen af Brylle, at møde ved Kongens Hylding ^{14/11} s. A.

^{15/4} 1672, om Morgenen tidlig, holdtes Gadestævne i Verninge — sagtens indvarslet ved Trommeslag, som det endnu sker. Oldermænden, Jørgen Rasmussen, pegte da paa Anders Madsen, som var til Stævne med, og sagde, at han og hans Moder Gunde Nielsdatter havde skilt ham ved hans Næring og Bjerring, og dem skjældte og sigtede han „for offentlig

(1) Fyenske Regist. — (2) Fyens Stiftstid. ³⁰ 8, 1877.

Troldfolk“, og derhos sagde: Anders Madsen trolder saa længe Bier sammen, og han drak det brune (o: Mjød), og Jørgen Rasmussen drak Vand, „men jeg skal mage saa med dem, Anders Madsen og hans Moder, saa de skal faa en rød Klædning“ (o: blive brændte). Og derhos bad dem drages til Minde. Og sagde, han havde ikke videre at røgte. Og dermed red bort! — Det var en farlig Sag dengang at blive saaledes sigtet. 1671 frikjendte Landstinget vel fire Kvinder, som ved Underretten vare dømte for Trolddom, men det stadfæstede Dødsdommen over to fra Vissenbjerg Birk (Anna Knud Nielsens og Maren Pedersdt. fra Rold!)), og tidligere var Maren Clausens fra samme Birk bleven henrettet. Det er dog sandsynligt, at Sagen i Vemminge er bleven „leitet“; nogen Dom over Anders Madsen og hans Moder hår ikke været at finde. Men hvad der hin Morgen passerede paa Stævnet, huskedes længe efter; i Kirkebogen findes indført, at 1698 Dom. 6 Trin. blev Maren Madsdt. i Vemminge publice absolveret efter Biskoppens Ordre, fordi hun havde skjældt Karen, sl. Anders Madsens, for en Troldkone etc.

Vi komme nu til en anden sørgelig Sag, fra hvilken der findes Domme nok.

Omtrent 7 Uger før Jul 1693 kom to Søstre, Kirsten og Karen Rasmusdt., paa deres Tiggergang fra Tommerup til Vemminge, hvor de fik Kvarter hos Gaardfæster Claus Hansen, i hvis Stald de laa om Natten. Kirsten, som var syg, da de kom til Vemminge, døde her ved Nattetid efter ca. 14 Dages Forløb, og Karen fik Morgenen efter Claus Hansen til at lade sin Fader, Hans Laursen, som ogsaa var Gaardfæster i Vemminge, kjøre med hende og Liget til Jordløse, hvor en tredie Søster, Maren Rasmusdt., boede. Da de kom til Akkerup Mark, bad Karen Hans Laursen om at lægge Liget paa Marken,

(1 I Bircherods Dagbog hedder det 26. Juni (6. Juli) 1671: »Vaar jeg med et stort Compagnie Venner og Kyndinger af Byen forreist, og saae en Troldkvinde brændes udi Wissenberg Sogn henved til Klokkeslet om Formiddagen.«

medens hun gik til Søsteren i Jordløse for at faa en Vogn og en Ligkiste, at Liget saa kunde blive kjørt til Vesterhæsing, hvor Søstrene vare barnefødte. Liget blev lagt paa Marken, og H. L. kjørte hjem. Men Søsteren i Jordløse skjændte paa Maren, fordi hun ikke havde ladet den døde begrave i Verninge, og gav hende kun 6 Skilling, og da hun ikke for dette Beløb kunde faa Liget kjørt bort, lod hun det ligge og „gik ud i Landet“.

Der faldt snart et Lag Sne, som en Tid skjulte det døde Legeme, men noget før Jul blev dette opdaget af Skytten fra Krængerup (Frederikslund), idet han red paa Jagt. Herredsfogden, som fik Anmeldelse om det uhyggelige Fund, lod da Liget syne af nogle Mænd, som derefter afgave en Beskrivelse af det, bl. a. udtalte, at den døde var slagen under det højre Øje paa Kindbenet, men om samme Slag kunde være hendes Dødsarsag, vidste de ikke.

3die Juledag var Præsten fra Verninge, Bering, til Selskab hos Jeremias Spleth i Naarup; hans Svoger, Præsten Groth fra Haarby, kom da til ham og fortalte, at der gik Tale om, at „de Verninge“ havde udført Liget; særlig nævnedes Hans Laursen. Næste Dag sendte Hr. Bering Bud efter denne og fik hans Tilstaaelse; Claus Hansen, som derefter blev hidkaldt, vedstod det samme, og Bering skrev da strax til deres Husbond, Brigader Gersdorf paa Bramstrup. Men til to Mænd fra Kjøng, Christoffer Stormgaard og Peder Pedersen Degn, som samme Dag kom til Verninge Præstegaard, sagde han omtrent saaledes: „Gud bevare os; nu gik Hans L. og Cl. H. fra mig og bekjendte, at de aag det døde Menneske bort. Saa lod jeg en Karl ride paa min egen Hest til deres Husbond med Brev herom; nu kan han gjøre med dem, hvad han synes. Gud bedre, det skulde saa hænde sig i mit Sogn. Dersom det kommer ret for Lyset, saa er det, som ikke ét kunde miste Livet, men det bliver 6 eller 7.“ Det sidste gjentog Bering Søndagen efter i Kjøng, og denne ubesindige Udtalelse kom til at gjøre megen Fortræd.

Liget blev i længere Tid liggende paa Marken og blev beset af flere, saaledes Helligtrekongers Aften af Claus Hansen og 15. Januar bl. a. af Peder Degn, og Rygtet gik naturligvis, at der maatte være begaaet et Mord. — Hans Laursen og Claus Hansen førtes til Bramstrup, hvor de i nogle Dage sadde arresterede i Borgestuen — om Natten sluttedes de i en Hestefjeder —; men senere bragtes de til Arresten i Odense og bleve omsider anklagede for at have dræbt én Kvinde og ført to Lig ud paa Marken! Maren Rasmusdatter havde gjentagne Gange, sidst i Vidners Overværelse, for Hr. Groth erklæret, at Liget, som fandtes paa Akkerup Mark, var hendes Søsters, men hun sagde senere, at dette ikke forholdt sig saaledes, og gjorde Ed derpaa. Karen Rasmusdatter, som var bleven funden og hensat i Arresten i Holsegaard, hvor hun traf sammen med Søsteren, som en Tid havde siddet der, sagde det samme og berettede følgende: Den Kvinde, som døde i Stalden, var en fattig Stakkel, Kirsten Hansdt. fra Vesterhæsing. Samme Nat, hun døde, kom Karen ind i Claus Hansens Stue og hørte der, at en Kvinde i den øverste Stue klagede sig og bad for sit Liv; hun vilde give dem 6 Guldringe, dersom hun maatte leve; men der blev svaret: „Vi ville nok faa dem alligevel.“ Da det var blevet Dag, saa' Karen, at en ihjelslagen Kvinde af Hans Laursen og Claus Hansen blev baaret ud og lagt paa Vognen ved Siden af den døde Tiggerkvinde, hvorefter begge Lig kjørtes til Akkerup Mark, hvor H. L. gravede Tiggerkvinden i Jorden med en Vognkjæp, men nøjedes med at dække den ihjelslagne med noget Boghvedefoder. — De anklagede nægtede at have dræbt nogen Kvinde; der var kun udført ét Lig paa Marken.

^{17/7} 1694 frikjendte Herredsfogden, Mads Andersen i Broholm, med tiltagne Meddomsmænd de anklagede; Hans Laurssen skulde dog for at have lagt Liget paa Marken, „hvilket ikke var kristeligt“, bøde 10 Rdl. til Christianshavns Kirke og betale 10 Rdl. til Sagens Omkostninger.

Denne Dom blev af Amtmand Valkendorf indanket for Lands-tinget, som da lod mange Vidner afhøre, deriblandt Præsterne Bering og Groth. Karen Rasmusdt. var især meddelssom: Claus Hansens Kone, som var bange for, at den i Stalden døde Kvinde skulde gaa igjen, havde sagt til Karen, at Djævelen skulde fare i hende, skilte hun dem ikke af med Liget. Angaaende den dræbte Kvinde meddeltes, at Hans Laursen kom med hende om Aftenen tilforn i Tasmørket til Claus Hansens Gaard; hun „havde en sort Kyse paa Hovedet og et sribet Skjørt med en Bylt under Armen og var klædt saaledes, som hun kunde have været paa store Steder i Tjeneste.“ Det var Hans Laursen, som sagde med Hensyn til Guldringene: „Vi vil nok faa dem alligevel“, og da Karen hørte dette, lukkede hun Døren op, saa' ind i Stuen og sagde: „Eja, hvad gjør I der!“

²³/₃ 1694 kasserede Landstinget den indankede Dom, „da Sagen ikke var saa klar med Vidnesbyrd og Bevisninger, at den uden Sandemænds Udnævnelse kunde paakjendes.“ Der skulde af Sandemænd anstilles nøjagtige Undersøgelser og afsiges ny Dom. Hans Laursen og Claus Hansen, som vare blevne løsladte, skulde atter anholdes¹). Processens Omkostninger skulde betales af Herredsfoged Mads Andersen med 4 Rdl. og af hver af de tiltagne Meddomsmænd med 4 Mk.

Under de fortsatte Forhør tilstode Hans Laursen og Claus Hansen at være skyldige, den første nok efter at være lagt paa Pinebænken, den anden efter at være bleven truet. Claus H. tog sin Bekjendelse tilbage og fastholdt siden at være uskyldig. H. L. tog ogsaa sin Bekjendelse tilbage, men tilstod saa igjen. Han havde paa Vognen havt to Kvinder, den ene var død i Stalden, den anden var en, han havde taget op at kjøre paa Hjemvejen fra Odense, og som han og Karen Rasmusdt. havde dræbt med en Øxe i Claus Hansens Have, i

(1) 1694 hedder det i Kirkebogen: »Dom. 12 Trin. blev Claus Hansens Kone i Verninge introduceret, men ofrede ikke, thi hendes Mand sad i Odense i Fængsel.«

Forventning om, at hun havde Penge. — Karen Rasmusdt., som allerede for Landstingsretten havde bekendt at være medskyldig, fastholdt sin Bekjendelse. — Sandemændene (Henrik Andersen af Store Appé og 7 Mænd fra Tommerup) afsagde da ²⁵/₉ 1694 den Dom, at alle de tre tiltalte vare skyldige i det paa Akkerup Mark fundne Menneskes Død! Dette „Sandemændstoug“ indsendte Amtmanden til Landstinget til Konfirmation og videre Paakjendelse, og der holdtes saa atter Forhør. ¹⁷/₁₀ udtalte Hans Laursen, at han og Karen Rasmusdt. vare skyldige i Mordet, Claus Hansen Medvider; Dagen efter tilstod han, at ogsaa Claus Hansen var med til at myrde Kvinden. Han fortalte endvidere, at den Skade, det fundne Lig havde i Hovedet, gjorde han i Claus Hansens Stue med en Haandøxe, som han tog i Cl. H.s Gaard, og paa Spørgsmaalet, hvor han gjorde af det ene af de tvende udførte døde Mennesker, svarede han, at han kastede hende i Lunde Aa, og „hvis Penge, som fandtes hos den dræbte, tog Cl. H. til sig, og han fik ingen deraf.“ — Karen Rasmusdt. vedstod at have været med til Drabet og udtalte, at Cl. H. truede hende til tillige med H. L. og Cl. H. at tage fat paa Skaffet af den Øxe, med hvilken de myrdede Kvinden.

¹⁸/₁₀ stadfæstede Landstinget Sandemændenes Toug med Hensyn til Hans Laursen og Karen Rasmusdt., som saaledes dømtes til Døden, og Dødsdommen over den første blev hurtig udført; i Verninge Kirkebog har Hr. Bering indført: „[1694] Torsdagen efter Dom. 22. Trin., som var den 8. Nov., blev Hans Laursen i Verninge stejlet paa [Vi]llestofte Hede, fordi han efter sin egen Bekjendelse har tillige med sin Søn Claus Hansen og en Tiggerkvinde [ved] Navn Karen Rasmusdatter [af] Vesterhæsingé dræbt . . .“ (Kirkebogen defekt).

Claus Hansen maa have været tilstede ved Henrettelsen, thi det hedder, at han i manges Paahør paa Retterstedet raabte til Faderen: „Fader, I skiller baade eder og mig uskyldigen ved vort Liv.“

²²/₁₁ 1694 dømtes Claus Hansen „til at straffes paa Liv

og Gaard“, uagtet han vilde aflægge Ed paa, at han ikke havde været med til noget Drab. I Begrundelsen af Dommen hedder det, at han ved sin Fader og Karen Rasmusdt. har ladet udføre den i hans Stald hendøde Kvinde og hendes Legeme som et Aadsel under aaben Himmel ladet henkaste, hvilket vel ikke iblandt Tyrkerne eller Hedningerne nogen Tid har været hørt, og er et afskyeligt og ukristeligt Haardheds og Ubarmhertigheds Exempel i denne vores saa vel oplyste Kristendom, da dog Kirkegaarden laa i Byen hos ham, og Præsten saa vel som hans Husbonds Fuldmægtig ikke var langt fra Haanden . . . Hvad sig det paa Catharina Nielsdatter begangne Mord var angaaende — nu havde Landsitnet altsaa faaet at vide, hvad den dræbte hed! — da kunde hans Benægtelse ikke tages for gode Varer; kunde han være med til den første Gjerning, saa maatte han anses for et „udedisk“ Menneske, og hans Fader og Karen Rasmusdt. havde jo udlagt ham som Meddrabsmand!

Baade Karen Rasmusdatters og Claus Hansens Sag kom imidlertid for Højesteret, som saaledes fik et vanskeligt Arbejde; men inden vi høre nærmere derom, skal her meddeles noget om Rettergang mellem Peder Degn og Hr. Bering. Gjessing fortæller, at B. af Hans Laursens og Claus Hansens Paarørende tidlig og sildig med Graad og Taarer blev overhængt, at han dog for Guds og Sandheds Skyld vilde antage sig deres Sag, hvilket han saa ogsaa gjorde, og derved var nær ved at miste sit Embede, som han og virkelig tilsatte alle sine Midler. B. blev dog ogsaa for sin egen Skyld nødt til at have noget med denne ubehagelige Sag at gjøre.

Peder Pedersen, som kaldtes Degn, fordi han var Medhjælper hos sin Svigerfader, Degnen Claus Hansen i Kjøng, var vist ikke venligsindet mod Hr. Bering, hvis uforsigtige Ytring han havde hørt hin omtalte Dag; i alt Fald angav han senere Præsten, som saa af Amtmand Valkendorf blev stævnet til at møde paa Baag Herredsting ^{27/7} 1694 for at paa-høre Vidnesbyrd etc. — Om det, som passerede i Kjøng om

Søndagen, blev der da vidnet saaledes: Da Hr. Bering, som gjorde Tjeneste i Kirken, kom op i Koret, gik Claus Degn til ham og fik hans Haand; gik saa Hr. Peder op til Alteret og satte sin Ryg op til Alteret og tilspurgte Claus Degn, om han havde hørt, hvorledes det var tilgaaet med de Veringe Mænd. „Peder, min Svoger, har sagt mig noget deraf,“ svarede Degnen og fortsatte: „Eja, hvorledes hænger det sammen?“ — Hr. B. svarede: „Gud bedre det, kommer det ret op med dem, da er det som ikke et Menneske kunde miste sit Liv derfor, men det bliver 6 eller 7.“ „Gud bevare os“, sagde da Degnen og gik saa hen i Bogstolen. — Angaaende den uforsigtige Ytring udtalte B. i Retten, at dersom han havde sagt de Ord, da havde han „saavel som mange andre udtalt sine Tanker derom, nemlig, at dersom Hans Laursen kom til at lide, da kom der maaske vel flere.“

⁴/₈ 1694 klagede Peder Pedersen Degn til sit Herskab, FruVibeke Jul, over, at Hr. Bering havde med mange utilbørlige og usømmelige Ord overfaldet ham, fordi han paa Baag Herreds Ting 6te Juli havde vidnet i Hans Laursens og Claus Hansens Sag. Fru Jul skrev da til Jeremias Spleth: Degnen skal være slagen af Præsten og beklager sig ikke at kunne gaa til Guds Bord, før han vorder frikjendt. —

⁸/₈ var B. stævnet og gav skriftligt Indlæg: „Angaaende hvis Ord der skal være falden imellem P. P. og mig den 8de Juli, da ihvorvel jeg vil formode, at ingen med Sandhed skal kunne vidne, at jeg hannem paa utilbørlig Maade enten med Ord eller Gjerning haver begegnet, det jeg og selv hermed benægter, saa dog alligevel, efterdi det er saa lang Tid, nemlig 7 eller 8 Uger, siden dette skal være passeret, saa vil jeg tjenstlig formode, at P. Degns Kald af Dommeren vorder magtesløs kjendt, og jeg, som aldeles ingen Lyst har til at trættes, for saadan hans utidig, ja unødigt Trættes Paaførsel førskaanet.“ — Dommeren turde ikke admittere Vidner; det, som var passeret, syntes at dependere af Kirkens Myndighed. Men Spleth, hvem det ⁸/₁₂ var blevet paalagt

at føre P. P.s Sag, indankede Kjendelsen for Landstinget. Hr. B. skrev da i et Indlæg: Ikke af Frygt havde han søgt at faa Sagen afvist, men den største og fornemste Aarsag var den allerunderdanigste Respekt, som han og enhver Undersaat burde at nære for Kongens Lov. Dernæst fordi han, som ej var vant til Tingfærd og aldrig havde havt Lyst til at trætte, mente dermed at ville fly og undgaa den unødvendige Trætte med Rejser og Bekostninger, som herpaa kunde følge, og han ingen Refusion igjen hos P. Degn, som var uvederhæftig, kunde forvente, ønskende derfor intet hellere end Rolighed for ham, som endelig vilde vælte sig ind paa ham, enddog han aldeles intet beskyldte ham, om han ellers maatte være ham foruden. — Landstinget dømte ²⁴/₁ 1695, at P. P.s Vidner skulde modtages, naar de ved Hjemtinget bleve indkaldte. — ²²/₂ afhørtes da Vidner, blandt hvilke var Claus Degn, som berettede om en Forhandling mellem Hr. Peder og Peder Degn i Kjøng Præstegaard, efter at de først — som senere skal omtales — havde disputeret med hinanden ved Kirken og i Vaabehuset. Da Tjenesten i Kirken ⁸/₇ 1694 var endt, sagde Hr. Peder til Degnen: „Claus, kommer ind til mig i Præstegaarden og tager Peder med eder, jeg vil tale noget med eder begge.“ Indkomne i Kakkellovnsstuen siger Hr. Peder til Peder: „I gjorde eders Svar stif og løb ud af Kirken, og gjorde jeg eders Ret, da skulde I faa Skam for eders Umage. Jeg skal lære eder til for eders falske „Vinde“ (Vidnesbyrd). Havde det ikke staaet eder saa vel, at I havde vundet eders Præst med, som vandt hannom imod?“ — „Jeg tænkte ikke, at Hr. Peder tog sig den Sag saa nær.“ — „Ti, Flåmund! Vedst du ikke det; have vi ikke snakket nok derom det hele Aar?“ — „Jeg vandt i den Sag som en ærlig Mand, og ingen skal sige mig andet paa.“ — „Af Kirken kunde jeg ikke holde din Skjelm, her er min Residens, her skal du ud — —!“ Tog Præsten saa Peder ved hans venstre Arm og trykkede ham imellem hans Skuldre med sin højre Haand og satte ham ud af Dø-

ren, idet han raabte til sin Karl om at give denne Flabmund et Par Øreflgen og jage den Skjelm af Gaarden. „Gaar hjem, gaar hjem, og kommer her aldrig mer!“ lød det da til Peder fra Claus Degn. Men til denne ytrede Hr. Peder, idet Peder forføjede sig ud af Gaarden: „Kan I se, hvilken stif Skjelm I har at drages med!“ — Hr. Peder spurgte Vidnet, om Peder ikke havde Claus Degns kjødelige Datter tilægte. — „Jo, det vidste enhver“. — „Om der var nogen i Kakkellovnstuen hos, da samme fornte Ord skulde være passeret.“ — „Slet ingen uden Vorherre, det ham vitterligt var.“ — „Om Claus ikke saa og hørte, at Peder gik med Stivhed og Trodsighed frem og tilbage paa Gulvet og slog i Vinduet med sin Haand.“ — Claus kunde ikke benægte, at P. jo gik frem og tilbage paa Gulvet, men enten det skete af Trodsighed eller ikke, det vidste han ikke, og var ham vitterligt, at han stod ved Vinduet og trommede med Fingrene.

³/₄ lod Spleth afhøre Vidner ved Landstinget, da han formente, at de ved Hjemtinget ikke havde vidnet saa fuldkommelig, som de havde været vidende om, „hvis Ord imellem Hr. B. og P. P. skal være passeret.“ Spleth stillede skriftlig 3 Spørgsmaalposter: 1) Om P. P. af Hr. B. udenfor Kirkegaardslaagen ikke blev tilspurgt, om han var om Fredagen til Tinget at vidne, hvortil han svarede Ja, og Hr. B. skulde have sagt, han vandt som en brav Karl, og af P. P. blev svaret, at han vandt som en ærlig Mand. 2) Der de fulgtes ad og indkom paa Kirkegaarden, om Hr. B. da ikke skal have sagt til P. P.: „Jeg skal lære dig til at vidne falskeligen, du skal faa Skam for dit falske Vidne; jeg skal forfølge dig ved Landslov og gjøre en passelig Karl af dig,“ og dertil af P. P. skal være bleven svaret: Hvad han da skulde have vundet, og da videre af Hr. B. skal være talt: „Kunde du ikke vidne det, som kunde komme de fattige Mænd til Hjælp, som det, der kunde fordærve dem, og anlangende hendes graa Haar,“ og dertil af P. P. skal være svaret, at han blev „intet graa Haar“ tilspurgt om, derfor kunde han ikke vidne derom.

3) Der de begge, Hr. B. og P. P., kom ind i Vaabenhuset, hvor en Del Kvinder paa Indgangens højre og en Del Piger paa den venstre Side skal have standen, om da ikke Hr. B. skal have tiltalt P. P. og sagt: „Flux examinere mig Ungdommen!“ og blev given til Svar af P. P., at han havde læst for dennem saa meget, som han havde været anmodet, og atter af Hr. B. talt: „Flux læs det 8de Bud, lad mig høre, hvorledes du læser for dem!“ og sagt til en Pige, Kirsten Andersdt.: „Læs det 8. Bud,“ som da af P. P. skal være bleven læst for hende, og derpaa af Hr. B. atter skal være talt til P. P.: „Kan du se, hvad du har syndet imod, havde det ikke været bedre, du havde taget al Ting i den bedste Mening? Jeg skal lære dig at vidne falskelig.“ Og skal være af P. P. svaret: Han vandt som en ærlig Mand, ingen skal sige ham andet efter; hvorpaa atter af Hr. B. skal være talt: „Flux læs mere!“ Hvorpaa skal være svaret Nej, P. P. var ingen indsat Degn; da Hr. B. atter skal have sagt: „Herud af Kirken! Du har intet her at bestille,“ og P. P. givet til Svar: Maatte han ikke være derinde, saa vilde han gaa ud, og strax derpaa forføjet sig ud af Vaabenhuset. — 21 Vidner, Mænd og Kvinder, bleve afhørte, men der kom intet videre ud deraf. Da Hr. B. tilspurgte samtlige Vidner, om de nogensinde havde set, at han havde slaget P. P. eller haardt skjældet ham i nogen Maade, svarede de alle Nej. — Peder Degn fik nok saaledes intet ud af Sagen.

I Kirkebogen skrev Hr. Bering 1697: „Dom. Esto mihi blev Peder Pedersen, med Tilnavn Degn, i Kjøng Kirke publice absolveret for hans motvillige Frahold fra Herrens Nadvere over et helt Aar etc. etc.“

Vi vende nu tilbage til Højesteret.

Karen Rasmusdatters Sag blev indskreven i Stævningsbogen ¹³/₁₁ 1694, men allerede ⁶/₁₁ fik Amtmanden Ordre til, at hun skulde føres til Kjøbenhavn og sættes i Stadens Gjemme. Claus Hansens Sag blev indført i Stævningsbogen ⁴/₁₂ 1694, og ¹⁸/₅ 1695 blev der givet Ordre til, at han ufor-

tøvet fra sit Fængsel under god Varetægt skulde sendes til Kjøbenhavn til Byfogden og hensættes i Stadens Gjemme indtil Sagens Udgang. $^{12}/_2$ 1695 var der udgaaet Befaling til Landstinget om at indstævne, paagribe og forhøre nogle Vidner, som ikke havde indfundet sig for Herredstinget. $^{14}/_3$ afhørtes da Vidner. Hans Laursens Enke, Anna Nielsdt., som ikke havde givet Møde for Herredstinget, fordi det var ondt Vejr den Dag, og hun tilmed ingen Vogn havde, ej heller vidste nogen at faa, besvarede 15 Spørgsmaal og udtalte, at det, hendes Mand og Sønnen havde bekjendt om Drabet, var Løgn; der var intet sandt i den ganske Sag uden det, at hendes Mand havde udført det døde Menneske. Claus Hansens Hustru, Karen Stephansdt., sagde det samme; hun vidste af intet Mord at sige. Karen Jørgensdt., Claus Hansens Tjenestepige, var til Kartegilde den Nat, Tiggerkvinden døde i Stalden, og kom ikke hjem før Natten efter; kunde derfor ingen Forklaring give. Hun mødte ikke for Herredstinget, fordi det var saa ondt Vejr den Dag, og hun fornam, at de andre Kvinder bleve hjemme, saa blev hun og. — Peder Andersen Trave, Claus Hansens Karl, havde kun set ét Lig i Vognen, Liget af Tiggerkvinden. Han havde altid givet Møde i Retten, saa tit som han var bleven stævnet. — De anholdte bleve saa hjemviste. Nogle Vidner, som senere vare arresterede, befaledes $^{20}/_4$ løsladte.

$^{3}/_6$ voteredes i Højesteret: Claus Hansen havde nogle Gange søgt at bryde Fængslet. — Mange af Assessorerne mente, at Landstingets Dom burde stadfæstes, men man enedes dog om, at Dommens Afsigelse skulde opsættes, indtil man kunde fornemme, om Rytterkvinden Ellen Nielsdt. kunde opspørges, for maaske af hende at faa nogen videre Oplysning om denne Sag. — $^{25}/_6$ atter Møde: Først oplæstes inden lukkede Døre et Uddrag af adskillige Breve og Dokumenter, som vare overskikkede af Stiftamtmand Schult. Derefter voteredes. De fleste bleve ved deres forrige Votum. Benzon udtalte bl. a.: Hans Laursen maaske — som er tem-

melig gement med Misdædere — været noget beskjenket og drukken, da han i sin Dødstid gjorde denne Bekjendelse om de andre. — Man enedes om at begjære, at der blev givet Ordre til, at Ellen Nielsdt. og hendes Mand David Knud, Rytter under Ritmester Schrøders Kompagni ved Oberst Rabes Regiment, snarest maatte blive skikket til Kjøbenhavn.

Men der kom saa mange andre til at gjøre en Kjøbenhavnsrejse. $\frac{6}{7}$ blev der givet Ordre til — som „højest fornøden“ —, at Hr. Laurits Nielsen Munch, Sognepræst til Jordløse, en Person, som skal være Hr. Peder Berings Børns Præceptor (Lærer), ved Navn Peder Slagelse, Christen Smed i Haarby, Peder Hansen i Akkerup, Peder Broksnider og Morten Skomager i Tommerup, samt Peder Skarpretter i Jordløse . . . med allerforderligste skulde forføje sig til Kjøbenhavn for at give Oplysning i en vis Sag. De skulde have fri Bøndervogne med tilhørig Heste, samt frit Fartøj over Færgestedet, saa at de uden Ophold og Forhindringer kunde afstedkomme. $\frac{30}{7}$ blev der givet en lignende Ordre med Hensyn til: Niels Jørgensen Bred, Hans Thorsen, Rasmus Skræder og hans Datter Anna, Hans Andersen og Frederik Friis, alle af Nørre Broby, Maren Rasmusdt., Væverkone, og hendes Datter Maren af Jordløse, Hans Hjulmand Konstabels Datter Catharina Hansdt. fra „vor Stabelstad“ Nyborg, Peder Andersen, nu tjenende Niels Christensen i Skovsbo i Verringe Sogn, og Karen Jørgensdatter, nu tjenende i Langsted. De skulde have fire fri Bøndervogne og frit Fartøj. — S. D. fik Lars Villemesen, Koforpagter paa Grimstedgaard paa Loland, Ordre til at møde i Kjøbenhavn. Ogsaa han skulde have fri Bondevogn og frit Fartøj. Samme Dag udgik endvidere følgende mærkelige og ubehagelige Skrivelse til Hr. Joachim Frederik Vulfsberg i Fjelsted paa Fyen: „For os andraget, hvorledes du skal have fulgt den for et Drab beskyldte og henrettede Hans Laursen af Verringe til Retterstedet, og at han da skal have bekjendt for dig et og andet, samme Drab vedkommende: Saa er Vores allernaadigste Villie og Befaling,

at du samme hans Bekjendelse under din Haand beskreven og med din Ed bekræftet til os strax indleverer.“ — Men ikke nok hermed; $\frac{17}{8}$ tilskreves Stiftamtmand Schult og Assessor Landorph: „Endnu adskillige flere i Fyen, som i samme Sag Oplysninger skal kunne give, men for vidtløftigt at lade dem føre herover at forhøre;“ derfor skulde Math. Rosenvinge begive sig til Fyen at examinere.

23de og 24de Oktbr. fandt der Votering Sted i Højesteret; før Voteringen sidstnævnte Dag blev der indenfor lukkede Døre oplæst en til Kongen af Assessor M. Rosenvinge indgiven Relation om Sagens egentlige Beskaffenhed. Denne Beretning — saa vel som mange andre Dokumenter angaaende „Mordsagen“ i Verving — ere forsvundne, men Referatet om Voteringen i Højesteret findes heldigvis endnu, og der skal nu meddeles et fyldigt Uddrag heraf.

S. Friis: Mordet en Kimære (Hjernesvind); her bevises, at dette Menneske, som skal være myrdet, ej har været nogen Tid født. Hans Laursen uskyldig død og henrettet. Den Tiggerkvinde, som er straadød, er hende, som er ført paa Marken. H. L.s Bekjendelse sket af Tvang ved haard Fængsel og Pinsel. Han har maaske tænkt, at han skulde dø, fordi han førte Stodderkvinden ud paa Marken. Alle hans Udsigende ere kontrære og stridige. Landsdommerne have ej villet tage mod Sønnens Benægtelse, som dog var sand. Den henrettede burde nedtages og begraves i kristen Jord. Cl. H. bør være fri og have Erstatning, og som han ej kan faa en saadan hos Karen Rasmusdt., saa bør Amtmanden, som ej har inkvireret flittig om dette, give den. Hans Fuldmægtig Claus Buch, som har været stor Aarsag til dette sidste, bør bøde til Christianshavns Kirke. Karen Rasmusdt., som har falskelig løjet paa sig selv og andre, saa at H. L. er derefter henrettet, bør derfor miste sine 2 Fingre. Ellen Nielsdt., som har opdigtet denne Løgn, bør tiltales, saa og Claus Buch. — A. Jacobsen: Af den Oplysning, som nu er indkommen, befindes, at der ej har været saadant et Men-

neske til, som siges at være myrdet; det er bevist, at der ej har været andre Kvinder i Huset end den Tiggerkvinde, som er straadød og ført paa Marken, og af alle Vidner ses, at hun har været den samme, som blev funden. Cl. H. bør være fri for al Tiltale. Karen Rasmusdt. bør miste sine 2 Fingre. — C. Bartholin: Efter den Oplysning, som nu er kommen, saa ses alt at være Løgn, thi tilforn var imod Cl. H.s Bekjendelse hans Faders og K. Rasmusdt.s Bekjendelse. Hans egen Bekjendelse skete i Pinsel og Fængsel og duer intet. Paa Faderens Bekjendelse kan ej noget grundes, thi han har og sagt det ved Fængsel, og at han er henrettet, kan han tilskrive sig selv. K. Rasmusdt. var nok stadig i sin Bekjendelse i Begyndelsen, men siden faldt hun derfra. Cl. H. være fri; K. Rdt., som har været størst Aarsag til denne Sag, bør miste sine 2 Fingre og kagstryges og forvises Landet. — C. Lemvig: Her er en Mand for et Mord efter egen Bekjendelse henrettet, samme har og bekjendt paa sin egen Søn, da det er dog bevist nu, at der ej har været nogen myrdet. Kan dog ej ses, hvad skulde bevæge en Fader at bekjende saa en uskyldig Søn til Døden; hvad skulde bevæget ham at udføre en straadød paa Marken, som er funden blodig og armbrudt. Samme har selv bekjendt, at han har taget det Menneske, som skal være myrdet, og kastet det i Aaen, — har og kjørt nogle sære Veje og ej fulgt Landevejen; han har dulgt det saa længe, da det rygtedes. Af saadanne Omstændigheder kan ej ses andet, end at der maa have været et Mord. Claus H. gaar fra det, han har bekjendt i Pine og Fængsel; K. Rdt. er befunden i adskillige vitterlige Løgne, saa af saadanne Omstændigheder kjendes Cl. H. hellere uskyldig end skyldig. K. Rdt. bør lide paa sine Fingre som en Løgner, stryges til Kagen og forvises Landet. Ellen Nielsdt. og Maren Rasmusdt. bør remitteres til ny Paatale. — C. Hjort: Dette er en meget sær Kasus, thi det maa være utrolig, at en Fader skulde bekjende saaledes paa sin Søn og derpaa gaa til sin Død for et Mord, som ej er sket. Men

saa ses dog af alle Omstændigheder, at der har ej været noget Menneske til, som er myrdet. At Faderen skulde have været skyldig, kan ej ses. Sønnen bør ej miste sit Liv, men bør for sin falske Bekjendelse anses med nogen vilkaarlig Straf. Havde han Penge, burde han bøde 50 Rdl., men som han ikke har Penge, da lide paa Holmen. K. Rdt. bør anses paa sine Fingre, kægstryges og forvises Landet. Ellen Nielsdt., Maren Rasmusdt. og Claus Buch bør henvises til ny Paatale. — F. C. Adelaer: Kan ej ses, at dette myrdede Menneske har været til i Verden. Cl. H. bør være fri i alle Maader. K. Rdt. bør miste sine 2 Fingre og kægstryges og forvises Landet. — C. Winding: Af de Bevisligheder, som nu ere fremkomne, ses, at det dødfundne Menneske har været K. Rdt.s Søster. Om der har været Mord, er Gud bekjendt, og maa H. L. selv tilskrive sig sin egen Død. K. Rdt. kan ej forskaanes paa sit Liv, thi har hun gjort dette Mord, da bør hun lide paa sit Liv uden Undskyldning, men har hun ej gjort det, saa bør hun dog miste sit Liv, saasom hun dog med sin falske Bekjendelse først bragte H. L. fra sit Liv, og siden endda søger hun at bringe en til, som er Sønnen. Den døde udført af Cl. H.s Gaard, og da der er lyst af Prædikestolen om dette dødfundne Menneske, har han fordulgt dette; burde vel gaa paa Bremerholm, uden det, han har udstaaet, kunde balancere dermed; dog dersom det skete, da burde han dog forvises Landet. Ellen Nielsdt. bør henvises til ny Paatale. — O. Hansen: Her ses, at der ej har været noget Menneske myrdet. Men at denne straadøde Kvinde er ført ud paa Marken, er ukristelig; Cl. H. kunde have hindret det, saasom Mennesket er død hos ham, dog, har han lidt saa meget ved Fængsel, kunde det være nok. K. Rdt. angaaende, da ses nok, at der har været Trusel og andet imod hende, men hun maa straffes, kægstryges, brændmærkes og forvises Landet. Ellen Nielsdt. og Claus Buch bør henvises til ny Paatale. — W. Mule: Hans Laursen ligger paa sine Gjerninger. Claus Hansen ses nu uskyldig anklaget, thi der har al-

drig nogen været myrdet, og kan derfor ej være skyldig til Døden; men som han har tilladt, at Liget er saa ukristelig bortkastet paa Marken, saa er han strafskyldig, dog at han nu forskaanes i Henseende til hans Fængsel. K. Rdt. har været Aarsag til H. L.s Død, bør lide paa sit Liv, og helst saasom hun og derved har søgt at faa Livet af de andre med. M. Rdt., Cl. Buch og Ellen Nielsdt. bør paany tiltales. — N. Benzon: Klart bevist, ingen er myrdet, og at der ej har været saadant et Menneske til. Claus Hansens Avlskarl er det bedste Vidne, thi han har aabenbaret alting. H. L. og Cl. H. tav ganske stille med dette straadøde Menneske, som blev udført. At dette Menneske har været blodigt og armbrudt, kunde være let sket. Claus Buch har meget været Aarsag til denne Sags Aabenbarelse, thi han har bragt Maren Rasmusdt. til, at hun ej skulde bekjende, at det var hendes Søster, som var udført. Han har og paa et falsk Spargement taget Hans Laursen og Claus Hansen fangen. Karen Rdt. er og af ham tilbragt at bekjende denne store Løgn. Hans Laursen er ogsaa med Pinsel og Fængsel bragt til denne Bekjendelse. Men hvad ham har bevæget til at bekjende paa sin Søn, var ej andet, end at Sønnen har bragt ham til at føre det døde Menneske ud og at fordølge dette, og derover har villet sætte Sønnen i lige Straf med sig. Han ligger paa sin egen Bekjendelse. Cl. H. kan ej lide paa Livet, men bør forvises Landet. K. Rdt., som har opdigtet alt dette, har fortjent Døden, thi hun har bekjendt dette, førend H. L. bekjendte paa sig selv, og dermed var først Aarsag til denne Løgn, — bør miste først sine Fingre og dernæst sit Hoved. Havde hun bekjendt det, siden han sagde det paa sig selv, kunde hun ikkun straffes paa sine Fingre. Ellen Nielsdt., Claus Buch og Maren Rdt. bør henvises til ny Paatale. Frants Schyt, som har gjort Allarm paa Tinget, da Vidnerne skulde høres, burde og tiltales. — H. M. Moth: Ej været flere døde end den straadøde Tiggerkvinde. H. L. er død og ligger paa sin egen Bekjendelse og Gjerning, og hans Blod er paa hans

eget Brædt. Cl. H. er uskyldig i Mord, men ej uskyldig i dette døde Legemes Udførsel; dog kan han, for det lange udstandne Fængsel, forskaanes for Bremerholm, men vel forvises Landet. K. Rdt. har været først Aarsag hertil, og for hendes Løgn er her en henrettet, og som hun ej kan straffes for haardt, bør hun miste sine Fingre som en Meneder og siden som en Morder sit Hoved. Ellen Nielsdt., Claus Buch, Maren Rdt. og Hr. Bertel Groth, saa og Frants Schyt bør paany tiltales af Generalfiskalen og henstilles til Hans Majestæt; Landsdommerne have ej heller gjort deres Embede, idet de ikke have inkvireret derom, som de burde; og burde de bøde 20 Rdl. til Christianshavns Kirke og reprimanderes for deres Nachlæssighed. H. C. Brandt og Benzon: Og K. Rdt. leve saa længe, indtil hun kunde konfronteres med Claus Buch. — Under Voteringen den 24. Oktbr. udtalte S. Friis: Kirsten Rasmusdt. var den paa Marken fundne døde. Cl. H.s Bekjendelse sket af Tvang, og da han kom ud af Fængslet, fragik han det hele. Bør være fri. H. L.s døde Legeme nedtages og begravnes i kristelig Jord. Claus Buchs Vold er ulovlig. — A. Jacobsen: Cathrine Nielsdt. ej været til. — Bartholin: H. L. maa skylde sig selv for, at han blev henrettet, saasom han ikke begjærede at appellere Sagen. — Men Lemvig sagde: Der maa vel være sket et Mord. Hr. Peder Bering siger endog, nu vil han intet mere holde med den Skjelm. Hans Laursen har lidt rettelig for det begangne Mord; angaaende Cl. H., da maa Gud vide, om han er uskyldig. . Samme Dag afsagdes følgende Domme:

„Claus Hansen, som befindes at have været medvidende udi det i hans Stald døde og siden af hans Gaard paa Akkerup Mark udførte og der efter lang Tid fundne Menneske, og samme hverken for gejstlig eller verdslig Øvrighed har tilkjendegivet efter offentlig derom af Prædikestolen gjorde Bøn og Tillysning, bør for saadan ugudelig og blandt Kristne uhørt Adfærd, andre sligesindede Mennesker til Afsky, sig selv til velfortjent Straf, inden 14 Dage at rømme Kongens

Riger og Lande, og hvis han siden her udi antræffes, da at have forbrudt sit Liv.“

„Karen Rasmusdatter, som klarligen er overbevist og desforuden nu selv frivilligen har tilstaaet, at alt hvis hun forhen endog her for Højesteret har udsagt, bekjendt og vedstaaet udi denne Sag, er aldeles løgnagtig og usandfærdig, bør, andre løgnagtige, menediske og ugudelige Mennesker til Afsky, sig selv til velfortjent Straf, ved Bøddelen at stryges til Kagen, miste sine 2 Fingre og strax derpaa rømme Kongens Riger og Lande, og hvis hun siden sig der lader finde, da at have forbrudt sit Liv.“

Om Claus Hansen kan endnu meddeles følgende:

„1701 Fredag efter 8. Trin. skulle „— skriver Mag. Bering i Kirkebogen — „Claus Hansøn, som var Mariner Soldat under Oberst Honsdorph, været begravet, mens jeg ville icke, fordi hand hafde været dømt till at rømme landet oc icke faaet opreisning.“

1. Octbr. 1701 udgik kgl. Skriv.: Claus Hansen af Verninge, som for omtr. 6 Aar siden blev dømt til at rømme Landet og siden under „Vorís Regiment oc Marine“ for Soldat skal have tjent, men nu, da han med Oberstens Forlov did over til Fyen skal have rejst, sammesteds ved Døden skal være afgangen, hans Lig maa med Jordspaaastelse af Præsten i Kirkegaarden begravnes.

Det hedder derefter i Kirkebogen: „Dom. 21. Trin. blev Claus Hansen i Verninge, som havde været dømt til Landstinget at stejles og siden af Kgl. Højesteret at rømme Landet, begravet i Verninge Kirkegaard efter kgl. allern. Tilladelse.“

^{29/10} 1695 udgik kgl. Skriv. til Stiftamtmand Schult og Assessor Landorph: I Sagen mod Claus Hansen have følgende i højeste Maade forset sig: 1) Maren Rasmusdt. fra Jordløse,

befunden i grov og aabenbar Løgn og forsætlig begangen Mened. 2) Claus Buch i Kjølstup, forledt fornævnte M. Rdt. og hendes Søster Karen Rdt. og ellers i adskillige Maader sig usømmeligen forholdet. 3) Frants Schyt, forrige Foged paa Bramstrup, idet han ej alene i Begyndelsen af Sagen imod Cl. H. og hans henrettede Fader H. L. ikke skal have holdt dem i vedbørlig Fængsel og Forvaring til Sagens endelige Udfald, men endog at han, da Sagen var til Tinge, skal have anrettet uhyggelig Bulder og Allarm. 4) Hr. Bertel Groth, idet han sig skal have understaaet at tage Maren Rdt. i Forhør i sit Hus og derefter et skriftligt Instrument under sin og tiltagne Mænds Hænder til Tinge indgivet og beediget. — Mathias Rosenvinge skal i Generalfiskals Sted lade enhver tiltale, de skyldige skulle indstævnes; dog skal en Kommission dømme angaaende Hr. Groth.

S. D. fik Biskop Kingo kgl. Befaling til sammen med Stiftamtmand Schult og Broder Landorph at kjende og dømme i Hr. Groths Sag¹⁾; men ¹⁶/₁₁ blev det paalagt Amtsskriver Rasmus Andersen at tiltræde Kommissionen i Stedet for Schult, „som formedelst andre vore Ærinder ikke kan befordre Sagen til Endelighed.“

Hvorledes det gik med Hr. Groth, har det ikke været muligt at faa Besked om; men han er vel sluppen med at faa en „Næse“; han mistede i alt Fald ikke sit Embede. — Angaaende Maren Rasmusdatter faa vi Oplysning af Kirkebogen, idet Mag. Bering 1704 har skrevet saaledes: „Dom. 23 Tr. blev Maren Rasmusdt. af Jordløse efter Bispens skriftlige Ordre publice absolveret i Kjøng Kirke, fordi hun for 11 Aar siden havde svoret en falsk og løgnagtig Ed om det døde Menneske, som blev fundet paa Akkerup Mark, og „vandt“, at det ikke var hendes Søster, som det dog alligevel var. Hun er derforuden dømt efter Loven at miste sine Fingre etc.“

Om Rytterkvinden Ellen Nielsdt. faa vi — uden at hen-

(1) Kirkeh. Saml. 4 R. VI, 788 f.

des Navn dog nævnes — adskilligt at vide af trykte Skrifter. I Bircherods Dagbøger¹⁾ fortælles 15. (25.) Oct. 1695 saaledes²⁾: „For 2 Aar siden blev en Bonde i Fyen beskyldt for at have omkommet en Pige, som laa i hans Hus paa sin Rejse herfra til Flensborg, og blev derpaa ynkeligen pinet og henrettet, hvilket nu anderledes befindes. Udi samme Bondes Hus døde et fattigt Menneske, hvilket han lod udføre paa Marken imod den næste By, begjærende, at Præsten vilde tage Omsorg for hendes Begravelse; hvorpaa det falskeligen rygtedes, at en var myrdet udi hans Hus. Imidlertid rejser en anden Bonde fra Fyen til Slagelse, hvor en Rytterenke, som der boede, spurgte samme Bonde, hvad nyt passerede i Fyen; hvilken ikke andet vidste, end det spærgerede Mord var saa i Sandhed, og beskrev den døde af en Vorte paa Kinden, en Skramme eller Ar i Panden og en Tand, som noget stod ud af Munden; forsikrende derhos, at samme Pige havde mange Penge hos sig, hvilke hendes Venner, om hun havde nogen, kunde letteligen bekomme. Denne skalkagtige Kjærling rejste strax til Fyen, og sagde sig at have en Søster, som var myrdet, hvilken hun beskrev efter Bondens Beretning af ovenskrevne Tegn; hvorpaa Bonden paa Pinebænken bekjendte at have nedgravet Pigens Skrin udi sin Lade; men de forsigtige Landsdommere aldrig inkvirerede derefter. Og ret som Vota gik paa Højesteret, at Bondens Søn saasom Medvider med Faderen udi dette Mord, skulde ogsaa aflives, blev det kundbar, at Rytterenken havde fingeret alt dette for sin Interesses Skyld, som siden for Byfogden her [i Kjøbenhavn] bekjendte sig aldrig at have havt nogen Søster. Nu kommer hun til at betale Laget.“

Der findes jo enkelte Fejl i denne Beretning, men i Hovedsagen er den sikkert rigtig, og vi faa da saaledes at vide, hvorledes Rytterkvinden Ellen Nielsdt. kom til at spille en Rolle i den sørgelige „Mordsag“.

(1) Udg. af Molbech. — (2) Efter et Brev fra Dr. Jens Jacobæus.

Om samme Sag fortælles ogsaa i „Mag. Peder Berings Levnets-Løb“ i Odense Adr. Cont. Efterretn. 1772¹⁾): Ellen Nielsdt. gik med Bissekram. — Hans Laursen tilstod paa Pinebænken, at han havde givet Mag. Bering et Stykke Grof-fenbrad-Kjød, et smukt Stykke Tøj til en Hue, etc., fordi han skulde tage sig ham an og forsvare hans Sag. — B., som blev tiltalt af Generalfiskalen[?], beviste med mangfoldige Vidner, at Bissekræmmersken aldrig havde haft nogen Søster, og at hun og en Halvbroder vare fødte i Hor, hvilket ogsaa Halvbroderen bevidnede. Hun blev dømt til at piskes til Kagen og for sin Livstid at arbejde i Spindehuset.

I et Skrift fra Aaret 1785²⁾ berettes bl. a.: Ellen Nielsdt. beskyldte Mag. Bering for at have „dulgt“ med Hans Laur-sen, ja, hun var endog saa ublu, at hun kjendte sig ved de Guldringe og de Gyldenstykkets Huer, som B.s Døtre bar; end mere: Da hun engang kom i Præstens Hus og saa der en vis Sølvske ligge paa Bordet, tog hun den i Haanden og, efter at hun noget havde staaet og beskuet den, sagde: „Det sidste jeg saa denne Ske førend nu, da saa jeg den i min Søsters Gjemme.“ — Mag. Bering, som blev tiltalt, fik om-sider udspurgt, at Ellen havde en Broder, som var Degn paa Langeland³⁾. Denne Broder, som blev stævnet, sagde hende i hendes Øjne ved Retten: „Du er et Skarn og har alle Ti-der været et Skarn og løgnagtigt Menneske. Vi have jo al-drig haft nogen Søster . . .“

Hos Bloch⁴⁾ fremstilles Sagen saaledes (1790): En Kandi-dat, som havde forlovet sig paa en Herregaard, blev kaldet til Præst i Jylland. Hans Forlovede, som blev godt udstyret af sit Herskab, begav sig paa Rejse til ham for at holde

(1) Nr. 48. Den her givne Fremstilling af Mordsagen findes ogsaa hos Gjessing (Jubellærere III, 244 ff.). — (2) L. Ewensen, Saml. af jurid. og hist. Materier II, 2, S. 42 ff. — (3) Under Sagens Behandling tales der ikke om en saadan Degn, men han er maaske = den nævnte Koforpagter Lars Vil lemsen paa Lolland. — (4) Den fyenske Gejstlighed, udg. af Næraae, II, 259 ff.

Bryllup, mien blev i Mag. Berings Sogn dræbt af en Værts-
husmand, hos hvem hun havde faaet Nattekvarter. Nogle
Aar efter kom denne Mand til Præsten i Skriftestolen og
spurgte, om en Morder kunde finde Naade hos Gud; gav der-
efter Bering et Par sølv- eller guldskaftede Knive. Nogle Aar
senere kom et enligt Kvindfolk og bad om Husly i Præste-
gaarden. Præsten tog vel imod hende, men da hun ved Af-
tensmaaltidet saa de omtalte Knive ligge ved sin Tallerken,
faldt hun i Afmagt. Efter at være kommen til sig selv sagde
hun, at hun kjendte sig ved Knivene, de havde tilhørt hen-
des Søster, som var forsvunden, og Præsten skulde gjøre
Rede for, hvor hun var bleven af. Bering maatte saa lade
sig sigte som Morder og fængsle indtil Sagens Udfald! Ende-
lig, da det næsten var kommen til det yderste, gik Morderen
til Bekjendelse og frikjendte den gode Mag. Bering. — I det
enlige Kvindfolk gjenkjende vi let Ellen Nielsdt., men ellers
har Fremstillingen jo ikke meget med Virkeligheden at gjøre;
at B. blev sigtet som Morder og fængslet, er sikkert ogsaa
det rene Opspind.

I Thieles Folkesagn¹⁾ fortælles om „Hr. Bering til Kjøng“.
Her er det en Jomfru fra Jylland, som faar Nattekvarter hos
Hr. B. i Kjøng Præstegaard og gaar fra Sans og Samling ved
at se en vis Kniv og Gaffel paa Bordet; de havde nemlig
tilhørt hendes Kjæreste, som havde faaet dem af sit Herskab,
da han forlod Jylland for at tage imod et Præstekald. Han
var bleven dræbt af en Møller, som i Skriftestolen forærede
B. bemeldte Kniv og Gaffel. Præsten blev kastet i Fængsel,
men Mølleren angav da sig selv og blev senere halshugget.
— Ogsaa om Tiggerkvinden, som døde hos Claus Hansen,
har Thiele en ganske fordrejet Beretning: Liget blev kjørt
ad Kjøng til og vættet af Vognen i Nærheden af denne By.
Bonden, som blev beskyldt for at have dræbt Kvindan, blev
halshugget. Men to Søstre til hende foregave af Had til Hr.

(1) I, 329 ff.

Bering, at denne havde været i Ledtog med Bonden og til Løn for sin Hjælp i denne Sag faaet en Gylsenstyks Hue. Præsten fralagde sig denne Beskyldning for Retten og fik opklaret, at det var de to Kvinder, som havde ombragt deres Søster i Bondens Hus, „hvorover de finge Løn, som de havde forskyldt.“

S. Jørgensen (Kistrup) taler endnu 1893 om „et Mord, der var forøvet mod en rejsende Jomfru“¹⁾!

I Aaret 1909 gav A. Jensen²⁾ under Titel „Et Justitsmord i Slutn. af det. 17de Aarh.“ en Fremstilling af „Mordsagen“ i Verringe, men han vidste ikke Besked om Højesterets Behandling af Sagen og kjendte heller ikke nogle af de bedste trykte Kilder, saa hans Fremstilling, om den end nok i Hovedsagen er rigtig, dog er mangelfuld.

^{23/6} 1696 tiltalte Herredsfoged Rasmus Hansen Holmer³⁾ Verringe Bymænd, fordi de havde gjort grovt Arbejde om Søndagen med Gjærders og Grøfters Opkastning. ^{14/7} s. A. bleve 9 Mænd dømt til at betale for Helligbrøde hver 3 Lod Sølv og i Forening til Omkostninger 1^{1/2} Rdl.

Om Natten til den 19. April 1775, mellem Kl. 12 og 1, opkom der Ild i Selvejer Rasmus Hansens Gaard i Verringe, Gaardens 4 Længer, Indbo, 16 Kvæghøveder, 10 Bæster, 18 Faar med deres Grøde, 3 Mælkekalve og 2 Grisesøer, 1 Gasse og 5 Gjæs med deres Grøde brændte. Manden vaagnede og fik i Hast tre af sine mindste Børn ud igjennem et Vindue; han og hans Familie maatte næsten nøgne forlade Gaarden. Hvorledes Ilden, som formentlig først begyndte ved Tofteporten, var opstaaet, vidste man ikke. Det var stille i Vejret. Naboerne paa den østre Side: Sognefoged Christen Jacobsen og Hans Mortensen, deres Gaarde

(1) »Museum«, 1893, II, 118. — (2) »Fyns Tidende« 15., 16., 18. og 19. og 20. Octbr. — 3) Boede i Naarup; flyttede ca. 1701 til Pederstrup, † ^{1/10} 1703.

undgik Ilden, men paa den vestre Side brændte Anders Jørgensens tilgrænsende Gaard. Hans Kreaturer frelstes, men det meste Bohave brændte¹⁾.

I Indberetningen af 1756 fortælles, at der findes mange Vældeklider i Sognet, hvoriblandt en ved Vervinge By er „særdeles rar og mærkværdig, saasom Vandet har en angenem ren og lifflig Smag, og bær derfor Prisen, fremfor andre Vande, af fremmede rejsende Herskaber.“²⁾

1803 hedder det i en Rejsebeskrivelse³⁾ saaledes:

„Vervinge, en stor, smuk Landsby, hvor der er Skov, Buskadser, Enge, gode Kornmarker, Hvede, Kløver, Humle, Hør, Bier og Velstand hos de fleste. Kirken er stor og tækket med Bly. Kroen har bekvemme Indretninger; hvad man nyder der er renligt og billigt; men i Gaarden ligger, som ligeledes er brugeligt paa mange andre fyenske Steder, hele Dynger gammel Halm for at trines sammen og gjøres til Gjødning. Situationen her og i Omegnen paa en Mils Vej er kjøn og afvejlende med Banker, Dale, Bække, Skove og Kornmarker; Sproget er . . . vanskeligt at forstaa for en fremmed⁴⁾ saasom: *bramme* o: snakke, *Maae* o: Eng, *Wie* o: Bøder, *døjtet* o: kullet, *norre* o: nogle, *noet* o: kjælen, *vou* o: syg, *Pej* o: Pige o. s. v.“

VERNINGE KRO

var vist til allerede i Middelalderen, og den laa da nok lidt sydøst for, hvor den nu ligger. I Matrikelen af 1664 nævnes blandt Odensegaards Tjenere Rasmus Rasmussen som Fæster af et afbrudt Bol, hvorpaa der da stod et Krohus. — ^{13/2}1683 udgik en kgl. Skrivelse, i hylken det hedder: Hr. Henrik Bjelke ladet andrage, hvorledes paa hans Gods i Vervinge By, hvor den alfare Landevej gaar mellem Odense og Assens, altid, saavel nu som i forrige Tider, et Kro og Værts-

(1) Tingbogen (jvf. Od. Adr. Cont. Efterr. 1775, Nr. 17). — (2) Den omtalte Kilde afgiver nu Vand til Vervinge Vandværk. — (3) L. M. Wedel, Indenlandske Rejse, 2. Hefte, S. 136 f. — (4) De af Wedel anførte Exempler ere nok ogsaa et Vidnesbyrd herom.

hus har været forordnet: Da have vi efter Ansøgning bevilget, at forskr. Kro maa og skal fremdeles Hr. Henrik Bjelkes Gods i Verninge By i hans og hans Arvingers Livstid forblive, og saasom bemeldte By ligger Halvvejen mellem bemeldte Odense og Assens, skal alle andre Kroer og Værts-huse paa den alfare Landevej imellem samme 2 Kjøbstæder aldeles være forbudne og afskaffede. — Hr. Bjelke og hans Arvinger have at gjøre saadan Anstalt, at de rejsende i nævnte Kro for billig Betaling vel kan blive akkommoderede, saa og at der ingen overflødig Drik sker, som Uskiklighed kan foraarsage. — Senere kom Kroen til at høre til Ryttergodset, og der nævnes da ved en Taxationsforretning en Kromand Johan Christoffersen Faber, som kun havde en Toft, og hvis Bygninger vare: Stuehus, 19 Fag; Kongens Stald, 10 Fag; af en anden Mands Hus 3 Fag. Besætningen bestod af 1 Ko og 6 Faar. Bygningernes Brøstfældighed vurderedes til 13 Rdl. Den aarlige Afgift var 16 Rdl., samt af Toften 1 Mk. maanedlig; og naar han holdt Bygningen i Stand, skulde han have fri Ildebrand. Hans Vilkaar vare ikkun middelmaadige; 1719 afstod han paa Grund af Armod Fæstet til Peder Christensen Lundager.

^{21/7} 1668 fremstod Laurids Christensen af Verninge for Retten og vandt, at forleden Sct. Hansdag ad Aften kom Niels Erichsen af Naarup og Rasmus Thomsen af Bregnemose ind i Verninge Kro, og da lod Niels Erichsen tappe sig en Kande Øl for Penge. Imidlertid kom Jon Børresen „ridendis ind udi Stuen“ og sagde til Niels Erichsen: „Skammer eder noget! Skal I sidde her og drikke? Kommer og følges hjem med!“ Saa tog Laurids Christensen Jons Hest i Tøjlen og „trekit ud af Stuen.“ Da holdt Christen Christensen i Gaarden paa sin Hest. Niels Erichsen gik saa ud til dem, og de fulgtes da ad op ad Gaden. — Christen Christensen, som kom i Følge med Niels Erichsen, Jon Børresen og Hans Laursen

af Stenolt, vandt: Paa Hjemvejen kom Jon Børresen og Niels Erichsen nogen Tvistighed imellem; da begyndte Niels at skjælde Jon for Skjelm og Tyv og fik derfor af Jon et Ørefig; men eftersom Niels Erichsen med slig „skammelig og Skjældsord“ ej vilde ophøre, da kom de en Gang eller to mere sammen paa Vejen og sloges, og endelig stod Niels Erichsen af sin Hest og tog sin Kniv af sin Lomme og drog den og søgte Jon med. Da stod Jon af sin Hest og tog om begge Niels Erichsens Hænder, og „udi Tummel“ kom de begge til Jorden. Saa stod Christen Christensen af sin Hest og skilte dem ad og tog Kniven af Niels Erichsens Haand og „sad paa Hest igjen“ og red bort med Jon.

Om en ejendommelig Komædie, som i det 18de Aarhundrede opførtes i Verringe Kro, og i hvilken *Ambrosius Stub*, den senere bekendte Digter, var en af de agerende, faa vi af Tingbogen følgende Underretning. 14/6 1736 blev Monsr. Peder Hansen Schousboe, logerende i Odense, indkaldt for Retten for Ukvems- og Truselsord imod Kroholder Lundagers Hustru og Søn i Verringe. 28/6 afhørtes Vidner, efter at Schousboe, som var Student, forgjæves havde gjort Forsøg paa at faa Sagen indskudt under gejstlig Ret. 1ste Vidne var Monsr. Fabian Hendrich Ørbech, der laa som Sergent i Verringe; næste Vidne, Ambrosius Stub, som var gift med Schousboes Søster, forklarede: Schousboe var gaaet over Verringe Kirkegaard med ham og havde der observeret en Urigtighed ved sl. Anna Schousboes Ligsten, idet den var kommen rent af Lave ved sl. Christen Schousboes Nedsættelse i næste Grav, hvorom Schousboe sagde til Stub: „Du maa skamme dig, at du om Helligdagene gaar forbi denne brøstfældige Grav og sørger ikke for dens Reparation.“ Hvorpaa Stub svarede: Siden Christen Schousboes Enke ved sine Folk havde kastet Jorden fra den sjunkne Ligsten, saa faldt det hende til at lade Reparationen gjøre, hvilket Peder Lundager paa bemeldte Enkes Vegne havde lovet Stub at besørge, og at Schousboe ej skulde tvivle paa Beretningen, saa kunde

han følge Stub til P. L.s Hus, hvor Manden skulde tilstaa det samme. Derpaa gik de to Svogre forbi Skolen, hvor Ørbech stod, og denne fulgte dem ind i Kroen. Indkomne her begjærede Stub et Glas Øl og spurgte, om Værten var hjemme, og da Værtinden berettede, han var i Skoven, begjærede Stub i Schousboes Paahør, hun dog vilde erindre sin Mand om at efterkomme det Løfte angaaende omtalte Gravs Reparation. Imidlertid helde Stub og Værtinden sig op til den nederste Ende af Bordet, hver paa sin Albue, da Stub siger muntert: „Jeg vil se, jeg kan blive Amtsforvalter, saa sætter I eder hos mig ved den øverste Bordende“ (Oprindelsen til denne Talemaade skete en Dag, da Stub kom til Lundagers og fandt Amtsforvalteren af Assens!) at sidde ved øverste Bordende og Værtinden siddende hos ham, hvor hun gjorde ham Kompagni udi en Diskurs, hvilket Stub efter Amtsforvalterens Bortrejse skjemtede med Værtinden om, fordi hun tilforn havde undskyldt sig at sidde i Stuen, naar Stub var der, foregivende, hun havde aldrig Stunder til Sæde). Paa forbemeldte Ord svarede Schousboe: „Da har min Broder Niels været i Tjeneste hos Amtsforvalteren, saalænge det varede; hvem der rekommenderede ham til den Tjeneste, rekommenderede ham til en god.“ Værtinden: „Da har jeg rekommenderet ham efter eders egen sal. Farmoders Begjæring, og havde han adlydt Amtsforvalteren, var han bleven en anden Mand, end han er.“ Schousboe: „Djævelen regjere den, der vidste, at I havde rekommenderet ham! Overalt maatte jeg vide, hvad I mente med det Ord „anden Mand“; min Broder er lige saa god Mand som eders Mand, hans Kone lige saa god Kone som I; han tager imod fremmede, og eders Mand er en Kromand, I en Krokone.“ Værtinden: „Monsr., vil I skjændes eller skjældes, saa er der en Dør“ — hun pegede i det samme derpaa. Schousboe: „Der gaar en Hund, den kan I vise Døren og ikke skikkelige Folk.“ Derpaa gik

(1) Sr. Leve.

Værtinden ud af Døren, sigende: „Saadan en Slyngel . . .“ Mere kunde man ikke høre, for hun slog Døren i efter sig. Schousboe gik nu lidt frem og tilbage paa Gulvet, repeterende disse Ord: „at vise skikkelige Folk Døren og skjælde ud for Slyngel, det er noget meget.“ Da Værtinden kom ind igjen, sagde Schousboe muntert til hende: „Det havde jeg mindst tænkt eder til, at I skulde vise skikkelige Folk Døren.“ „Jeg tror,“ svarede hun, „I Godtfolk er kommen for at gjøre Klammeri.“ „Det er sandelig for Gud ubillig dømt,“ faldt Stub hende da i Talen, „vort eneste Ærinde var at tale med eder om den Ligsten.“ Værtinden: „Maa man ikke have Fred udi sit eget Hus!“ Schousboe: „En Skjelm, der gjør Ufred, og en Kanaille, der viser skikkelige Folk Døren. Ser I vel: Det er en Hund“ — og derpaa lukkede han Døren op og jagede den paa Gulvet gaaende Hund ud. Lidt efter, da Stub og de andre havde drukket en Drik Øl, siger Værtinden: „I skal intet tænke, at I vil kujonere Folk i deres eget Hus, saadan en Karl har vi set før; Monsieur er ikkun en Kik in die Welt.“ Schousboe: „Jeg har maaske kiget saa dybt ind i Verden som I eller nogen af eders.“ Imidlertid stod Lundagers Søn Peder inden Sengekammerdøren, havende sin højre Haand ind ved en Væg, hvor Peder Kromands Flint plejede at hænge, og han faldt da ind i Disputen, sigende til Schousboe: „Hold din Mund, din Hundsvort, hvad er det, du gaar og siger!“ Stub, som vidste, at der hang 2 Flinter paa Væggen i Sengekammeret, og var bange for, at L.s Søn kunde snart ganske forgribe sig, gik da ind til ham og bad ham hytte sig for slig Forgribelse. Men Schousboe udbrød „ved en Bande“: „Tager du Bøsse til mig, skal Djævelen annamme din Knægt“ — Stub saa dog ingen Bøsse i Peder Lundagers Hænder —; „kom herud, jeg skal betale dig paa en ærlig Maad; jeg skal,“ sagde han, idet han stampe, „træde saaledes, at Skarnet skal gaa ud af dig.“ „Nej, mit Barn skal intet gaa ud med eder,“

svarede Krokonen, „for han er en Karl i sin Bog¹⁾, men hvad er I? Vil I slaas derudi med ham, kan han svare eder.“ „Det kommer paa en Prøve løs, hvor klog I mener eders Søn er, ser I vel det, Kirsten?“ sagde Schousboe. „Jeg hedder intet Kirsten, jeg hedder Appolona,“ svarede Krokonen, og et Øjeblik efter siger hun til Schousboe: „Føj jer an, I maa skamme eder, vil I klappe paa Rumpen ad en gammel Kone.“ Disse Ord hørte Vidnet (Stub), men nægter med god Samvittighed at have set, hvad hun beskyldte Schousboe for i dette Fald. Schousboe svarede: „Nej, men saaledes gjør man i Polen,“ og i det samme han dette sagde, slog han paa sin højre Skohæl med sin højre Haand. — Lundager kom nu med en Vogn ind i sin Gaard, og Konen gik ud til ham. Lidt efter gik Stub ud i Forstuen, hvor Lundager mødte ham og sagde: „Hvad vil I?“ Stub svarede: „„Hvad vil I?“ Jeg vil intet andet end godt.“ Konen siger da: „Nej, lille Mand, han har slet ingen Uskikkelighed gjort.“ Derpaa træder Lundager ind i sin Skjænkestue — Vidnet Ørbech stod just da og anstak sin Tobakspibe — posterer sig tæt op til Schousboe imod den øverste Bordende og spørger ham, hvad det var, han vilde, hvad han havde der at bestille. Schousboe svarede, at han drak sig et Glas Øl, hvilket blev ham vel ikke forment. Herpaa griber Lundager Schousboe i Brystet og river hans Halskrave i Stykker, saa den hængte ned paa hans Bryst. Da Schousboe nu sled Lundagers Hænder af sit Bryst og skjød ham fra sig med begge Hænder, springer Lundager om paa sin Hæl, bukker sig og tager et rundt Stykke Brænde paa et Haandlets Tykkelse under Kakkellovnen og holder samme Brænde tæt op for Schousboes Pande. Stub og Ørbech sprang imidlertid strax til, kom imellem, og Stub fik endelig Brændet af Lundagers Hænder, idet han sagde: „Betænker eder, I kan snart for-

(1) Han, som var født i Verninge ^{26/8} 1719, blev Student fra Odense Gymnasium 1737; † som Præst i Hee ¹⁰ 1779.

gribe eder.“ „Skal saadan en Knægt spille Mester i mit Hus,“ udbrød Lundager. „Det har han intet gjort,“ svarede Stub, „vil I kun have Taalmodighed og høre Sandhed. Saa længe jeg har været kjendt med eder, have vi alle Tider været Venner, og jeg vil frit sige eder de rette Omstændigheder.“ Imedens de saa taledede, kom Hans Andersen og Peder Rasmussen, begge af Verringe, ind i Stuen, og Lundager befalede dem i Kongens Navn, at de skulde tage Schousboe som en Landløber og Løsgænger i Arrest, siden han ikke havde noget Forum, med mindre Stub, som en udi Langsted bosiddende Mand, vilde sige god for hans Person. Stub svarede: „Hvad denne Dispute angaar, kan og vil jeg alle Dage sige god for ham. Saadan en Sag turde jeg alle Dage agere, ved hvilken Ret det skulde være, og være forsikret at vinde. Overalt kan han sige god for sig selv.“ „Hører I det, I Dannemænd, Stub siger god for ham!“ sagde da Lundager, og Stub bemærkede: „Hvad gjøres det nødigt, Peder Lundager, jeg herudi skulde kavere for ham, da han kan købe baade eder og mig.“ „Jeg vil have Fred og Rolighed i mit Hus, I kan gaa eders Vej,“ sagde Lundager. Men Stub svarede, han fik vel Lov at bie, mens han drak et Glas Øl; han fik ogsaa efter Begjæring et Glas Brændevin, skar derpaa Tobak og antændte sin Tobakspibe tillige med Peder Schousboe, og fulgtes da begge med Ørbech ud og gik hjem til Langsted. — De to Verringe-Mænd forklarede for Retten, at de vare indkomne i Kroen paa Begjæring af Lundagers Søn. De hørte, at Lundager kaldte Schousboe en Lediggænger og sagde, at han opholdt sig snart i Faaborg og snart andre Steder; de havde ikke hørt, at han kaldte ham en Landløber. Lundager bad dem vel erindre, at Stub havde anbudt sig at være Kaution for, hvis Schousboe havde forbrudt sig imod Lundagers Kone. De hørte, at Lundager begjærede at æde sin Mad med Ro, og at de vilde gaa bort, men Schousboe svarede, at der var intet Politi, de kunde blive, saalænge de vilde, og da var Klokken henved 12 om Nat-

ten. Schousboe sagde ogsaa, at han vilde have Arrest paa Lundager, siden denne havde begjæret af Mændene at tage Schousboe i Arrest, men Lundager svarede hertil, at han havde stød og fæstet af Kongen, og de vidste, hvor han kunde findes.

^{11/7} 1737 blev der afsagt Dom:

Naar man end imod Lovens 1. Bogs 13. Kap. vilde og kunde reflektere noget paa Vidnet Stubs Udsigende om, hvad i Maj 1736 i Veringe Kro skal være passeret, vilde det dog i sig selv ikke blive at regne noget højere end for en Komødie og Krodiskurs, hvormed de, men især Peder Schousboe, saaledes har ophidset Krokonen, at hun, dog med den Kondition, om de vilde skjændes og skjældes, viste dem Døren og i Udgangen nævnede „Sfyngel“, hvilket Schousboe tog sig an og igjen skjældede den for Kanaille, som viste Folk Døren, derhos bebrejdende hende hendes Stand og tillæggende hende Øgenavne med flere Trusels-, Skjelds- og uhøviske Ord, som derpaa mellem ham og Krokonens Søn er bleven vexlet, og man billigen undser sig ved her at repetere. — Truselen om Arrest i Kongens Navn og Stubs anbudne Kaution mere at anse for Skjemt paa begge Sider, eftersom Kromanden noksom bad, at de vilde gaa deres Vej, siden det var sildig paa Natten, medmindre at man skal tænke, at Schousboes Erklæring, at der intet Politi var paa Landet, som kunde hindre eller forbyde ham at blive, saalænge han vilde, af Lundager er antaget for Alvor, og han altsaa ikke vidste at tvinge en saadan Politiforagter med andet end H. Majestæts høje og hellige Navn, der ikke mindre vil have god Politiskik og Orden paa Landet end i Kjøbstæderne efter ethvert Steds Lejlighed og Beskaffenhed haandhævet. — Sagen gaaet for længe hen; aldeles død og ophævet og mortificeret, og skal ikke geraade Peder Schousboe eller Peder Lundager og Kirriste til nogen Præjudice eller Forklejnelse. Peder Schousboe bøde til Sct. Hans Kirke i Odense 1 Rdl. og til Justitskassen 1 Rdl., Peder Lundager til samme Kirke 2 Rdl. og til Justitskassen 2 Rdl.

$\frac{8}{1}$ 1757 fik fornemme Johan Friederich Schniep, som havde tjent General Brockenhuus til Bramstrup, Fæstebrev paa den kgl. privil. Kro i Verninge By, sidst beboet af Peder Christensen Lundagers Enke, som fradøde, og $\frac{29}{4}$ 1766 fik han — som havde faaet Skjøde af Kongen $\frac{27}{9}$ 1765 paa Værtshuset i Verninge — „for sig og Hustru kgl. Bevilling til der fremdeles at holde Kro og de rejsende saavel som andre med behøvende Logement samt Spise- og Drikkevarer til Nødtørfighed og for en billig Betaling betjene, saa og der brygge Øl til Kroets Fornødenhed, men skal derimod aldeles være forbuden at brænde Brændevin, saasom hvad deraf behøves og falholdes, tages i nærmeste Kjøbstad.“

Schniep døde i Naarup 1775 som Ejer af Fogedgaarden; Kroen, som i nogle Aar var beboet af H. Streese, solgtes ved Tvangsauktion $\frac{21}{3}$ 1771. Jens Madsen Dreyer af Assens fik Skjøde paa Kroen $\frac{25}{8}$ 1772 og skjødede den $\frac{15}{6}$ 1779 til Zacharias Johansen af Skrinshave († 1799).

Hjelmerup. Navnet, som formodentlig kommer af Mandsnavnet Hialmær, og som altsaa betyder Hjalmer's By, skrives Hyælmæthorp (1383), Hielmdrup (1497), Hielmmedroppe (1498), Hielmerup (1533) . . .

1664 var her 7 Gaarde (de 4 Halvgaarde). 1 G. laa til Odensegaard, 4 G. til Dalum Kloster, 2 tilh. Henrik Bjelke. — Skov til 6 Svins Olden. — 1688 ligeledes 7 Gaarde, som alle tilhørte Henrik Bjelkes Arvinger. — 1857: 9 G. og 17 H. i og udenfor Byen.

1497 holdtes Markskjelsforretning mellem Kronens og Sct. Hans Klosters Gods i Hjelmerup (1558 havde dette Kloster 2 G. her). — 1498 udstedtes Lavhævdsbrev paa Mark og Skov til denne By og samme Aar Tingsvidne om, at Hjelmerup Mænd og Verninge Mænd „bør baade at gierde och graffue emellom thennom.“ — 1509 Tingsvidne med Hensyn

til „al den Skov til Hjelmerup¹⁾“. — 1533 hørte 1 G. til Dalum Kloster, ligeledes 1623²⁾; ²⁴/₉ 1551 fik dette Kloster ved Mageskifte med Kronen 2 G. her. — ¹/₄ 1547 udlagde Knud Gyldenstjerne 2 G. i Hjelmerup og 1 i Verninge til Niels Bjelke og Medarvinger (²²/₃ s. A. fik samme af Jørgen Gyldenstjerne 2 G. i Verninge³⁾). — ¹/₃ 1662 skjødede Kongen 4 G. her til Landsdommer Jens Lassen. ²⁴/₁₀ 1663 skj. Sten Bjelke 2 G. til Henrik Bjelke. — ⁵/₃ 1722 afstodes Christiansdals Hovedgaard og Bøndergods til Ryttergods. Til Bøndergodset hørte Hjelmerup By (Htk. gl. Matr. 40 — „ — 1 — ¹²/₃, ny Matr. 47 — 4 — 2 — 1); da 8 G., hver med Htk. 5 — 7 — 2 — ⁷/₈.

1761 skrives: „Hjelmerup By har ingen Herlighed uden alene god Tørveskjær, dog ere Beboerne i god Tilstand.“

Paa Ryttergodsauktionen ¹⁴/₁₁ 1764 købte Stiftamtmand v. Heinen hele Hjelmerup By for 8182 Rdl. 3 Mk. 4 Sk. Der var da følgende 8 Gaardmænd: Anders Nielsen, Christoffer Nielsen, Anders Pedersen, Morten Olsen, Hans Andersen, Jens Laursen, Oluf Nielsen og Mads Laursen. Endvidere 1 Hmd., Peder Andersen.

Af Markbogen ses, at der var 4 Marker til Hjelmerup: (1) Overmarken, (2) Skovmarken, (3) Hedemarken og (4) Hestehaven. Af Navne paa enkelte Skifter eller Agre i disse Marker skal her nævnes: (1) Møllebjerg. Gjedekilds Ager. Havreholm. (2) Skovbjergs Ager. Thønnebjergs Ager. Lindebjerg Banke. Streglediel. Billeholm. Kolbanke. Stejlebanke Ager. Haudiel. Smedeholm Hutter. Troesbjergs Ager. Raskesbjerg⁴⁾. Refshøjs Stykker. Vroelands Holm. Stageholms Hutter. (3) De Agre ved Veppen. Bjelstersager. Louager. Lundiges

¹⁾ Ved. Simonsen, Odense 2. 1, 51. 2. 2, 111 f. De ældste danske Arkivreg. V, 634. — ²⁾ Fyenske Saml. IV, 309. D. Magaz. 3. R. IV, 163. — ³⁾ Alle 5 G. af det Gods, som Hr. Henrik Knudsen købte af Kong Hans. (Kronens Skøder ved Laursen). — ⁴⁾ Da Henrik Bjelkes Skovparter syndes ¹⁵/₇ 1662, hedder det: »I Hjelmerup Skov Raschebjerg for 1 Aars Tid siden hugget en Bøg.«

Ager. Nøddemose Skift. Kirkeleeds Ager. Lihøjs Stykker. Prynesager. Kolbjerg Ager. Klingenberg. Grimmerdige Ager. (4) Holebjerg Ager. Stagehøj. Havbjerg.

Hjelmerup By blev opmaalt 1795 og udskiftet 1796 (Kopikort i Matrikelsarkivet). Her nævnes bl. a.: Stegskjær. Mammekjær. Strueagre. Egekjær. Vippestykker. Vandstens Agre. Under Kamp. Vandløshuset. Løvagre. Brægneagre. Simonsbjerg. Fallestykkerne. Divdige. Olsmosagre. Smalsteragre. Peder Salliges Long. Gedehøj. Gaulfløtterne. Gydekjæle Maal. Stokke Ellegrave. Tuemaalene. Billehaugbanke. Stielunds Maal. Nummerbatterne. Svænge-Enge. Espemaalene. Koholms Grave. Baedomgen. Egholms Enge. Stokholm. Endebjerg. Tynebjerg. Badringer. Skovbjerg. Rødkjærsagre. Kirsten Mikkels Agre. Horsemose. De skjøre Maal. Birkemaalene. Høvaads Agre. Klokkestykkerne. Brodled. Humlekrog Maal. Døngekrog. Viebanke. Syllene. Klæven. Kodrivagre. Ullemose. Bastbanke. Nelledals Agre. Bredelongs Hutter. Messingkjær.

Et Sagn fortæller, at da en Herredsfoged engang kom kjørende fra Lundegaards Mølle over Odense Aa, laa der flere — nok 7 — Mænd i Bredelong; de skød paa ham, og han blev i saaret Tilstand kjørt til Verninge Kro, hvor han døde. Men Mændene bleve henrettede paa Stejlebanken ved Hjelmerup — Et andet Sagn beretter, at et dybt Hul i Odense Aa ved Hjelmerup Mark kaldes Pladshul efter en Svensker, som nogle af denne By i Krigens Tid (1658—60) skulle have dræbt og der begravet; da Graven senere sank, fremkom Dybet!

⁴/₁₉ 1727 blev der ved Kongens (o: Ravnebjerg) Birk afsagt Dom imellem Hjelmerup Mænd paa den ene Side og Verninge-Langsted Mænd paa den anden Side angaaende, „hvorledes det skal forholde sig med Ævretgræsningen i Overmarken, med hvilken den Grund, som kaldes Præstekoven, uadskilt ligger under et til Fællig.“ — ⁵/₁₀ 1730

bleve Verninge Mænd dømte til at betale til Hjelmerup Mænd 3 Sldl. og i Omkostninger ligeledes 3 Sldl., fordi de ikke havde holdt sig forannævnte Dom efterrettelig, men i 2 Aar vogtet deres Kvæg paa Ævretet i Præsteskov, Hjelmerup'erne til Hinder i deres Ævretsrettighed.

1843 hedder det: „Hjelmerup Banker ligge endnu til Fælle for Langsted, Hjelmerup og Verninge Byer. Tvende Gange have Mændene i Langsted forsøgt at faa dette hævet, uden at det er lykkedes dem.“

Om Hjelmerup Bylav berettes følgende: Naar Oldermænden tuder i Hornet, maa Bymændene møde eller lade møde for sig til Stævne. Hvert Aar den 2. Febr. (Kyndelmisse) samles de hos Oldermænden, som beværter dem med Mellemmad, Øl og Brændevin. Den ny Oldermænd modtager saa Protokollen — den er nu ca. 122 Aar gl. —, Hornet og Staven. Derefter spilles Kort, og senere paa Aftenen drikkes Punsch til Æbleskiver. Sagnet fortæller, at i ældre Tider mødte Bymændene glatragede til Oldermændsgilde og spillede Kort, til de havde Fuldskjæg, men saa ihærdige ere de langt fra nu¹).

Solevad. Den første Del af Navnet kommer maaske af Mandsnavnet Soli; den sidste Del er = Vadested. Navnet skrives Solleuodtt (1551), Solwad (1664), Sollewad (1688), Sallevad og Søllevad (D. Atl.) . . .

1664 og 1688 var her 2 G. og 1 H., som ejedes af Ebbe Rosenkrands til Bramstrup. 1857: 4 G. og 9 H. i og udenfor Byen.

I Følge Markbogen var der til Solevad 2 Marker: Hedemarken og Skovmarken. Af Navne paa enkelte Skifter eller Agre kan anføres: Stistykkerne, Kornlæssebjerg, Præsteager, Ørnkuls Skift, Skajhave, Egelunde og Pinehave.

Solevadgaard og Voldsgaard bleve opmaalte 1811. Her nævnes bl. a.: Storkelykke, Gejllykke, Grimrose, Højskrog og Ulvsmae.

(1) »Assens Amts Dagbl.« 2/3 1913.

1664 og 1688 nævnes som Gaardfæstere i Solevad Anders Rasmussen og Rasmus Bertelsen. ¹²/₅ 1719 gav Gersdorf Fæstebrev til Jens Jørgensen paa Gaarden Nr. 1, som Niels Rasmussen sidst beboede og frakom. ¹⁵/₇ 1728 fik Rasmus Jensen Fæstebrev paa Gaarden (7 — „ — 2 — „ + Skovsk. 2 Skp. 3 Fdkr.), som Faderen afstod paa Grund af Alder og Svaghed. — 1749 vare Rytterbønderne Anders Hansen og Lars Rasmussen i Solevad i Strid med hinanden om Græsgang. L. R., som skjældte den anden ud, maatte gjøre Afbigt og betale 2 Rdl. til de fattiges Bøsse. — ¹⁰/₈ 1751 fik Niels Jochumsen Fæstebrev paa Gaarden Nr. 1, sidst beboet af Anders Hansen, hvis Enke han ægtede. S. D. fik Lars Madsen Fæstebrev paa Gaarden Nr. 2 (7 — „ — 3 — 4), sidst beboet af Lars Rasmussen, hvis Enke han ægtede. ⁵/₁₁ 1764 fik Anders Pedersen af Fangel Fæstebrev paa Gaarden Nr. 1, som Niels Jochumsens Enke afstod til ham; han ægtede hendes Broderdatter, Kirsten Knudsdatter.

Hele Solevad blev ¹¹/₆ 1722 fra Bramstrup afstaaet til Ryttergods. 1761 hedder det om Solevad: „Gode Gaarde med fornøden Tørveskjær og Gjærdsel, men ellers ingen Herlighed.“ Ved Ryttergodsauktionen ¹⁴/₁₁ 1764 købte Amtsforvalter Bruun Byen for 4067 Rdlr. 5 Mk. 8 Sk. (260 Rdl. pr. Td. Htk.). Snart efter købtes Gaardene af Knud Andersen, som tidligere havde været Fæster af Langsted Mølle og derefter af Holmehavegaard. ¹⁹/₁₁ 1765 udstedte han fra Solevad følgende Fripas: „Eftersom nærværende velagte unge Mand Anders Pedersen har været forundt i Fæste og Beboelse Gaarden Nr. 1 i Solevad, og han nu godvilig har afstaaet sin Fæsterettighed til mig som nuværende Ejer og Beboer af denne Gaard, saa meddeles ham derimod hans vedbørlige Fripas og Dimission her fra Gaarden. Thi maa han herefterdags som en fri Mand ubehindret opholde sig, samt fæste, bo og bygge paa hvad Sted og Gods, han lyster, og hvor han sig bedst og paa lovlig Maade kan ernære.“

¹⁴/₄ 1766 brændte begge Gaarde i Solevad, mellem Kl. 8

og 9 Formd. Ilden mentes paasat af onde Mennesker. I den ene Gaard: Stuehus 20 Fag; udenom 75 F. og indeni 61 F.; i den anden: Stuehus 21 Fag; udenom 76 F., indeni 55 F.

Knud Andersen skjødede $\frac{9}{4}$ 1774 . . . 1 G. og 2. H. i Solevad (7 — 3 — 3 — $\frac{1}{2}$) til Jørgen Henriksen, Holmehave, og 1 G. sst. (7 — 5 — 3 — $\frac{1}{2}$) til Jørgen Henriksen¹⁾ fra Borreby Mølle.

1843 hedder det: „De sletteste (Jorder) synes at være i den Del af Verninge Sogn, som ligger langs Aaen, og vi træffer en Bankerække fra Solevad, Hjelmerup til Langsted By, der ei glæder Vandrerens Øje eller lønner Bondens Flid; dog har man i Solevad den Fordel, at Rugen fra disse Banker søges meget til Sæd²⁾.“

Voldsgaard. Denne Gaard kaldes i den ældste Matrikel „Volsgaard“, men Navnet hidrører sikkert fra en Vold, af hvilken der endnu er store Levninger nord for Gaarden (ogsaa syd for denne skal der have været en Vold).

1664 beboedes Voldsgaard af Laurids Nielsen og ejedes af Fru Anne Gyldenstjerne til Brahesborg. Hartkornet angives til 14 Tdr. 3 Skp., og der var Skov til 24 Svins Olden. 1681 hedder det, at Skoven bestaar i nogle gamle „Staber“, agtede for 7 Svins Olden. 1688 var Hartkornet 8 — 4 — „ — 2 † Svins Olden . . . 2 Skp. 2 Fdk. Ejeren var Landsdommer Jens Rosenkrands, og der nævnes ingen anden Beboer, saa han, som ogsaa ejede og brugte Borreby, har maaske boet i Voldsgaard.

I Markbogen findes Gaarden under Bellinge Sogn sammen

(1) Han ægtede ¹⁾ Knud Andersens Steddatter Dorthe Christine Henriksdt. († 1777); ²⁾ Anna Nielsdt., som efter Mandens Død (1802) ægtede Knud Jørgensen af Borreby Mølle. Sidstnævnte skjødede $\frac{7}{8}$ 1829 Gaarden (9 — 1 — 2 — $\frac{1}{6}$) til sin Svingersøn Hans Hansen, som $\frac{10}{12}$ 1866 skjødede »Solevadgaard« (15 — 4 — 2 — *) til sin Søn Johan Christoffer Hansen (Landstingsmand 1898—1902, R. af Dbg. $\frac{10}{7}$ 1901, afstod Gaarden 1905, † $\frac{22}{6}$ 1911). — (2) Hofman (Bang), Odense Amt, S. 42.

med Damsbo og Borreby. I nævnte Sogn, hvor dens meste Jord endnu ligger, havde den Mark bl. a. i Tuerne og Klemmelykke, i Veringe Sogn bl. a. i Storkelykke og Ulvsmae. Om Oldenskoven hedder det i Markbogen, at den „bestaar i nogle gamle Egestaber.“

Senere kom Voldsgaard til at høre til Bramstrup og blev af Fr. Gersdorf afstaaet til Ryttergods $^{11}/_6$ 1722. 1761 hedder det om Voldsgaard: „En god Gaard udi Tillæg og Tilstand med fornøden Gjærdsel, men ingen Herlighed.“ Ved Ryttergodsauktionen $^{14}/_{11}$ 1764 kjøbtes den af Beboeren Anders Laursen for 2650 Rdl., og der udstedtes $^{25}/_3$ 1766 kgl. Skjøde, formodentlig til J. Crofas, som $^{11}/_6$ 1774 skjødede Gaarden og et nyt Hus paa dennes Grund, Hvidkildehuset, til Lars Theilgaard. Han skjødede $^{11}/_{12}$ 1784 Voldsgaard til Knud Rasmussen († 1793). Theilgaard gav 2950 Rdl. for Gaarden og solgte den for 3700 Rdl. Knud Rasmussens Enke, Karen Lauritsdt., ægtede Mogens Simonsen. Efter denne ejedes Gaarden af Stedsønnen Lars Knudsen, f. i Skauenborg, Brylle Sogn, 1780, † 1868.

I Følge Sagnet skal der i Svenskekrigen (1658—60) have staaet et Slag paa Benholm og i Sivmose i Fangel Sogn mellem Svenskerne og de Danske. Svenskerne, som formentlig vare komne fra Kjøng over Brobyværk, skal have havt deres Lejr paa Vesterlund, en nu sløjfet Høj i Fangel Sogn, samt i Voldsgaard, hvor deres Anfører laa, og hvor de siges at have opkastet store Jordvolde, som de besatte med svært Skyts. De Danske laa paa 10 Høje paa Bellinge Mark og paa 7 andre Høje ved Bellinge By. I Slaget maatte Danskerne vige, og nok ligeledes i et andet Sammenstød ved „Hoppehuset“, hvor deres Anfører skal være falden. Svenskerne raabte da Hurra, medens Danskerne hujede og skreg, men Omegnens Bønder kom imidlertid disse til Hjælp om Aftenen, bevæbnede med Spyd, Forke og Leer, og Svenskerne bleve saa drevne paa Flugt fra den Banke, som til Hæder for Bønderne blev kaldet Bondebjerg.

I Følge en anden Beretning skal Volden ved Voldsgaard i nævnte Krigstid være bleven opkastet af de Danske. Men der har sikkert været Volde ved denne Gaard længe før. Her har nok — som det nærliggende „Borreby“ antyder — været en af Middelalderens Borge. Men disse fremstode ofte, hvor Høvdinger i Oldtiden havde deres Gaarde¹⁾, og der har da maaske ved Voldsgaard boet Høvdinger, som bleve høj-satte i Nærheden²⁾. Det var nok gamle Volde, som bleve benyttede af Svenskerne, hvis de virkelig have haft Kanoner opstillede her. — Sikkert er det i alt Fald, at de Svenske huserede paa denne Egn; i Tingbogen hedder det ^{18/3} 1662: „Anno 1658 ved Sct. Knuds Dags Tide (10. Juli), da Mads Bang Borreby Mølle antog, da var hans Formand, sl. Hans Møller, flyttet derfra til Odense formedelst Fjendens Overfald . . . og ingen boede i Møllen uden en Karl, som havde tjent der tilforn.“ — Et Sagn fortæller ogsaa, at Svenskerne ved deres Afmarsch fra Voldsgaard bortførte et Barn paa 2 à 3 Aar, som de dog aldeles ingen Skade tilføjede, men blot, uvist af hvilken Grund, førte med sig, og Faderen afhentede det siden paa Dømmestrup Gade.

Langsted. Navnet, som formodentlig kommer af Mandsnavnet Lang eller Langi, skrives Langsted (1461), Langested (1507).

1664 var her 13 G., 1 Mølle og 3 H.; 2 G. og Møllen laa til Odensegaard, 7 G. og 3 H. vare Landsdommer-Tjenere, 2 G. tilhørte Henrik Bjelke, 2 G. Peder Brockenhus. — 1688: 15 G., 1 Mølle og 3 H.; 1 G. Ejendom, 11 G og 1 H. tilh.

(1) Nord. Tidsskr. f. Oldk. II, 105, f. — (2) Paa Voldsgaards Mark (i Bellinge Sogn) er i Nærheden af en Gravhøj, som blev fredet, udgravet flere Grave, med interessante Oldsager, som gjemmes i Odense Museum. I en Høj fandtes saaledes to Grave: en Mandsgrav, hvori der laa et Sværd i Træskede, omviklet med Skind, en Bøjlenaar, Broncedopper og en Flintpilespid; en Kvindegrav, indeholdende Halskrave, Bøjlenaar og Broncedopper. I en anden Høj: en Mandsgrav med Rester af Liget, et Sværd i Træskede med Skindsvøb . . .

Henrik Bjelke, 2 G., Møllen og 2 H. Odense Hospital, 1 G. laa til Søholm. — 1857: 17 G. og 24 Huse i og udenfor Byen.

1507 fik Jes Kock i Langsted i Verninge Sogn Brev fra Dronning Christine, at han, hans Husfrue og et hans Barn skal nyde den Gaard, han iboer, saalænge de leve¹).

1533 hørte 6 G. til Dalum Kloster²).

²⁹/₁₁ 1546 fik Landsdommer Verner Svale Brev paa 1 G. i Langsted og 1 i Bregnemose. ³¹/₇ 1571 forlenedes disse Gaarde til Landsdommer Morten Brock, som ⁵/₈ 1579 fik Brev paa 6 G. og 1 Gadehus i Langsted. ²²/₇ 1591 fik Landsdommer Gabriel Knudsen Brev paa 1 G. i Langsted og 1 i Bregnemose og ¹/₇ 1592 Brev paa 1 G. i Bregnemose og 7 G. og 1 H. i Langsted³). ²¹/₂ 1618 fik Landsdommer Torben Gabrielsen Brev paa 1 G. i Langsted og 3 G. i Bregnemose⁴). — ⁹/₉ 1638 afstod Hans Lindenov til Kronen 3 G. i Langsted. — ²⁹/₆ 1649 skjødede Frederik v. Buchwald til Peder Brockenhus paa Nordskov 2 G. i Langsted, af hvilke den ene beboedes af Johanne Clausdt., som nylig var bleven Enke efter Ridefoged Predbjørn Hansen⁵). ¹⁵/₁₀ 1651 Gavebrev fra Peder Brockenhus til Hr. Rasmus Olufsen, Medtjener i Ordet til Verninge Kirke, paa den Gaard i Langsted, som forn. Hr. Rasmus og hans Hustru Johanne Clausdt. bebo, til evindelig Ejendom⁶). — ⁵/₈ 1657 fik Christian Urne ved Mageskifte med Jacob Lindenov 1 G. i Langsted og 1 i Bregnemose. — ²⁷/₂ 1669 Skjøde fra Odense Hospital til Niels Banner, Frederiksgave, paa 2 G. i Langsted og

(1) D. Magaz. 4. R. V, 91. — (2) Fyenske Saml. IV, 309. — (3) Kanc. Brevb. — (4) F. R. — (5) Med denne Mand, der som Foged hos de svenske Herrer havde Baagegaard frit (1644), havde hun 3 Sønner, som bleve Præster: Mag. Claus Predbjørnsen Langsted, Stud. Odense Gymn. 1660, † som Præst i Nexø-B. 1682. Hans Predbjørnsen Langsted, f. ca. 1644, Stud. Odense Gymn. 1666, † som Præst i Nyker 1687. Henrik Predbjørnsen Langsted (Schurmann), Stud. Odense Gymn. 1666, † som Præst i Brahetrolleborg-K. 1695. — (6) Fyenske Saml. X, 280. 294.

Langsted Mølle. $18/3$ s. A. fik Hospitalet ved Mageskifte atter dette Gods. — $24/5$ 1671 fik Henrik Bjelke af Kronen i Langsted 7 G. med Skov og 3 H., hvoraf det ene kaldet Mejreboen¹⁾.

1761 hedder det om Ryttergodset i Langsted: „Godt Tillæg med nogen Over- og Underskov samt Tørveskjær. Bønderne i god Stand.“

Ved Auktionen over Ryttergodset 1764 solgtes i Langsted 3 G. og 5 H. Gaardene vare:

- Nr. 4, beboet af Anders Madsen (5 — 1 — 2 — 1).
- 5, — - Mads Nielsen (5 — 6 — 2 — 1).
- 6, — - Peder Laursen (7 — „ — „ — 2).

Godset kjøbtes af Sr. Christian Dreyer og Mathias Kurrelbaum for 7216 Rdl. 4 Mk. (400 Rdl. pr. Td. Htk.). 1775 lod Justitsraad C. H. Dreyer til Ellegaard holde Auktion over den ham tilhørende halve Part i 3 G. og 4 H.

$5/5$ 1671 blev der sluttet venligt Forlig angaaende Hegn og Fred imellem Tommerup Vestervang og Vervinge og Langsted Bøgebjerg-Mark,

$19/1$ 1698 afsagde Landstinget følgende Dom: Langsted Mænd slaget et Gjærde imellem Bøgebjerg Mark og Langsted Hede og derved fraskilt disse tvende Marker, saa de nu ikke mere ligge „i Fællet sammen, som af gammel Tid tilforn har vaaren.“ De Langsted Mænd pligtige samme Gjærde igjen at optage og i saa Maade den forrige fælles Fægning

¹⁾ Kronens Skøder. — Myrebo var 1664 et Sted med 5 Skpr. Htk. og hørte til Landsdommer-Godset. Da det fhv. Landsdommer-Gods synedes $1/3$ 1671 hedder det: »Myreboen fattes Fødder under 4 Vægge, Rem over 3 Vægge.« 1681 Myrebo ganske brøstfældig. »Kan ikke forfærdiges, uden det skal slet nedbrydes.« I Markbogen hedder det: »Myretye Hus (ved Langsted Mølle) hører til Vervinge Kirke. « 1688 hørte »Mørme Boen« til Odense Hospital og beboedes af 2 fattige Kvinder. Ingen Jord til. Ca. 1718 hørte Myrebohus, et jordløst Hus paa 8 Fag, til Søholm og beboedes af 3 Mænd. Af Huset svaredes ialt 4 Rdl. aarlig, dets Brøstfældighed ansløges til 3 Rdl.

at restituere. Langsted Hede er taxeret for 36 Høveders Græs og er beregnet under det Hartkorn, som Bønderne i disse 2 Byer nu findes indført for i den nye Matrikel.

^{11/10} 1654 klagede Rasmus Clausen af Langsted til Retten: Forrige Søndag blev han, da han kjørte hjem fra Assens, undsagt og truet ved Sø-Søby af Hans Pedersen i Glamsbjerg og en anden Ungkarl, Peder. — Bemeldte R. Clausen, som var Landsdommerens Delefoged, mødte ^{26/6} 1663 paa Salling Herredsting i Anledning af en Trolddomssag. Han boede i en af Landsdommerens Gaarde og oplod med Landsdommerens Billigelse først den halve Part af Gaarden til sin Søn Jørgen Rasmussen; ^{15/1} 1670 fik denne ogsaa den anden halve Part i Fæste.

I Langsted havde Svenskerne i Krigens Tid (1658—60) Vagtstue i Gaarden Nr. 6, i hvis vestre Længe der endnu 1830 saaes dybe Sabelhug i en Stolpe. De bortførte — heder det — en Dreng fra Langsted til Nørre Broby. Her drak de sig fulde og laa paa Gulvet og sov. Drengen gik imidlertid og græd; dette hørte en svensk Soldat og spurgte saa, om han ønskede at komme hjem, hvortil Drengen svarede Ja. Svenskeren tillod ham da strax at gaa, og paa Hjemvejen fandt Drengen et Skjørt, som han tog med sig, fordi han kjendte, at det var hans Moders; han kom saaledes beriget hjem, hvor han fandt sine Forældre i god Behold.

^{12/5} 1662 synedes Landsdommerens Gaarde i Langsted, og der gaves da følgende Skildring af Tilstanden i nogle af disse: Jens Andersen har 2 Køer, 3 Bæster, 2 Mælkekalve, ringe Boskab og næppelig de Klæder, han kan ligge paa. Han har ikkun lidet saæt, formedelst han havde intet Sædekorn og intet at købe for. Knud Andersen har 1 Ko, 3 Bæster, 2 Mælkekalve; han har ikkun lidet saæt, fordi han havde kun lidet Sædekorn, formedelst Kornet slog sig; har ikkun ringe Klæder og intet Boskab i Huset. Jørgen Hansen har 2 Bæ-

ster, 1 Ko og 1 Aaringskalv, ringe Klæder og Boskab, og lidet saæt. Gamle Knud Andersen har 1 Ko og 1 Bæst, har ikkun 3 Skpr. Rug saæt, og ringe Klæder. Christoffer Clausen har 2 Bæster, 2 Køer og 2 Mælkekalve; ikkun lidet saæt, fordi han har intet Sædekorn. Sengeklæder og Boskab ganske ringe. Laurits Michelsen har 1 Ko, 1 Aaringskalv, 2 Bæster; ikkun lidet saæt; har ringe Klæder og intet Boskab i Huset.

Peder Lauritsen Broksnider, boende paa Risingegaard, havde, da han boede paa Lundegaard, paataget sig at helbrede 2 Pigebørn, Døtre af afd. Peder Sørensen i Langsted, for 28 Sldl., eller levere Pengene tilbage; han havde ogsaa lovet at kurere en Dreng — Broder til Pigebørnene — for 8 Dlr., hvorpaa han havde faaet en Ko for 6¹/₂ Sldl., eller levere Pengene tilbage. Men da Børnene bleve synede 1673, vare de ikke kurerede. Han blev derfor sagsøgt.

Vi hørte foran, at *Ambrosius Stub* 1736 boede i Langsted. Her skal nu meddeles noget mere til Rettelse og Supplering af det, som andre¹⁾ have fortalt om denne Danmarks „første (tidligste) Lyriker“. I Matrikelen af 1688 nævnes en Niels Christensen som Fæster af Skovsbo i Verringe Sogn. Denne Niels „Schousboe“ var en Tid Pastor Berings Forpagter (1694 — 98 af Kjøng Præstegaard) og døde 1715 (begr. ¹²/₇), 64 Aar gl., som Forpagter paa Søholm. Han fik som boende i Skovsbo ¹/₇ 1704 Auktionsskjøde paa en Gaard (4 — 1 — 2 — „) i Langsted og ²⁶/₇ s. A. af Kaptajn Chr. Corfits Rosenkrands til Damsbo Skjøde paa en anden Gaard (5 — 1 — 1 — „) i Langsted. 1710 købte han endvidere 2 Gaarde i Højbjerg. Schouboes Enke, Anna Hansdt., vedblev efter Mandens Død at eje disse Gaarde, og hun boede i adskillige Aar i den største Langsted-Gaard, som var bortfæstet til An-

(1) Fr. Barfod (i de forskj. Udgaver af Stubs »Samlede Digte«). S. Jørgensen, Kistrup (»Museum« 1893, II). A. D. Jørgensen, (Dansk Tidsskrift 1898 og Historiske Afhandlinger III).

ders Nielsen. Her døde hun 1735 (begr. $^{29/4}$), 81 (?) Aar gl. Hun og hendes Ægtefælle havde 2 Sønner:

Hans Nielsen Schousboe¹⁾, f. 1681, Stud. fra Gymn. i Odense 1702, Sognepr. i Ejsing $^{13/8}$ 1707, † $^{22/5}$ 1724. G. 1) i Verringe $^{3/12}$ 1708 m. Mette Cathrine Pedersdt. Bering, f. $^{3/12}$ 1686, † $^{21/9}$ 1716; 2) m. Maren Pedersdt.

Christen Nielsen Schousboe, f. 1685, † som Forpagter paa Søholm 1717, begr. i Verringe. G. i Verringe Kirke 1706 m. Else Marie Dilou, † 1714 $^{1/12}$ paa Hindsgavl, hvor Manden da var Forpagter.

Den ældste Søn havde med sin 1ste Hustru 2 Sønner og 4 Døtre, af hvilke kjendes:

Niels Hansen Schousboe, f. ca. 1714, † som Husejer og Værtshusholder i Odense 1756, begr. $^{31/12}$. G. i Odense Sct. Knuds Sogn $^{7/2}$ 1736 m. Else Margaretha Lerche.

Peder Hansen Schousboe, f. ca. 1715, Stud. fra Odense Sk. 1734.

Sophie Schousboe, † i sit 6te Aar, nedsat i Morfaderens Familiebegravelse i Verringe Kirke 1716. Sophie Christence Schousboe, g. 1) i Kjøng 1731 m. Kjøbmand Hans Justesen i Faaborg, † $^{18/6}$ 1734; 2) i Faaborg $^{27/1}$ 1735 m. Prokurator J. Engberg sst. Hun † 1742.

Mette Cathrine Schousboe, f. 1716, g. i Verringe Kirke $^{17/10}$ 1735 m. *Ambrosius Stub*, Søn af Skræder Christoffer Pedersen Stub og Christence Ibsdt., f. i Gummerup 1705 (dbt. $^{17/5}$), Stud. fra Odense Gymn. 1725, † i Ribe $^{15/7}$ 1758. Hun † i Odense $^{1/8}$ 1747, begr. $^{13/3}$.

Med sin 2den Hustru havde Hr. Schousboe 2 Børn: Anna Sophia Schousboe, f. ca. 1719.

Christen Schousboe, f. ca. 1720, Stud. fra Viborg 1742, Aaret efter Huslærer hos Oberstlt. Niels Sehested paa Broholm, hvis Datter, Anna Beata, blev frugtsommelig ved ham. Hun blev „for Livstid“ hensat paa Bornholm og gjort arve-

(1) Jvf. O. Nielsen, Hjerm og Ginding Herreder, S. 362 f.

løs, men $^{15}/_9$ 1747 blev hun gift med Schousboe, som $^{11}/_7$ 1761 adledes med Navnet „af Gyldenfeldt“. Han † som Oberst i Korsør $^{21}/_5$ 1805, hun død i Nestved $^{1}/_4$ 1808, 83 Aar gl.¹).

$^{26}/_4$ 1735 blev det meldt til Amtmanden, at Madame Anna Hansdt. var død i Langsted, og der foretoges samme Dag Registrering af hendes Efterladenskaber, som senere bleve vurderede. Her skal nævnes et og andet af Boet: 6 Sølvskeer. 1 Jernkakkellovn (7 Rdl.). 1 Stuesejerværk (2 Rdl.). 1 blaat, jernbundet Skrin, „derudi noget Lintøj, som det sl. Menneske skal klædes med og føris til Jorden udi“ (et Signet, som fandtes i samme Skrin, tog Skifteforvalteren i Forvaring indtil videre). I Spisekammeret fandtes bl. a.: 1 Psalmebog. 1 Bog („De 12 aandelige Betænkninger“) med Sølvspænder (2 Mk.). 2 Bønnebøger. Thomas Kingos Psalmebogs 2den Part. Doctor Johan Lassenius' Communion-Andagt. I Kjældereren: 6 gl. høje Stole. Paa Loftet stod en sort Puffert, som tilhørte Jomfru Schousboe, og hvori der fandtes hendes Gangklæder. Hun havde ført den med sig fra Jylland. I Gaarden: 2 Køer (3 Rdl. 2 Mk. og 4 Rdl.). 5 Faar og 5 Lam (3 Rdl. 2 Mk.). 1 Aaringsgris (3 Mk.). 2 Gæs og 1 Gasse med Unger (4 Mk.). 1 Vingevojn med Behør (10 Rdl.).

Naar der var saa lidt Sølvtøj, havde det sine Aarsager. Omtrent et Fjerdingaar før hun døde, havde Madame Schousboe en Dag samlet en Sølvkande og tre Sølvbægere sammen for — som hun sagde — at tage hen til sin Lavvæрге Sr. Niels Krogstrup dermed. Hun kørte da ud — sagtens i sin Vingevojn —; men de Arvinger, som berettede derom, vidste ikke, om hun kørte til ham eller ej. Sølvtøjet saa' de ikke siden, og Sr. Krogstrup vidste intet derom. Tre andre Sølvbægere havde hun givet til Sønnens Børn: Niels, Peder og Mette Cathrine, for at de hver skulde give et Bæger til

(1) Se P. M. Stolpe: En Familiehistorie fra det 18de Aarh.s Midte. Hist. Tidsskr. 6. R. V).

deres Søster Sophie Christence til Brudegave, hvilket ogsaa skete 1731.

I Følge skriftligt Forlig af $\frac{6}{9}$ 1724 med Pastor Schouboes 2den Hustru skulde Halvdelen af Lindskovgaard, som han s. A. havde kjøbt, tilhøre den gamle Mad. Schousboe, som forpligtede sig til at antage Sønnens 4 Æørn af 1ste Ægteskab, at fremholde dem med Klæder etc., saa længe hun levede. Hun holdt saaledes Niels og Peder i Skole i Odense, og den sidste naaede at blive Student. De og Søsteren Mette Cathrine havde deres Hjem hos hende, da hun døde, og de drog Omsorg for, at hun fik en hæderlig Begravelse. Efter de til Skifteretten indsendte Regninger faa vi noget at vide herom.

Der sendtes Bud til Haarby „til Mad. Falsen om at lægge sl. Farmoder i Kiste“; Budet fik 8 Sk., og et Bud til Verninge i lige Forretning — formodentlig til Præstens Hustru — kostede 2 Sk. Smed Jens Offersen i Tommerup fik for at gjøre Ligkistebeslaget tilrette og at paaslaa samme . . 1 Rdl. For Kirkeklokken betaltes 3 Mk. og til 4 Karle for at grave og ringe gaves 2 Mk. Pastor Schyth fik for Ligprædikenen 10 Rdl.; til Degnen Arendt Frandsen gaves 3 Mk. og til to andre Degne 1 Rdl. 2 Mk. Kogekonen, som var fra Faaborg, fik 1 Rdl., og Befordring til hende frem og tilbage kostede 1 Rdl. De 3 Søkende fik blandt andet Sørgetøj 3 Par Sørgehandsker, som betaltes med 1 Rdl. „ Mk. 12 Sk. Til Begravelsen indkøbtes bl. a.: 2 kalkunske Haner à 4 Mk. (et Bud fik 6 Sk. for at hente den ene Hane i Haarby). 1 Stegegris . . . 1 Mk. 6 Pattegrise à 8 Sk. 200 Krebs . . . 1 Mk. 8 Sk. 4 Par Duer . . 2 Mk. 2 Par Ænder . . 5 Mk., 1 Lam . . 2 Mk. 10 Par Høns . . 2 Rdl. 3 Mk. 8 Sk. 2 Kalve . . 4 Mk. 4 par Kyllinger . . 1 Mk. 8 Sk. 51 Pd. Oxekjød à 3 Sk. 3 Flæskebøster . . 2 Mk. 11 Snese Æg . . 55 Sk. 4 Halvottinger Smør . . 3 Rdl. 2 Mk. 1 Pd. fin Thebuo Pecho . . 3 Rdl. 2 Mk. 2 Potter Pomerans-Brændevin . . 4 Mk. 1 Anker fransk Brændevin 5 Rdl. 2 Mk. $\frac{1}{2}$ Anker Nantus Brænde-

vin 4 Rdl. „ Mk. 12 Sk. 3 Pd. engelsk Tobak . . 60 Sk. 2 Pd. gul Tobak . . 1 Mk. 8 Sk. 3 Dusin lange Tobakspiber . . 2 Mk. 4 Sk. 1 Dusin korte do. 8 Sk. 1 Kurv til Piberne . . 4 Sk.

²⁶/₆ 1735 holdtes Auktion. I Konditionerne betingedes, at den, som købte den af Anders Nielsen beboede Gaard, skulde tillade afg. Anna Hansdatters Sønnebørn i 2 Aar fra Dato at bo frit i de Værelser, som hun havde beboet, og have hendes lille Have. Gaardens Stuehus bestod af 20 Fag foruden en Udbygning paa 4 Fag; den gamle havde haft Værelser i disse sidste Fag og i noget af Stuehuset. Hun havde endvidere paa Gaardens Grund havt Græsning til 2 Køer og 2 Faar. Denne Gaard købtes paa Auktionen af Mademoiselle Mette Cathrine Schousboe for 577 Rdl. 3 Mk., den anden Gaard i Langsted købtes af Monsr. Niels Schousboe for 341 Rdl. 4 Mk. 5 Sk. Han fik Skjøde ²⁵/₁₂ 1735 og skjødede ⁹/₇ 1736 Gaarden til Justitsraad Fr. Hein til Stensgaard. Mette Cathrine havde, Dagen før hun købte Gaarden, faaet kgl. Bevilling til at være sin egen Værge, dog under en Kurators Tilsyn. Men hun blev saa snart efter gift med Ambrosius Stub, og han fik da Skjøde paa Gaarden ¹⁶/₁ 1736. I dette Skjøde indførtes, at Fæsteren i Landgilde kun skulde svare 16 Rdl. aarlig, saa længe Ejeren fik Foder og Græsning paa Gaardens Grund til 2 Køer og 6 Faar og endvidere 1 Td. Rug. og 1 Td. Boghvede aarlig, men ellers 20 Rdl. ¹¹/₇ s. A. laante Stub af Apotheker v. Westen 96 Rdl. og ¹¹/₁₂ s. A. 330 Rdl. af Anders Jensen paa Bramstrup. Det første Beløb blev betalt ¹³/₁₂ s. A., det andet ¹⁷/₁₂ 1737. Stub skjødede imidlertid ¹⁸/₁ 1738 fra Langsted Gaarden til sin Svoger Peder Schousboe, som — hedder det i Skjødet — havde været begjærende, at Ambr. Stub vilde afhænde og overdrage den til ham. Stub fik for Gaarden 591 Rdl. 5 Mk. (Auktionsbeløbet + ¹/₂ Aars Rente) og endvidere en lille Kjendelse (7 Rdl. 2 Mk.) for den paa samme anvendte Reparation. Peder Schousboe skjødede ³⁰/₅ 1739 fra Langsted

Gaarden til Thor Christian Berg af Nyfæste. Købesummen var da 600 Rdl.

A. Stub af Langsted mødte $^{25}/_6$ 1737 i Kjøng Præstegaard til en Skiftesamling efter Mag. Berings Enke, og han skrev $^{18}/_7$ s. A. fra Langsted til Skifteretten. Han har sikkert som gift Mand i over 2 Aar boet her i Mad. Schousboes fhv. Lejlighed og har vel havt 2 Køer og 6 Faar og aarlig faaet 1 Td. Rug og 1 Td. Boghvede af Fæsteren. I Langsted, hvorfra han vel flyttede til Faaborg, fødtes hans ældste Barn, Datteren Christine (fremstillet i Verninge Kirke 3. S. i Adv. 1735), men ogsaa hans næstældste Barn, Sønnen Christian¹⁾, maa være født i Langsted. Ved Registreringen efter Stubs Hustru i April 1747 nævnes kun disse to Børn (de andre Børn vare døde som smaa), og Christians Alder opgives til 10 Aar, saa han maa være født 1737. Hans Daab findes rigtignok ikke indført i Verninge Kirkebog, men denne er netop for nævnte Aar mangelfuld; $^{21}/_1$ 1764 attesterede saaledes Pastor Schyths Enke, at hendes Mand havde glemt at indføre i Kirkebogen Peder Trolles Daab, som skete i Fasten 1737; hun kunde vist tillige have attesteret, at han havde forglemt at indføre Christian Stubs Daab, som nok fandt Sted samme Aar. Betegnende er det, at Hr. Schyth i nævnte Aar kun har indført 6 Børns Daab, medens Antallet af døbte i Aarene deromkring stiller sig saaledes: 1734: 10, 1735: 15, 1736: 9, 1738: 9, 1739: 8, 1740: 10.

Skiftet efter Md. Schousboe sluttedes $^{27}/_6$ 1735. Mette Cathrines Arv efter Farmoderen blev ialt 448 Rdl.; hendes fædrene Arv udgjorde ca. 39 Rdl., hendes mødrene Arv ca. 67 Rdl. Da der blev registreret efter hende i Odense $^{6}/_4$ 1747, var Boet fattigt. Lejligheden bestod af en Stue, et Kammer, Kjøkken og Spisekammer. I Stuen fandtes: 1 gl. indlagt Bord (3 Mk.); 1 Par gamle Gueridoner dertil (12 Sk.). 1 Lænestol (1 Rdl.). 6 Ruslæders Stole (3 Rdl.). 1 lidet Fyrrebord

(1) Kom i Odense Skole 1752, Stud. Odense Gymn. 1759, Skoleholder i Fuglsbølle 1776, † $^{16}/_4$ 1785.

(1 Mk.). 1 Skammel (4 Sk.). 1 lidet jernbeslaget Skrin (1 Mk.). 1 Egedragkiste (3 Rdl.). 1 Spejl med sort Ramme (4 Mk. 8 Sk.). 1 gl. Skaksengested med gl. blaastribet Omhæng (2 Rdl.). 1 Spisekamret: 1 Grynbøtte (8 Sk.). 1 ØI-Halvanker (8 Sk.). 1 gl. Lyseskuffe (8 Sk.). Hele Boet blev vurderet til 25 Rdl. 2 Mk. 14 Sk.; Gjælden oversteg dette Beløb med 55 Rdl 5 Mk. 15 Sk. Kreditorerne forlangte dog ikke Udlæg; blandt disse var Snedker Eidorph, som for „en udkellet Ligkiste af Fyr med behørig Stroppe og Overtræk“ kunde tilkomme mindst 6 Rdl. Enkemanden fik $27\frac{1}{4}$ Boet overladt.

1832 fik Gmd. Hans Nielsen i Langsted af Landhusholdningselskabet tilkjendt 50 Rbd.: Han havde indfredet sine Marker med levende Hegn, merglet og indført en bedre Drift med Helbrak, Raps, Kartofler og Høravl (saaede et Aar over 3 Tdr. Hørfør, dels paa egen Jord, dels tilfælles hos nogle af Bymændene). Han avlede imellem 30 og 40 Lpd. renskaaget Hør om Aaret¹⁾. — Hos Hofman (Bang) fortælles ligeledes²⁾, at Smeden i Langsted havde lavet mange Svingplove, da de gamle Hjulplove paa én Gang overalt vare blevne afskaffede, og at et Teglværk i Langsted brændte aarlig af alle Arter Sten 9000.

Langsted Mølle. $26\frac{1}{6}$ 1660 synede Delefoged Niels Mand af Verninge Sct. Hans Klosters Gods; Langsted Mølle var da brøstfældig paa Kværnen, Stenene og Hjulene for 50 Rdl., paa Sluserne for 40 Rdl. og paa Husene i sig selv for 16 Rdl. — Ved en Taxation i 1661 befandtes af samme Gods 2 G. i Langsted brøstfældige, og om Møllen, som beboedes af Peder Andersen, hedder det: Slusen ganske brøstfældig; skal nu opbygges af ny (24 Rdl.). Endvidere er den ene Sten ganske itu og den anden snart „udygtig;“ der tiltrænges 2 nye (40 Rdl.). Nok Knaghjul, Vandhjul og Knage til den

(1) Hofman (Bang, Odense Amt, S. 143 f. 515. — (2) L. c. 190. 418.

ene Kværn ganske „udygtige“ (20 Rdl.). — $28/4$ 1662 kom Herredsfoged Anders Hansen til Langsted Mølle med en Dom for resterende Landgilde for Aaret 1657 ($15\frac{1}{2}$ Sldl. 12 Sk. + 2 Mk.), og der var da intet i Møllen til Udlæg uden en Seng, som Møller Peder Andersens Kvinde laa paa. S. A. blev P. Andersen Fæster af Baagegaard i Tommerup Sogn. — $29/7$ 1663 hedder det i en Synsforretning: Langsted Mølle brøstfældig paa den ene Kværn og paa Møllehuset (50 Sldl.). Ildsted ved Magt; ingen Pile sat; lagt 7 Humlekuler.

Ogsaa senere var Langsted Mølle meget forfalden, og der var efter Peder Andersen kommen en skrækkelig Fæster. $9/2$ 1675 klagede en Karl, som tjente hos Hans Lauritsen i Verninge, over Møller Diderik Hejdensens Kone, Dorthe, i Langsted, fordi hun forleden Torsdag med Hug og Slag havde overfaldet ham i Møllen. Dorthe var Møllerens 2den Hustru; den 1ste Hustru, Maren, som var Datter af Jørgen Rakker i Hillerslev, havde Mølleren forgivet, da hun laa i Barselseng, og han stjal i Forening med andre adskilligt, saaledes f. Ex. 2 Møllestene i Glamsbjerg Mølle og et nyt Hus paa Naarup Fællesskov, som der var Trætte om. $3/7$ 1677 blev der afsagt Dom over ham: „Straffes paa Livet, Hovedet fra Kroppen at afhugges, og paa en Stage, og en Galge over at slaaes; Kroppen Stejle og Hjul at beklæde, og hans Hovedlod efter Loven at være forbrudt og henfalden.“ Dorthe havde i nogen Maade været ham behjælpelig ved Mordet, og hans Moder, Sidsel, som var Medvider deri, havde nok ogsaa hjulpen til. Deres Sag blev henvist til Overretten. D. Hejdensen var, da Dommen blev afsagt over ham, borttrømt fra Fængslet og kom vel næppe tilbage. Hans Fader, Hejden Didriksen, en indvandret Tydsker, som 1652 fæstede Sallinge-Lunde Mølle, var ogsaa en skrækkelig Person. Han blev tiltalt og dømt til at have sin Boslod forbrudt og straffes i Jern og Fængsel paa Bremerholm sin Livstid, men kom siden paa fri Fod. En anden Søn af denne Tydsker, Anders, som fæstede Stende-

rup Mølle 1665, blev senere dømt fredløs, men fik 70 Aar gl. sin Oprensning¹⁾.

I Markbogen hedder det om Langsted Mølle: Drives med Overfaldsvand; har kun et Hjul og lidt Vand; har sit Tilløb fra Naarup Birkehøve og har intet Vældvand, hvorfor samme Mølle ikke kan male om Sommeren, naar der kommer Tørke, og om Vinteren, naar Frosten begynder, er Vandet bortfrosset i Løbet af faa Dage, saa der heller ikke kan males, da Vandet mest samles fra Regn og Tølb; til andre Tider kan der kun males ganske lidt. Møllen har intet bestemt Distrikt, da der ikkun findes to Mænd, som høre til samme Proprietær; søges ellers af hvem der har Lyst dertil. Naar „hand“ har mest Vand, faar han mindst at male. Har fremfor andre Møller givet 10 Ørter Mel i Landgilde, men da Mølleren skal holde Møllen vedlige med Sten, er der afslaaet 3 Ørter. Han skatter dog af 10 Ørter. Formedelst Ringhed findes ikkun slet Tilstand. Vandet har igjen sit Afløb ved Lundegaard i Odense Aa.

²/₃ 1709 fæstede Peder Rasmussen Møller af Kjertemind Langsted Vandmølle og dertil hørende Vejrmølle, som Niels Hansen Møller havde forsiddet og derfor var fradømt. Han skulde aarlig yde til Graabrødre Kloster 8 Tdr. 6 Skpr. Mel, rent og soldet, som det sig bør. Af Vejrmøllen, som skulde være ham en Hjælp, naar der — i tørre Sommere — intet Vand var til Vandmøllen, skulde Fæsteren intet svare; men han forpligtede sig til at „bebygge“ og forbedre baade Vandmøllen og Vejrmøllen, som vare brøstfældige og behøvede en temmelig stor Reparation. 1718 nævnes endnu Møller Peder Rasmussen som Fæster af Hospitalsgods (i Rytterdistriktet). Hans Stuehus med Møllehuset udgjorde 15 Fag, hans Ladehus 12 Fag. Husene vare velvedligeholdte, men Vejrmøllen var forfalden og ubrugelig.

(1) Jvf. N. Rasmussen Søkilde og S. Jørgensen (Kistrup), Hillerslev og Østerhæsinge Sogne, S. 27 f. 57 ff.

¹/₆ 1749 ved Midnatstide afbrændte paa en Time eller halvanden Langsted Mølle — under Ryttergodset —, beboet af Knud Andersen. Han havde 16 Fag Stue- og Møllehus, 20 Fag Korn-, Fæ- og Staldhuse. Der blev intet tilbage uden Vandhjulene, hvoraf Axelen dog var brændt og beskadiget, „saavel som alle Stenene af Ilden sprunget i Sønder.“ Konen, som var alene hjemme med en fremmed Pige, blev jammerlig forbrændt langs ned ad den venstre Side. Foruden Møllerens egne Penge brændte 200 Sldl., han havde i Forvaring for sin Broder, og „staad i een Pung“. Man vidste ikke, hvoraf Ilden var kommen. — Knud Andersen afstod 1754 Fæstet til Lars Andersen af Store Ejlstrup og fik s. A. Fæstebrev paa Holmehavegaard i Tommerup Sogn.

1761 nævnes Langsted Mølle blandt det under Rytterdistriktet inddragne Hospitalsgods, og det hedder: „Er en ringe og slet Græsmølle, hvor om Sommeren avles Hø paa Damstedet.“

²⁹/₃ 1800 søgte Hans Larsen, en Søn af den nylig afd. Lars Møller, om at faa Langsted Mølle i Fæste eller tilkøbs; han, som næsten var en Krøbling, var 45 Aar gl. og havde i mange Aar holdt Møllen frem; hans afd. Moder havde i 20 Aar intet kunnet forrette. Men Møllen blev stillet til Auktion og solgtes til Kancelliraad, Landsdommer Mylius paa den Betingelse, at „denne Ejendom aldrig maa henlægges under nogen Hovedgaard eller samlet Gods, men skal bestandig forblive Selvejendom.“ Købesummen var 3710 Rdl., og Mylius, som fik Skjøde paa Møllen ³⁰/₆ 1801, skjødede den ¹⁴/₆ 1803 til Peder Rasmussen af Skræppenborg. Købesummen var da 4100 Rdl. P. R. overdrog ⁸/₄ 1820 Møllen til sin Datter Marie, som ¹⁵/₁₂ 1821 ægtede Jørgen Jørgensen, Ungk. og Møllebygger af Brylle.

I Langsted findes endnu Bylav, med Oldermænd og Stævneplads. Der kaldes til Stævne ved Trommeslag. De unge sammenkaldtes i tidligere Tid ved et Horn.

Bregnemose. Om Navnet paa denne By har noget med Bregne-Planten at gjøre, er maaske tvivlsomt; det skrives: Bregnemose (1461), Brenmos (1542), Breignemoesze (1664)..

1664 var her 8 G. og 1 H., de 2 G. — den ene Ejendomsgaard — laa til Sct. Hans Kloster, 1 G. var Landsdommer-Gods, 2 tilh. Henrik Bjelke, 1 Borgmester Thomas Brodersen, 1 G. og 1 H. Fru Hilleborg Aschersleben, 1 G. laa til Iversnæs. — 1688 ligeledes 8 G. og 1 H.; de 4 G. tilh. Henrik Bjelkes Arvinger, 4 G. og 1 H. Morten Skinkel. — 1857: 9 G. og 16 H. i og udenfor Byen.

1529 tilskjødede Eiler Bryske Sct. Hans Kloster 1 G. i Bregnemose¹⁾. 1558 fandtes blandt nævnte Klosters Papirer et Kjøbebrev af Hr. Tjellof Erichsen paa 1 G. i Bregnemose²⁾. ^{29/9} 1546 udlagde Mogens Gyldenstjerne til Niels Bjelke 1 G. her³⁾. ^{2/7} 1598 blev Landsdommer Eiler Qvitzov forlenet med 1 G. i Langsted og 1 i Bregnemose⁴⁾. ^{3/11} 1650 afstod Jørgen Brahe 1 G. her til Kronen⁵⁾. ^{1/2} 1663 skjødede Christian Urne Jordegods i Bregnemose til Fru Ellen Urne⁶⁾. ^{21/10} s. A. skj. Sten Bjelke 1 G. til Henrik Bjelke. ^{17/2} 1705 skjødede Gehejmeraad Schøller til Mag. P. Bering 1 G. her. ^{22/4} 1704 købte Diderik Schult ved Auktion efter Hans Kaas og Frue 2 G. og 2 H. i Bregnemose.

1761 hedder det om Ryttergodset: „Slet udi Tillæg og ingen Herlighed, dog ere Bønderne i maadelig (o: nogenlunde) Tilstand.“

Ved Auktionen over Ryttergodset 1764 solgtes:

(1) Vedel Simonsen, Rugaard t. 2, 69. — (2) Ved. Simonsen, Odense 2. 2, 111. — (3) Kronens Skøder. — (4) Kanc. Brevb. — (5) L. c. — (6) Fyenske Saml. X, 349.

Gaardens Nr.	Beboer	Hartkorn				Kjøber	Kjøbesum		
		Tdr.	Skp.	Fdk.	Alb.		Rd	M	Sk
1	Hans Hansen	7	1	1	1	Oberstl. Benzon	573	2	»
2	Poul Knudsen	4	1	1	2	Justitsraad Lowsen	337	3	»
Af 4	Hans Christensen	»	3	2	2 ² / ₈	Frøken Stockfleth	40	»	»
6	Rasmus Nielsen	4	1	»	1	Justitsraad Lowsen	293	3	11
7	Jørgen Hansen	6	1	2	1	Beboeren	495	5	»

I Markbogen nævnes følgende Marker til Bregnemose: Lillemarken, Bøgebjergmarken, Skolemarken og Grønfeldsmarken. Af Navne paa enkelte Skifter m. m. skal anføres: Rødeløve Skifte. Egstoft Skifte. Vibe Skifte. Kraapholm. Risberg Skifte. Kaalbjerg Skifte. Pugebjerg. Laasemose. Hesselhule. Aasemose. Gravbjerg Skifte. Raasemose Skifte. Kravelandskrogs Skifte. Kjeldager Skifte. Gaasehøj Skifte. Miestykkers Skifte. Taushulle Skifte.

Bregnemose blev udskiftet 1788. Opmaalt 1811.

1461 var der Retssag i Anledning af, at et Hus, som stod paa Horsetorvet i Odense, var blevet nedbrudt og bortført, og Sandemændene svore da 2 Mænd i Langsted, 6 Mænd i Bregnemose og 1 i Verninge „til et Herwerke oc at bøthe mod Bonden oc Konnyngen“. Men disse Bønder, som vare Hr. Johan Bjørnsens Tjenere, og som saadanne havde været med til Hærværket, bleve det følgende Aar fritagne for at bøde, da Bjørnsen blev enig med sin Modpart, Henrik Malmmand i Odense, med Hensyn til Huset¹).

I Aug. 1661 erklæredes, at Sct. Hans Klosters 2 G. i Bregnemose vare brøstfældige, og det følg. Aar erklæredes Bregnemose Bro „brøstfældig for 2 Rdl “ — ¹²/₅ 1662 hedder det om Landsdommer-Tjener Niels Erichsen i Bregnemose: „Har

(1) Vedel Simonsen, Odense 1. 2, 152 f. 155.

2 Bæster, 2 Køer, 2 Mælkekalve, ikkun lidet saaet og ringe Klæder.“ Ca. 1720 hedder det om Knud Hansen, som var Fæster af Gaarden Nr. 2, der hørte til Søholm: „Ikkun meget slet Tilstand.“

^{12/8} 1672 udsendte Jeremias Spleth fra Naarup følgende Skrivelse:

„Lader jeg underskrevne hermed fra Fyenbo-Landsting og alle fire Odense Porte, desligeste fra det Sted i Bregnemose, hvor I sidst tjente, og I . . . af eders Tjeneste borttrømt er, lovligen fulde sex Ugers Kald og Varsel give eder, Rasmus Hansen, til 30. April førstkommende at møde paa Odense Herredsting imod Vinde, Tingsvindesbeskrivelse, Beskyldning og Dom, om I eller nogen paa eders Vegne der imod noget vil have at svare.“

^{21/2} 1693 gav Lauge Lauridsen af Bregnemose vemodelig tilkjende, at ved en ulykkelig Hændelse ere alle hans Bæster og Kvæg bortdøde, saa han er kommen i største Armod og foraarsages imod sin Villie at søge om Hjælp. ^{25/2} 1735 brændte Rytterbonde Hans Rasmussens Gaard i Bregnemose.

I Odense Adr. Cont. Efterretn. 1788 Nr. 71 (2. Sept.) skrives fra Odense:

„Igaar Morges Kl. 9 havde Byen atter den Glæde at see Hans Kongelige Høihed, vore Rigers dyrebare Kronprinds og Tronfølger at passere herigiennem til Assens paa sin Holsteenske Postvogn. Følget bestod af Høistsammes Mareschal, Kammerherre Bülow, Kammerjunker Blücher, en Officier og Secretair Blume. H. K. H. havde i Søndags Morges forladt Friderichsberg og været 6 Timer paa Beltet. Efter Forlydende gaaer Reisen til Schlesvig, hvor H. K. H. Prinds Carl møder Ham. — Himlens bedste Varetægt beskierme Ham uafsladelig paa alle Hans Reiser!“

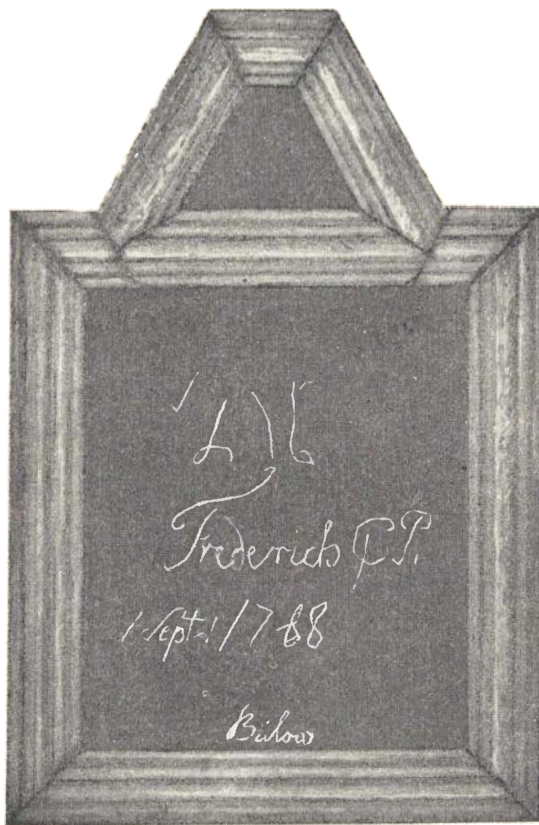
I samme Blads følgende Nr. (5. Sept.) hedder det saaledes:

„Som et Beviis paa Hs. K. H. vor dyrebareste Cron-Prindzes Nedladdenhed og Tarvelighed kan, som fra en sikker Haand er indberettet, meldes, at Hs. K. H., efter i Mandags Morges

at være reist fra Odense, har ved at drage igiennem Brendemose, en Landsbye, som ligger en halv Mil fra Werninge her i Landet, naadigst behaget at lade holde uden for en Gaard midt i Landsbyen, hvor en Enke, som sidder ved Gaarden, boede; det behagede Allerhøistsamme her, da Kl. var 11, tillige med Sit Høie Følgeskab at træde af, gaae ind i Huset og forlange Smør, Brød og Ost, om den havdes, hvoraf Hs. K. H. Selv behagede tillige at nyde noget, som han tillige ogsaa forlangte et Glas Melk, hvilket tilsammen med Glædes Taarer blev Allerhøistsamme meddelt, som det ogsaa ved Afskeeden derfra, som skeete efter omtrent 3 Qvarteers Forløb, ved en riig Douceur blev denne skikkelige Bonde-Enke giengieldet; men førend Bortgangen behagede det endnu H. K. H. med en Demants Ring paa en af de smaae VinduesRuder med egen Høie Haand at indskrive sit dyrebare Navn: Frederich C. P. den 1. Sept. 1788.“

Den omtalte Gaard i Bregnemose var daværende Nr. 5, nu Matr. Nr. 4a. Den paagjældende Enke hed Karen Mortensdt. og var, da hun fik det sjældne Besøg, 68 Aar gl. Hun, som døde 1812, 93 Aar gl., var Enke efter „gamle“ Hans Christensen († 1776, 70 Aar gl.), med hvem hun var bleven gift 1743. En ugift Søn, Morten Hansen, f. 1748, havde faaet Gaarden 1776, men Moderen siges endnu i Folketællingslisten af 1787 at besidde Gaarden og Sønnen at bestyre den. En Søster til Morten, Johanne, f. 1746, † 1811, blev 1765 gift med Jørgen Hansen Beck i Gaarden Nr. 7 (nu Matr. Nr. 2) i Bregnemose. En Søn af dette Ægteskab, Hans Jørgensen Beck, fik 1813 Skjøde paa sin Fødegård og 1815 Skjøde paa en Parcel (1 — 7 — 1 — 1¹/₄) af nævnte Morten Hansens Gaard. Jørgen Christian Hansen, † 1880, en Søn af H. J. Beck, fik Faderens Gaard og ægtede 1846 Sidsel Cathrine Jørgensdt., f. i Bregnemose 1823, Dt. af Gmd. Jørgen Madsen og Anna Jørgensdt. Bemeldte Sidsel skjænkede i Maj 1894 den omtalte Rude, som i mange Aar havde været i Becks Gaard, til Fyens Stiftsmuseum i Odense, og

den findes nu i Folkemuseet sst. — Ruden, som er 12 cm. høj og 10 cm. bred, blev snart efter Kronprinsens Besøg taget ud og omgivet med en Indfatning¹).

Ruden fra Bregnemose.

I Aaret 1894 modtog Nationalmuseet en komplet Form af Vægsten, optagen paa Bregnemose Bys Jorder — umiddelbart ved Skovsbogaards Skov — og bestemt til Støbning af større Celter. I Museets Samling findes i et Depotfund fra

(1) Jvf. Fyens Stiftstid. 1871, Nr. 250 og 258.

den yngre Bronzealder en Celt, som i 1872 er fremdraget i Voldtofte Mose, og som nøje passer i Formen. „Det er første Gang, at en Bronzealders Støbeform og et deri dannet Broncestykke, fundne hver paa sit Sted i Mils Afstand, atter have kunnet samles efter Aartusinders Adskillelse¹⁾“.

I Bregnemose kaldtes tidligere til Bystævne ved Trommeslag.

En gammel Remse — som er meget uretfærdig imod Bregnemose — lyder saaledes:

Verninge ligger til Sjune,
 Naarup er en Krune,
 Langsted er en fornem Stad,
 I Bregnemose har de hverken Øl eller Mad.

Skovsbo. Her var oprindelig kun én Gaard, hvis Navn 1449 skrives Skousbou; andre Skrivemaader ere: Skofsboe (1540), Schousboe (1607), Skovsboe (1614).

I Marts 1449 holdtes Skifte mellem Hr. Johan Bjørnsen og hans tre Broderbørn; disse fik da bl. a. Skovsbo, som var beboet af Tue, der svarede 1 Td. Smør aarlig²⁾. Ca. 1540 udlagde Christoffer Gyldenstjerne til Niels Bjelke og Arvinger Gaarden Skovsbo, som da var beboet af Jens Mand, hvis Afgift var 1 Td. Smør og 24 Sk. Gjæsteri³⁾. 1568 nævnes Niels Mand som Beboer og $\frac{7}{2}$ 1607 Rasmus Mand, paa hvis Vegne Gaardens Ejerinde, Fru Karen Skram (Laur. Brockenhus's Enke) havde Trætte med menige Bymænd i Bregnemose om Gjærde og „Lyckning“ imellem Skovsbo og denne By. $\frac{3}{9}$ 1614 blev der af Kongens Retterting afsagt Dom i en anden Sag, som nævnte Frue havde med Svante Banner til Djursholm. Hun havde nemlig af Svante Bjelke $\frac{9}{11}$ 1606 faaet Skjøde paa Skovsbo (med Skyld: 13 Skpr. Havre, 1 Td.

(1) Aarb. f. nord. Oldk. 1908, S. 323, 333 f. — (2) Erslev, Breve fra Middeald. III, 757. — (3) Kronens Skøder.

Smør, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Skp. Gaasehavre, 3 Høns og 1 Foderoxe) og paa en anden Gaard i Verninge Sogn; men Banner gjorde gjældende, at disse Gaarde hørte de Bjelker og Banner'e til i Fællesskab med alt det Gods, de gode Herrer havde i Danmark, og at ingen af Medejerne uden Fuldmagt fra de andre kunde afhænde noget af Godset. — Retten dømte, at Ejendommene tilhørte Fruen, som havde Skjøde derpaa, og Banners Foged, L. Skogge, skulde gjengive hende billig Kost og Tæring¹).

¹/₄ 1647 skjødede Ludvig og Maximilian Rosenkrands Nybøllegaard og Gods, deriblandt Skovsbo, til Anders Bille († 1657)²). Hans Enke, Sophie Rosenkrands, nævnes som Ejerinde af Skovsbo i Matrikelen af 1664, og Gaardens Hartkorn opgives da til 14 — 7 — 1 — 1. Som Beboer nævnes Anders Nielsen. Han fremkom ¹¹/₄ 1671 i Retten med følgende Klage: „Jeg Anders Nielsen i Skovsbo klager over Christen Hvid i Naarup. Da han og jeg med flere i Lørdags vare til Husrejsning hos Henrik Smeds i Langsted, og han om Aftenen laante mig og Christen Hvid sin Vogn hjem, overfaldt Christen Hvid mig, da vi kom ud paa Vejen, uden nogen given Aarsag med Hug og Slag og drog mig udi mit Haar, saa jeg ikke maatte sidde med Fred i Vognen, men maatte gaa fra Vognen og hjem, og maatte ikke endda være i Fred for ham; han overfaldt mig siden igjen ved mit Gaardsted.“

I Følge Markbogen (1682) var der til Skovsbo, som da beboedes af Niels Christensen og ejedes af Sten Bille, følgende Marker: Stenmarken, Overboje, Stenkistebjerg, Skovmarken og Skurkelykken. Norden Gaarden — hedder det i Markbogen — en ganske ringe Frugthave med 3 eller 4 gamle og unge Frugtræer og 2 Pæretræer. I samme Have findes et lille og ringe Stykke Kaaljord og ingen Humlejord, som kan indbringe noget. Til samme Gaard findes ogsaa no-

(1) Kongens Rettertings Domme, udg. af Secher, II, 548 f. — (2) Fyenske Saml. X; 269.

get Hassel- og Ellegjærdsel, men ingen „Staufuer“, ej heller Brændeved eller Tørveskjær, „uden for Penge kjøbes skal“. — Om Fæsteren N. Christensen have vi hørt under Langsted; Sten Bille, som var gift med Anders Billes Datter Karen, var bleven Ejer af Skovsbo 1667.

I Matrikelen af 1688 nævnes Morten Skinkel (til Søholm) som Ejer af Skovsbo, hvis Hartkorn da opgives til 12 Tdr. 1 Skp. Men i Landstingets Skj.- og Panteprotokoller findes intet om, at han har ejet Gaarden, som baade før og senere — saaledes 1722 — hørte under Søbo. ^{10/12} 1782 skjødede Prokansler og Professor theol. i Kiel J. A. Cramer (som Aaret før havde faaet Søbo og Gods med sin Hustru, Etatsraad Schereviins Enke) Skovsbo til Fæsteren Jørgen Pedersen. Købesummen var 4500 Rdl. Senere Ejere: Christen Poulsen 1784. Lars Larsen Bruun 1788. Jens Brask 1795. Anders Andersens Enke, Johanne Christensdt. 1804; 1805 g. m. Mads Rasmussen Vest. Mads Madsen 1853—96.

Skovsbogaard opm. 1793. Kopikort 1805.

^{15/6} 1793 afstod Lars Larsen Bruun fra Skovsbogaarden: Skovsbolund (1 — „ — 2 — „) til Hans Rasmussen, Stenkistebjerg (1 — 1 — 3 — „) til Lars Christensen, Stenmarkslund (1 — 3 — 3 — „) til Peder Mathiesen.

Naarup. Navnet, som formodentlig kommer af Mandsnavnet Nori, skrives Northorp (1383), Nordrup (1532), Nørderup (1540), Norup (1546), Norope (1584), Naarup (1660) . .

1664 var her 11 G. og 3 H., de 3 G. — med 50 Svins Olden — og 1 H. tilh. Dorte Daa, 1 G. Jacob Lindenov, 7 G. — med 44 Svins Olden — og 1 H. Henrik Bjelke; 1 H. Iaa til Sct. Hans Kloster. — 1688: 11 G. og 3 H., alt tilh. Henrik Bjelkes Arvinger. Byens Fællesskov taxeret til 24 Svins Olden, Fællesskovens Overdrev til 50 Høveders Græsning. ^{6/10} 1685 taxeredes Naarup Skov med alle Hauger og Lykker til 42 Svins Olden.

^{15/3} 1383 arvede Johannes Absalonsen (Ulfeldt) efter sine

Forældre 5 G. i Naarup¹). Ca. 1540 udlagde Christoffer Gyldenstjerne til Niels Bjelke og hans Arvinger 3 G. her. ²⁹/₉ 1546 udlagde Mogens Gyldenstjerne 2 G. sst. til samme²). ⁹/₈ 1584 fik Oluf Bager i Odense Skjøde paa Kronens Retlighed i 3 jordegne Bøndergaarde i Naarup³). 1644 ejede de svenske Bjelker og Banner'e 8 G. her. ²⁴/₁₀ 1663 skjødede Sten Bjelke til Henrik Bjelke 7 G. og 1 H. i Naarup. ¹¹/₁ 1693 skj. Christian Bjelke til Fr. Gersdorf 10 G. og 2 H. her. ¹¹/₆ 1722 skj. Gersdorf 10 G. og 3 H. sst. til Kongen; endvidere Byens Overdrift og Fællesskov samt et Hus paa 6 Fag, opbygget i Skoven.

1761 hedder det om Ryttergodset: „Endnu bedre (end Solevad) af Tillæg og Tilstand med skønne indhegnede Skovlykker og nødvendig Gjærdsel og Tørveskjær.“

Ved Auktionen over Ryttergodset 1764 solgtes til samtlige Bymænd i Naarup for 408 Rdl. pr. Td. Htk. (= 31314 Rdl.):

Gaardens Nr.	Beboer	Hartkorn				Skovskyld			
		Tdr.	Skp.	Fdk.	Alb.	Tdr.	Skp.	Fdk.	Alb.
1 (Stenolt)	Anders Hansen og Lars Hansen	10	6	1	2				
2	Iver Olsen	6	5	»	1	»	»	1	1
3	Anders Olsen	9	1	»	2	»	4	»	»
4 ⁴)	Anders Rasmussen	11	1	3	»	»	4	»	»
5	Lars Chr. Poulsen	8	1	1	2	»	2	3	2
6	Lars Larsen Hvid	8	7	2	»	»	3	1	1
7	Niels Larsen	3	5	1	»	»	»	3	»
8	Lars Larsen	1	1	1	1				
9	Jens Nielsen	4	4	2	2	»	1	1	2
10	Anders Hansen	2	2	2	2	»	1	»	1
11	Jeremias Andersen	2	1	2	»	»	2	»	2
	Fællessk. o. Overdrift	3	3	»	1	1	»	2	2
	Hans Laursen	»	7	2	»	»			

(1) Barner, Famil. Rosenkrantz's Hist., Diplomat. S. 21. — (2) Kronens Skøder. — (3) L. c. — (4) Denne Gaard, »Fogedgaardene«, skjødedes ²⁵/₁₀ 1765 af Kongen til Thomas Bregnholm, som ¹⁸/₁₂ 1769 skj. den til I. F.

Endvidere solgtes 3 H. uden Hartk.

I Markbogen nævnes til Naarup: Storemarken (Vongen) og Bjergene. Navne paa enkelte Skifter etc. ere: Andersbo Dild. Helvedeskrog. Spættebjerg Agre. Grimmensholms Stykker. Holebæks Stykker. Nørrebjergs Skift. Kirkebros Holm. Høshits Agre. Højltens Ager. Lundebjergs Krog. Møllebjergs Agre. Salbebjerg. Binterholm. Rævegravbjerg. Kortemose. Bombemose. Rævemose. Dalby Sige. Rørkjær. Flaskene (en Eng). Birkholm. Asmesvandet. Atte-Enge. Stutehaven. Brunbjergs Have. Kallehøjs Have. Duemose. Ravnemose. Gyrdeskjær. Elleholms Kallehave. Gravhaven. Eggehave. Fladbjergs Have.

Naarup blev udskiftet 1789.

1531 var Anders Hvid i Naarup Herredsfoged i Odense Herred¹). 1546 fik han Brev, at efterdi han paa Grund af Alderdom ikke længere kan være Herredsfoged, har Kongen undt og tilladt, at han i sin Livstid maa være kvit og fri for Sandemændstog m. m.²). Senere var Jørgen Hvid i Naarup Herredsfoged, men han blev af Landstinget dømt „nederfeldig“, fordi han havde afsagt en Dom, som stred imod Recessen, og Landstingets Dom blev 1551 stadfæstet af Kongen og Rigsraadet³). 1568 var Rasmus Hvid i Naarup Herredsfoged⁴).

1606 var Peder Hansen Foged hos „de svenske Herrer“⁵). Han stiftede et Legat og ligger begravet i Verringe Kirke.

³/₅ 1626 var der Sandemændsgang imellem Tommerup og

Schniep (se S. 40), efter hvis Død Amtmanden ⁴/₆ 1779 som Skifteforvalter gav Birkedommer Rønnow i Odense Udlægsforretning paa Ejendommen. Rønnow afstod ¹¹/₆ s. A. Gaarden til General F. S. Rantzau til Frederikslund.

(1) Ved. Simonsen (Odense, 2. 1, 186) kalder ham »Hundt«. — (2) D. Magaz. 4. R. I, 246. — (3) Gl. d. Domme (udg. af Kolderup-Rosenvinge) I, 156 ff. — (4) Fyenske Actstykker II, 176. — (5) Aarb. f. Od. og Assens Amter 1914, S. 238.

Naarup¹⁾, og 1663 var der Gjærdesag imellem Naarup og Langsted.

²³/₄ 1627 bevilgede Niels Bjelke, Kammerraad i Sverig, ved sin Fuldmægtig Laurits Schobbe i Naarup en Kornskat (8 Tdr. 2 Skpr. Rug og 8 Tdr. 2 Skpr. Malt²⁾). Den omtalte Fuldmægtig eller Foged, som allerede 1614 (se Side 67) var i de svenske Herrers Tjeneste, stammede formodentlig fra Skovsbo, hans Efternavn, som ogsaa skrives Skoube og Skoubbe, synes at tyde derpaa, men han boede i en Gaard i Naarup (formodentlig „Fogedgaarden“), hvor der ²⁷/₅ 1635 registreredes efter hans Hustru, Anne. Der var foruden 2 gifte Døtre, en Søn, Fabian, som boede i Verninge. Gaardens Besætning bestod af 8 Øxne og Stude, 12 Ungnød, 6 Kalve, 12 Faar, 5 Søer, 20 Ungsvin, 26 Grise og 6 Heste. Der var saaet 48 Skpr. Rug, 18 Skpr. Byg, 39 Skpr. Havre, 24 Skpr. Blandkorn og 3 Skpr. Boghvede. Boet ejede en Gaard i Odense, og her døde Sønnen Fabian nogle Aar efter, efterladende Enke og 5 Børn, af hvilke en Søn, Peder Fabiansen (Werningius³⁾) vel var født i Verninge.

Om Ridefoged Predbjørn Hansen have vi hørt under Langsted. En følgende Ridefoged var Laurids Nielsen, som ¹/₈ 1649 boede paa Baagegaard, men senere i Naarup⁴⁾. ²²/₄ 1654 fik han af den svenske Friherre Sten Bjelke Skjøde paa dennes Arvegods i Danmark (= 15 Tdr. Hartkorn). Kjøbesummen var 2500 Rdl.⁵⁾ Men 1662 hedder det, at Laurids Nielsen, som havde besiddet det Naarup-Gods som sit eget og ved lovlig Indførsel annammet det til sig, forleden Paaske

(1) Jørgen Brahes Dagbog (ved Ved. Simonsen) S. 29. — (2) Danske Saml. 2. R. III, 142. — (3) 1653 Kap. i Kjerte, 1655 Sognepr. Dover-V., s. A. gift m. en Dt. af Niels Iversen i Assens; i Følge kgl. Bevill. maatte der til Brylluppet bruges 4 eller 6 Retter Mad (Fyenske Reg.). — (4) I Matrikelen af 1664 nævnes han som Bruger af 1 G. (15 — 2 — 1 — 1), tilhørende Fru Dorthe Daa, og af 1 G. (11 — 3 — 1), tilh. Henrik Bjelke (den første G. nuvær. Matr. Nr. 4, den sidste »Fogedgaarden«). — (5) Fyenske Saml. X, 315.

blev udløst af Hr. Sten Bjelke i Sverig. ²⁵/₁ 1660 tinglæstes en Obligation paa 406 Rdl., som Laurids Nielsen i Naarup havde tilgode for adskillige Viktualier til det kgl. Magazin, hvorfor han havde faaet Gaarden Stenolt i Pant. ²⁸/₁ 1661 læstes en Obligation, udstedt af Hilleborg Aschersleben til Laurids Nielsen i Norup, Direktør for det svenske Gods, paa 150 Rdl.¹⁾. — ³/₉ 1660 var følgende Sag for Landstinget: Niels Knudsen i Ørslev, hans Sønner og Medfølgere vare forsætlig gaaede til Naarup og havde der udenfor Laurids Nielsens Gaard paa Kongens Adelgade trukket hans Tjener Just Christensen af Hesten og med Gevalt søgt at tage denne fra ham, saa og knuget og stødt bemeldte L. Nielsens Salvegarde, Jon Børresen, mod Jordan og rykket ham i hans Haar, item taget Taxmærke og skaaret et Stykke af Øret paa samme Bæst. — ²⁸/₅ 1661 vidnede Laurids Nielsen af Naarup, at Jens Pedersen paa Færgegaarden i Snoghøj i hans Hus i Naarup i den svenske Plyndretid havde lidt meget stor Skade paa Gods og Formue, som J. P. havde indsat hos ham, baade paa Sølv og Klæder for nogle Hundrede Dalers Værdi, som Svenskerne bortrøvede. ²/₂ 1664 vidnede Christen Christensen, at „forledens i Svenskens Tid“ blev Laurids Nielsen sst. ganske fraplyndret sin Formue, baade Kvæg, Bæster og andet, og siden, da Brandborgerne kom, er han atter bleven ganske udplyndret, haardere end nogen anden „paa det ganske Land“, saa Fjenden intet efterlod ham, men bortjog ham fra Hus og Gaard fra den Tid de indkom og til Nytaarsaften næst efter.

Da den danske Rigsadmiral Henrik Bjelke ca. 1662 overtog det Gods, som de svenske Herrer havde havt, ophørte Laurids Nielsen — om ikke før — at være Ridefoged over dette Gods²⁾, men han havde skaffet sig andre Bestillinger; 1ste Juli 1662 var han, som var Ridefoged paa Rugaard, bleven udnævnt til Herredsfoged i Vends Herred og Birke-

(1) Fyenske Saml. X, 332. 334. — (2) 1662 nævnes en Mads Lauritsen som Henrik Bjelkes Foged.

skriver i Vissenbjerg Birk. Det gik saa imidlertid galt med ham. ^{22/6} 1664 fik Henrik Bjelkes Ridefoged, Jeremias Spleth, Oprejsning for nogle af Henrik Bjelkes Bønder, som besværede sig over deres forrige Foged, Laurids Nielsen, og Herredsfogden i Baag Herred, angaaende en Sag fra 1661, og ^{17/8} 1664 stævnedes Spleth en Dom af Baag Herredsting af ^{29/5} s. A. i en Sag imellem ham og Laurids Nielsen, forrige Fuldmægtig over det svenske Gods her i Landet, til Svækkelse. Under Rettergangen udtalte Spleth, at L. N.s „Restantz waar falsch“, hvortil L. N. svarede, at Spleth skulde blive en Skjelm, indtil han sligt beviste, men S. tilføjede ydermere: „ikke alene udi én Post, men udi mange.“ Endnu det følgende Aar var der Strid imellem dem om nogle Regnskabers og Restancers Forklaring, en Strid, som Spleth udfægtede ogsaa paa Henrik Bjelkes Vegne, og der blev da beskikket nogle Mænd til at faa Sagen oplyst og ordnet. ^{19/1} 1666 udgik der saa følgende kgl. Skrivelse: „Eftersom Laurids Nielsen i Naarup har bekommet voris Bestallinger paa Herredsfogderiet i Vends Herred, Birkefogderiet i Vissenbjerg Birk og Stævningsskriveriet paa Landstinget, da er det vor Villie, at I for^{ne} L. N. de ham paa disse Bestillinger givne Bestallinger affordre og udi vort Kancelli indskikker.“ ^{20/2} 1666 udnævntes Johan Mikkelsen, fhv. Ridefoged paa Hindsgavl, til Herredsfoged i Vends Herred.

Men 15de Juli 1664 var det blevet bevilget Laurids Nielsen i Naarup, at „han maa nyde og beholde for sig og Arvinger det Stolestade og Begravelsessted i Verninge Kirke, som afg. Hr. Christoffer Urne ham tilforn skal have forundt, og at han et Epitaphium over samme Begravelse maa lade opsætte.“ Laurids Nielsen og hans Hustru, Maren Jørgensdt., bleve maaske saa senere jordede i Verninge Kirke, men Epitaphiet blev muligvis opgivet, da det gik galt med Embederne.

^{14/11} 1676 afgav et Vidne i Retten følgende Forklaring: I Fredags 14 Dage var han med flere af Naarup Bys Folk

til Bedestund og Morgenbøn hos Jeremias Spleths — de plejede at samles saaledes hver Morgen undtagen Prædikedagene —, og som de da laa paa deres Knæ under Bønnen, kom Henrik Hansen ind ad Forstuedøren og blev staaende med sin Hat i Haanden og tog Bønnen vare, indtil nogle af hans Medfølgere gjorde Indfald i Stuen og anfaldt Anders Hansen — en indrullet, undvegen Soldat — „om Livet“, paa den Tid da der i Bønnen blev bedt for Kongen. I det samme gav for^{ne} Anders Hansen et Skrig af sig, og den, som angreb ham, raabte og sagde: „Kommer nu, Karle, her er Karlen!“ Der blev da i Forsamlingen en saadan For-
skrækkelse, at Bønnen derved blev stanset, og Jeremias Spleths ene Søn „blev derover fast besvimet“. Anders Hansen kom nu fra dem og ind i en anden Stue, med Skjorten „afslidt“ og sønderreven. Ane, Jeremias Spleths, spurgte dem da, hvad der var paa Færde, og hvorfor de ikke lode dem have Ro til at læse Bønnen til Ende. Henrik Hansen svarede, at han havde en Dom paa Anders Hansen og hans Husbonds Befaling at tage ham, hvor han fandtes. Derefter faldt de andre Medfølgere ind i Stuen, og en eller flere af dem begyndte at smøge Tobak. Da de bleve spurgte, hvem de vare, svarede de, at det var lige godt, hvem de vare, de bleve vel kjendte. Ydermere sagde Jeremias Spleths Kone til Henrik Hansen og de andre, at de skulde være komne paa en bedre Manér; dersom de havde Rettighed til Karlen, skulde han ikke blive dem forhindret. Karlen skulde nok blive tilstede, men hun vilde ikke lade ham komme bort eller være dem følgagtig, førend hendes Mand kom hjem — han var i Nyborg for selv at indlevere ny indskrevne Soldater. Efter at Tumulten var overstaaet, fremviste Henrik Hansen Dommen, og J. Spleths Kone lod skrive Kopi deraf.

^{31/3} 1679 skrev Jeremias Spleth fra Naarup til Borgmester Jens Erichsen i Odense: Da Veringe Sogn udstod meget med Ægter og „Vognskifter“, havde Sognemændene bedt Spleth anmode om, at det maatte tillades dem at være tvende

Gaarde om én Vogn til at gjøre Kongerejse; deres Heste for-
maae de intet; nogle havde nemlig af Mangel paa Foder maattet
slippe Heste og Kvæg paa Marken, hvor Dyrene endnu ikke
kunde hente mange Kræfter. — Hvis der skulde leveres mere
Fourage, bad Spleth om, at de Beboere, for hvem han nu i
4 Maaneder havde leveret in natura, maatte faa nogen Let-
telse, da „største Delen, sandt for Gud, har hverken Hø eller
Halm, og, om det skulde koste deres Liv, kunde ikke Fou-
ragen in natura tilvejebringe.“

Jeremias Spleth var en dygtig Mand, og han havde mange
Jern i Ilden, saa der findes i Tingbøger og andetsteds ad-
skilligt om ham. ^{4/11} 1667 fik han som Forvalter paa Holse-
gaard af Laurids Brasen Skjøde paa Skydebjerg Vandmølle.
En Tid var han Forpagter af Løgismose, men boede i Naar-
rup. I Sjæll. (!) Reg. hedder det, at Jeremias Spleth, Forvalter
paa Taasing (!), og Karen Jørgensdt. ^{1/1} 1684 fik kgl. Bevil-
ling til at maatte vies i Huset. Allerede ^{14/11} 1682 havde
Jeremias Spleth af Naarup og Karen Jørgensdt. faaet kgl. Be-
villing til at være fri for at staa aabenbar Skrifte for begaaet
Lejermaal; men de skulde give noget til nærmeste Hospital¹⁾,
^{29/4} 1669 indbød Jeremias Spleth fra Naarup Jens Erichsen,
senere Borgmester, i Odense til Begravelse. Det var Spleths
„Svoger og Søstersøn“, Præsten til Kjøng, Hans Stephansen,

(1) Af Spleths Børn med den 1ste Hustru, Ane, kan nævnes Lyder Spleth,
som 1686 var Ridefoged paa Løgismose. Med sin 2den Hustru havde han
mange Børn: Herman Peder Spleth, f. i »Verninge« ^{29/9} 1682, Stud. Odense
Gymn. 1698, cand. theol. 1700, Hører Fredericia i 6 Aar, Katek. Kbh.,
Sognepr. Herslev-V. 1709, † 1711. Hartvig Spleth, f. i »Verninge« ^{18/7}
1684, Stud. Odense Gymn. 1700, cand. theol. 1702, Sognepr. Verst-B. 1718,
† 1728. Henrik Christian Spleth, f. 1687. Hans Spleth, f. 1690. Frederik
Spleth, f. 1694, † 1695, indsat i Hr. Berings Begravelse i Verninge Kirke.
Jørgen Spleth, f. 1695, † 1696, nedsat i Begravelsen i Verninge Kirke.
Endvidere en Datter, Ane Margrethe Spleth, som 1715 ægtede Anders Ras-
mussen i Naarup. Han fik ^{3/8} 1715 af Fr. Gersdorf Fæstebrev paa den
Gaard, som Karen, sl. Jeremias's, havde og skulde staa for sin Livstid, og
hvis Datter han skulde ægte. En Søn af Anders Rasmussen, Christian An-
dersen Spleth, f. i Naarup ^{4/12} 1731, † som Præst i Skaarup 1794.

som skulde begraves i Verninge Kirke den 4de Maj. Bemeldte Hr. Hans døde i „Norup“ 13 Dage efter Tiltrædelsen i Kjøng.

1703 Onsd. efter Reminisc. blev Fogeden Jeremias Spleth i Naarup begr. i sin Alders 72. Aar. — ^{12/3} 1734 blev hans Enke Karen Jørgensdt. begravet i Verninge Kirke i den aabne Begravelse i sin Alders 73. Aar.

I Aug. 1765 begyndte Kvægsygen hos Anders Rasmussen i Naarup, og den ytrede sig snart efter paa flere Steder, f. Ex. paa Søholm og paa Frederiksgave Gods. — Assessor Læssøe i Assens blev idømt en Mulkt paa 50 Rdl. til de fattige for sin skjødsløse Forretning m. H. t. Kvægsygen paa Krængerup, idet han ikke lod „slagte det Kvæg, som da var levende.“ Stiftamtmanden „forestillede“, at de 50 Rdl. maatte betales til Anders Rasmussen i Naarup for 8 befængte Kvæg, som bleve nedslaede hos ham.

^{28/1} 1770 gik Lars Christian Poulsen af Naarup i Kaution for Johan Friederich Schniep, Lars Møller og Andreas Holst for den dem tilslagne Brændevinsforpagtning i Verninge Sogn paa 6 Aar.

^{29/9} 1773 gave Naarup Bymænd Hans Jacobsen fra Langsted Fæstebrev paa „Nævers¹⁾ Hus“, beliggende imellem Naarup og Verninge. Nevers Hus nævnes allerede 1732. ^{17/8} 1793 afstod Lars Christian Poulsen i Gaarden Nr. 5 i Naarup Nevershus og nogen Jord fra sin Gaard til Anders Mathiesen. ^{11/11} 1796 afstod Anders Olsen i Gaarden Nr. 3 Neverskjærhuset — med lidt Jord — fra sin Gaard. — Mads Jensen udskilte fra Gaarden Nr. 6 Birkholmstedet (1 — 3 — 2 — „), som han ^{18/18} 1794 afstod til Rasmus Hansen.

1803 skriver Wedel²⁾: „Naarup en meget lang Landsby, som vilde være kjedsommelig, dersom man ikke saa' saa mange kjønne Gaarde, Vænger, Haver, Pil, Enge og Skove. Markens Af-

(1) Jvf S. 6 (→Nauersbjerg og →Neuers Led←). — (2) Indenlandske Rejse, 2. Hefte, S. 135.

grøde var ikke med den bedste, ej heller Kreaturerne saa trivelige og gode som paa andre Steder.“

Hofman (Bang) angiver Skovarealet i Naarup til 149 Tdr. Land og fortæller, at der i Naarup By findes et lidet Pottemageri, som aarlig brænder omtrent 2000 Stkr. Kar, og et lidet Knappestøberi⁽¹⁾.

En Vejrmølle byggedes 1866 paa Naarup Mark af Hans Andersen, som 1868 solgte denne Mølle til Claus Christian Rasmussen.

Stenolt. Formodentlig = Stens Holt (Sten saa Mandsnavn) eller maaske = Sten Holt (efter Naturforholdene). Skrives Stensholth (1383), Stenollt (ca. 1522), Szannollt (1568).

¹⁵/₃ 1383 arvede Johannes Absalonsen (Ulfeldt) efter sine Forældre Stenolt²). Fra 1522—1527 havde Jomfru Anne Nielsdatter i Forlening af Kronen bl. a. Stenolt, hvoraf der svaredes 1 Td. Smør og 24 Sk. for Gjæsteri. Godset, som var blevet inddraget efter Poul Laxmands Død 1502, blev ²²/₈ 1527 af Kronen tilbagegivet hans Børn³). 1568 boede der en Hans Hvid i Stenolt⁴). ¹⁹/₄ 1585 skjødede Thalle Ulfstang, Poul Laxmands Enke, til Kongen en Gaard af hendes Arvegods, kaldet Stenolt⁵). 1623 laa Stenolt, beboet af 2 Mænd, som ikke svarede Korn, til Dalum Kloster. 1660 tilhørte Gaarden Kongen (Sct. Hans Kloster); da nævnte Klosters Gods synedes det følg. Aar, var Stenolt i en daarlig Forfatning. ¹⁵/₉ 1664 skjødede Kronen Gaarden til Henrik Lindenov⁶). I Matrikelen af nævnte Aar opgives Hartkornet til 14 — 3 — 1 — 1, og som Beboer nævnes Laurids Pedersen. ¹⁵/₁₁ 1666 skjødede Henrik Lindenov Stenolt til Henrik Bjelke. I Matrikelen af 1688 angives Hartkornet til 10 — 6 — 1 — 2, og Gaarden havde da — og senere — 2 Beboere. ¹¹/₆ 1693 skjødede Christian Bjelke Stenolt til Fr.

(1) Odense Amt, S. 351. 419. 424. — (2) Barner, Famil. Rosenkrantz's Hist., Diplomat. S. 21. — (3) Fr. I. s. Registr., S. 139. — (4) Fyenske Actstykker 2, 176. — (5) Kronens Skøder. — (6) Kanc. Brevb.

Gersdorf, som $\frac{11}{6}$ 1722 skjødede Gaarden til Kongen til Ryttergods. Om Salget 1764 — se under Naarup.

Tidligere kaldtes i Naarup til Stævne ved et Horn; der har nu i flere Aar ikke været holdt Stævne, men Byhornet, som opbevares hos Oldermænden, bruges, naar der purres ud til Ildebrand.

VERNINGE PRÆSTEGAARD.

I et i Aaret 1703 trykt Skrift om Verninge Præstegaard hedder det, at „Præsten boede før, som nu er aaben Kroe“. Traditionen i Verninge gaar da ogsaa endnu ud paa, at Præsten har boet, hvor Kroen nu ligger, og at Kroen da laa lidt sydøst for (paa den modsatte Side af Vejen). Men det maa saa have været i Middelalderen, at Præsten boede her, og den anonyme Forfatter af nævnte Skrift — som senere skal meddeles fuldstændigt — giver da ogsaa tilkjende, at der allerede før Reformationen var Præstegaard paa det Sted, hvor denne nu ligger:

„Her boede Muncke snart udi Papisters Tider;

Vor Reformation ey Muncke-Kloster lider,

Men gjorde den saa til en ævig Præstegaard.“

Han fortæller endvidere, at her tidligere laa en Herregaard, som hed Fuglsang, og beretter — efter Traditionen — om, at en Frue, som boede paa denne Gaard, gav en Lykke, som hørte dertil, til Brudegave, da hendes Datter blev gift med Manden i Holmehave, men senere, da Datteren snart døde, fortrød, at hun havde bortgivet Lykken, og derfor dræbte sig selv med en Kniv, hvis „Skaft og Blad udaf det reene Sølv var smiddet,“ og som senere laa i Verninge Kirke, indtil Svenskerne i Krigens Tid (1658—60) borttog den, medens Fruen blev begravet tæt ved sin egen Have, i samme Lykke, som hun havde „myrdt“ sig for, og som saaledes fik Navnet Fruelykke.

Efter den poetiske Beretning fra 1703 er der saa i Tidens

Løb „digtet“ videre. 1756 indberetter Hr. Friis: „Præstegaarden har efter Beretning været i de katholske Tider en Herregaard ved Navn Fuglsang, hvorpaa boede en Enkefrue, hvis Navn og Herkomst er uvitterligt, hvilken foregives at skal have dræbt sig selv med en Kniv af Fortrydelse, fordi hun havde bortgivet en Lykke her fra Gaarden, beliggende tæt uden for, hvor hun endnu skal ligge begravet, da Lykken endnu paa denne Dag kaldes Fruelykken, og tilhører en Mand i Tommerup Sogn¹⁾. Kniven, hun dræbte sig med, blev forvaret som en Helligdom til en Amindelse under Laas i et Skab i Kirken, som af Svensken blev opbrudt i Haab at vilde have funden en dyrebar Skat, men fandt ikke uden Kniven, som de tog med sig, og Skabet staaer der endnu.“ Denne Beretning gjengives i Dansk Atlas²⁾. Men hos Thiele³⁾ hedder det saaledes: „Præstegaarden i Verninge Sogn har, efter gamle Beretninger, tilforn været en Herregaard, kaldet Fuglsang. Her boede for to Hundrede Aar siden en Enkefrue, som engang bortgav en Lykke fra Gaarden i Fadder-gave til Sognets Præst. Da hun nogen Tid efter fik en Tvist med ham, fortrød det hende, at hun havde bortgivet samme Lykke, og nu gjorde hun sig al Umage for at faa den tilbage. Men da alt, hvad hun prøvede paa, var forgjæves, tog hun Livet af sig selv med en Kniv. Lykken kaldes den Dag idag Fruelykke og er beliggende nær ved Gaarden, og den Kniv, hvormed hun tog sig afdage, gjemtes i mange Aar i et Skrin i Verninge Kirke. Men der Svensken fik samme Skrin at se, mente han deri at finde en Skat, og skjønt der kun fandtes en Kniv, tog han dog den. Skrinet staaer maaske endnu paa Loftet over Vaabenhuset i samme Kirke.“ — Veddel Simonsen siger, at det maaske er om den Lykke, for hvis Skyld Fruen af Fuglsang dræbte sig, at Kæmpevisen

(1) ¹¹/₁₂ 1779 skjødede Oberst Schinckel Holmehavegaard og Fruelykke til flere Verninge-Gaardmænd, som senere udstykkede det kjøbte, og Fruelykke, som saaledes igjen kom i Verningeboeres Besiddelse, blev bebygget. — (2) VI, 542. — (3) Folkesagn I, 271 f.

om Gjengangeren af Fuglsang handler¹⁾, og beretter, at Lærer Højsholt i Brylle har fortalt ham, at bemeldte Frue boede i nuværende Præstegaard, som da kaldtes Fuglsang og var en lille Sædegaard; som Fadder til et Barn i Holmehavegaarden tæt ved Fuglsang havde hun givet en Lykke eller Tofte, som endnu kaldes Fruelykken, men fortrød det senere, da Barnet døde, og skal i den Anledning med en sølvskaftet Kniv have taget sig selv af Dage, da Faderen til Barnet ikke godvillig vilde tilbagegive Lykken igjen; ogsaa findes Skabet, hvori den gjemtes, og som er jernbeslaget, endnu i Verving Kirke, men paa Laaget have de Svenske, formodentlig med Huggejern, hugget et Hul af 1 Kvarter i Længden og $\frac{1}{2}$ Kvarter i Breden²⁾.

I de gamle Sagn findes der stundom ved Siden af meget forkert ogsaa noget rigtigt; saaledes nok ogsaa her. Vi hørte foran (Side 4), at Fru Christine Ulfeldt efter sine Forældre arvede bl. a. „Wærningsholm“. Dette maa have været en større Gaard, som laa i Verving Sogn, men ikke i Verving By; den laa formodentlig, hvor Præstegaarden nu ligger, og herfra udskiltes vist senere Holmehavegaard, Værningsholms „Have“³⁾, medens det øvrige blev Præstegaard.

Fru Christine Ulfeldts 1ste Ægtefælle Anders Sjundesen, som døde 1390, skrev sig oftest til Kjærstrup, men ejede tillige Herregaarden Fuglsang (paa Lolland). Værningsholm kom saaledes 1383 i Forbindelse med sidstnævnte Gaard, og dette Forhold varede formodentlig længe nok til, at Værnings-

(1) Hr. Morten af Fuglsang »gik igjen«, fordi han med Urette havde tilvendt sig en Toft, som ejedes af to faderløse Børn. Da hans Enke, Fru Mettelille, fik dette at vide, »lagde hun Toften tilbage igjen«, og Hr. Mortens Sjæl fik »goed rou« (Svend Grundtvig, Danmarks gl. Folkeviser II, 501 f.). — (2) Det omtalte Skab, som laa paa Verving Kirkes Loft, afgaves 1903 til Fyens Stiftsmuseum; det er et Monstransskab fra Middelalderen (se under Kirken). — (3) At denne Gaard ikke har været en gammel »Enestegaard«, ses ogsaa af, at den i Sten Bjelkes Skjøde til Henrik Bjelke — af 1663 kaldes »1 Hem.« og ikke — som f. Ex. Tallerup — »Enstallagaard« (se Aarb. f. Od. og Ass. Amter 1914. S. 241).

holm blev omtalt som „Fuglsang-Gaarden“, hvilket saa let i Tidens Løb blev til „Fuglsang“.

Herregaarden Fuglsang arvedes af Anders Sjundesens Børn: Sønnen Hr. Axel Andersen, som døde barnløs, og Datteren Sidsel, som var gift med Hofmester Hr. Jens Due¹⁾. En Datter af dette Ægteskab, Fru Mette Jensdt., Hr. Lyder Kabels Enke, skjænkede 1446 Gaarden til Maribo Kloster, men lejede den 1448 af Klostret²⁾. „Hun var“ — hedder det — „et stor Guds Barn i Munkenes Munde, thi hun forsømte ikke at indbyde dem jevnlig paa dette lystige Sted til gode Maaltider, hvorudover de og gjorde hende delagtig ved et Brev — af Generalprioren underskrevet — i alle Brødrenes og Søstrenes gode Gjæringer³⁾.“ En af de tre nævnte Fruer har maaske skjænket eller solgt Verningsholm til Dalum Kloster. 1533 hørte nok i alt Fald Verninge Præstegaard under dette Kloster, thi i Jordebogen af nævnte Aar anføres ikke blot, som foran (S. 4) meddelt, at 3 G. i Verninge By laa til Klostret, men ogsaa Hr. Michel (o: Præsten) nævnes, formentlig som den, hvis Gaard hørte derunder. — Dalum Kloster var indviet til Jomfru Maria, og det ligger da nær at antage, at Navnet Fruelykke sigter til hende, at nævnte Lykke ved en eller anden Lejlighed er bleven skjænket til „Vor Frue i Dalum“; men det er jo ogsaa muligt, at Lykken af en adelig Frue — maaske en af de tre forannævnte — er bleven skjænket til Holmehave. Derimod er det sikkert ganske urimeligt at antage, at en Kniv, som en Frue havde brugt til at dræbe sig med, blev gjemt i et Monstransskab i Verninge Kirke. Dette „Selvmord“ er maaske — ligesom Mordet i Mag. Berings Tid — det rene Opspind.

Forfatteren af Skriftet fra 1703 fortæller efter den daværende Tradition, at der efter den af ham omtalte Frues Død kom en frygtelig Pest, som bortrev en Mængde Mennesker, og at det var derefter, at Fuglsang blev Præstegaard.

(1) Adels-Aarbog 1904, Side 320 f. — (2) Trap, Danmark, 3. Udg., III, 252. — (3) Rhode, Saml. t. Laalands og Falsters Hist. I, 557 f.

I Aarene 1348—50 rasede her i Landet en Pest — „den sorte Død“ — som bortrev en Trediedel af Befolkningen. Ogsaa senere døde en Mængde Mennesker af Pest; i Aaret 1405 nok en Tiendedel af Befolkningen, 1450 mere end en Trediedel, 1483 og 84 en Trediedel¹⁾; 1522 var der ligeledes Pest; der døde da mange i Assens²⁾. Men det omtalte Sagn sigter sagtens til Pesten i det 15de Aarh., og da er rimeligvis ogsaa en Del af Verningsholm bleven Præstegaard.

Da Stephan Laursen 1570 blev Præst i Verninge, maa Præstegaardens Bygninger have været gamle, thi han begyndte snart at bygge og byggede i Løbet af faa Aar 5 Huse, som det fremgaar af hans Optegnelser paa sidste Blad af en dansk Bibel fra 1550: „Anno Dni 1572 om fasten opbygde ieg den staare lade, som staar synden ij prestegaarden. Anno Dni 1573 31 dag Martij opreste ieg then vester lade ij prestegaarden. Samme Aar opbygde ieg then øster lade med thet gamle temmer. — Anno 157³⁾ obbygde ieg thette staare stoffue hus, och samme Aar thet Herberrig for forstue døren. Anno 1577 obbygde ieg myn portlade³⁾.“ Disse Bygninger kom til at staa i mange Aar, nogle af dem blev vist først brækkede ned i 1863, og nogle staa endnu, saaledes „det store Stuehus med Herberget“. Huset, som ligger nord i Gaarden, er maaske dog endnu ældre; det menes at have været Stuehus, da Hr. Stephan byggede de andre Huse.

I den gejstlige Jordebog af 1572 gives Oplysninger om „Wærdning Soghen“. Der fandtes tre gamle Breve: 1) et paa Kirkeskov, som kaldes Præsteskov; 2) et Forligelsesbrev af 1485 imellem Præsten og Kirkeværgen, at Præsten aarlig skulde have 4 Vindfælder, fri Olden til sine Svin og sit fri „Stiestedt“; 3) et Kongebrev af 1554 paa 2 Vindfælder aarlig i samme Skov, „som dog nu er forhuggen, saa han fanger næsten ingen Hjælp“. Præsten havde i Landgilde af en Gaard i Bregnemose: 1 Pd. Byg, 1 Skp. Smør, 1 Lam, 1 Gaas

(1) Mansa, Folkesygdommenes Hist. — (2) Fyenske Saml. VIII, 238. — (3) Kirkeh. Saml. 3. R. I, 560.

og 2 Høns; han havde i gammel Tid ogsaa havt „Herligheden“ af denne Gaard, men den var gaaet tabt. Tiendeydere — baade „vnde och gode“ — 66. Agre og Enge til Præstegaarden: En Lykke, som aarlig indhegnes, og hvori der kan saaes 17 Ørt. 4 Skp. Samme Lykke skal hvile en Part aarlig, om hun skal give Korn. I Overmarken 3 Agre, Blegedalsagre, hvori kan saaes 3 Ørt. Fremdeles ligger der en Hedejord, som Præsten har til Fægang, og har ingen anden Græsgang til sit Kvæg. Deraf bruger han undertiden noget Sædeland og kjøber Græsgang andetsteds og kan da saa' deri 24 Skpr. Boghvede. En Eng i den Lykke nord for Kirken til 13 Læs (Hø). En liden Eng ved Lundebro til 1½ Læs. Paa Heden ved Bækken ved Lundegaarden¹⁾ og til Lundsvad . . 4 Læs. Imod Refsvad . . 4 Læs Summa Eng 22½ Læs.

Da der i Maj 1663 afholdtes Syn over Præstegaarde i Odense Herred, blev Vervingen Præstegaard taxeret til 200 Sldl. og dens Brøstfældighed vurderet til 100 Sldl. — I Følge Matrikelen af 1688 var Gaardens Hartkorn 12 — 3 — 2 — 2. I Markbogen nævnes følgende Marker: Nogle Agre ved Refsbro; Nederste Tørvelykke; Mellemlykke; Lykken bag Lundden; Langelykke; Kirkelykke; Havrelykke; Hedelykke. Det hedder endvidere sst.: For den vestre Side af Præstegaarden en Lysthave med en Del Frugttræer. Østen Gaarden er en Kjøkkenhave med Kaal og Urter udi. Gjærdsel eller Stager haves ikke, uden hvis for Penge kan kjøbes. Tørveskjær heller ikke, thi al hans Ildebrand skal for Penge kjøbes.

I Præstens Indberetning 1690 hedder det:

Tiendeydere . . 68, blandt hvilke faa ere hele og halve Gaarde, de fleste ere Fjerdingsgaarde, Boliger og Huse.

¹⁾ 1783; arvede den S. 68 og 77 nævnte Johannes Absalonsen 2 G. i »Lyndæ«. Dette »Lunde« fandtes formodentlig paa det Sted, hvor senere »Lundegaarden« laa, og Navnet »Lunden«, som endnu bruges, hidrører vel saaledes fra det ældgamle Lyndæ. Nævnte Lundegaard maa senere være bleven nedlagt; den nuværende Lundsgaard er i forrige Aarhundrede udskilt fra en Gaard i Vervingen.

Præsten faar den 30. Kjærv af Rug, Byg, Blandkorn, Havre og Boghvede. Naar der Sæd voxer, faar Præsten 1 Skp. Gryn af nogle, $\frac{1}{2}$ Skp. af nogle, 1 Fjerdingskar af nogle, efter Gaardenes og Boligernes Størrelse. Af Ærter, som her saaes meget lidt af, nyder Præsten Tienden alene, ligeledes Hør- og Hampetienden; af Kvægtienden faar han $\frac{1}{3}$, men Føl- og Bitienden beholder han alene. — Til Paaske-, Pintse- og Julefest faar Præsten Offer, som er kun ringe, nemlig af en Gaardmand 6 eller 8 Sk., af en Husmand 4 Sk. Af en ung Person, som gaar til Alters, 4 Sk. eller 6 Sk. Ligeledes nyder Præsten Offer for Brudefolk i Ægteskab at sammenvie (men for Trolovelse faar han intet) saa og for Børn at døbe, Kvinder at introducere; for Lig at prædike over nyder Præsten ogsaa undertiden nogen Betaling. — Præsten faar ingen S. Hansrente, men for 3 Prædikener, som han holder aarligen 3 Onsdage efter hverandre¹⁾, gives af hver Gaard et lidet Brød og en liden Ost (begge 6 Sk. værd), og samme Brød og Ost deles imellem Præsten, Degnen og de fattige saaledes, at Præsten tager den halve Part, Degnen og de fattige den anden halve Part, og dette kaldes Byrd. Julerente faar Præsten ikke, men til Paaske nyder han en Snes Æg af hver Gaard. — Præstegaardens Bygning bestaar i 5 Huse, og er Gaarden indelukket med en Have omkring; er ikke fri, men giver aarlig Gjæsteripenge 2 Sldl. Til samme Præstegaard er Jord, Mark og Eng som følger: En indgjærdet Lykke ved Kirken, kaldet Kirkelykke, hvori er nogen Engbund. En anden indhegnet Lykke, kaldet Langelykke, uden Eng. En do., kaldet den øverste Lykke, hvori er lidt Engbund. En do., kaldet mellemste Lykke; i den er ogsaa lidt Eng. En do., kaldet nederste Lykke, i hvilken ogsaa findes noget ringe Engbund og lidt Tørveskjær. Disse foromrørte indgjærdede smaa Lykker har Præsten indhegnet af en Hede, som tilforn har været Præstens Fædrift, og derfor har han ingen Græsgang

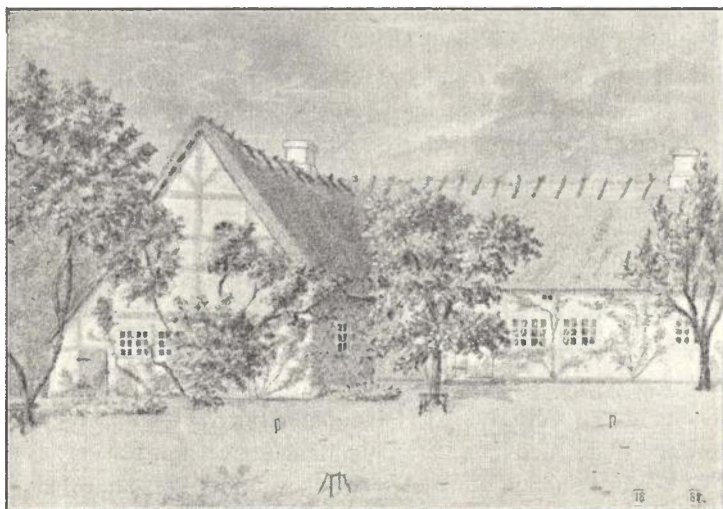
(1) Disse »Sædeprædikener« holdtes endnu i det 18. Aarh. (1763 holdtes den 3die Sædeprædiken 1ste Juni).

til sit Kvæg, men maa leje og købe paa andre Steder. Herforuden ligger til Præstegaarden 3 Agre i Vervinge Overmark, kaldes Blegdalsagre, i dem kan saaes 3 Ørte Korn. Nok 3 smaa Stykker Jord i samme Mark, kaldes Gaasegyde, hvori kan saaes 3 Skpr. Nok i Hjelmerup Mark 1 Ager langs ud med Landevejen og en liden „Høfved“ derhos, hvori kan saaes 3 Skpr. Nok i samme Mark ved Refsbro 3 smaa Stykker Jord, hvori kan saaes 4 Skpr., og lidt Eng derhos paa et Læs Hø. Nok ved Lundebro et Stykke Engbund paa 2 Læs Hø. Foranskrevne Jord og Lykker er skarp og meget sandfuld Jord, skal derfor hvile 3 eller 4 Aar, om de skal give Korn. — Præstegaardens Bygning er købt og betalt af min sl. Formand til de fattiges Direktører i Kjøbenhavn for 150 Sldl., men af hans Arvinger har jeg igjen købt den for 350 Dl., hvoraf jeg de fleste Penge endnu maa forrente. Til Præstegaarden ligger et Hus ved Kirken med en lille Have, af dette Hus kan Præsten aarlig nyde et Par Rdlr. — I Bregnemose er en Gaard, hvoraf Præsten aarlig skulde have i Landgilde 3 Tdr. Byg, 3 Halvottinger Smør, 1 Lam, 1 Gaas, 1 Par Høns, men denne Landgilde har Præsten i mange Aar formedelst Bondens store Armod ikke kunnet bekomme. Herligheden til samme Bolig er til Hr. Justitsraad Hans Kaas. — Præsten har en meget ringe Høravling og ingen Græsgang til sit Kvæg, men maa aarlig købe. Præsten har ingen Gjærdselskov til sine Gjærder, men maa hvert Aar købe i Tommerup Sogn over 100 Læs. Præsten har i fordums Tid nydt fri Ildebrand og Olden af en Skov, kaldet Præsteskov, men i Svenskens Tid skal samme Skov være afhugget og ruineret, saa Præsten deraf nyder intet. — Enken her i Kaldet har jeg i nogle Aar givet aarlig Pension, nemlig i Korn og Penge 40 Dl., men omsider for denne aarlige Afgift har jeg givet hende en vis Sum Penge, som jeg endnu er i Gjæld for til andre.

⁷/₁₀ 1685 stadfæstede Højesteret Landstingets Dom af ³⁰/₇ 1684 i en Sag imellem Brylle Bymænd og Hr. P. Bering

angaaende Hegn og Gjærder. De første maatte betale Sagens Omkostninger med 30 Rdl.

Ved Udskiftningen hedder det, at „Verninge Præstegaard kan betragtes som udenbys, da den har sine fleste Jorder i Enemærke fra gammel Tid inddelt, alene paa Verninge Mark nogle Agre i Fællesskab tillige med en liden Ager paa Klokke-

Stuehuset, set fra Haven (efter Tegning fra 1881).

agrene, som Præstegaarden i forrige Tider er tillagt til Vederlag for Degneboligens Bygninger og Haveplads.“

Paa et Kort af 1810 over Verninge Præstegaards Jorder samt Lunden og Fruelykken findes følgende Marknavne: Øverste Kirkelykke, Kirkelykken, Fruelykken, Øverste Lange-lykke, Langelykken, Nederste Lykke, Hønsehaven.

Da der 1803 holdtes Syn over Verninge Præstegaard, var denne i god Stand og beskrives saaledes: 4 Længer af Mur- og Egebindingsværk. Den vestre Længe 37 Fag, hvoraf 20 Fag Stuehus, 17 Fag Stald og Ladehus. Den nordre Længe 19 Fag, indrettet til Værelser og Kamre. Den østre Længe 32 Fag med Vognport, Lo etc. Søndre Længe 37 Fag med Lo,

Ladegulve og Indkjørselsport. — Senere hedder det om Præstegaarden: Søndre Længe 34 Fag Udhus, Bindingsværk og mest Lervægge. Østre Længe 30 Fag Udhus. Vestre Længe 43 Fag foruden en Udbygning til Haven paa 4 Fag, heraf 20 Fag Stuehus, Resten Udhus, Stald etc. Nordre Længe 20 Fag, deraf 13 indrettede til Stuehus til Forpagterbolig; 7 Fag Udhus. Humle-

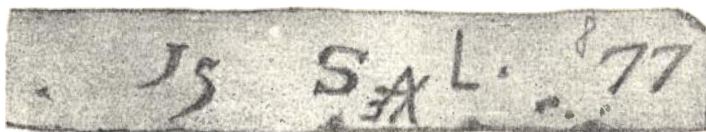

Stuehuset, set fra Gaarden (efter Fotografi fra 1897).

haven er i god Stand. — 1848: Loftet over den nordre Længe, som beboes af Forpagterens Folk, er tildels meget skrøbeligt og maa omlægges. — 1849: I Forpagterboligen har siden Maj Maaned ligget Flygtninge fra Fredericia, hvoraf den ene ligger meget syg, følgelig har Beneficiarius ikke kunnet lade arbejde paa Loftet, som var udsat. — 1854: Paa Udbygningen af Stuelængen, hvor Kapellanværelset er, behøves nyt Tag over 4 Fag.

1857 var hele Præstegaarden udsat til Ombygning; der skulde bygges et Stuehus af Grundmur med Tegltag, og Ud-længerne skulde være af Ege- og Fyrrebindingsværk med

Straatag. Men Ministeriet gav ^{30/11} s. A. den daværende Sognepræst, Meier, Haab om at faa Laan til Ombygningen i Købesummen for nogle af Præstegaardens Jorder, som søgtes bortsolgte. ^{18/10} 1858 solgtes ogsaa ved Auktion nogle Jorder, hvorved der — efter at der senere var sket Overbud — kunde indkomme 5000 Rdl., men Ministeriet nægtede at approbere Salget¹). 1859 hedder det da, at „Synet fandt sig i stor Forlegenhed med denne saare gamle og forlængst kasserede Præstegaard.“ 1860 maatte Synet i Følge Ministeriets Resol. af ^{25/11} 1859 overlade til Beneficiarius selv at bestemme sig for, hvilken Længe der af ham maatte ønskes først ombygget. Efter lange Forhandlinger blev Resultatet, at der 1863 opførtes en Lade- og Staldlænge. — I Indkjørselsporten er indmuret et Stykke Egetømmer, som fandtes i den gamle Bygning, og er forsynet med Præsten Stephan Laursens Navn og Bomærke samt Aarstallet 1577 (jvf. S. 82).

Den gamle Portlænge, som blev nedreven, laa et Stykke længere mod Syd, ligesom ogsaa Haven da strakte sig længere i denne Retning, saa at Vejen gik lige forbi Dammen.

Stuehuset, som blev restaureret 1899, kan antagelig endnu i mange Aar afgive en god Bolig. Men af „den gamle Skjersant“ — et meget stort Æbletræ — findes nu kun en Stub, og Uglefamilien, som i mange Aar havde sin Bolig i dette Træ, er borte.

(1) Ministeriet mente, at Jorden — i Forhold til Hartkornet — maatte være mere værd. Men Præstegaardens Hartk. var ved sidste Matrikulering blevet sat for højt, og den daværende Sognepræst, Schjødt, havde nok ikke Raad til at deponere det i Plak. af ^{24/6} 1840 fastsatte Beløb (3 Rbd. Sølv pr. Td. Htk.) for at faa Ansættelsen undersøgt paany. — 1867 solgtes to Parceller, 1869 en Parcel, 1870 to Parceller (ialt 5 — 3 — 3 — 2).

Kort Beretning

Paa hvis
Mand har hert/ og kundet udsputt/
Din

Werninge Præstegaards/

Forige og nærværende Tids/ Tilstand og Egenstaber/

Et enfoldigt Rim forestillet /

Til et ydmygt/ og ævigt/ Tactnemmeligheds Minde/

Dend Vel-ærbærdige/meget Hæderlige og Hønlærde
Mand/

Mag. PEDER BERING,

Residerende der paa Steddet i sine Sogne-Præst
for Werninge og Kiøng Meenigheder;

Hans Dyd-ædle Kieriste/

Dend Hæderbaarne/ Dyd-og Gud-ælskende
Matrone,

ELIZABETH SOPHIA
BIENER,

Med

Samptlige deris hæderlige/ dyderige og
hiert-ælskte BØNN.

Paa Hans Ærbærdigheds Fødsels-Dag/
den 28 Februaru Aar 1703.

af
Det høifornemme Huusis
ringeste Chent, og trohærtigste
Forbedere.

Trykt i Kiøbenhavn/ Aar 1705.

Prisværdig Levi Huus, ældgammel Herre-Sæde!
 Tilsted min Foed, at den et Fied i dig maa træde;
 Luck op din hængslet Port, lenck op din fængslet Hund,
 Imens jeg kaster ind i dig et Øyeblik.
 Tilsted mig, at jeg maa din Herlighed beskue,
 Af hvis Begierlighed mit Hierte staar i Lue;
 O! at min Skialdre-Pen kund' drunte til sit Maal
 At tegne det om dig, som prentis bør i Staal.
 Mit Øye har sig jo engang i dig forlystet,
 Og samme korte Tid saa meget got i Brystet
 Til ævig Minde giemt, at jeg frugtsommelig
 Har siden vaaren med et Skialdre-Digt om dig.
 Blæck-svangret er min Pen og falde vil i Draaber,
 Hvert Klocke-slet og Slag mig ind i Øret raaber:
 Gack til dend søde Gaard og sæt dig lidet need,
 Beskriv ham af sit Navn og andet, som du veed;
 Beskriv ham af sit Navn! See hen til første Tider,
 Som os jo meer og meer af Øyesigtet glider,
 Flux langt for hundred' Aar, da denne gick i Rang
 Med Herre-Gaarde og blev kaldet FUGLESANG.
 En Gaard, endskiønt dog ey med sine fulde Tønder,
 Med Jagt, med Frihed og med Jorde-Goeds og Bønder,
 Dog af sin Maade goed, fuldkommen nock og stor,
 Som sluttis kand udaf hans Ennemerckers Jord.
 Til da en Herre-Gaard (af sligt mand ey kand tvile)
 At bygge her er hugt den første Spaan og Kile:
 Den første Steen, som mand i Grunden her har lagt,
 Et Herre-Sæde da at bygge var i agt.
 Her paa mand har begynt at circkle af og ridse
 Dend gandske Bygge-Plads med Maale-Traad og Tridse,
 Og lagde Grunden saa til Stue-Huus og Stald
 At staa, til Tidens Tand selv gjorde der paa fald.
 Saa bygte mand en Gaard, en dobbelt Gaard i Runden,
 Med Fag og Tag og alt fra øverst ned til Grunden,
 En liden Borge-Gaard, som net og tet er lugt,

Med Lade-Gaard der hos, hvor alting og er smugt.
 I Borger-Gaarden er der Stuer nock og Kamre,
 I Lade-Gaarden sees dend vrede Tiur at klamre
 Med Hingst og skaaren Hest, som alle der har Huus,
 Saa hver sin Vaaning har, endog dend mindste Muus.
 Saa gaf mand Gaarden Nafn, som kunde best beqvemme,
 Og tog Anledning af dend søde Sang og Stemme,
 Som Fugle-Flocken gaf i Skovens Ecko-Klang,
 Og kaldte dend der af, som meldt er, FUGLESANG.
 O! ja! med Nafnet saa er treffet vel og lige,
 Som hver Liebhaber af Musiqve skal kunde sige:
 Hvo høre vil oppaa et Lifligt Harmonie,
 For ham hver Fugl skal her slaa paa sit Symphonie:
 Nep faar mand Øyet, midt om Midnat, op af Slumme
 (Da Luftens Sørge-Slør gjør alle Ting saa dumme,
 At hvert et skummelt Diur har slaget Leyr og Teldt,
 Og Himmel-Dronnings Vogn i Vester-Hav er veldt),
 At Nactergalen jo (forstaa paa sine Tider)
 Slaer Slag i Slag og fast paa Cither-Strengen slider,
 At ingen Søfne-Bryn kand sofve men han vil,
 Saa slaer ham Trilder ind i Øret, Fugle-Spil.
 Her var Discanten, og dend dybe Bass udbrumler
 Dend liden Rørdrum, at det ind i Skoven rumler,
 En deylig Dulcian da siunis at man hør,
 Naar hand har Næbet stemt udi sit Puste-Rør;
 Dend søde Lærcke, som sin Himmel-Skaber lover
 Med Morgen-Suck og Sang, mens Creaturet sover,
 Har ogsaa her sit Hjem, at være Naboe med
 Dend Slegt, som lofver Gud udi Retsindighed.
 Med disse Gienboe er og dend Top-kroned Vibe,
 Som af sit Næb og gjør en Klinger Hyrde-Pibe
 Og tremulerer med et Væ- og Klage-Skrig,
 At Eg og Unger ey berøfvis plutzelig.
 I skalde-Pandet Eeg, tet op ved Gaardens Have,
 Har Falcken ogsaa lærdt sin Rede net at lave,

Med ham gjør Compagnie snart Glente, Ørn og Ravn,
 Som vogter Gieslinger, mens Pigen tag's i Favn.
 Dend glubske Høns-tyv, hves Fæyr bær hvide Spragler,
 Hand her og passer op, naar Hønnen gjør og kagler,
 Naar hand faar Moderen og Ungen i sin Klov,
 Saa reiser hand her frem hen i dend vildsom Skov.
 Paa Husets Rygning boer dend lange-Beenet Peiter (a)
 I Torne-flettet Seng, som kryber ey paa Skeiter,
 Men føyter op i Skye og kommer saa igjen
 Og gjør en Complement i Reden for sin Ven:
 Hand exercerer sig med Hoved, Hals og Vinger,
 Hand knebrer med sit Næb, hand svandser om og svinger
 Sig mod dend skarkske Vind og gjør her en Allarm,
 Som dend, der er bestæd i Dødsens sidste Harm.
 Paa Taget hvimper dend lang-haled buntet Skadde
 Og gjør hver Hop i Hop som Sprynget af en Padde,
 Hand sladrer immerfort og byder Giester ind,
 At være rolig er mod hans Natur og Sind.
 Den Ulycksalig Fugl, (b) dend Krage, gøer og gølper
 Og her af Træet (saa fuult som nogen Bonde-Tølper,
 Der har sig nys forædt) og raaber Cras i Cras,
 Som kommer Ondskabs Boed saa meget vel til pas.
 Huus-Kone er og her dend Katte-Øyet Ugle,
 Som ret en Afskye er for alle andre Fugle,
 Hun ogsaa tuder ud et jamrende Tu-it,
 Naar Iis og Rimfrost har gjort Jorderiget hvidt.
 Jeg taler intet om dend store Hær og Mængde
 Af andre Fugle smaa, med Sølv og Guld isprængde,
 Som gjæster her og ind i Vinters Kuld og Tvang,

(a) Er et brugeligt Ordsprog iblant Børn og gemeen Folck her i Landet, at mand kalder Storcken Peiter med de lange røde Been.

(b) Cornix dicitur avis infelix, eam quippe infelicia prænunciare & præmonere posse omina leviter credat vulgus, quo igitur referi potest Virgillianum illud, Eclog. I. carm. 18 (& Eclog. IX. lin. 15. ubi eadem fere resumit Poeta verba:) Sæpe sinistra cava prædixit ab ilice cornix.

Hvor de og qvidrer sit Juul-Aftens Fryde-Sang.
 Saa er her Fugle-Sang snart ude, snart og inde,
 Thi i dend lugte Seng tør sig og lade finde
 Dend spæde-Stemmed Myg, som vorder icke tryg,
 Før hun sin Bug fuld faaer udsued af din Rvg.
 Sligt, troer jeg vel, har Folck i første Tid befaldet,
 At de først Fuglesang har derfor Gaarden kaldet,
 Og samme Navn beholdt, indtil den kom i Vall
 For hvem først færdig var, som siden meldis skal.
 Gack saa fra Huus og Hiem og dig hen ud forføye
 Ad Marcken, hvor du meer forlyste kand dit Øye
 At see et viidt Begreb af Jord og Skou og Eng,
 Hvor Flora reder dig den grønne Brude-Seng.
 Der seeis, hvor vidt og bredt sig Gaardens Grund har strecket,
 Og gamle Tider selv har Maale-Traaden trecket
 I Gryft og Giærder at indhægne hver en For,
 Som Gaarden hørde til med Skiæl og Val og Kor:
 Der er en mægtig Plads af viidt begrebne Lycker,
 Hvis store Pløye-Land livagtig nock samtycker,
 At ingen Præstegaard saa meget eyed har,
 Imedens dette alt til Gaarden samlet var;
 Der saae de mand da Korn, ey saasom andre Bønder
 I halve Snese, men i heele Hundred' Tønder:
 Rug, Boghved, Havre, Biug, som alt vel her kand groe,
 Dog Jorden nægter her den Belled-Ert sin Boe;
 Og rart, ja meer end rart! det gandske Land maa prise
 Den reene Sæde-Rug udi sit Brød og Spise,
 Som her til Steddets saais og høstis ind igjen
 Foruden U-krud og som læste Erter reen;
 Maal tusind Tønder op af Loen med din Skeppe,
 Jeg vil forsickre, du i alle dem skal neppe
 Det mindste U-tøy see, langt mindre Klinte-Knop,
 Thi kun de klare Straa med Rugen voxer op;
 Her tinger mand sig paa sin Sæde-Rug at kiøbe,
 Tit før dend pippet op af Jorden, hid mon løbe

Snart dem i Landet og snart uden Landets Folck,
 Thi Rugen selg sig selv og er sin egen Tolck.
 Fra Pløye-Landet gaar mand over Gryft og Stendte
 Og ind i Skovens Marck, at see hvad dend kund' rendte
 I forig' Tider, mens at Skoven stoed i Floer,
 Og Galten samlet Baag, hvor Rug og Biug nu groer:
 Een deylig lille Skou Naturen da har ymped
 (Hvor mangan Hare sig for Kuglen har maatt' krymped),
 Hvis rette Eyendom med all sin Herlighed
 Til Gaarden ligget har fra første Tid mand veed;
 Een Skou med Torne-Krat og store Træer tillige
 Af Eg og Bøg, hvis Flag og grønne maled' Flige
 Mod Jorden neyer og vil kysse paa din Foed
 Som den, der giøre vil en ydmyg Bigt og Boed.
 Mand samme Skou og har op-elsket smugt og poedet,
 At den ey blev forhugt og ilde Svine-vroedet,
 Saa lenge all dens Favn omarmed Gaardens Grund,
 Men siden Gaardens Deel ophugged er i Bund.
 Vend saa dit Ansigt bort fra Skovens Vang og Vænge,
 Og kast dit Øye til de dug-bedrypte Enge,
 Hvor og Naturen har bordyret med sit Guld
 Hver Blomster, som du seer af Perle-draaber fuld:
 Ey slig Forlystelse kand heele Verden give
 Med all sin Prunck og Pragt, thi disse kand oplive
 Snart halvdød Siæl og Sind; Et Jordisk Himmerig
 Til Sindsens Liv og Lyst de forestiller dig.
 Men see, hvor hastig den krogrygget Sletmand hvetter
 Sin skarpe slibed Lee og feyer af og sletter
 Den maled Smørurt, at den falme maa og døe,
 Og givis gammel Koe til Vinter-Kost som Høe;
 Naar Engen er saa reent med Leen klipt og raget,
 Og Taarned Høestack er til Høe-Guls Slyden aget,
 Et Sommer-gilde da for Oxen er bereed
 Med bedre Retter, end som Kocken kaage veed.
 Da slaar mand ud i Græs paa Blomster-stub og Stilcke

Den Hoorne-væbned Hær, der Straaet skal oppilcke,
 Som Leen havde levnt, og fæde saa sin Krop,
 Til den faar bedre Græs, naar Avred givis op.
 Der seer du Koe med Kalv hos den, som nys har baaren,
 Hvor ud at malcke gaar den Pige, som er skaaren
 I Haanden (c), ta'r sig der og vel en liden Blyn
 Og, mens hun malcker, paa en Elskous Vise nyn.
 Der gaar den Stange-Tiur, som brumler huult og vreger
 Ad den afmægtig (d) Stud, for hand med Qvien leger,
 Og frygter, at hand ham til Hanrej giøre skal,
 Som af slig Vare dog kand ingen holde fal.
 Tiur-Gildingen og ey saa snart til Koen dønser
 I Haab til forig Kraft, ham Tiuren strax jo bønser,
 Af Frygt at Koen ham skal tage sig til Mand,
 Som og i dette Verck slet intet giøre kand:
 Den kuldet Qvie-Kalv tør og en Dyst vel prøve
 Med horned Faare-Flock og sig der med at øve
 Udi en Stange-Kunst at sticke som en Torn,
 Men Gud den kuldet Koe har her ey givet Horn (e).
 Her er en deylig Sted med alt det, Mand vil ynske,
 Een Priis for alle dem, som tellis blant de Fynske
 Af Levi Stæder, dog mand skiænde maa paa dem,
 Som udaf Levi Huus fick her sit første Hiem:
 Thi de det eeniste har giort til Mangelsposter
 Ved Steddet, at nu Væd og Giærsel Penge koster,
 Som mand for intet til nødtørfdig Tarv og Brug
 Paa Gaardens egen Grund tilforne dristig hug:
 Saa, hvor mand neppe før kund' skue Himmel-stierne
 For Skovens Tyckning, der nu voxer Korn og Kierne,

-
- (c) Er og et gemeent Ordsprog, at mand spørger den, som har et stycke
 Mad i Haanden, hvem der har saa skaaret ham (hende) i sin Haand.
 (d) Impotens (ut communi hoc vocabulo uti liceat) dicitur iuvencus, vel tau-
 rus castratus, cum hac in re nihil possit, &c.
 (e) Multos, hujusce temporis boves (ram mares, qvam fæminas) cornibus mu-
 tilos Nostra possidet Aula, qvos ipsa mutilavit natura.

Hvor Soens Tryne bar den poldet Agern-Hat,
 Stivnæset Plou-Jern der nu furer Bonden glat.
 Mens ellers ingen Ting af alt det, Canaan (f) eyer,
 Naturen nægter her; Mand ey med Guld opveyer
 All den Lycksalighed, som kand fornøye hver,
 Der skionner kun oppaa, hvad Brød og Lycke er:
 Hvor deylig er den Egn, som Gaardens Plads befavner?
 Ey nogen Udørck, hvor mand Folck og Fryntskab savner,
 Ey nogen vildsom Skou, ey en udskaaren Sted,
 Hvor Bølgen skryder, og hver Siæl gjør veg og red;
 Men paa det nøyeste i Landets Centro ligger
 Og Landets Hiørner net med lige Maal bekiger,
 At Circulen, som gaar omkring det gandske Fyen,
 Fra alle Kanter er udi dens Øyesyen.
 Her har mand Compagnie, med hvem mand og behager
 (Thi Middel-Puncten jo mod alle Straaler tager,
 Som gaar i Circulen, hvor de og vender hen),
 Her er en aaben Plads for Blods-Forvandt og Ven.
 Ja meer! den Trilde, som alt Landet giennemløber
 Paa Kongens alfar Vey, den og sit Hiul-spor svøber
 Omkring hver Klimp og For, som Gaarden hører til,
 Mand Lande-Veyen har, hvor hen mand reyse vil;
 Her har mand sicker Bud, hvor fra og til mand lyster:
 Snart Fader fra sin Søn, snart Broder til sin Syster;
 Det koster intet meer, thi Posten skal her frem,
 Og Kongens eget Bud her fører Brevet hiem.
 Sligt er almindeligt og er dog helt beleyligt,
 Men see alt andet er særdelis ogsaa deyligt,
 Som meesten alt er seet, dog lidet staar til rest
 Endnu, før Pennen kand til andet blive fest:
 Kunst-lærde Gartners Haand har Gaarden rundt omkarmed
 Med Urte-Haven, som saa stort et Rum har armed,

(f) Commune tam aliarum, qvam nostræ Insulæ hominibus, ut Fioniam Canaan dicant.

Af den os giøre kand en føye Sæde-Marck,
 Hvor Fisken spretter i sit Fange-Buur og Parck.
 Der er en podet Skou, som Eble bær og Pærer,
 Hvor af hver Eftermand nøyagtig seer og lærer,
 Hvad Formand haver giort; Hand samler Frugten op
 Ud af hans Arbeyd fra den høye Abild-Top.
 Her røstis Eble need, snart Kridske, snart og søde,
 Snart den Statinske Frugt, snart dem, der er saa røde
 Og runde som en Løg, der voxen er og moen,
 Snart dem, mand skiller ey fra smuckeste Citron.
 Snart nicke-pandet Træ og andre Frugter bærer:
 Snart gule som et Vox og beste Sommer-Pærer,
 Snart Punde-Pærer, snart og Kirsebær og Rips,
 Snart røde, snart der hos og hvide som et Gips.
 Tet op ved Havens Kreds den klare Strøm frem løber,
 Hvor af at Pompen all sit Vand og Vedske søber,
 Hvor Pigen kand gaa hen og hendte daglig Vand,
 Om ellers Hun saa langt gid baaren paa sin Spand.
 I Haven er og Vand, hvor Barne-Pigen vasker
 Om Barnet, snart der i af lyst for Barnet plasker,
 Og strax derved hun har sin Tørre-plads og Bleg,
 Hvor hun med Barnet slaer vel af en Dands og Leg.
 Snart Børne-klæder hun udspreder der og dycker,
 Snart og sit eget Tøy, hvormed sig selv hun smykker,
 Snart bleger hun sin Sk., og gjør saa meget, som
 Min Pen har icke Tid at tegne meere om.
 Fra Gaarden er et sødt Prospect til alle Sider:
 Nep faar mand Foeden ud af Porten, strax jo glider
 I Øyet HErrrens Huus, som staar stafferet ud.
 I all sin Prunck og Pral, saa deylig som en Brud.
 Gaar mand et Fied nock frem, den glimrende Karudtze
 For Foeden spiller med den haglede Skrop-Tudse,
 De der tilsammen boer i Fisker-Dammet, som
 Naturen selv har kast, før Fisk i Floeden kom.
 Mod Liusets Føde-sted, hvor Havet Jordan kiøsser,

See Solens Mund, som der den grønne Lund (g) bedrøsser
 Med straale-skugget Guld, hvor den hver Bøge-Top
 Har giennemskaaret, før den neppe kommer op.
 Ti Tusind Perspectiv den der for Øyet stiller,
 Som gennem hvert et Løv paa Morgen-Duggen spiller,
 Der Gaardens Ansigt alt bemaler og gjør glat.
 Som med sit Øye er mod Solens Opgang sat.
 Saa har Naturen her da gjort sit Mesterstykke,
 At den har intet glemt af Gunst og Held og Lykke
 I Huus og Marck, hvor af et jordisk Paradis
 Mod den. udtømmed Ørck bær ævig Minde-Pris.
 Her boede Herre-Folck i mange Tidens Minde,
 Hvis Anhærs Stamme-Bog er aldrig meer at finde,
 Thi Tidens graadig Tand den gandske har opædt,
 For mange hundred' Aar er deris Navn forgiedt.
 Det er Beviisning paa de skiødesløse Tider,
 Som tiener kun sig selv og alle Ting afbider
 For Eftermanden, at hand intet seer og veed,
 Hvad Fader hand har haft, og hvad hans Moder heed;
 Hvem saa har vaaren til, og hvem ey til har vaaren,
 Er agtet lige got og paa en Kam er skaaren
 Af mange Fædre, som har intet efterlat,
 Hvor ved eens Eftermand sin Formand kand faa fat.
 Saa er det gaaet her: Mand veed og veed dog icke,
 Hvorfor graa-skiægget Mand, hvis Pande dybt mon nicke,
 Har plutzelig forgiedt og icke huuske kand,
 Hvem her paa Steddet var den sidste Adels-Mand.
 Dog, vil du nøyes med, hvad gammel Mand fortæller,
 Og hand har hørt af den, som Kiergaards Mulden fiæller,
 Jeg vise vil dig med et Ord, hvordan det gick,
 At Levi Stamme sligt et Herre-Sæde fick:
 En Frue boede her paa Gaarden (saa beretter
 Graae-hærded Bonde-Mand), hvis Been sig nu ey tretter,

(g) En liden Skou, beliggende Østen for Præstegaarden, og kaldis Lunden.

Men sover sødelig, som efter sig har lugt
 Den Adel-Slegtis Død og Herre-Liuset slugt,
 Een Daatter gifte hun fra sig til HOLMEHAVE (h)
 Og bort med hende gav til Brude-Skienck og Gave
 En Lycke, som der laae til hendis egen Gaard,
 Men dette hart fortrød fast inden Dag og Aar:
 Thi Daatteren (hvis Mand og Navn os Tiden negter)
 Ved Døden strax gick bort til sine Fædre-Slegter,
 Der over Moderen fortrød sin Gaards Forliis
 Saa hart, at hun sig selv gav Døden til en Priis:
 Hun angrede saa hart, at hun saa goed en Gave,
 Hvor af hun i sit Huus kund' Brød og Brænde have,
 Skuld' give bort saa let til Sviger-Søn, som nød
 All denne Herlighed, der Daatteren var død.
 Hvad gjør da Moderen? hun slet herved fortviler
 Og med et Kniv-Slag sig til døde giennemfiiler,
 Hun skiøttede ey meer om Siæls og Legems Liv,
 Men begge gav hun op for Aadden af sin Kniv;
 Den Kniv, den Myrde-Dolck, hvormed sig selv hun spiddet,
 Paa Skaft og Blad udaf det reene Sølv var smiddet
 Og her i Kircken laae, til Svensken kom i Land (i),
 Hand tog den bort, endnu som mange mindis kand:
 Mand hende maa da som et andet Fæ begrave
 Ey udi Kircken, men tet ved sin egen Have
 I samme Lycke, som hun havde myrdt sig for,
 Som ogsaa fick sit Navn deraf men Verden staar,
 Og indtil denne Dag den kaldis Fruerlycken,
 Som yder alt endnu sin Rente til det Kycken,
 Hvor til den given blev, saa hendis Husbonds Vogn
 Maa age Tiende til en fremmed Præst og Sogn.
 Saaledis slog hun her i Baglaas og tillugte
 Den sidste Adels-Dør og Herre-Liuset slugte,

(h) En stor Bondegaard, beliggende tet op til Præstegaarden, og meenis at have tilforne og været en liden Herre-Gaard.

(i) Den sidste store Svenske Krig, Anno 1658.

Og efter hendis Død ey nogen vide kand,
 At Gaarden er besidt af Adel-Slegt og Stand;
 Thi gammel Mand der paa fra Fædre Tid har snakket
 Om en u-hørlig Pest, som afhug og nedpacket
 I Jorden Foed for Foed, indtil hver Grav blev fyldt
 Af Dødninger, som mand udstopper Klæde-Byldt:
 Her døde ud for Foed snart den i Gyldenstykke,
 Snart fattig Palte-brog, som sprang paa Kiep og Krycke,
 Snart Herren, snart hans Dreng, snart Bonden, snart og Præst
 Nedhug den Mand, som sad oppaa den blege Hest (k);
 Snart heele Sogners Folck af Gaardene uddøde,
 At Kircker, Herre-Slot og Hyrde-Boe stoed øde,
 Saa Gaard og Gods og Grund blev kast i val og grams
 Og agtedis ey ved en lumpen Giedehvams.
 Det er det samme, som jeg loved' før at skrive,
 At hver, først færdig var, hand sammen kunde rive
 Saa meget, som hans Haand kund' orcke i sit Griv
 Og vel regiere, hand kund' faa foruden Kiv;
 Her kunde Bonden da og den, som Pesten levnet,
 Tiltræde Herre-Slot og blev derfor ey stevnet,
 Og gjorde sig saa selv til Eyermand i det,
 Hvor af han aadte ey et Foede-Fied med Ret.
 Saa slutter mand det og med FUGLESANG er bleven,
 At denne Sted da er til Levi Stamme skreven,
 Hvor i mand sande kand og Pennen sicker troe,
 Thi Præsten boede før, som nu er aaben Kroe.
 Dog har ey Levi Børn all Gaardens Grund i eye,
 Som førre laae dertil foruden Løn og Leye,
 Men snart en anden Gaard i Byen tager Skiel,
 Snart uden Sognet en har og en føye Deel.

(k) Per eqvum pallidum (ex græco proprie viridem, ad pallorem tamen tendentem, bleggørn eller graa) cum Sessore suo mortem & ipsius prodromos, omnis generis morbos, homines pallidos, luteos & luridos red-dentes (qvod pestis tempore fieri maxime solet) intelligimus, ait Kromay. in Apocal. cap. 6, v. 8.

Dog det, som bleven er tilbage, er indhegnet
 Til Gaardens Frihed, som tilforne, og ey regnet
 Den mindste For der af blant Bondens Jord Eng
 Som andre Steder, hvor mand alting har i Fleng;
 Men Alting staar endnu i forig Stand og Esse,
 At hvor mand pløye vil, og hvor mand Koe vil gresse,
 Det staar alt lige frit, og her er ingen Tvang
 Til Høst, til Avred og til Fælleds Beed og Gang.
 Saa fick Leviterne saaledis dette Sæde
 Til Deel og Eyendom, der slig Forandring skeede,
 Saa Navnet FUGLESANG i Pesten døde med,
 Og Præstegaardens Navn er kommen i dets Sted.
 Her boede Muncke snart udi Papisters Tider,
 Vor Reformation ey Muncke-Kloster lider,
 Men gjorde dend saa til en ævig Præstegaard
 For hver af Levi Børn, som den i eye faar.
 Fra Salig Luthers Tid her stedse da har vaaren
 Af Aarons Børn, som paa Livkiortelen har baaren,
 Hvor mange veed mand ey, saa u-omhyggelig
 Den glemsom Fædre-Tid fra os har sniget sig;
 Maa skee her tellis kand Siu, Otte, mueligt minder,
 Maa skee vel fleere og, her om vi intet finder,
 Men med u-visse Tal for visse nøyes maa,
 Og overalt en Skyld og Klage føre paa
 Den doune Pen, som ey engang sig vildet væde
 For Eftermanden, men ladt Tidens Tand opæde
 Alt det, som tiende til et ævigt Tancke-Brev,
 Hvorpaa hver Formands Navn og Levnet tegnet blev.
 Omsider Himlens Haand selv Lyckens Terning kaster,
 Og hver Tilhører flux med Mund og Hierte haster,
 Hvo da den første Mand kand blive i det Val,
 Naar her en Sogne-Præst til Støddet kaldis skal;
 Guds Forsiuns Øye da loed Naade-Lodden ramme (!)

(!) Aar 1676.

Oppaa en Mand udaf en gammel Levi Stamme,
 En Cimbrisk baaren Mand, og lagde ham i Favn
 En Brud fra Danmarcks Pris, det store Kiøbenhavn;
 Toe lige Hierter af de toe u-lige Lande
 Her samled' blev, som hver med mig skal kunde sande:
 Paa Kierlighed og Dyd et rigtigt Perspectiv
 Skal disse vise dig i Levnet og i Liv.
 Her tusked er, dog er ey meget tabt paa Byttet,
 Er her ey Adels Bloed, har Dyden dog beknyttet
 Hvers Hierte, at jeg, med Forlov, og sige tør,
 At Dydens Adelskab en Mand og ædel gjør.
 Lad Tiderne derfor tilsammen ickun kiempis
 Om Gaardsens Herlighed! Mon denne skal neddempis
 Udaf den anden og ey agtis ved et Grand
 Mod forig' Tidens Byrd og store Adel Stand?
 Langt fra! det gaar ey an! vor Tid langt bedre skønner
 Paa Steddets Bravhed, hvor jo Dyden har og Sønner
 Og Døttre nock endnu, som og i Dyd og Bloed
 Hos andre brave Folck kan sætte vel sin Foed.
 Hvad Steddets Tilstand da i voris Tid belanger,
 Da skjønt dens Veg og Muur af Marmorsteen ey pranger,
 Og ey graa Flise gjør os Stue-Gulvet glat,
 Hvor i paa Herre-Slot nedsettis Guld og Skat;
 Den samme Bygnings Grund du dog endnu kand finde,
 Som Adels Mand har haft her ude og her inde,
 Ja meere er der til forbedret og bygt om,
 Fra Tiden det blev lagt til Levi Eyendom:
 Her Plads og Rum er nock saa meget mand behøver,
 Hvor ude, inde hver sit daglig Handverck øver:
 Snart Stue-Pigen gjør den daglig Stue reen,
 Snart drager hun en Tot der af sin Rock og Teen;
 Snart Børne-Flockene i Amme-Stuen vrimler,
 Hvor Pige-Barnet syer i Ramme, snart paa Strimler,
 Snart hendis Fingre gaar som brændte Grise-Tær
 Paa Knippel-Skrinet, til hun alle Munster lær:

Saa føris hun op i den steenlagt store Stue,
 At mand der hendis Trav udi en Dantz skal skue:
 Snart i en Passe-pie, snart i en Menuet,
 Hvor hun Pas simple og Conpée maa gjøre ret:
 Snart gaar hun ogsaa med i Kiøckenet og viser
 Der Stegersken, hvad Mad mand hver Dag faar og spiser,
 Snart slaer hun Knuder og sig øver i alt det,
 Som Fruentimmer staar berømmeligt og net;
 Snart Dreng-Barnet ud i Gange-Vognen kører
 I Skolen, hvor mand en Musiqve af Stemmer hører:
 Snart en, som græder, snart og en, som læser tit,
 Snart en, som staver, snart og en, som skriver frit;
 Snart Kirckens Tieniste sit Arbeyd og skal ydis,
 Og Hovedet skal da med dybe Tancker brydis,
 Da mand behøve maa Studere-Kammeret,
 Hvor mangen Prædicken af Panden er udsvedt.
 Saa Dyders Vercksted er da her hver Rum og Stue,
 Hvor hvert et artigt Barn kand Dydens Bryster sue
 Og blive fostred op i all den Høviskhed,
 Som Land og Stand og Folck har lært og lære veed.
 Dernæst sæt Foeden ud et Fied i Lade-Gaarden,
 Og see der all det Held og Herlighed. som Jorden
 Har kundet skyde af sin Bug og vide Vom,
 I Korn og Qvæg, at ey den mindste Baas staar tom:
 Der seer du, hvor hver Krog og Rum i Stalden myler
 Af Faar og Fæ, og hvor den kaade Hest der styler
 Og dantzer let omkring som rasken Hiort og Raa,
 Af Frygt dit Øye vel hans Bagføed passer paa.
 Der har hver Tiunde nock med sit at tage vare,
 At ingen skade skeer iblant den væbned Skare:
 Snart Kudsken passer paa hver Hoppe, Hest og Føl,
 Snart binder Tiuren, som af Vrede støn og brøl;
 Snart Avelskarlen staar og Hackelse maa skiære,
 Snart Rygter-Pigen Foer for Fæe og Faar maa bære,
 Snart Drengen ride maa om Aftenen til Svin,

Saa her er Arbeyd, alt mens Soel og Stierne skin;
 Snart Tærskerne og maa bekrydse tit sit Hoved
 Med Pleilen, skjønt der er kun kort om Natten soved,
 Snart Pigen dægger Lam, snart legger hun en Gaas,
 Snart seer hun ogsaa til, om Hønnens Eg de spraas.
 Og jeg veed icke, hvad her altid er at gjøre;
 Min Pen blev gandske træt, om jeg skuld' alting røre,
 Som her skal syslis med; Jo meer mand har i Magt,
 Jo flere Øyne skal der paa og give agt.
 Saa vil vor itzig Tid ey ringere nu være
 End Fædre-Tiden, men sig og indlegge Ære
 At signe Gaarden med all lige Dyd og Deel,
 Og, uden Standen, ey gjort ringeste Forskiel:
 Her er en deylig Slegt, som Himlen har velsigned,
 Og med sin Forsiuns Haand sin Naade deelt og ligned,
 Snart til en Fader, som Gud givet har det Brød,
 Der dobbelt større er, end hver hans Formand nød;
 Snart til en Moder, som sig kiender sær benaadet,
 At Himlens Tilsium har med eget Øye raadet
 For Atten Siæle, som hun baaren har og fød,
 At ingen af dem har haft mindste Meen og Stød;
 Men alle er med Liv til Lius og Daaben kommen
 Og ey paa noget Lem Skavanck og Breck fornommen;
 De Syv er Formænd alt for os til Siælens Hiem,
 De Elleve til Dags har overlevet dem:
 U-lige Børn i Tal, i Dyder men dog lige,
 Slig Børn i Fromhed, jeg vel lettelig tør sige,
 Faa Steder Landet har; Enddog min Pen i slig
 Materie er øm og gjerne sparer sig!
 Min Pen er øm og tør ey dristig skrive meere
 Om Husets store Dyd, mand meen, hand vil flatere
 I slig tilbørlig Roes; For jeg ey tie kand,
 Skal mueligt bide mig hver Husets Avinds Mand;
 Jeg veed, jeg setter her en Torn i hver dens Øye,
 Hvis Tand saa gierne paa hver Barrens Ryg vil pløye,

Som er af Huset; Jeg vil derfor skaane mig,
 Og hver udaf sin Dyd maa svare selv for sig!
 Stat derfor Levi Huus! fæst Foeden ned i Grunden,
 Lad Eftermanden see, hvad Ære du har vunden
 I BERINGS Tid; Hold Foed har den berømte Slegt,
 Hvis Dyd har eene all din forig' Skade lægt.
 Staa fast paa Foed og bliv med Verden lige gammel,
 Og sæt for BERINGS Slegt en ævig Stoel og Skammel,
 Lad den ey savne Barn og Barne-Barrens Ædt,
 Naar hver, som nu er til, har Folck og Slegt forgiødt.
 Lad Sønnen sidde paa sin Faders Stoel og Sæde,
 Lad Sønnens Søn Guds Stoel og Alter-Foed betræde,
 Som alle fremme maa Guds Ære, Kirckens Gavn,
 Saa faar her BERINGS Slægt et ævigt Ære-Navn.
 Knep dig saa af min Pen! du kand og kandst dog icke
 Vort Levi Huusis Dyd og Navn og Sted udpricke;
 Kast dog dit Skrift der ind, at Steddets Eftermand
 Sin Formand og sin Gaard af dette kiende kand:
 Slæe dette paa din Port, du, som har den i eye,
 At hver, som reyser frem ad dine alfar' Veye,
 Her i kand læse, hvad din Gaard har været før,
 At den kan svare selv enhver, som her om spør.
 Naar du og all dit Huus i Jordens Støv da findis,
 Og ingen lever, som dit Navn kand meere mindis,
 Saa staa endda din Dyd og Navn her paa mit Brev,
 Som jeg dit gandske Huus og Dig til Ære skrev.

Originalen til foranstaende Digt er trykt i Folio og smukt udstyret¹⁾. Forfatteren har skjult sig godt, men hans Navn kan dog nu bringes for Lyset.

Da Hr. P. Bering 1698 fik en Datter døbt, nævnes sidst blandt Fadderne hans Børns Skolemester Bendix Didrichsen. Her have vi utvivlsomt Digtets Forfatter. — Bendix Didrich-

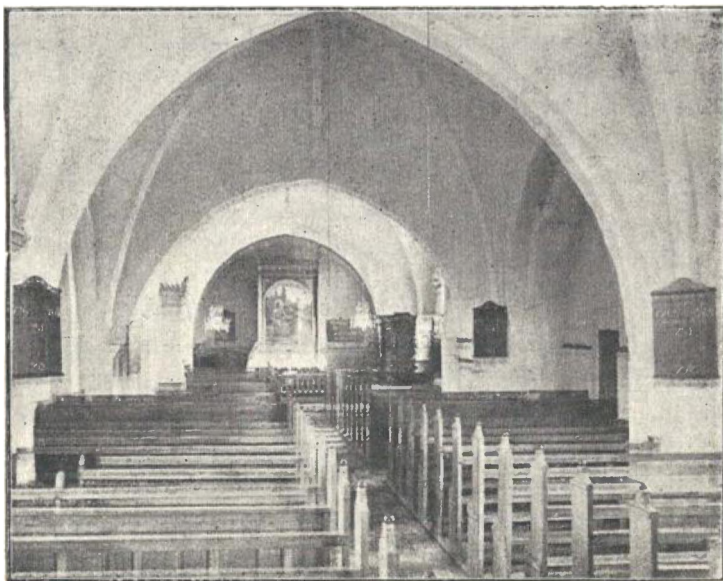
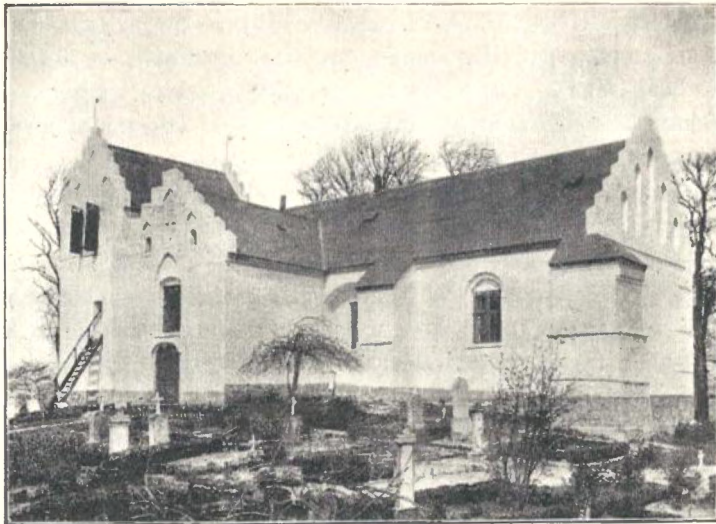
(1) Et Exemplar findes i Fyens Stiftsbibliothek.

sen, en Søn af Degn Didrich Jørgensen og Anne Pedersdt., blev født i Espe 1676 (døbt $\frac{1}{3}$). 1694 gik han i Odense Skoles øverste Klasse og kaldes da „en fattig Degnesøn af Espe“. 1695—96 havde han Indtægten af Brendekilde Degneembede — forrettede vel selv Tjenesten som Løbedegn —, og i sidstnævnte Aar dimitteredes „Benedictus Dieterici“ fra Odense Skole til Universitetet. $\frac{25}{11}$ 1706 blev han kaldet til Præst i Føvling-H., i hvilket Embede han, som tillige var Provst, døde 1738. 1705 udgav han i Kbhvn. under sit Navn et Digt „Frederici IV uddødelige Navn stadfæstet i det opbygte Kongelige Slot Friderichsberg“¹⁾. Dette Skrift bidrog maaske til at skaffe Forfatteren Præsteembedet i Føvling, og det kan endnu tjene til at stadfæste, at Digtet om Verninge Præstegaard maa være af samme Forfatter. — Hr. Bendix Didrichsen²⁾ var gift med Birgitte Schurmann, en Datter af Hr. Henrik Predbjørnsen Schurmann (el. Langsted)³⁾ og Martha Lauritsdt. Friis.

KIRKEN (SCT. MICHAELS).

Verninge Kirke⁴⁾ ligger højt⁵⁾ og bestaar af Skib og Kor (ud i ét), Taarn — mod Vest — og et Tværskib, hvoraf den sydlige Fløj benyttes til Vaabenhus. Kirken er hvidkalket og tækket med Skifer. Den oprindelige Kirke — Skib og Kor —, som vel stammede fra det 12. eller 13. Aarh., er formentlig helt ombygget og udvidet i den senere Middelalder, og har — hvad mange krumhugne Sten i Sokkelpartierne kunne tyde paa — maaske være forsynet med Apsis. Koret, med Kamgavl og Blindinger, er opført af Munkesten, Skibets Mure for en stor Del af samme Materiale. Taarnet og Tværskibet, ogsaa med Kamgavle og Blindinger, ere lige-

(1) Ogsaa indført i den Wielandske Samling af Vers, XII. — (2) Jvf. O. Nielsen, Malt Herred, S. 122 ff. — (3) Se S. 48. — (4) Indberetn. af Vilhelm Petersen 1889 og Eigil Rothe 1903 (Nationalmuseets Arkiv). — (5) Saaledes ligge i Almindelighed de til Ærkeenglen Michael indviede Kirker (jvf. Ellen Jørgensen, Helgendyrkelsen i Danmark, S. 8 f.).

ledes byggede af Mursten, og stamme formodentlig fra Begyndelsen af det 16. Aarh. — Ca. 1691 blev et Vaabenhus, som fandtes paa Kirkens søndre Side, nedbrudt, og Tværskibets ene Fløj, hvor der da var Stole, gjort til Vaabenhus, ligesom hele Kirken blev gjort lavere, saa den fra at være anseelig blev „vanheldig“, og har ikke siden faaet den oprindelige Højde. Paa Kirkens Sydside, lige vest for Vaabenhuset, findes en tilmuret Indgang, over hvilken der sidder et Mandshoved, udhugget i Sten. Denne Indgang ses indvendig i Kirken som en Niche. Den nuværende udvendige Dør i Vaabenhuset er forsynet med en Del Jernbeslag, som stammer fra en middelalderlig Kirkedør. Hele Kirken har Krydshvælvinger: 3 i Skibet, 1 i Koret, 1 i Taarnet og 1 i hver af de to Sidefløje, men over Vaabenhuset er der lagt Bræddeloft, saa man ser ikke Hvælvingen. Imellem Taarnrummet og Skibet er en svær, bred Bue. — I Kirken har der været Kalkmalerier; af en Undersøgelse i 1902 fremgik følgende: Over Indgangen til Taarnet var en Indskrift med rød-gule Minuskler, men saa ødelagt, at den ikke kunde læses. I Tværskibets Nordfløj paa Hvælvingens nordre og østre Kappe fandtes to Indvielseskors. I „Korets vestre Hvælving“ kalkmalede Dekorationer i gulrød Farve, paa Ribberne brede Tværbaand og paa de to østre Halvkapper følgende Indskrift:

i h s [Jesus].

maria

[eller maaske mdiii(1504)].

hoc opus per dominum michaellem
iacobi completum est...

[Dette Værk er fuldendt ved
Hr. Michel Jacobsen . . .].

I den søndre Halvkappe fandtes Levninger af Skriftlinier og en højbenet Fugl, der nærmest lignede en Hane. — Dekorationerne, som ikke egnede sig til Bevaring, bleve atter overkalkede (1903).

Altetavlen er fra 1890, malet af A. Dorph og forestillende Kristus og den samaritanske Kvinde; den forrige Altetavle, et tarveligt Maleri, forestillende Nadveren, hænger i „Kapellet“ (Tværskibets Nordfløj).

2 Alterstager af Malm. Kalk og Disk af Sølv¹). Paa Kalken staar: Qvirin Seelman Ferber. 1662. Berettelseskalk og Patena — ligeledes af Sølv. Paa den første staar S. L. (σ: Stephan Laursen) og hans Bomærke; paa Patena'en: I H S (Jesus). — Tidligere fandtes et ejendommeligt Alterklæde af sølvindvirket Brokade; det sidder nu under det nye Alterklæde. — Paa den østlige Korvæg er opsat Forsiden af den gamle Præstestol, med følgende Indskrift: K. P. S. A. H. 1606. H. S. L. S. P. (det sidste = Hr. Stephan Laursen, Sognepræst; det første maa være Kirkeværgernes Navne); desuden tre Bomærker. Paa samme Korvæg ophængtes 1903 fire udskaarne Egetræsplader. Præsten Friis meddeler 1756 om disse „4 Stykker smaa Fielle“, som da fandtes i Kirken, at de skal have siddet paa Degnestolen — „paa den gamle afbrudte Degnestol²)“, skriver han i Kirkebogen — og at der herpaa er udskaaen i Munke-Stil: Ad laudem et gloriam s. s.^{te} trinitatis completum est hoc opus per dominum michaelem iacobi anno millesimo qvingentesimo 8vo (Til den hellige Treenheds Pris og Ære er dette Værk fuldendt ved Hr. Michel Jacobsen i Aaret 1508). Den noget forkortede Indskrift, som — i Følge Hr. Friis — læstes saaledes af Degnen Cordtsen, er vist læst rigtigt; men paa de ophængte Plader mangler „8vo“ (8), saa der maa være gaet lidt tabt af den ene Plade. (Se omstaaende Gjengivelse).

Paa den nordre Væg i Koret sidder en Stentavle med følgende Indskrift:

Du levende Dødelige / For ved dette Altar gjemmes en
Wigtighed / Din egen Forraadnellsis Forvarsel. / Det der igien
kunde blive til Jord / Af / Den Velærværdige og Vellærde /

(1) 1847 hedder det: Kirkens Kalk er dels istykker, dels for liden, ligesom den aldeles mangler Forgyldning; den bør derfor fornyes, i det mindste hvad selve Bægeret angaar, og forgyldes indvendigt. Et Par nye Alterstager bør anskaffes i Stedet for de gamle, der ere istykker. 1848: Et Par sortmalede Træstager paa Alteret kunde Synsretten ikke kjende gyldige. —

(2) De have maaske oprindeligt siddet paa Alterbordet eller paa en Skriftestol.

Hr. Lauritz Schytth / Fordum / Denne Menigheds Kiære
Siæle sørgere / Han kom / Til denne forgængelige Verden /
1696 den 27 November / Han saae / Guds Kald til sit Lære
Embede / 1729 den 12 Maii / Han vandt / En troe Læreris
ubesmittede Belønning / 1756 den 7 Januarii / Han triumphe-
rer / Over alt dette der dog er aldeeles intet / Naar hans
Legeme skal staae op i Uforkrænkelighed/

Oprigtig Herrens Frygt foruden Svig og Sminke,

Reen Ærlighed, som ey kan hinke,

Retsindig Nidkiærhed for Siælis rette Vel,

De give ham dette Navn, som Falskhed ey skal sverte:

Han var en ret Nathanael,

En from Guds Mand i Sind og Hierte¹⁾.

Hans Eeniste Ægte Felle / Karen Stub /

Som bedrøved overlevede ham og deris 4 Sønner / Loed denne
Velfortiente Aldmindelse oprette.

I Koret hænger to Glas-Lysekroner; den ene stammer fra
Degn Feldings Tid, den anden er skjænket i nyere Tid.

(1) Disse Verslinier ere maaske forfattede af Ambrosius Stub, Hr. Schytths
Svoger og Ven; de findes i Barfods 5te Udg. af Stubs Digte (S. 128), og
i 3die Udg. er der tillige en Begrundelse af, at de rimeligvis ere af Stub.

Døbefonten er af Granit. Døbefad af Messing, med Fremstilling af Bebudelsen og følgende Indskrift: K. N. D. A. 1626.

Paa Prædikestolen findes der i 4 Fyldinger Relieffer af de 4 Evangelister — med disses Navne og Symboler. Under Mathæus's Billede staar: Matth. 6 (Vers 33): Qværite primvm regnum dei & ivstitiam eivs et omnia adicientur vobis (enkelte Fejl i Indskriften ere dog her rettede). Under Marcus's Billede: Marc. 13 (Vers 31): Himmel oc Jord forgaar, men mine Ord forjaa icke. Anno 1621. — Under Lucas's Billede: Luc. 11 (Vers 28): Qvinimo beati qvi avdivnt sermo-nem dei & cvstodivnt illvm. — Under Johannes's Billede: Johan. 10 (Vers 27 — og 28 —): Mine Faar hører min Røst, oc ieg giver dem dett evige Liff.

I Tværskibets Nordfløj — hvorunder findes Mag. P. Berings Familiebegravelse — sidder en Mindetavle, med følgende Indskrift:

I denne Begravelse hviler den velærværdige, hæderlige og høylærde Mand, nu salig hos Gud,

Mag. Peder Bering,

som var den første og sidste Sognepræst til Werninge og Kiøng Sogner saavel som den første og sidste Provist der boede i Werninge over Bog Herridt, døde A° 1727 udi hans Alders 80 Aar, tillige med sin kiære Hustrue, ædle og dydefulde Matrone

Elizabeth Sophia Biner,

døde A° 1737 udi hendes Alders 80 Aar. De levede tilsammen 51 Aar, imidlertid velsignede af Gud med 18 Børn, 9 Sønner og 9 Døttre, de 9 endnu lever, de 9 ere saligen i Herren hensovede. — De venter samptlige en ærefuld og glædelig Opstandelse.

Anno 1723.

I samme Nordfløj hænger nu et stort, middelalderligt Krucifix¹⁾, og her findes ogsaa et Orgel, paa hvilket er anbragt

(1) 1807 fik Kirkeejerne Ordre til at flytte Krucifixet fra Kirkens Hoved-

en Plade, hvorpaa der staar: Orgelet er skjænket Verninge Menighed i Aaret 1890 af Partikulier N. J. Hansen, Odense, født i Langsted¹).

I Kirkens Korsgang ligger der 5 store Ligsten, hver af de 2 med Portrætfigurer i Relief af Mand og Hustru, men de ere alle saa slidte, at det ikke kan ses, over hvem de ere lagte. De 2 med Portrætfigurerne ere formodentlig fra Tiden omkring Aar 1600 — den bedst bevarede er afbildet paa Side 113 — de andre vist noget yngre; paa en af disse skal være læst Navnet Skovsbo.

I Kirkeklokke, som hænger i Taarnet; den er støbt 1854 i Allerups Støberi i Odense, vejer 91 Lpd. 10 Pd. og kostede med tillagte Metal at støbe 420 Rdl.)²).

Som Landehjælp gaves 1524—26 af Verninge Kirke XX Mark³).

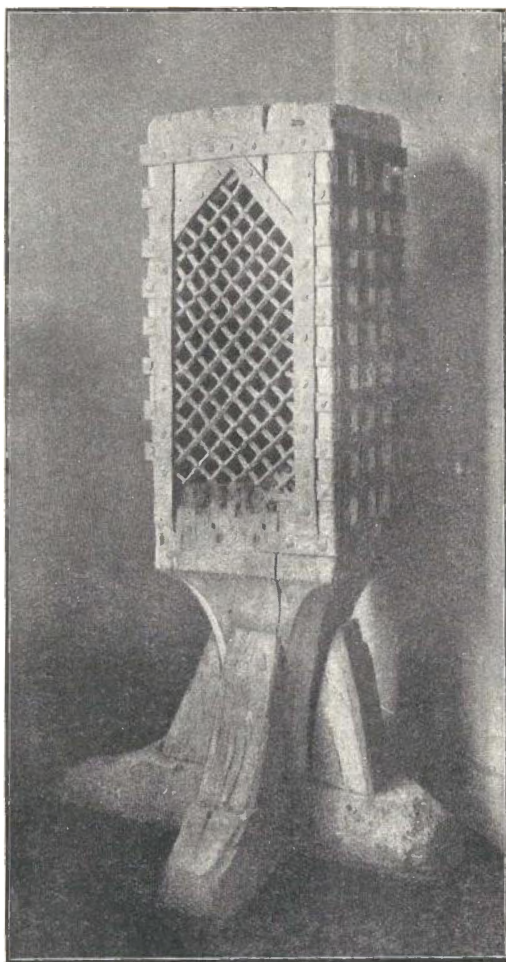
Blandt de Kirkeklokker, som 1528—29 indkom til Kjøbenhavn for at omstøbes til Kanoner etc., var 1 fra Kirken i Verninge⁴).

Præsten Stephan Laursen skrev i sin Bibel: „Anno 1574 kiøffte min fader Laurs Thomissen ij Bregnemose och Anders Laurssen i Werning then staare Klocke, som henger

gang hen til den søndre Side i Kirken. De bade Biskoppen om at blive fri derfor, da der var $4\frac{1}{2}$ Alen fra Gulvet og op til Krucifixets underste Del, men de modtog det Svar, at Flytningen forventedes foretaget uden Ophold.

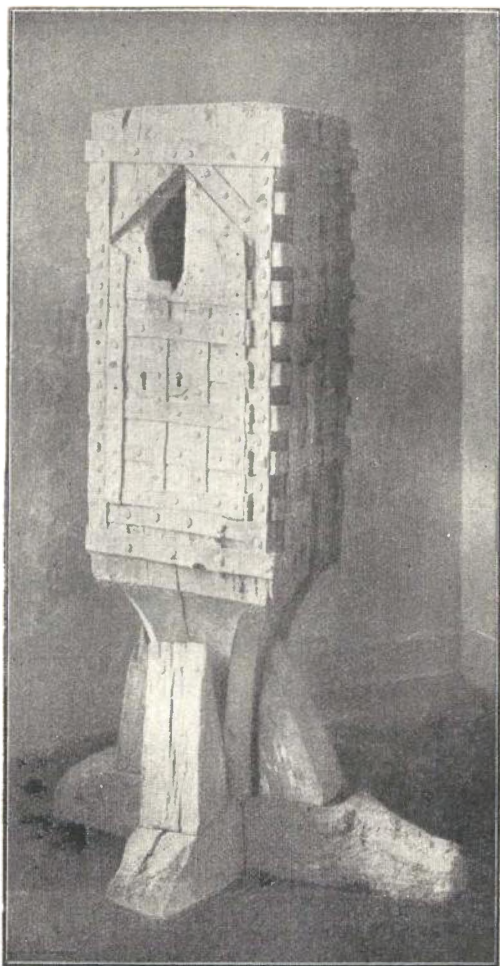
(1) Niels Jacob Hansen, S. af Gmd. Hans Nielsen Greve og Maria Rasmusdt., f. Langsted $\frac{6}{10}$ 1830, † i Odense $\frac{18}{12}$ 1912, begr. i Verninge. — (2) Den gamle Klokke, som blev omstøbt, fordi den havde faaet en betydelig Revne paa Midten, vejede 78 Lpd. og havde følgende Indskrift: Gud allene Æren. Støbt af D. C. Herbst, Kongelig Hof Klokkestøber, Kjøbenhavn, 1794. — Ved Biskop Blochs Visitats i Verninge $\frac{10}{5}$ 1787 lovede Kirkeejeren Klokken omstøbt. — Det fortælles i Kjøng, at den store Klokke sst. — støbt i Kbhvn. 1771 — er kommen fra Verninge, da Taarnet der ikke kunde bære den. — (3) D. Magaz. 4. R. II, 51. — (4) Fyens Stiftstid. 1907, Nr. 228.

synden ij thornitt, aff Hans Dienssen, Raadmand i Ottense, och bleff obhengt 28 Octobris. — Anno 1579 kiøffte for^{ne} Laurs Thomissen och Anders Laurssen then Klocke, som henger westen ij thornitt, aff for^{ne} Hans Dienssen¹).

(1) Kirkehist. Saml. 3. R. I, 560. Disse to Klokke hang nok tidligere i Sct. Albani Kirketaarn i Odense (se Engelstoft, Odense, 2. Udg., S. 181 f.).

Biskop Jacob Madsen, som visiterede i Verninge 1589, skrev da saaledes om Kirken: „Templum tornet, met Tegel meget, Kirken met lidet Bly. 5 store Huellinger. 2 Capeller, er en Kors Kirke, 2 Huellinger. Huellingen offuer Choret reffnit. 1 Magestrans¹). 2 skøne Cloker, den ene spre-

(1) Formodentlig = det (S. 80 f.) omtalte Monstransskab, som er afbil-

cket¹); 2 smaa offuer Huellingen i Choret. Tafflen Crucifixio, Reffuer; paa Fløyeler vdgraffuen Chrij passio. Prædikestoel Synder side offuerste Hiørne for Capellet. Fonten i Capellet. 2 suerit Træ Liusestager. God Degenstol; ingen Skrifftestol. Kirkelade god, ny tagt. Kirkegords Mur Camp, muret offuen paa met Holsten²).

I Krigen 1658—60 maa det være gaet ud over Verninge Kirke; Præsten L. Bendixen indberettede nemlig saaledes om dens „bygfældighed“: „For alting behøffuis en klokke. — Dend halffue kirkegaardsz-muur er bygfældig fra dend norden laage och til landevejen. — Fattis bly paa vaabenhuset 6 taffler, ved den norden side paa kircken 3 taffler, ved prædickestolen och offuer altaret; item offuer klockedøren 9 taffler. Noch fattis paa tornet och kammene 150 tagsteen. Item paa vobenuset och andenstedz 200 muursteen. — Noch en gaul mit paa kircken er bygfældig for temmer og muursteen. Item dend bielche, som klocken henger udj paa tornet, er meget bygfældig. Noch en tylt dæler, som degnen skal staa och ringe paa. Fattis ogsaa it klokke-læder. Noch to laase, en for vobenuset och en for torn-dørren. Item Christiani 4. store bibel. En graff-søger. It døbebecken i kirkefunten. Fattis och paa en pille, som staar ved dend synder side paa kircken. Herforuden skal dend sønder gauffl paa tornet hielpis. Noch fattis 20 ruuder paa alle vindverne i kircken³).

Senere gik det paa en anden Maade ud over Kirken; ^{30/11} 1718 skrev Biskop Lodberg saaledes til Kongen: „Verninge Kirke, som af E. K. M. er relueret fra Oberstinde Kaphingst, blev visiteret af mig forleden Søndag, og som jeg det foran (set forfra og bagfra). — Monstransen (af monstrare, at vise, fremvise) var oprindelig (for det 13de Aarhundredes Midte) kun en ejendommelig Art Relikviebeholdere, hvor Relikvien var synlig udefra, senere udstilledes Hostien (indviet Nadverbrød) heri (jvf. Dietrichson, Kirkel. Kunstarkæologi, S. 103 f.).

(1) Vist den store Klokke, som blev kjøbt 1574. — (2) Visitatsb., udg. af Crone, S. 42 f. — (3) Kirkehist. Saml. 5. R. I, 331.

efter mit Embedis Pligt synede Kirchen, blev mig af Sognepræsten og de ældste der i Menigheden dette Klage-Viis sagt, som jeg icke bør tie: Kirchen er soldt af E. K. M. højlovlige Forfædre til Rigens Admiral Bielche, hvis Søn Christian Bielche arvede den efter ham; Hand under prætext at reparere Kirchen skal have brødt ned imod 3de Sællandske Alen af Taarnet og efter proportion af Kirchen selv med. Blyetaget, som var tilforn høyt, er bleven lavt, Kirchen, som var anseelig, er bleven vanheldig. Der var et Vaabenhus paa den Syndre-side, som er bleven nedbrudt, og for at menagere den omkostning Kirkens eene fløyl anvendt til en Indgang, hvor tilforn var stole, og Prædikestolen maatte derudover flyttes op saa nær imod Choret, at de nederste i Kirken klagede over, at de ikke kunde høre Prædikenen, og bad inderlig, at det maatte forandres. — — Gjerningen i sig selv er meget forargelig og uretfærdig, som E. K. M. aldrig skøder nogen Proprietarie meer end Kirkens Tiende og Gods, men ikke dens Bygning. Thi Bygningen bliver stedse Guds og E. K. Majestatis, som Guds Statholder og Kirkens jordiske Herre alene. Hvorfor og Patronerne tilbindes i deres Skøder Kirken under Juris fortabelse ikke at forringe eller fordærve. Ja endog i voris Kirke-Love tegnes denne gerning med et ont navn. Vel er det 27 Aar siden det siges at være skeed, men Sognepræsten og mange flere leve, som kan erindre det. Gud give dog, at Guds Huuse maatte fra sligt befries ved E. K. H. allern. protection: Saa skal Gud selv skyfle Eders Majestet under sine Vinger, frie E. Majestet fra alt ont og gjøre E. Majestet glad og Velsignet!"

⁹ 1719 udgik der da kgl. Skrivelse til Biskop Lodberg om sammen med de Kommitterede over Rytter- og Reluitions-godset at lade indstævne to Kommissarier, som Christian Bjelke paa sin Side strax maatte foreslaa, samt at examinere Sognepræsten og andre, som kunde vide Besked om Sagen, og endelig — „efter tagen Siun“ — forsvarligen kjende og dømme efter Loven. Hvis Christian Bjelke ikke vilde fore-

slaa to Kommissarier, skulde de andre uden Ophold befordre Sagen til forsvarlig Rigtighed. — Christian Bjelke var imidlertid lovlig undskyldt, thi han døde $13/1$ 1694! Sagen angik saa Generallt. Gregers Juel, som $8/4$ 1701 var bleven gift med hans Enke. Der holdtes Kommissionsmøde i Odense $15/2$ 1720; om Juel kom til at give nogen Erstatning, er vist tvivlsomt; Kirken blev i alt Fald ikke gjort højere!

Fra ca. 1734 findes en Fortegnelse over Kirkens Stolesteder. Af Mandfolkestole var der paa søndre Side 10 ovenfor og 18 nedenfor Kirkedøren (de 4 under Pulpituret), paa nordre Side 7 (forneden) og paa Pulpituret 6 paa nordre og 6 paa søndre Side (Nr. 1 paa Nordsiden for Sognepræstens Børn, Nr. 1 paa Sydsiden for Præstens Karle). Af Kvindestole (paa nordre Side): 1—20, i Kapellet 1—7; Pugestader 21—24. — Der var 65 G., 5 H. med Hartk., 15 uden Hartk. I den øverste Mandfolkestol sad Christen Christensen af Skovsbogaard (12 — 1 — „ — „), Anders Rasmussen af Naarup (11 — 5 — „ — „) og Niels Jørgensen sst. (9 — 5 — „ — 2). Og saaledes videre efter Hartkorn (i Nr. 11 sad dog foruden 4 andre Kromand Peder Christensen og Skoleholderen. Øverste Kvindestol var for Præstekonen, Nr. 2 for Degnens, Skolemesterens og Kromandens Koner, Nr. 3 for Konen fra Skovsbo etc. — Ogsaa til Holmehave var der Stade i Kirken.

$9/4$ 1739 afhørtes Vidner i Anledning af Klammeri under Gudstjenesten i Verninge Kirke sidst afvigte Midfaste Søndag. Niels Erichsen af Naarup berettede: Nævnte Søndag var han og hans Hustru noget tidlig kommen i Kirke, og enhver af dem satte sig paa de dem tillagte Stader. Men da Møller Niels Pedersens Hustru af Langsted derefter kom i Kirke og satte sig i Stolen oven for N. E.s Hustru, gik N. E. hen til dem i Stolen og bad Møllerens Hustru om at sætte sig ned paa det Sted, som tilfaldt hende efter „Kirkebytningen“, nedenfor N. E.s Hustru. Han kunde vel ikke nægte, at han havde taget Møllerens Hustru ved Ærmet for

at drage sin egen Hustru frem og sætte Møllerens tilbage; men da baade Møllerens Hustru bad om Fred i Kirken, og andre af Sognefolkene tilraabte ham om det samme, lod han det endelig forblive derved og gik hen og satte sig i Stolen paa sit forrige Sæde igjen. Alt dette passerede under Sangen og Tjenesten, førend Evangeliet blev „lyst“ for Alteret. Men der passerede saa noget mere, som det fremgaar af følgende Dom, der blev afsagt ^{23/4} 1739: „Endskjønt Niels Erichsen og Hustru af Naarup efter Verving Kirkes Inddeling, Sognets Skik og deres Bopæls Jordskyld kan have havt Ret til at paastaa Sæde over Mølleren N. P. og Hustru, har han dog ikke Ret deri, at han har foretaget sig saadant selv i Kirken og under Tjenesten paa en temmelig forargelig Maade at remedere, idet han ikke alene er gaaet ud af sin Stol over til Kvindestolene, har taget Møllerens Hustru ved Armen og villet støde hende ned i Stolen for at faa sin egen Kone draget frem, men er, da Mølleren siden kom ind, rendt hen og har sat sig ind til og over ham i hans Stol, overilende sig saa stærkt, at han, uden at give Mølleren Tid og Ro til at gjøre sin Bøn, traadte op forbi de andre, som uden Fortrydelse sad imellem dem, gav sig i Mundklammer med ham og endelig satte sig paa Møllerens Skjød den meste Tid Prædikenen varede. Denne hans utidige, usømmelige og forargelige Opførsel i Guds Hus fortjente visselig en anselig Mulkt, men i Henseende til hans derom beteede Fortrydelse, adskilliges Forbøn og hans noksom bekjendte Armod modereres samme til 1 Rdl., som til de fattige i Sognet eller Sognepræsten paa deres Vegne erlægges. Endvidere betaler N. E. Kongens og Rettens Gebyrer samt denne Processes Omkostninger med 1 Rdl. — Ihvorvel det tilfaldt Mølleren at sidde nedenfor N. E. i den dem med flere tillagte fælles Stol, har Mølleren dog ingensinde accepteret det ham tildelte Stæde, men har omtusket samme med en anden, som i hans Sted stedse har betraadt det og cederet N. E., og Mølleren har ej heller før eller siden søgt eller været i den omtvistede

Stol uden denne ene Gang, da han som af en Hændelse er gaaet derind — hvor der formedelst en andens Fraværelse just var overflødig Rum. Han kan derfor ikke være anderledes at considerere end som en fremmed, der den Dag har søgt Plads, hvor Rum var, og han maa for sin Person eragtes uskyldig og for Tiltale fri at være. Men da den hele Tumult er foranlediget ved, at Møllerens Hustru alle Tider har sat sig paa det urette og øverste Sted i Stolen, ej alene over N. E.s ældre Hustru, men ogsaa over andre Sognekoner, som hun for Ordens Skyld burde cedere, saa kan saadan hendes Adfærd ikke ganske oversees, men Mølleren bør paa hendes Vegne erlægge til Sognets fattige en liden Kjendelse af 2 Mark og til Processens Bekostning 4 Mark danske.“

1725 bleve nogle Kirker eftersete m. H. t. de nye Geværskabe, som skulde indrettes. Det udtaltes da: I Verninge Kirkes Vaabenhus kan være et Geværskab, hvortil medgaar: til Skabets Klædning for, bag og ved Enderne 6½ Tylt Brædder, til Gulvet eller Bunden 14 Brædder . . 96 Jernkroge. Snedkerarbejde for dette Skab at gjøre . . 7 Rdl. — 1791 blev Geværskabet i Verninge Kirke solgt, idet den forhen ved Kirken værende Excercerplads for „de Nationale“ blev ophævet¹⁾.

I Hr. Friis's Indberetning 1756 hedder det: „Kirken er i passabel Tilstand med et lidet Taarn uden Spir. — Den har tilforn været kaldet Sct. Michels Kirke og skal endnu have samme Navn. Efter Beretning skal nogle af de Banners og Bjelkers Forfædre tilforn have ejet Kirken og formedelst²⁾ dennes høje Situation taget 4 Alen af Taarnets Mur, tillige med 2 Spir, saa vel som og i Proportion af Kirkens Mur og Hvælving. Her har tilforn været 2 Klokker i Taarnet, men efter Beretning skal den ene være bortført af de Svenske, som vilde have støbt Kugler deraf, men fik den ikke længere end til Assens, hvor den nu bruges som Storm-

(1) Adr. Cont. Efterr. Nr. 37.

klokke¹⁾. Den anden er ny omstøbt med denne Inskription: Me fecit (mig støbte) Johan Barthold Holtzmann, Hafniæ, 1740. Soli Deo Gloria (Gud alene Æren). — Fonten er en bar udhugget Kampesten, hvori bruges et gammelt Messingfad med en udslidt Inskription paa. Her findes vel en aaben Begravelse i Jorden, som er bekostet af forhen Sognepræst Mag. Peder Bering, som døde 1727, men uden nogen Mærkværdighed.“

^{10/6} 1846 Skriv. fra Etatsraad, Herredsf. Knudsen: Forskjellige Sognemænd i Verninge have ytret Ønske om, at Prædikestolen i Kirken maatte flyttes over til Kvindesiden ved Pillen ved Kapellet. — Pastor Schjødt mente ikke, at en saadan Flytning behøvedes, for at Menigheden kunde høre Præsten, men skulde den foretages, ansaa han det fornødent, at Loftet over Vaabehuset blev aflukket ind mod Kirken, og at der i denne „Afkledning“ blev anbragt et Vindue af den Størrelse, at det samme Lys som nu kunde indstrømme i Kirken over Vaabehuset, dels for at formindske Kulden, dels for at Lyden af Præstens Stemme kunde blive i Kirken. — Synsretten erklærede: Det synes mindre passende at anbringe Prædikestolen paa det foreslaaede Sted, da Præsten derved kom til at staa lige overfor Indgangen til Kirken,

(1) Paa den midterste af de 3 store Klokker i Assens Kirketaarn — omstøbt 1910 — stod: Anno domini 1592 den 1. Julius blef denne Klokke umstøpet af Mester Mickel Westfal af Rostock * Her Staphen Laversen Son Prest thil Verninge Sonne <<< Lavres Thomisen Kirke >>> < Verre Knudt Povelsen Kirke >>> Verre. — Paa hver af Klokkens 2 Sider — udvendig — et Krucifix med 2 Afbildninger. Paa dens yderste Runding: Si deus pro nobis, quis contra nos. Verbum domini manet in æternum. Dum spiro, mea spes est unica Christo. (Er Gud for os, hvo kan da være imod os? — Herrens Ord bliver evindeligen. — Saalænge jeg lever, sætter jeg alt mit Haab til Kristus). I Danske Atlas (VI, 659) hedder det, at efter Tradition skal den største af de to Klokker i Gamtofte Kirketaarn tilforn have hængt i Verninge Kirke og været bortført af de Svenske 1658, men Gamtofte Mænd bemægtigede sig samme. L. c. pag. 542 fortælles, at den røvede Klokke kom til Assens, »hvor den nu er Stormklokke.« Jvf. Kirkeh. Saml. 5 R. I, 330 ff.

hvor der vistnok vilde blive Træk, saa ofte Døren aabnedes, og hvor der maaske tillige vilde savnes tilstrækkelig Lysning paa Prædikestolen; ligesom Præsten da vilde komme til at vende Ryggen enten imod den Del af Menigheden, som sad højere oppe i Kirken, eller imod den Del, som havde Sæde i Kapellet. Derimod finder Synsretten det mere passende, at Loftet over Vaabenhuset, der bruges som Materialkammer, afsondres ved et Skillerum fra Kirken, idet Retten maa formene, at dette afsides tomme Rum sluger megen Lyd, hvorved muligen Resonansen i Kirken forøges.

KIRKENS TIENDE OG EJENDOMME.

I Matrikelen af 1664 hedder det: Kirken er Kongens. Kirketienden har Mette, sal. Hans Brodersens i Odense, i Fæste og giver 9 Pd.¹⁾ Rug, 5 Pd. Byg, 1 Pd. Havre. Htk. 40 Tdr. — Af 1 G. i Verninge svares 4 Ørte Rug og 6 Skpr. Byg, af 2 H. sst. 6 og 5 Skpr. Byg. Af Kirkejord i Langsted 26 Skpr. Byg, af Jord i Præsteskov 6 Skpr. Byg, af 1 G. i Langsted 5 Skpr. Rug. — Hr. L. Bendixen opgiver i en Indberetning fra omtrent samme Tid Afgiften af Kirkejorden til 6 Tdr. 2 Skpr. Rug og 5 Tdr. Byg, idet han tilføjer: „Degneboliget er nu fri“. — ²⁵/₃ 1667 blev det meddelt Stiftsskriver Rasmus Andersen, at han ikke maatte lade nogen faa Verninge og Tommerup Kirketiender, som Mette, afg. Hans Brodersens, havde havt i Fæste, og nu var fradød, før han fik Kongens Ordre derom. ²⁴/₃ 1671 fik Henrik Bjelke af Kongen Skjøde paa Jus patron. til Verninge Sogn, „saa længe det bliver hos ham, hans Børn og Descendenter“, med Kirkens Korn- og Kvægtiende og Herligheden til Præstegaarden og Degnebolet, saavel som al anden Kirkens aarlige Indkomst, samt Kaldsretten. Kirkegodsets Hartk. 14 — 2 — „ — „ Ved Henrik Bjelkes Død (1683) arvedes Kirken af

(1) Et Pund = 2 Ørte, 1 Ørte Rug var 10 Skpr., 1 Ørte Byg 12, 1 Ørte Havre 20.

hans Datter Marie Sophie Bjelke († 1686), i Ægteskab med Admiral Christian Bjelke († ¹³/₁ 1694). Han resterede 1691 af Verninge Kirke 5 Rdl. og af Kjøng Kirke 10 Rdl. Studieskat. ¹⁸/₁₂ 1694 fik hans Enke — hans 3die Hustru — Vibeke Juell kgl. Tilladelse til at „afhænde Patronatsretten til Verninge Sogn til hvem hun vil, saa at den i Skjødet af ²⁴/₈ 1671 omtalte clausula ikke skal være til Hinder“.

¹²/₁₁ 1695 skjødede hun fra Naarup til Fru Anna Charisius, afg. Morten Skinkels til Søholm: Jus patron. til Verninge Kirke, Kirkens Korn- og Kvægtiende etc. Efter Fru Anna Charisius's Død (1705) tilfaldt i Følge Testamente (konf. ²³/₁₁ 1704) Jus patron. til Verninge Sogn, Kirkens Korn- og Kvægtiende etc. Anna Barbara Sophie Charisius († 1745), g. m. Oberst Kaphengst († 1711). — Da Verninge Kirke laa i det oprettede Rytterdistrikt, vilde de Kommitterede over Rytter- og Reluitionsgodset overtage den ved Reluition, men Fru Anna gjorde gjældende, at hun ønskede at beholde Kirken eller at nyde fuld Betaling derfor. ¹¹/₇ 1719 resolverede da Kongen, at „saadanne Kirker med det gode tilforhandles“, og fra Begyndelsen af Aaret 1720 ophørte Verninge Kirke, der 1719 anføres som hørende til Ryttergodset, at høre dertil; den beholdt saa i mange Aar Fru Anna Charisius som Patronesse. Efter Mag. Berings Død kom det til Proces om Kaldsretten til Verninge, men den omtalte Betingelse i Skjødet af ²⁴/₈ 1671 var jo bleven ophævet ¹⁸/₁₂ 1694 (se foran), og hun blev ved Højesteretsdom af 2den April 1729 kjendt kaldsberettiget. Efter hendes Død gik Kirken over til hendes Søstersøn, Stiftamtmand Christian Stockfleth, efter hvis Død den ejedes af hans Enke, Margrethe von Heinen, og Datter Christiana de Stockfleth, hvilken sidste bragte den til sin Mand, Grev Fr. V. C. Holck, som ⁷/₁₂ 1770 skjødede Kirken til Generalmajor Christian Schøller. Denne skjødede den ⁵/₅ 1772 til Frants Trolle til Brahesholm. Blandt Kirkens Jorder nævnes i de 2 sidste Skjøder „Peltz Skov“ (o: Præsteskov!) 2 — 5 — 1 — 2, og det tilføjes i det sidste Skjøde, at

Hjelmerup Mænd svare 9 Rdl. for kgl. Skatter og Landgilde heraf. 1776 sagsøgte Sognepræst Trolle og hans Fader Frants Trolle af Herskabet paa Krængerup, fordi fra Aar 1774 Lysepengene¹⁾ af Verninge Kirke (3 Rdl. 2 Mk.) vare blevne betalte til Verninge Skole (1740 bleve disse Lysepenge tillagte Flemløse Skoledistrikts Kasse, siden Kongen paa den Tid selv lønnede Skoleholderen i Verninge).

²⁰/₂ 1777 afsagdes Dom ved Ravnebjerg Herredsting: Lysepengene skulde erlægges til Flemløse Skole og de sagsøgte betale 16 Rdl. i Omkostninger; Landstinget dømte ²⁹/₄ 1778 Underrettens Dom uefterrettelig at være og afviste Sagen til anden og lovligere Omgang. Men Højesteret hjemviste ¹⁷/₄ 1779 Sagen til Landstinget til ny og endelig Paakjendelse. ²⁵/₈ s. A. stadfæstede Landstinget Underrettens Dom, „dog saaledes, at Verninge Kirkes Ejere (Hr. P. Trolle betragtedes som Medejere) tillige pligtig findes at betale til Flemløse Skoles Kasse de forstævnte Lysepenge for alle Aaringer, i hvilke de have tilbageholdt dem . . .“ Ogsaa ved Højesterets Dom tilkjendtes Lysepengene Flemløse Skole.

²²/₁₂ 1777 skjødede Frants Trolle til sin Svigersøn, Kammerraad Lorents Bertelsen i Assens, Verninge Kirke m. m. Bemeldte Kammerraad skjødede ¹¹/₄ 1791 Kirken til Sognepræst Balslev i Verninge. Købesummen var 5000 Rdl. Hr. Balslev solgte for 6600 Rdl. Kirken til Prokurator Johannes Otto Holm af Langholm, Ryslinge Sogn, og Lars Sørensen i Gummerup; de fik Skjøde derpaa ²⁵/₆ 1801. Snart efter ansøgte de om Tilladelse til at sælge det Kirken tilhørende Gods (7 — 3 — „ — „). Rentekammeret meddelte da ²³/₁ 1802, at det intet havde imod, at Jordegodset afhændedes, naar blot Kirken gaves Sikkerhed for den Kapital, der ved Salget udbragtes. ¹⁸/₁₂ 1805 skjødede Holm sin Andel af Kirken (Halvparten) til Degn Felding, Niels Christensen Tingberg og Niels Christensen, alle af Verninge, og endvidere til

(¹) Ved Reskr. ²/₁ 1739 bestemtes, at de til Kirkelys aarlig ved hver Kirke udgivne Penge fremtidig skulde anvendes til Skolerne.

Niels Hansen og Jens Jacobsens Enke, begge af Langsted. ³¹/₇ 1806 skjødede Lars Sørensen ¹/₈ af Kirken til Peder Nielsen i Verninge og ²⁵/₈ 1807 endnu ¹/₈ til samme. Ved Auktion efter L. Sørensen solgtes ¹⁵/₆ 1818 Præsteskoven til fl. Gaardmænd i Verninge og Claus Johansens Enke af Skrinshave; ¹³/₇ s. A. ca. ¹/₄ af Kirken til Degn Felding i Verninge og Jørgen Andersen i Naarup (Anders Jørgensen i Verninge og Jørgen Larsen ved Skovsbo havde tidligere købt Tienden af deres egne Gaarde). ²⁹/₁₂ 1819 fik nævnte Jørgen Andersen Skjøde fra Niels Christensen i Verninge paa ¹/₁₀ af Kirken. ¹⁵/₈ 1820 skjødede Degn Felding og Jørgen Andersen til Andreas Jørgen Fentz¹⁾ ca. ¹/₁₅ af Verninge Kirketiende. Godsforvalter L. P. Mørch arvede efter Fentz's Enke bemeldte Tiendepart; efter Mørchs Død (1901) købtes den af Henning Hansen. ³¹/₁₂ 1834 skjødede Niels Hansens Enke af Langsted ¹/₃₀ af Kirken til Søren Larsens Enke i Naarup, hvis Svigersøn, Christian Madsen, ¹⁹/₃ 1861 skjødede Tienden til sin Datter, Sørenline, senere g. m. Anders Hansen, som 1903 afstod den til sin Svigersøn, Henning Hansen. — Niels Hansens Enke skjødede ²⁴/₁₁ 1840 den Part (¹/₁₅), hun beholdt tilbage, til sin Søn, Niels Nielsen; senere Ejere af denne Part: N. N.s Svigersøn, Hans Poulsen, og dennes Søn, Poul Nielsen Poulsen. — Jens Jacobsens Enkes Part (¹/₁₀) gik over til Sønnen, Jacob Jensen, hvis Enke 1840 ægtede Hans Larsen og senere, som Enke, skjødede Tienden til sin Søn, Niels Nielsen, hvis Søn, Jacob Hansen Nielsen, siden kom til at eje den. — 1838 fik Hans Hansen i Solevad ved sit Ægteskab med Feldings Enke ca. ¹/₅ af Tienden; denne Part gik senere over til Sønnen Hans Hansen. — ²³/₅ 1837 skjødede Tingbergs Enke sin Tiendepart (¹/₁₀) til R. H. Kam; senere Ejere deraf: H. R. Kam og dennes Søn, Thorvald R. T. Kam. — ²⁸/₄ 1838 skjødede Peder Nielsen i Verninge

1) Godsforvalter paa Frederikslund og Fæster af »Fogedgaarden« i Naarup, f. i Assens ¹⁴/₁₀ 1783; † sst. ²⁷/₇ 1865. G. i Verninge Kirke ¹¹/₁₂ 1829 m. Gjertrud Ida Mørch, † ²⁰/₃ 1875.

$\frac{1}{4}$ af Tienden til sin Søn, Niels Pedersen; siden fik af denne Part Sønnen, Landinspektør P. Nielsen¹⁾, $\frac{1}{6}$ og Svigersønerne, Ivar R. Balle og Niels Jeppesen, hver $\frac{1}{24}$. — Jørgen Andersens Andel af Tienden (ca. $\frac{1}{5}$) gik 1835 over til Maren Hansdt. Kam, som 1848 afstod den til sin Broder Niels H. Kam; senere Ejer: Sønnen Hans Kam.

Kirken overgik til Selveje 1ste Januar 1914.

KONGETIENDE.

I Matrikelen af 1664 hedder det: Kongens Anpart Korn-tiende (af Verringe Sogn) er fra Arilds Tid perpetueret til Hospitalet i Odense. Afgiften efter Hospitalets Jordebog: 8 Pd. Rug, 6 Pd. Byg, 20 Skpr. Arre. Htk. 39 Tdr. 2 Skpr. $\frac{2}{7}$ 1667 fik Rigsadmiral Henrik Bjelke som Gave Kronens Andel af Korntienden af Tommerup og Verringe Sogne (Htk. $57\frac{3}{4}$ Td.). Hospitalet fik i Stedet for Kongetienden af Verringe Sogn Kongetienden af Turup og Skydebjerg Sogne (Htk. 39 Tdr. 1 Skp.). Kongetienden ejedes saa i mange Aar af de samme som Kirketienden, men $1\frac{1}{6}$ 1774 skjødedes den af Generalmajor Chr. Schøller til Sr. Johan Johansen af Skrinshave. Han skjødede $\frac{2}{5}$ 1780 Tienden af Naarup, Bregnemose og Skovsbo til Baron F. S. Rantzau til Krængerup. 1783 fik Claus Johansen Tienden af Verringe By; hans Enke afstod den 1836 til Sønnen Johan Christian Clausen. — Johan Johansens Søn, Rasmus Johansen, som fik Tienden af Hjelmerup, Långsted, Solevad og noget af Voldsgaard, afstod $\frac{9}{6}$ 1797 til Jørgen Henriksen Tienden af dennes Gaard i Solevad; det øvrige gik 1804 over til Marie Cathrine Christiansdt. i Naarup. Hun ægtede Rasmus Rasmussen Vest i Frøbjerg. 1823 blev Mads Rasmussen Vest i Skovsbogaard Ejer af denne Tiendepart, som senere gik over til Sønnen

(1) Født i Verringe ²⁵/₁₁ 1842, † sst. ¹³/₆ 1915.

Mads Madsen, der ogsaa blev Ejer af Tienden af den nævnte Gaard i Solevad.

PRÆSTER.

Ca. 1500. *Peder* . . Hr. Peer i Verninge var Medlem af Elende Lag i Odense¹).

1. (1508. 1551). *Michel Jacobsen (Jepsen²)*. 1508 indrettede han noget i Kirken, og maaske nogle Aar tidligere (1504?) lod han denne forsyne med Hvælvinger³). Lørdag efter Paaske 1551 afstod Hr. Michel sit Embede til Oluf Esbernsen ved en i Odense oprettet Kontrakt, i hvilken det hedder:

„Jeg Oluf Esbernsen bekjender og vitterliggjør med dette mit aabne Brev, at efterdi disse 8 Dannemænd, Rasmus Madsen i Hjelmerup, Peder Hansen i Verninge, Mads Jensen og Niels Bertelsen sst., Jens Mand i Skovsbo, Jep Madsen i Bregnemose, Morten Jespersen i Verninge og Hans Andersen i Stenolt, de fik overdraget af Jep Michelsen og andre fælles Venner, som vare forsamlede hos højlerde Mænd, Mester Jørgen Jensen, Superintendent, og Mester Hans Wossius, Herredsprovst i Odense Herred, at overvære en venlig Overenskomst med hæderlige Mand Hr. Michel Jepsen, Sognepræst i Verninge, og hvem som kunde blive enig med ham om at blive en Guds Ords Tjener med taalelige Kaar i samme Sogn, da han nu paa Grund af Alderdom og Skrøbelighed ikke selv kan forestaa Embedet, at han dog kunde nyde nogen Hjælp deraf til Underholdning i sin Alderdom, og den, som skal sidde ved Gaard og Sogn, dog maatte have sit Udkomme for sin Tjeneste, og de for^{ne} 8 Dannemænd nu i Fredags i for^{ne} Hr. Michels Stue, i Nærværelse af hans Søn Jep

(1) Suhms gl. Saml. I, 41. — (2) »Jep og Jacob brugte de Gamle vexelviis« (Bloch, Den fynske Geistlighed II, 224). — (3) Se S. 108 f.

Michelsen og flere Venner, i ærlige og velbyrdige Mand Foged Jørgen Brahes Overværelse have indgaaet en saadan Overenskomst med for^{ne} Hr. Michel, at han vil oplade mig sit Sogn, saa længe vi begge leve, med saa Skjel, at jeg dertil kunde af Superintendenten her i Stiftet findes lærd og bekvem, og ubrødelig vil holde for^{ne} Hr. Michel den imellem os oprettede Kontrakt, som gaar ud paa, at jeg skal give ham aarlig i rette Tid hver Sct. Mortensdag denne rimelige Pension: Først 5 Ørtug Rug. Item 5 Ørtug Byg. Item, at han ogsaa skal beholde Tjeneren i Bregnemose med sin Landgilde. Item et Svin, saa godt som 3 Mark, eller og 3 Mark, item 4 gode Læs Hø og 4 Lam, dette at yde ham Sct. Mortens Dag i det seneste i Assens. Item sker det saa, at Gud han kalder for^{ne} Hr. Michel Jepsen, inden Aaret er halvt ude, da skal det halve betales til hans Arvinger, men mangler der en Maaned eller to i, at han dør, før Aaret er ude, da skal Redselen dog alligevel leveres altsammen, men hvis det saa sker efter Guds Villie, at for^{ne} Hr. Michel overlever mig, da skal ingen indtræde i samme hans Kirke, uden han slig en taalelig Kontrakt vil holde. Heller ikke skal jeg i hans Livstid oplade nogen Kaldet, uden han vil holde denne min Forpligtelse, og som da dertil faar Herredsprovstens og Biskoppens Samtykke.“ — Da nævnte Pension først skulde erlægges for et andet Aars Indtægt, regnet fra næstfølgende Sct. Mortens Dag, skulde for^{ne} Hr. Michel Jepsen til sin Underholdning i nærværende Aar først beholde al sin Rugsæd, som nu var i Jorden, med anden Grøde til Sct. Michels Dag, og den halve Rugtiende og halve Midsommers Tiende i denne Sommer, men Oluf Esbernsen beholde al Bygtienden med nogen Bygsæd og Hø; de for^{ne} 8 Dannemænd og Jørgen Brahe maatte overveje, hvormeget enhver af Præsterne havde behov til Husholdning og Kreaturer. Sognemændene havde lovet Oluf Esbernsen, at de i andre Maader vilde være ham behjælpelige for hans tro Tjeneste¹⁾. —

(1) Fyenske Saml. IV, 150 ff.

2. 1551. *Oluf Esbensen*. $\frac{2}{10}$ 1554 bevilgede Kongen ham aarlig to Vindfæller af Veringe Kirkes Skov til hans Ildbrand. „Dog hvilket Aar intet falder, da fanger han ogsaa intet. 1)“ Hr. Oluf maa have efterladt en Enke, som blev gift med Eftermanden.

3. 1570. *Stephan Laursen*²⁾, f. i Bregnemose, Veringe Sogn, S. af Gmd. Laurs Thomsen; Stud. 1566 (*Stephanus Laurentii Bregnemos*). Indsat som Præst i Veringe $\frac{11}{6}$ 1570; skrev i sin Bibel: „Det Aar efter wor Herris Jesu Christi naaderigis fødzell MDLXX bleff ieg Staphind Laurssen, som er fød ij Bregnemose, indførth her ij Werning Kircke, och ij prestegaarden att werre Siælle Sørgere och Sogneprest. Skede then XI Junij.“

Biskop Jacob Madsen, som visiterede i Veringe $\frac{16}{10}$ 1589, skrev i sin Visitatsbog — for en Del paa Latin —: „Her. Staffen Laugeszøn, fød i Sognet; Alder 52; Kapellan til Vor Frue (i Odense) 1 Aar; Præst her 18 Aar. Prædiker godt; skynder sig. 2 Aar Enkemand. Børn 5. Sidst gift med en Datter af Hr. Jacob (ved Sct. Hans Kirke) i Odense; med hende 4 Børn; med den første Hustru, Enken, 1, som gaar i Odense Skole. Fremsatte Marc. 1: Gjører Bod. 1) Om Boden, i hvilke Dele den bestaar; 2) hvilke Grunde der skulle bevæge os til at gjøre Bod.“ — Da samme Biskop $\frac{6}{7}$ 1598 visiterede i Veringe, skrev han: „(Præsten) udlagde Evangeliet om det tabte Faar. Alt vel her.“

Hr. Stephan, som skyndte sig, da han prædikede for Biskoppen 1589, maa have været en meget virksom Mand; vi have foran hørt om hans Byggeforetagender og om nogle i hans Embedstid anskaffede Sager, af hvilke flere endnu ere til og bære hans Navn og Bomærke.

(1) Rørdam, Danske Kirkelove I, 388. — (2) Wiberg nævner i sin Præstehist. en Morten Nielsen som den 3die Præst i Veringe efter Reformationen; i Blochs Manusk. (i Universitetsbibliotheket) nævnes Hr. Morten som Nr. 1 og Hr. Stephan Laursen som Nr. 2, men Hr. Morten maa vist være = Hr. Michel.

4. (1625. 1631). *Oluf Stephansen*, en Søn af Formanden og dennes første Hustru, Oluf Esbernsens Enke, hvis 1ste Mand saaledes er bleven opkaldt. — Da Biskoppen visiterede 1589, gik Oluf i Odense Skole, og det maa formodentlig være ham, som 1610 var Sognekapellan i Assens—Kjærum, hvorfra han saa kom til Verninge. — $\frac{2}{9}$ 1631 skriver Biskop H. Michelsen i sin Dagbog: „Hr. Oluf Stephansen, Præst i Verninge, spiste Frokost hos mig.“

En Søster til Hr. Oluf, Anna Stephansdt., som var født i Verninge Præstegaard, var gift med Hr. Knud Pedersen i Skydebjerg og fødte $\frac{5}{11}$ 1615 en Søn, Peder, som 10 Aar gl. kom til sin Morbroder i Verninge, hvor han tillige med dennes Børn blev privat undervist i 2 Aar.

Bloch fortæller, at Oluf Stephansen kaldtes Hr. Oluf den onde, og som den næste Præst nævner han en Hr. Oluf, som kaldtes den gode („maaske ikke været saa nærseende som forrige“ — tilføjer Bloch). Men der kom vist ingen Oluf efter Oluf Stephansen, saa der skal vel ved den ene Oluf tænkes paa Oluf Esbernsen.

5. Ca. 1634. *Laurits Bendixen*, f. ca. 1604, Søn af Hr. Bendix Hansen i Svindinge; Hører i Assens, Rektor i Børgense 1628 (Ed $\frac{12}{10}$)—30, maaske i 2 Aar uord. Medhjælper i Sønderby-H. (hos sin Broder Christoffer Bendixen), Kapellan sst. 1633 (aflagde Ed $\frac{7}{8}$), Præst i Verninge ca. 1634, † 1667. G. m. Gjertrud Olufsd., en Datter af Formanden i Verninge.

Biskop H. Michelsen skrev i sin Dagbog: „ $\frac{3}{2}$ 1639 visiterede jeg Verninge Menighed; Børnene godt underviste, Præsten flittig.“

Hr. Laurits havde Stridigheder med flere af sine Sognefolk. $\frac{20}{8}$ 1661 vidnede Christen Christensen af Naarup for Retten, at for nogle Uger siden, „da det Bryllup stod i Brendekilde“, hørte han, at Knud Andersen af Langsted, efter at Gudstjenesten af Hr. L. Bendixen i Verninge Kirke var forrettet, bad Laurits Rasmussen af Hjelmerup om at gaa til

Hr. Laurits og bede ham gaa ud til Knud og sige, „hvem han mente med det Helligbrøde og harmede dem, som det havde begaaet, efterdi han paa Prædikestolen derpaa har skjældet; ellers han skulde komme paa de Steder, som han skulde tage sin Hat af saavel som han.“

²⁶/₈ 1662 lod Landsdommer Hans Oldeland flere Mænd fra Verninge Sogn møde for Retten. En blev spurgt, om han ikke forleden i Søndags for 4 Uger var i Verninge Kirke og hørte og saa', at Knud Andersen af Langsted og Niels Erichsen af Bregnemose med Skjældsord og anden Uskikkelighed sig imod Hr. Laurits Bendixen beteede. Den adspurgte saa', de gik op imod Præsten, men hørte intet, da han er tunghørig. Niels Erichsen forklarede, at han nævnte Dag gik til Hr. Laurits paa Kirkegulvet og bad ham om, at dersom Niels en anden Gang saa længe skulde bie efter Prædiken, Præsten da vilde lade ham det vide tilforn. Knud Andersen berettede: Han gik nævnte Dag med flere af sine Sognemænd til Hr. Laurits i Verninge Kirke — da Præsten gik og studerede til 2 Prædikener — og bad ham velvillig om, at han vilde begynde Gudstjenesten og ikke lade den ganske Menighed opholde saa længe efter den, som ikke havde bygget eller boet i Verninge Sogn eller ofret eller tiendet. Da svarede Hr. Laurits ham: Han skulde bie efter Liget; dersom Knud ikke vilde bie, da kunde han hente dem (o: Ligefølget)!

Hr. L. Bendixen, som indberettede om, hvorledes det i Svenskekrigens Tid var gaet ud over Verninge Kirke, har sikkert ogsaa selv lidt store Tab i Krigstiden. Han havde Gjæld fra tidligere Tid, og da han i mange Aar maatte holde Kapellan, øgedes Gjælden i Aarenes Løb. ¹³/₅ 1662 blev han stævnet for 26 Sldl. (Restbeløb paa en Obligation paa 101 Sldl., udstedt ¹⁷/₉ 1647 i Skjellerup Præstegaard til Hr. Mads Sørensen Aars). Hr. Laurits erklærede, at han ikke havde Penge, men at han var villig til at betale med Varer efter lovlig Vurdering. ¹⁰/₁ 1666 skyldte han og hans Svigersøn,

Hr. Krogstrup, til Jens Erichsen (Amtsskriver, senere Borgmester) i Odense 374 Rdl. 4 Mk. ^{16/11} 1669 dømtes sl. Hr. L. Bendixens Enke til at betale en Gjæld, som Manden havde stiftet hos Raadmand Peder Pedersen Lerke i Odense, oprindelig 95 Sldl., med paaløbne Renter 135 Rdl.¹⁾ ^{23/7} 1672 blev Hr. Krogstrup stævnet for 176 Rdl. 5 Mk. 13 Sk., som hans Svigerfader havde givet Obligation paa til Raadmand Christian Hansen i Odense.

Hr. L. Bendixen var formodentlig svagelig i mange Aar; han fik i alt Fald tidlig Kapellan.

Rasmus Olufsen, en Søn af Hr. Oluf Stephansen, altsaa en Svoger til Bendixen, aflagde ^{6/8} 1648 Ed som Medtjener ved Verninge Menighed. Han var født ca. 1618 og blev 1643 fra Odense Gymnasium dimitteret til Universitetet²⁾. 1648 ægtede han Johanne Clausdt., Enke efter Ridefoged Predbjørn Hansen i Langsted, og flyttede nok saa ind i den Gaard, i hvilken hun boede, og som de 1651 af P. Brockenhus fik foræret til evindelig Ejendom³⁾ (i Matrikelen af 1664 kaldes Hr. Rasmus dog P. B.s Tjener; Brockenhus havde nemlig ved Afstaaelsen forbeholdt sig bl. a. Jagt og Skytteri paa Gaardens Grund). 1663 havde Hr. Rasmus desuden en Landsdommer-Gaard i Langsted, og han nævnes ogsaa flere Gange i Aarenes Løb „af Boghaa“ (Baagegaard), hvilken Gaard han havde i Fæste (hans Hustrus 1ste Mand havde tidligere havt den frit⁴⁾). Det kunde se ud til, at han en Tid har boet paa Baagegaard; det hedder saaledes i Tommerup Kirkebog: „1658 ^{27/3} begr. Simon Lauridsen, som tjente og døde hos Hr. Rasmus Olufsen i Boghaa.“ — „4. April s. A. begr. Anne Andersdt., som tjente Hr. Rasmus i Boghaa og døde i Tallerup.“ Men det er dog muligt, at Hr. Rasmus kun har drevet denne Gaard ved sine Folk, at han derimod selv hele Tiden har

(1) »Museum« 1893, S. 115. — (2) Kaldes i Universitets-Matrikelen Erasmus Olai Fionus, i Kommunitets-Matrikelen Erasmus Olai Vormingius (=: Veringius). — (3) Se S. 48. — (4) Aarb. for Odense og Assens Amter, S. 239.

boet i Langsted. — Som Kapellan havde han nok ikke meget i Løn, og det Landvæsen, han drev, indbragte vist kun lidt; han maatte derfor tit i Retten. ²¹/₈ 1660 tiltalte Laurits Nielsen i Naarup ham og flere andre af de svenske Herrens Tjenere for Restancer for 1655, 56 og 57 og for Indkvartering for 1659 og 60. Laurits Nielsen havde udlagt for Hr. Rasmus af „Bogaee“ 42¹/₂ Rdl. 2 Mk. og fik ham dømt til at betale dette Beløb inden 5 Dage. ²⁵/₉ s. A. stævnedes Mogens Jørgensen i Odense Hr. Rasmus Olufsen i Langsted for dette Aars Tiende, 29 Skpr. Rug og 1 Skp. Boghvedegryn. ⁸/₁₀ 1661 stævnedes samme Hr. Rasmus for Restance af Tiende af hans Gaard i Langsted. Da Hr. R. indskjød sig under gejstlig Ret, udtalte M. J., at Hr. R. havde indgaet en Kontrakt med ham om Tienden og formentlig ikke „nød samme Gaard for gejstlig Skyld;“ det var en Bøndergaard, hvoraf der burde gives Tiende. — Sagen blev alligevel henvist til gejstlig Ret. ¹⁶/₁₁ s. A. stævnedes Laurits Nielsen i Naarup Hr. Rasmus, „de Bielkers Tjener i Boghaa“, for skyldig Landgilde. ¹³/₅ 1662 var Hr. Rasmus i Langsted stævnet for 114¹/₂ Daler og Bøg til en Vogn. Han mødte ved Fuldmægtig og indskjød sig under gejstlig Ret. ²⁵/₂ s. A. var han stævnet for 18 Mk. for 1 Td. Rug, „han hos Anders Pedersen paa Sct. Knuds Kloster bekom, item for Penge 5¹/₂ Dir., som er for en huid gied med 2 lamb, som A. P. til Hr. R. har betalt och icke bekommet.“ ²²/₁ 1661 stævnedes Hr. Rasmus i Langsted Stephan Knudsen Degn i Verninge for nogen Degnerente af Verninge Sogn for 2 Aar — ialt 12 Ørte Rug ÷ lidt, som var betalt —, tillagt hans 2 Stedsønner, Hans og Henrik Predbjørnsen, af Bispen, Professoren og Skolemesteren. Stephan K. havde forpligtet sig til at betale denne Rente til Odense Skole eller til hvem samme blev deputeret, og han dømtes til at opfylde sin Forpligtelse.

Hr. Rasmus Olufsen, som 1649 og senere udførte flere gejstlige Forretninger i Brylle, vedblev i mange Aar at være Kapellan og Landmand paa Fyen, men omsider maa han have

opgivet Haabet om at blive Hr. L. Bendixens Efterfølger som Sognepræst; ⁴/₁ 1662 blev han udnævnt til Sognekapellan til Fredericia Trinitatis Kirke og til Vejlbjby, i hvilket Embede han døde 1689. Wiberg, som ikke véd af, at Sognekapellanden her er = Rasmus Olufsen af Vervinge, kalder ham Rasmus Olsen Hirschnach og siger, at han var gift med Anna Christence Pedersdt. Dorscheus af Trinit. K.-V. Hun, som var Enke efter Rektor Mag. Chr. Hensgaard i Fredericia, var saa Hr. R. Olufsens 2den Hustru. At han havde Tilnavnet Hirschnach, er muligt, men han underskrev sig Rasmus Olsen (⁸/₁₁ 1676), og han kaldes ved sine Udnævnelser og ellers stadig Rasmus Olufsen. Wiberg bemærker, at det synes, at han har været i Fredericia allerede 1659; han har da maaske en kort Tid været Hjælpepræst der.

1666 afstod Hr. Rasmus sin Gaard i Langsted, som det fremgaar af følgende Skjøde (kgl. konf. ¹⁷/₇ 1668): „Mads Bang i Borreby, Herredsfoged i Odense Herred, Laurits Christensen, Skriver, Laurits Jørgensen i Vervinge, vi gjøre vitterligt, at Aar 1666 Tirsdagen den 1. Maj paa Odense Herredsting var skicket Hr. Hans Nielsen Krogstrup, Guds Ords Medtjener til Vervinge Sogn, og for Retten tog ærlige og velagtede Mand Henrik Lauritsen Smed, boende i Kjøng, i Haand, solgte, skjødede og aldeles afhændede fra sig og sin Hustru, Sara Lauritsdt., samt begge deres Arvinger og Efterarvinger en Gaard i Vervinge Sogn, i Langsted By beliggende, som Hr. Rasmus Olufsen, Guds Ords Medtjener i Fredericia og hans sl. Hustru Johanne Clausdt. „til des“ have paaboet og havt i Brug, og som Hr. Rasmus Olufsen i Dag har tilskjødet ham tillige med et Smediehus i Vervinge, som Anders Hansen Smed nu paaboer, samt en Ager, hvorpaa Huset ligger, og som hører til for^{ne} Gaards Grund. — — Hr. Rasmus's Hustru Johanne Clausdt. var altsaa da død, og naar det hedder, at de „til des“ havde beboet Gaarden i Langsted, vil det vel sige: til hendes Død, som sagtens var indtruffen nogle Aar tidligere.

$21/3$ 1676 blev Hr. Rasmus Olufsen, Kapellan til den danske Kirke i Fredericia, kaldet til Odense Herredsting at paa-høre Vidnesbyrd, men mødte ikke. Han havde udtalt til en Mand, at Peder Andersen i Baaghaa var ham 10 Daler skyldig; naar han fik dem, vilde han gjøre klar med Rasmus Clausen i Langsted.

6. 1667. *Hans Nielsen Krogstrup*; f. i Jylland 1633; Stud. Horsens 1657; Kapellan i Verninge 1663, ord. $13/7$ (i Biskop Hindsholms Stue formedelst Biskoppens Svaghed); Sognepræst i Verninge $1/5$ 1667, \dagger $1/0$ 1675.

Gift — vistnok 1663 — med Sara Lauritsdt. Bendixen, Formandens Datter. 4. Aug. 1673 indbød Hr. Krogstrup sin Fætter, Amtsskriver Jens Erichsen i Odense, til Barselgilde: Gud — hvis Navn være altid æret — har velsignet ham og Hustru med en ung Søn, som for sine Aarsager allerede er hjemmedøbt, og som de agte videre — næst Gud — at lade opofre for Herren i Guds Menighed Dom. 11. Trin. (10. Aug.). ..Til saadant helligt Værk behøves de gudfrygtiges Bønner. Falder derfor til Eder vor venlige Begjæring, I samme Dag ved 10 Slet ikke aleneste i Kirken vil lade Eder ubesværet finde, med Eders gudelige Bønner forhjælpe vor unge Søn og være et gudeligt Vidne til hans Daab, men endogsaa i vort Hus nogen Tid efter egen Villie, forblive.“ — Aaret før ($8/0$) skrev „Hans Krogstrup Nielsen“ fra „Værnning“ til samme:

„Lyche oc Lycksalighed

med

Fred og Førlighed.

Kiere Fetter Jens Erichsøn! Tacher Jeg eder Tienstvillig for altid alt got bevist oc foremlig for eders Sieeste gode laan. Jeg skal betale eder (Nest Guds hielp) alt huis os er imellum skadesløs; beder gierne, i vilde nu giffve mig delation paa skatten for mig oc Annexbunden til Michelsdag, Jeg kand komme noget i rolighed igen efter disse mange gilder,

saa skal jeg gjør klart oc eder til ald tachsiggelse contentere. Folchen i Jydland lader eder hilse venligen, de lefver oc lider vel, som jeg eder paa Søndag videre vil forstendige. — Jeg skicher eder 2 slette Daller, beder gierne, i vilde unde mig end en Dukat oc betro mig paa en Daller, Til paa Søndag skal jeg fly eder den, i huor den gaar ud; ellers kan jeg ingen udgang vide til Bispens Brølup; for tiden er mig saa meget knap. Jeg kom iche hiem før i Aftis. Hielper for Guds skyld enu denne gang. Jeg vil befale eder Gud allermectigste; vale.“

Jens Erichsen, som tit blev indbudt til Bryllupper og Barne-daab omkring paa Fyen, og hos hvem mange søgte Laan, har i sin Regnskabsbog bl. a. optegnet: (16)65: Hr. Hans Krogstrup i Verving 12. Aug. ved Peder, hans Broder, Penge 1 Sldl. — 3. Sept. laant ham ved hans Broder Peder Penge 4 Sldl. — (16)66: 20. Juni fik han biug 4 skp. for 4 Mk. — 10. Juli laante hans Kirriste Sara 3 Sldl. 28. Aug. laante han ved Sara 1 Ducat. 8 Septbr. ved Peder vdj en Ducat Penge 4 Mk. Ialt 13 Sldl. — —

^{19/10} 1675 udstedte Hr. Hans Krogstrups Enke fra Verninge Præstegaard Proklama efter Mandens Død, og samme Dag udmeldtes der Mænd til at taxere etc. efter ham. ^{25/10} s. A. holdtes Skifte, som blev forrettet af Jeremias Spleth, Rigsadmiral Henrik Bjelkes Foged, da Bjelke havde Jus patron. ogsaa til Præstegaarden. Skifteskriveren over de gejstlige Godser mente imidlertid, at Skiftet tilkom ham. Ved Dom af ^{30/11} 1675 blev Sagen henvist til Landstinget. — Det følgende Aar førtes der Retssag mellem Enken (hvis Sagfører var Hans Pedersen i Tommerup) og Eftermanden, Hr. P. Bering, om en Engs Afgrøde. Jeremias Spleth, som førte Sagen for Præsten, havde befalet at lade Engen slaa og at føre Høet til Præstegaarden. Hr. Bering blev frikjendt. — ^{27.7} 1680 afsagdes der Dom i en Sag, anlagt af Jens Ditlevsen i Turup imod Christence, sl. Hans Pedersens, for Enken Sara, sl. Hr. Hans's, i Anledning af Betaling for ovennævnte Sag;

Hans Pedersen havde udtalt i levende Live, at han „paa egen Eventyr og Bekostning vilde føre Trætte og den ej frafalde saa det aldrig skulde komme Sara eller hendes Børn til Skillings Udlæg eller Skade.“

Enken Sara blev vist snart efter gift med nævnte Jens Ditlevsen, som var Sagfører og Gaardejer i Turup. — Han døde 1717, nogle og halvfjerds Aar gl., i Kjøng Præstegaard, hvor Mag. Bering, der stundom brugte ham som Sagfører, i nogle og tredive Aar havde givet ham frit Husværelse.

To af Hr. H. N. Krogstrups Børn vare formentlig:

Anna Hansdatter; g. m. Forpagter Niels Christensen Schousboe; † i Langsted 1735 (se S. 51 ff.). Hun siges i Kirkebogen at være 81 Aar, da hun døde, men hun var vist kun ca. 71 (hvis hun da var en Datter af Hr. Krogstrup, som nok først blev gift 1663).

Niels Hansen Krogstrup; som Dreng Skriver paa Brahetrolleborg, siden Ridefoged sst.; Skriver ved Salling Herredsting; † ¹⁴/₃ 1739.

7. 1675. *Peder Andersen Claudianus*¹⁾, f. i Trondhjem ⁹/₁₁ 1644, S. af Mag. Anders Clausen, Rektor, Lektor theol sst., og Anna Pedersdt. Alfsen, Stud. Trondhjem 1665, Hører i Christiania i 4 Aar, cand. theol. med næstbedste Karakter 1669, Huslærer i 3 Aar paa Trudsholm (for Kjeld Krags Børn) og i 3 Aar paa Ellinggaard for Rigsadmiral Henrik Bjelkes Søn; af bemeldte Bjelke kaldet til Sognepræst i Verninge 1675 (ordin.³/₁₁); 1676 Vicepastor i Storehedinge, 1678 Sognepr. sst., 1691 dømt fra Kaldet, beskyldt for at have aflagt falsk Ed for Retten, men fik atter Oprejsning; 1692 Sognepræst i Kværndrup, hvor han døde ²⁶/₄ 1715. — Han, som blev Mag. 1677, ægtede 1) ²³/₁ 1678 Anna Jensdt. Aalborg af Storehedinge, † 1681, begr. ²²/₁₁; 2) 1685 (Dom. Cantate) Apollone Nielsdt., f. 1664, † ¹⁹/₁ 1700, D. af Byfoged Niels Nielsen i Storehedinge. Mag. Peder Claudian „synes

(1) Se Fyenske Saml. VIII, 329 ff. Worm, Forfatterlexik. I, 222. Nyerup og Kraft, S. 121.

at have været temmelig stridbar; . . . ivrig i sit Embede.“ Han har bl. a. skrevet „Vers til Joh. Kaas og Soph. Amal. Bielkes Bryllup.“ Christiania 1673. Fol.¹).

8. 1676. *Mag. Peder Pedersen Bering*²). Født i Kobberup ²⁸/₂ 1648, S. af Provst Peder Jensen Bering og Mette Jensdt. Hee, Stud. Viborg 1667, cand. theol. 1669, Sognepræst i Verninge ¹⁶/₅ 1676 (o. ²⁸/₇), tillige i Kjøng 1687, *Mag.* ¹⁹/₅ 1700, Provst over Baag Herred 1720, † ¹⁵/₁₀ 1727. *G.* ²⁶/₉ 1676 m. Elisabeth Sophie Samuelsdt. Biener, f. 1657, † i Kjøng 1737, D. af Over-Renteskriver Samuel Biener.

Peder Bering blev fra sit 6te til sit 16de Aar undervist i Hjemmet, kom da i Viborg Skole, hvorfra han efter 3 Aars Forløb blev dimitteret til Universitetet „med et berømmeligt Vidnesbyrd“. Han tog theol. Examen med „en berømmelig Karakter“ og prædikede for Dimis „med ikke mindre Berømmelse i Henseende til hans gode Gaver.“ Senere blev han Huslærer hos sin Fætter, Professor Vitus Bering, hvor han traf sammen med Storkansleren, Grev Griffenfeldt, „som yndede ham baade for hans gode Egenskaber, som og fordi han meget vel spillede paa Harpe,“ endvidere med Kongens Konfessionarius, Hans Leth. Denne sidste anbefalede Bering til Rigsadmiral Henrik Bjelke, som lod ham prædike i Holmens Kirke og derefter kaldede ham til Sognepræst i Verninge, hvor han — efter at være bleven ordineret i Sct Knuds Kirke i Odense — blev indsat af Stiftsprovsten, *Mag. L. Stoud* 11. S. e. Trin. 1676. Ved Hjælp af Oversekretær Luxdorf fik Bering senere udvirket, at han tillige blev Sognepræst for Kjøng Menighed. I et Kongebrev af ⁹/₁₀ 1685 hedder det: „Hr. Morville til Kjøng kan formedelst Alder og Svaghed ej altid forestaa sit Kald, og dette er saa ringe, at han ej kan holde Kapellan derpaa; men Kaldet kan bekvemt betjenes af Hr. Bering, som vil hjælpe Hr. Morville uden Løn,

(1) Findes ikke i Bibliothekerne i Kbhvn. — (2) Jvf. Gjessing, Jubellærere III, 242 ff. (Odense Adr. Cont. Efterretn. 1772, Nr 48). Bloch, Den fynske Gejstlighed II, 256 ff. Kirkehist. Saml. 3. R. VI, 365 f.

naar behøves. Overlever Hr. Bering da Hr. Morville, eller Kaldet ellers bliver ledigt, maa Hr. Bering det tillige med Verninge Kald sin Livstid pro persona som Sognepræst virkelig tiltræde, nyde og beholde." ^{2/7} 1687 blev Hr. Morville, som var født 1649 — altsaa ikke særlig gammel! — forflyttet til Herslev og Viuf, og Hr. Bering fik saaledes Kjøng, hvor han 13. S. e. Trin, blev indsat af Provst Bertel Ludvigsen. At Bering herved „fandt sine store Misundere, der saa' skjævt til den ham beviste Naade og i Gjerningen viste det“, er rimeligt nok. Heller ikke alle Beboerne i Kjøng — maa-ke heller ikke Degnen — have set mildt til ham, som fik deres Sogn gjort til et Slags Annex. — Han havde nu gode Indtægter, men han fik ogsaa en stor Børneflokk, og han kom til at anvende mange Penge paa Retssager, særlig da i Anledning af „Mordet“ i Verninge. En Embedssag kostede ham heller ikke saa lidt; ^{2/4} 1695 tilskriver Kongen Stiftsøvrigheden i Odense, at han har skjænket til Sct. Hans Kirkes Reparation i Odense de Penge, som to Præster i Fyens Stift som Medvidere i to Bønderfolks ulovlige Ægteskab ere tilkjendte at betale, navnlig Hr. Peder Bering, Sognepræst i Verninge, 130 Rdl., og Hr. Oluf Jørgensen, Sognepræst i Skydebjerg, 50 Rdl. — I en anden Sag slap Hr. Bering maaske noget billigere; ^{13/2} 1697 tilskrev Rentekammeret Biskop Kingo: Amtsskriveren har berettet, hvorledes Hr. P. Bering har understanden sig imod Konsumptionsforordningen at sammenvie Kaptajn Ruppe og Fru Anne Eleonora Banner, førend Kopulationspengene (50 Rdl.), som Kaptajnen burde give, vare blevne betalte. Biskoppen vilde derfor behage Præsten for saadan hans Formastelse tilbørlig at tilrettesætte, som han har forskyldt at tiltales og svare efter Forordningen. — I Kirkebogen har Hr. Bering skrevet om denne Vielse: „Fredag Aften efter Michels Dag (1697) blev Hr. Kaptajn Ruppe og Fru Anna Eleonora Banner, sl. Hr. Kaptajn Mensons, efter Ordre fra Biskoppen og Hr. Stiftamtmanden — [Præsten] skriftligen forsikret, ingen Fortræd herved at skulle aarsages — uden

Trolovelse, for Kaptajns hastige Rejses Skyld til Holsten, i Bækhuset paa Fruens Barselseng¹⁾ sammenviede; overværende: min Hustru, Christian Bech og hans Hustru, Fruens Pige og Niels Morville paa Frederiksgave etc.“

Af Verninge og Kjøng Kirkers Ministerialbog 1687—1727, begyndt og ført omtrent til Enden af Mag. Bering — nu med flere Lakuner — skal her anføres:

1690. Dom. 21. Trin. blev en gammel Skomager ved Navn Anders Orøe begr. i Kjøng Kgd., som døde paa Højrup Gade, 80 Aar gl. Men jeg vilde ikke kaste Jord paa ham, fordi han i mange Aar ikke havde villet gaa til Herrens Nadvere, tilmed var han ikke af min Menighed, men kommen andens-
steds fra og gik omkring og tiggede.

1691 ²²/₆ blev min gode Nabo, Hr. Jørgen Jensen i Tommerup, begravet i Tommerup Kirke, i hans Alders 41 Aar og 6 Maaneder.

1693. Dom. 1 Adv. blev en Katholik ved Navn Peter Henriksen til vor lutherske Religion i Verninge Kirke omvendt og til Nadverens Sakramente admitteret, consilio et jussu Episcopi.

1695. Dom. 4 Adv. blev en ung Knægt fra Jylland, som tjente i Stenolt, ved Navn Jens Vognsen, publice absolveret, fordi han imod Løfte havde holdt sig over et helt Aar fra Sakramentet.

1697. Festo Epiph. blev Eriks Datter i Højrup, Birgitte, i Kjøng Kirke publice absolveret, fordi hun imod Guds og Kongens Lov havde holdt sig over et helt Aar fra Sakra-

(1) »Dom. 14. Trin. blev Fru Anna Eleonora Banners, sl. Kaptajn Mensons, hendes Barn hjdbt. i Bækhuset for dets Svagheds Skyld og kaldet, efter Kaptajn Ruppes forrige Frue, Birgitte. Barnefader blev ved Daaben udlagt Kaptajn Ruppe. — Dom. 19. Trin. blev Kapt. Ruppes Frue, Fru Anna Eleonora Banner i Kjøng Kirke introd. S. D. blev deres Barns Daab public. Regimentskvartermester Christen Jensens Kjæreste fra Assens b. B. (Faddere:) Min egen Hustru. Løjtnant Schütz etc.«

mentet. — Dom. Palmar. blev Christen Nielsen, Danske Skolemester i Kjøng Højrup, publ. abs., fordi han havde holdt sig over et Aar fra Sakramentet. — Dom. Trin. blev Henrik . . . Degn i Sandager publ. abs. i Verringe Kirke for Lejermaal for 6 Aar siden med Karen Madsdt. NB. Han havde tilforn til Tinge fragaaet, han ikke var hendes Barnefader. — Dom. 1. Adv. i Verringe Kirke publ. abs. Laurijs Rasmussen fra Lolland; havde i mangfoldige Aar fixeret Gud og Mennesker, stillet sig an, som havde han den faldende Syge, gaet omkring med en Hore . . . ; i 20 Aar holdt sig fra Sakramentet. Jeg aabenbarede hans Skalkhed. Blev dømt fra Livet til Hjemtinget, men til Landstinget (dømt) at gaa paa Bremerholm i Jern sin Livstid etc., (hvilket) blev konf. af Kongen.

1702. 4. Adv. blev Jørgen Skræder i Glamsbjerg publ. abs., fordi han befandtes drukken den Dag, han havde været til Guds Bord.

1703. 2. Trin. Poul Madsen i Kjøng publ. abs., fordi han over et Aar holdt sig fra Sakramentet.

1704. Tirsd. efter 2. Trin. blev Henning Andersen i Kjøng henrettet med et Sværd ved Kjerte Bro; han var dømt til Hjemtinget at knibes med gloende Tænger, hans Legeme at stejles, hans Hovede at sættes paa en Stage, og Haanden slaaes til en Pæl, for sit lidet Barn, han med Villie dræbte. Men Kongen, som samme Dag kom til Odense og rejste til Norge, modererede Dommen paa forommeldte Maade, dog blev Haanden afhugget med en Øxe, efter at han med Sværdet var henrettet, men Legemet, Hovedet og Haanden kom i en Kiste og i Kjøng Kirkegaard blev begravet efter kongelig allernaadigst Moderation. — Mand. efter 4. Trin. blev en Soldat, Jens Hansen, begr.; blev slaaet ihjel af en Skorsten, der faldt paa ham i Anders Knudsens Gaard i Langsted.

1705. 4. p. Epiph. blev Anne . . . i Langsted begr., druknede i Ullebækken, i sin Alders 74 Aar. — Tirsd. efter Trin. Kl. 10 om Aftenen salig bortsov i min Nærværelse Fru Gehejmeraadinde Skinkels, Anna Charisius paa Søholm. 21. Aug.

blev min fromme Patroninde, sl. Fru Gehejmeraadinde Anna . . . prægtelig nedsat i sin Begravelse i Vedtofte Kirke i sin Alders 58 Aar, og parenterede jeg over hende etc. — Dom. 17. Trin. Christen Bødker i Glamsbjerg publ. abs., fordi han var drukken i Skriftestolen.

1706. Dom. 2. Epiph. blev Hans Jensens Kone i Kjøng, som han selv i elendige Maader havde myrdet, begravet i hendes Alders 29 Aar; hendes Navn Anne Lauritsdt. — Sct. Pedersdag blev Hans Jensen i Kjøng henrettet, fordi han 2 Dage før Nyaarsdag om Natten, efter at han Dagen tilforn paa sin Seng var betjent af mig med Sakramentet, havde med en Ovnsfjæl myrdet sin egen Hustru. Han blev kneben 5 Gange med gloende Tænger, derefter Haanden afhugget med en Øxe og derefter Hovedet, Kroppen lagt paa Stejle etc. Det var en jammerlig og skammelig Død, hans Sjæl tvivles ikke paa er jo i Guds Rige, saasom han omvendte sig og døde i Tro til Jesus etc. — Dom. 17. Trin. Elias Hansen i Kjøng publ. abs. for hans Voldsgjerning paa Hans Madsen sst., hvilken han tillige med sine 2 Brødre overfaldt og slog med „Stape“, saa han var nær Døden.

1707. 3. Pintsedag blev Anders Ibsens Tvillingesønner „døbt“ i Kjøng Kirke, den ene var hjdbt. og kaldet Stephan, den anden blev kaldet Jørgen. Mine 2de smaa Døtre, Anne Bering og Birgitte Bering, bar dem til Kirken og ofrede med dem, men min Hustru svarede ved Daaben og holdt det (Barnet) imidlertid for dem. — Dom. 20. Trin. Dorothea . . ., som tjente Arent Degn, publ. abs. i Veringe Kirke for Synd mod det 6. Bud. UdI. til Barnefader en Karl, som kom til hende paa Marken. Ved Navn Andreas; Gud véd alting.

1708. 6. Trin. Hans Vest i Naarup og hans Hustru publ. abs., fordi deres Barn druknede i deres „Kjele“, 4 Aar gl.

1709. Torsdag efter 2. Epiph. blev gamle Anders . . . i Langsted ført til Kirken og tillige med et dødfødt Barn i Veringe skulde været begravet, men formedelst den haarde Vinter og Frost kunde de ikke grave en Grav til dem; maatte

derfor sætte disse 2 Lig i Vaabehuset indtil Søndagen derefter, som var Dom. Septuag., saa de tillige med en Kvinde fra Naarup bleve begr. Han i sin Alders 100 Aar „ringer et.“

1711. 17. Aug. døde vor gode Patron, Hr. Oberst Kaphengst, udenfor Kjøbenhavn, hvor han kamperede hos sit Regiment.

1712. Rogate uddelt til de fattige i Kjøng Sogn 10 Rixdl., som min gunstige Fru Patronesse, Oberstinden paa Søholm, gav, og anden Dagen derefter blev uddelt til de fattige i Verninge Sogn 10 Rixdaler fra samme.

1714. Onsd. eft. Jubilate (som var den Dag, Enkedronningen blev udført til sin Begravelse i Roskilde) blev Peder Sørensens Moder Eline Lauritsdt. i Langsted begr. i sin Alders 61 Aar.

1718. Tirsd. efter 4. Trin. min sl. Broder Hr. Jens Bering, Guds Ords Medtjener til Vigerslev og Veflinge, begr. i Vigerslev Kirke, og prædikede over ham Sognepræst Hr. Anders Holm. Var 69 Aar gl.

1719. Dom. Palmar. blev Anders Jørgensen i Langsted og Maren Eriksdt. kopulerede, efter at jeg havde raadført mig med Biskoppen, om det maatte og kunde ske, fordi han tilforn havde ladet sig trolove med hendes Søster, som døde, førend de havde faaet Bryllup sammen. Biskoppen svarede, at det maatte nok ske, naar han med en god Samvittighed kunde gjøre sin højeste Salighedsed, at han aldrig havde havt nogen legemlig Omgang med den forrige afdøde Søster, hvilket han gjorde for mig, min Degn og Medhjælpere etc. — Dom. 22. Trin. gav velbaarne Fru Oberstinde Kaphengst til Søholm en liden ny forgyldt Kalk og Disk til Kjøng Kirke, at betjene syge Mennesker med; Gud være hendes store Løn for dette og andet mere!

1721. Dom. Cantate blev Hr. Peder Juel indsat til Kap. i Assens og Kjærum, og samme Dag prædikede jeg i Assens og Kjærum.

1722. Mand. eft. Dom. Trin. blev Margrete Bering, min sal. Faders Halvsøster. (som jeg i 14 Aar har i mit Hus og

ved Kirken opholdt) i Verninge Kirke begr. og prædiket over af min Medtjener, Hr. J. Sandvad i Kjøng. Hun var 74 Aar gl.

1724. I p. Epiph. Henning Lunde publ. abs. i Verninge Kirke. Afholdt sig over et Aar fra Alterens Sakramente.

Mag. Berings Børn.

1. Edel Marie Pedersdt. Bering, f. i Verninge 1677. Ægtede i Verninge Kirke 1716 (Onsd. e. Alle Helgens Dag) Hr. Jacob Hansen Sandvad. Hr. Sandvad, f. i Sandager $2^{2}/_{8}$ 1687, S. af Degn Hans Sørensen og Sidsel Jacobsdt. Hvalsøe, Stud. Odense 1706, cand. theol 1710, n.; $2^{1}/_{7}$ 1714 kaldet til Hr. Berings Medhjælper og til hans Sukcessor i Kjøng, o. $2^{2}/_{5}$ 1715; Sognepræst i Kjøng 1727 (betjente tillige Verninge under Processen om Kaldsretten), † $5^{1}/_{7}$ 1755. Om sin Hustru skrev han i Kirkebogen. „Tirsd. efter Dom. Palm. (1738) blev min allerkjæreste, nu himmelsalige Hustru, Edel Maria Bering, som døde d. 26. Marts Klokken $1^{1}/_{2}$ om Natten, begravet i Kiøng Kirke i hendes Alders 61 Aar.“

2. Samuel Pedersen Bering, f. $3^{3}/_{8}$ 1679. G. $4^{4}/_{7}$ 1715 i Nørre Lyndelse Kirke m. Ingeborg Weyle. — Han døde $28^{8}/_{9}$ 1728 som Sognepræst i Nørre Lyndelse.

3. Jutta Pedersdt. Bering, f. ca. 1681, † 1705. Faderen skrev i sin Kirkebog: „Onsdag efter Juledag 1705 døde min gode sl. Datter, Jutta Bering, paa Sørupgaard hos velbaarne Fru Frederica Adeler, Hr. Oversekretær Luxdorfs. Hendes Lig blev hensat med hæderligt Følgeskab og kristelige Ceremonier i Vetterslev Kirke og prædiket over af Sognepræsten, Hr. Claus Plum. 24 Aar gl. Døde af Svindsot; Gud samle os igjen med Glæde i sit velsignede Rige.“

4. Beate Margrethe Pedersdt. Bering, f. ca. 1683, † 17 Aar gl.: „15. Novbr. (1700) blev min egen fromme Datter, sl. Beate Margrethe Bering, begravet og i vor Begravelse i Verninge Kirke nedsat med en anseelig og hæderlig comitæt, og prædiket over af Provst Mag. Jørgen Carstensen, i sin Alders 18. Aar.“

5. En Søn, f. ²⁶/₃ 1685. I Anledning af denne Søn lod en Discipel i Odense Skole trykke følgende: „Lyk-Ønske / til den / Hæderlige og Vellærde / Hr. Peder Biering / Sogne-Præst til Verninge / Sampt / Hans dydige Kiereste / Den meget Fornemme og Dyd-ædle, / Liszbet-Sophia / Biners / Over deris Unge-Søn / Fød Anno 1685 den 26. Martii, da hand formedelst den hellige Daab blef den 3. Aprilis fremstillet for HERren udi Verninge Kircke.

NAar Vinter-Kuld og Tuang maa packe sig for Sommer;
 Da bliver alting froe, og som ny Lif bekommer;
 Da seer mand med stor lyst den Hastig-Suingend Suale
 I Lufften spise at søg, som føre laa i duale,
 Da skyder Stammen sig og mange Qviste giver,
 Som siden Voxer til og ey unyttig bliver,
 Til alle Haande brug, til nytte, Gafn og Ære,
 Ja til Forfridskelse Vel-Smagend Fructer bære:
 I lige Maade og aff Bierings Lærde Stamme
 En Pode sprungen er, en Qvist, som jost kand Ramme,
 Til nytte, Gafn og Ær udi Guds Huus og Kircke,
 Med Lefnet, Lærdom sand stor Salighed Udvircke.
 Groe derfor frem i Dyd, o ædle Unge Pode!
 Groe derfor frem i Dyd, tag til udi det gode,
 Tag til udi Guds Fryct, som udi Aar og Dage,
 At du omsider maa hos Gud for uden Klage
 Evindeligen boe i ævig Fryd og Glæde,
 Hos den udvalde Skar' et Hellig, Hellig qvæde.

Tienst-Villig fremsat
 aff

Lauritz Kiødsøn, Sch. Otton. Alumno¹).

Prentet Aar 1685.“

Den omtalte Søn blev ikke gammel; han druknede nok i Bækken, som flyder forbi Præstegaarden; det maa være om

(1) Stud. 1688, Sognekap. Landet-R.-Aa. 1694, † 1699.

ham, Faderen 1692 skriver i Kirkebogen (som paa dette Sted er noget defekt): „. . . største hierte sorg, i hans alders ottende aar. Jeg loed ham fare med suck oc graad, men Gud skal giffve mig hannem igjen med fryd oc glede evindelig“ (jvf. Baruch 4,23).

6. Mette Cathrine Pedersdt. Bering, f. $\frac{3}{19}$ 1686, † $\frac{21}{9}$ 1716. G. i Verninge $\frac{8}{19}$ 1708 m. Hr. Hans Nielsen Schousboe. Se S. 52.

7. Peder Pedersen Bering, f. $\frac{29}{9}$ 1687, dbt. $\frac{1}{10}$, † som Sognepræst i Farstrup-A. 1727 (ved at faa Rottekrudt for sal volatile).

8. Vibeke Pedersdt. Bering. Født og døbt i Vejlbj Præstegaard paa en Rejse fra Jylland; kaldet Vibeke efter Admiral Christian Bjelkes Frue. Barnet, som levede kun (faa Timer?) efter Daaben, begr. $\frac{18}{11}$ 1688 i Begravelsen i Verninge Kirke.

9. Vitus Pedersen Bering, dbt. Mand. efter Invocavit 1690- $\frac{15}{5}$ s. A. „blev min lille Søn Vitus i Begravelsen nedsat, 10 Uger gl.“

10. Vibeke Pedersdt. Bering, dbt. $\frac{29}{6}$ 1691. S. A. Torsd. efter Dom. 9. p. Trin. „vort lille salig Barn Vibeke begr. i Verninge Kirke, 6 Uger gl.“

11—12. 1693 maaske Tvillingsønner. Det hedder i Kirkebogen: „Dom. Rogate 1693 blev min Kirriste introd.“ og det hedder s. A.: 8de April, Lörd. efter Dom. Judica, døbt af Hr. . . .“ (Resten mangler, men det maa være en fremmed Præst, som har døbt et eller to af Hr. Berings Børn).

13. Christian Pedersen Bering og

14. Vitus Pedersen Bering, Tvillinger, døbte $\frac{19}{9}$ 1694. Vitus blev Præst i Rind-H. og Provst¹⁾.

15. Anna Pedersdt. Bering, dbt. 1696 Lörd. efter Dom. Judica af Mag. Ludv. Stoud og kaldt Anna efter „vor Patroninde“ Fru Gehejmerraad Skinkel. — $\frac{27}{11}$ 1720 af Faderen

(1) Se Ark. for Genealogi og Heraldik I, 150 f.

viet hjemme i Huset til Monsr. Valentin Falsen paa Haugaard, „Copulationspenge blev betalt af Monsr. Falsen,“ bemærker Hr. Bering og tilføjer: „1720 den 9. Decbr. blev min Daatter Anne Bering ført til Haugaard med sin Moder, Sy-skende oc mange andre Slect og gode Venner, huor der om anden Dag holdtes Velkom ved et stort Gjestebud; jeg var icke med, thi jeg var suag.“ — 1721 døbte Mag. Bering i Vigerslev Kirke Monsr. Falsens Datter Elisabeth. Hun ægtede 1754 Hr. Hvalsøe i Kjøng.

16. Birgitte Pedersdt. Bering. „1697 Fred. efter 18. Trin. blev min lille Datter dbt. Birgitte, efter Fru Bispinde Birgitte (saasom samme Dag ogsaa var Birgittes Dag); dbt. af Biskop Kingo og holdt af Fru Gehejmeraadinde Anna Charisius. Blandt Fadderne Professor Bircherod. — Hun døde ugift i Kjøng; Hr. Hvalsøe skrev i Kirkebogen: „(1765) 21. Juni blev begravet min Kones elskelige Moder-Søster Jomfru Birgitte Bering, 66 Aar gl. Hr. Pontoppidan prædikede over hende i Hr. Provst Seidelins Fraværelse.“

17. Sophia Amalia Pedersdt. Bering. „1698. Mandagen efter Dom. 18. Trin. blev min lille Daatter døbt i min fraværelse i Kiøbenhavn af Hr. Claus i Tommerup, holdt over Daaben af Fru Geheimeraadinde Anna Charisius, kaldet efter hendes salig Datter Sophia Amalia. Barnet var født imellem den 20. og 21. Octbr. om natten. Faddere: Hr. Clauses Kone i Tommerup, Maren, Jeremias Splittes, Herredsfoged Rasmus Holmer og mine Børns Skolemester Bendix Diderichsen.“ — Hun, som 1732 skjænkede en lille Sølvtragt til Kalken i Kjøng Kirke, døde ugift; Hr. Sandvad skrev i Kirkebogen: „(1736) Torsdagen efter Dom. 1. Adv. blev min Salig Sviger-Søster Sophia Amalia Bering begravet i Kiøng Kirche i hendis alders 38 Aar 4 uger og 8 dage.“

18. Thomas Kingo Bering. „1700. 7. Juli blev min Kieriste forløst med sit attende Barn, som blev dbt. 9. Juli af Hr. Groth af Haarby og kaldet Thomas Kingo.“ — Han blev Borger i Haderslev.

Mag. Bering havde sin meste Levetid havt et godt Helbred indtil Sommeren 1727; han fik da Andendagsfeber, senere Hævelse i det ene Ben og — fra 28. Septbr. — Hverdagsfeber, som blev til en hidsig Feber. Patronessen, Fru Oberstinde Kaphengst, som besøgte ham, fandt hans Tilstand farlig og befalede Kirurg Saar fra Assens at forordne de tjenligste Midler, men alt var forgjæves. „(1727) Onsdagen d. 15. Octbr. behagede det Gud“ — skrev Hr. Sandvad i Kjøng Kbg. — „ved Døden at bortkalde om Natten Klokken henved 5 den velærværdige Guds Mand, Mag. Peder Bering.“ — Gjessing skriver om Bering: „Nidkjær og alvorlig i sit Embede, exemplarisk i sit Levned, elsket og æret af høje og lave.“ Hos Bloch hedder det: „Han var en Mand, som var yndet af Overmænd, elsket af Ligemænd og æret af Undermænd.“

Efter Berings Død blev Enken boende i Verringe Præstegaard i ca 2 Aar (paa Grund af Retssagen om Kaldsretten). ²⁷/₁₀ 1729 stævnedes hun Eftermanden, Hr. Schyth, for Gjæld, og han dømtes til at betale hende 130 Rdl. og i Omkostninger 2 Rdl. 4 Mk. Hun var da nylig — ved Mikkelsdag — med sine 2 yngste Døtre flyttet til Kjøng Præstegaard. Hr. Sandvad, som 1719 med sin Hustru var flyttet ind der, havde i Hr. Berings Levetid havt Gaardens Avling og Tienden i Forpagtning. Præstegaarden, som havde staaet ledig i 32 Aar og derfor var forfalden, fik Sandvad i Aarenes Løb gjort i Stand — han byggede saaledes et nyt Stuehus —, men 4 Uger efter at han var færdig hermed, ²/₁ 1730, brændte hele Gaarden¹⁾, hvorved ogsaa Berings Enke og hendes 2 Døtre mistede det meste og bedste af det, de ejede. I den ny Præstegaard, som Sandvad efter halvandet Aars Forløb fik bygget færdig, kom han og hans Familie til at gjennemgaa adskilligt; hans ene Svigerinde døde 1736, hans Hustru, som i 4 Aar med megen Smerte maatte holde Sengen, døde 1738,

(1) Se Aarb. for Od. og Ass. A. 1915, Side 365.

og 1737 døde Svigermoderen; Hr. Sandvad, som ogsaa selv var svagelig, skrev i Kirkebogen (1737): „Mandagen efter Dom. Exaudi blev min sl. Svigermoder, Elisabeth Sophie Biener, sl. Mag. Peder Berings, hendes Ligbegjængelse holdt i Kjøng Kirke, og hendes Lig Dagen derefter henført i Verninge Begravelse. Hun var 79 Aar og 8 Maaned. gl.“

Om Begravelsen faa vi noget at vide af de til Boet indgivne Regninger. Fru Oberstinden fordrede for sl. Provstindens Begravelses-Ceremoni i Kjøng Kirke, for hendes Lig at nedsætte i Verninge Begravelse, item for Klokkerne ved begge Kirkerne efter Moderation 6 Rdl. 1 Mk. Peder Lundager i Verninge fordrede som følger: „Til sl. Jomfru Sophia Amalia Berings Ligkiste betalt for 12-Bøger Sølv à 6 Sk., er 4 Mk. 8 Sk.; tillagt 10 Pd. Vox til Lysene til Kirken à Pd. 1 Mk. 8 Sk., er 2 Rdl. 3 Mk.; betalt Arent Degn for Lysene at gjøre 2 Mk. 8 Sk. Nok udlagt 10 Pd. Vox til Kirkelysene i Verninge Kirke efter sl. Provstinden à 1 Mk. 8 Sk., er 2 Rdl. 3 Mk.; til Arent Degn for Lysene at gjøre 2 Mk. 8 Sk. Nok 1 Pd. Vox til at bone Ligkisten med, 1 Mk. 8 Sk. Trakteret dem, som bar sl. Provstindens Lig i Begravelsen i Verninge Kirke, med fransk Brændevin og Øl, iligemaade Kuskene og de Mænd, som fulgte med Liget, derfor ialt 3 Mk. 10 Sk. Gjør tilsammen 7 Rdl. 2 Mk. 10 Sk.

I en Skiftesamling i Boet ^{25/6} 1737 udtalte Ambrosius Stub Ønsket om, at der blev holdt Auktion over den afdødes Efterladenskaber, men ved Brev af ^{18/7} s. A. frafaldt han dette Ønske, og et af Jomfru Birgitte Bering gjort Tilbud om at overtage det hele blev da modtaget. Boets Indtægt var bleven beregnet til 555 Rdl. „ Mk. $3\frac{1}{2}$ Sk. og dets Udgift til 770 Rdl. 1 Mk. 10 Sk.; Underbalancen betalte saa Datteren — nok af Pietet imod sine Forældre. ^{18/6} 1737 skrev Provst Vitus Bering: . . . „Ellers véd jeg vel, Boets Tilstand, desværre! er kun slet, og Gjælden er stor, som ikke alene den Vidtløftighed, min kjære nu sl. Moder sad udi efter min sal. Faders Død ved uheldige Processers Bekostning anlangende

Kald-Rettigheden efter min sal. Fader, som min nu sal. Moder efter sin Forskrivning til Hr. Oberst Bryggemand¹⁾ paa Elved maatte med alle sine Dependencier være ansvarlig til, og derfor paany igjen sætte sig i Vidtløftighed, men endog tilsidst den ulyksalige Ildebrand, som tillige med kjære Svoegers lagde hendes fra Auktionen beholdne meste og bedste Løsøre udi Aske, har foraarsaget. — — Jeg ynker vor stakels Søster Birgitte, som ikke kan nyde i det mindste noget til Jefnet imod det, vi andre hendes Søkende have nydt af vores kjære nu sl. Forældre. Men hun maa trøste sig ved en rig Fader i Himlen, som i sit naadige Forsyn skal sørge for hende og ikke forlade hende, naar hun forlader sig paa ham.“

9. 1729. *Laurits Clemensen Schyth*. Født paa Antvorskov ²⁷/₁₁ 1695, Stud. Kjøbenhavn 1717, cand. theol. ¹⁴/₄ 1725 (haud illaud.); Hører og Kantor i Slagelse 1722, Baccalaureus s. A., Sognepræst i Verninge ²⁹/₄ 1729 (kaldet af Oberstinde Kaphengst ³¹/₁₀ 1727; ved Højesteretsdom af ²/₄ 1729 Kaldelsen kjendt ved Magt); † ⁷/₁ 1756. G. i Kjøng ³/₈ 1729 m. Karen Christoffersd. Stub, dbt. ¹⁸/₉ 1697, D. af Christoffer Pedersen Stub, Skræder i Kjøng, senere i Gummerup, og Christence Ibsdt.

Paa en Bjælke, som tidligere sad over „Essen“ i Bryggerset, men nu findes andetsteds i Præstegaarden, staar: L. S. — A^o 1747 — K. S.

Hr. Schyth lod bekoste og indrette en ny Kirkebog for Verninge Sogn. Han fortæller heri, at han ved sin Tiltrædelse ikke fik leveret noget skriftligt for den Tid, Kaldet var ledigt, og at der for samme Tid heller ikke var indført noget i den gamle Kirkebog. Men ogsaa i Kjøng Kirkebog,

(1) Kommissionsdom, afs. af Generalmajor Trampe og Professor Aabye 12. April 1728, ang. Jus vocandi til Verninge Kald, blev af Fru Anna Charisius til Søholm samt Oberstl. Chr. Fr. Gersdorph contra Oberst U. Fred. v. Brüggmann til Elved indstævnet for Højesteret til Konfirmation og Stadfæstelse (jvf. S. 123).

som Hr. Sandvad lod indrette 1727, leder man forgiæves efter Ministerialia for Verninge Sogns Vedkommende i Aarene 1728—30! Og Hr. Schyth, som blev indsat Kristi Himmelfartsdag 1729, begyndte sin Kirkebog med Aaret 1730!

1741 indførte Hr. Schyth i Kirkebogen: 2. S. e. Paaske blev Hans Hansens Søn i Bregnemose døbt og kaldet Morten. Fru Oberstindens egen Pige fra Søholm bar Barnet. Faddere vare: Peder Mortensen i Kræmmerhuset og hans Kone, Peder Bødker i Langsted og Niels Smed, ialt 5 efter Forordningen. Offeret ialt 2 Mk. 8 Sk. Gud ske Lov for sin Naade, andres er confer Deut. 32 v. 23 (Deres Vin er Dragegift og grum Øgleadder). NB. Fruens egen Pige bar Barnet: Dit dyrebare Navn, o Gud og naadige Konge, skal være deres Skalkheds „skyvl og gafn“. — Da Hr. Schyth var bleven viet til Karen Stub, Fru Oberstindens Kammerpige, skrev Hr. Sandvad i sin Kirkebog: „Ald brudesvitten bestod udj 3 Personer.“

Schyths fik 4 Børn: 1. Augustus Christian, dbt. $\frac{26}{4}$ 1730, begr. i Kirken $\frac{22}{5}$ s. A. — 2. Augustus Christian, som døbt fremst. i Kirken $\frac{13}{7}$ 1731, begr. $\frac{23}{12}$ 1735. — 3. Clemen Christoffer, f. $\frac{17}{4}$ 1733, hjd. s. D., begr. $\frac{16}{5}$ s. A. i Kirken. — 4. Jørgen Hedenrei, f. om Natten imell. $\frac{16}{12}$ og $\frac{17}{12}$ 1734, som døbt fremst. i Kirken $\frac{2}{2}$ 1735, begr. $\frac{2}{3}$ s. A.

Madame Schyths Moder, som var født i Verninge 1665 og $\frac{15}{5}$ 1692 i Verninge Kirke blev gift med Skræder Christoffer Pedersen Stub, døde 1725 i Gummerup. Skræderen, som var født 1664, fik derefter Ophold i Verninge Præstegaard, hvor han døde 1746. 1735 blev han her sagsøgt for Gjæld. — Madame Schyths ældste Broder, Morten Stub, f. 1693, døde som Forpagter paa Søholm 1725. Han blev 1721 g. m. Karen Møller fra Stormgaard i Kjøng. En Søn af dette Ægteskab, Christian Stub, f. 1725, Stud. Odense Skole 1745, døde i Verninge Præstegaard 1750. — Ambrosius Stubs Datter, Christine, kom, da hendes Moder døde 1747, til Fæsteren i Verninge Præstegaard. Christine Stub, som blev

konfirmeret i Verninge Kirke $\frac{3}{10}$ 1751, blev senere Lærerinde, først hos en Familie Schjøth i Holmehave, derefter hos Præsten R. Balslev i Tommerup. Hun døde ugift i Odense, hvor hun ernærede sig ved Syning; begr. $\frac{11}{7}$ 1811. 1794 arvede hun efter sin Fæster 96 Rdl. Christines Efterladenskaber tilfaldt i Følge Testamente Madam Ida Juliane Nissen; der var dog udsat 10 Rdl. til Arvingerne.

Efter Præsten Schyths Død tog hans Enke Bolig i Tommerup i et Hus, som hun averterede til Salg 1776; hun flyttede derefter til Faaborg, hvor hun døde 1792 og blev begravet i Kirken $\frac{24}{7}$. „Alle 3 Klokker blev ringet over hende.“

$\frac{23}{11}$ 1735 forlangte Biskoppen en Erklæring af Hr. Schyth i Verninge: Der var klaget over, at en af Præstens Tjenestekarle med Hug og Slag saa ilde skulde have overfaldet en gammel Kone, endog i Præstens egen Overværelse, at hun over slig Medfart skulde være bleven syg.

(Jens Nielsen Blicher, r. Kap. Kbh. d. Garn., blev $\frac{28}{5}$ 1745 kaldet paa Sukcession til Verninge; $\frac{17}{2}$ 1747 Sognepr. Ø. Starup—N.).

10. 1756. *Hans Nielsen Friis*. Født i Odense $\frac{9}{4}$ 1719, S. af Farver Niels Friis og Anna Maria Comin, Stud. Svendborg 1739, cand. theol. 1743, kaldet paa Sukcession til Verninge $\frac{12}{3}$ 1751, o. $\frac{2}{4}$ 1756, $\frac{30}{3}$ 1763 Sognepr. Kjettinge-B. (kaldet dertil paa Sukcession $\frac{30}{3}$ 1753); † 1788. G. i Kbh. m. Ingeborg Cathrine Restorf, f. i Horsens.

Hr. Friis, som $\frac{8}{7}$ 1756 indgav den flere Gange citerede Indberetning om Verninge Sogn, tog $\frac{13}{12}$ 1763 Afsked med Verninge Menighed. Wiberg siger om ham: „Besad stor Formue.“

1757 døde flere Børn i Verninge Sogn af Kopper. 1758. 4. S. e. Trin. blev gamle Anna Jørgens i Verninge begravet, 103 Aar gl.

11. 1763. *Peder Frandsen Trolle*, f. i Vervinge Præstegaard $^{11}/_3$ 1737, S. af Forpagter Frands Trolle og Sara Christensdt., Stud. Odense 1759, cand. theol. $^{11}/_3$ 1760, n. I Marts 1762 antaget som Volontær ved Artilleriet (ved Artill., fordi han var lille af Væxt). Forlangte og fik sin Afsked i Juni s. A. Havde opført sig skikkelig. $^{16}/_{12}$ 1763 Sognepræst i Vervinge (o. $^2/_3$ 1764); † $^3/_8$ 1786. G. $^{18}/_6$ 1762 i Nicolaj Kirke i Kbh. m. Inger Larsdt., f. 1746, D. af Bødker Lars Christensen; hun g. 2) m. Eftermanden.

I Følge Biskoppens Ordre indfandt Stiftsprovst Jørgen Hee sig $^{12}/_2$ 1764 i Vervinge Kirke, „da den til Sukcession i Sognepræsteembedet udnævnte Stud. P. Trolle lod sig høre for Menigheden, hvorudi han baade i Henseende til Materie, som var ordentlig og opbyggelig, og Udtalen, som var forstaaelig, contenterede baade Provsten og Menigheden; en og anden forsikrede efter Tjenesten, at de med dette Valg vare vel tilfredse.“

Hr. Trolle døde meget pludselig om Aftenen mell. 8 og 9. Han var sund og frisk gaaet ud i sin Toft, klagede sig, da han kom hjem, at han fik ondt, og vilde i Seng, men inden man kunde faa ham afklædt og i Seng, var han allerede død. — Godt Bo; der blev til Deling 3394 Rdl. 3 Mk. 2 Sk. Blandt Vognene fandtes en grøn Postvogn, en rød do. og en Chaise (halvbedækket Vogn). Wiberg skriver om Trolle: „Vild og kaad; . . . blev kaldet af sin Fader.“ Det første passer maaske, det sidste passer ikke, Trolle blev kaldet ($^{24}/_{11}$ 1763) af Stiftamtmand Stockfleths Enke paa Datterens, Christiana de Stockfleths, Vegne.

8 Børn: 1. Frands Larsen Trolle, dbt. i Frue Kirke Kbh. $^{25}/_{10}$ 1763, Stud. Odense 1784, Studiosus i Kbh. (1787), rejste 1791 udenlands. 2. Sara T., dbt. $^{15}/_8$ 1765, begr. $^{23}/_5$ 1783. 3. Laurits, dbt. $^9/_4$ 1767. Fuldmægtig, først i Faaborg, senere i Svendborg. 4. Julius, dbt. $^{21}/_{10}$ 1768, Guldsmedsvend i Odense, begr. i Vervinge 1793. 5. Niels, dbt. $^{13}/_{12}$ 1770, † $^{26}/_2$ 1789 i Odense som Discipel i Mesterlektionen i Latin-

skolen. 6. Karen, dbt. $^{25}/_{10}$ 1773. G. i Verninge Præstegaard $^{12}/_{9}$ 1788 med Hr. J. C. B. R. Balslev til Tommerup-B († $^{4}/_{3}$ 1800); hun døde i Verninge 11 1847¹⁾. 7. Inger, dbt. $^{22}/_{11}$ 1775. G. i Verninge Præstegaard $^{3}/_{5}$ 1800 med sin Fætter Frands Trolle Bertelsen, f. i Assens $^{10}/_{6}$ 1772, Hospitalspræst i Ribe 22 11 1799 (ord. $^{23}/_{8}$ s. A. til p. Kap. Assens-K.). 8. Peder, dbt. $^{28}/_{1}$ 1780. — $^{11}/_{10}$ 1793 blev det bevilget, at en Peder og Inger Trolle efter deres afg. Broder, Julius Trolle, tilfalden Arv, stor 88 Rdl. 90 Sk., maatte indtages under Odense Herreds gejstl. Jurisdiktions Overformynderi.

„1772. Dom. 5 p. Epiph.“ — hedder det i Kirkebogen — „blev allerførst her i Menigheden dette Aar et uægte Barn efter den i forrige Aar udgangne Forordning døbt som et ægte Barn.“ — „1784. 11. Septbr. blev Hans Husmose, Skræder i Verninge, begr. NB. Der blev nok ringet, men ikke præket eller sjunget over ham; ganske usædvanligt.“

12. 1786. *Jens Rasmussen Balslev*. Født i Almind $^{30}/_{9}$ 1749, Søn af Sognepræst Rasmus Jensen B. og Cathrine Marie Hansdt. Juul, Stud. Odense 1768, cand. theol. $^{27}/_{1}$ 1772, n., $^{24}/_{11}$ 1774 kaldet paa Sukcession til Tommerup-B., o. $^{18}/_{7}$ 1777, Sognepræst i Verninge $^{22}/_{9}$ 1786, entl. $^{13}/_{11}$ 1812, † i Verninge $^{13}/_{8}$ 1824. Ægtede i Verninge $^{9}/_{8}$ 1787 Formandens Enke; hun døde sst. $^{25}/_{2}$ 1817.

Visitatser i Verninge af Biskop Bloch. 1787 $^{10}/_{5}$: Med Menigheden og dens Ungdom meget vel fornøjet. Hr. Jens Balslev prædikede ypperligen over Joh. 17,3. — 1790 $^{1}/_{4}$: Meget vel fornøjet. Hr. Jens Balslev prædikede meget ordent-

(1) En Søn af dette Ægteskab var Peder Trolle Balslev, f. 1797, Snedkermester i Verninge, † sst. $^{11}/_{2}$ 1891, 93 Aar gl. Dennes Søn var Jørgen Carsten Bloch Balslev, f. $^{20}/_{7}$ 1826, deltog i Krigen 1848—50, Snedkermester i Verninge, Dbmd. $^{14}/_{7}$ 1906, † $^{28}/_{10}$ 1912. »En nidkjær Soldat, en flittig Borger, en trofast Fædrelandsven.« Jvf. Fyens Stiftstid. 1912, Nr. 250 og 256. — Benj. Balslev, Samtavle over Familien Balslev, S. 30 (med Portræt).

ligen og opbyggeligen over Dagens Text. — 1793 ²⁹/₅: Vel tilfreds. Hr. J. Balslev catech. til Opbyggelse. — 1796 ²⁶/₄: Overmaade vel fornøjet. Hr. Jens Balslev catech. ganske vel. — 1799 ¹⁰/₄: Saare vel fornøjet. Hr. Jens Balslev catech. ret vel. — 1802 ¹¹/₆: Overmaade vel fornøjet, Præsten Hr. J. Balslev catech. grundigen.

Hos Wiberg hedder det om Hr. Balslev: „fremmede Udskiftningen i Tommerup, og købte flere Gaarde, som han efterhaanden solgte; blev kaldet af sin egen Hustru til Verninge.“ Det sidste passer ikke; Balslev blev (³⁰/₈ 1786) kaldet af Kammerraad Bertelsen i Assens.

13. 1813. *Hans Mossin Schjødt*. Født i Frederikssund ³¹/₇ 1771, S. af Vejer, Maaler og Vrager i Helsingør Simon S. og Anna Halling. Stud. Helsingør 1788, cand. theol. ¹²/₇ 1793, h., p. Kap. Thunø-V., Aggershus Stift, ²⁷/₅ 1796, Sognepræst i Verninge ¹¹/₆ 1813, Konsistorialraad ²⁷/₄ 1846. G. 1) ca. 1796 m. Helene Seest, f. i Kbh. 1763, † ¹/₇ 1821; 2) ¹⁸/₂ 1823 m. Eleonore Christine Schilling, f. ¹⁶/₅ 1783 (Faderen Skibsbygger paa Christianshavn), † i Odense ²⁷/₁ 1869, begr. sst. ⁴/₂. — Hr. Schjødt og hans 1ste Hustru ere begravede paa Verninge Kirkegaard (nord for Krken). Ligsten med følgende Indskrift: Herunder hviler Støvet af Consistorialraad Hans Mossin / Schødt / Født i Frederikssund den 31. Juli 1771 / Død i Verninge den 22. December 1856 / I 60 Aar virkede han som Herrens Tjener / og i 43 Aar som Sognepræst for Verninge Menighed / Fred med dit Støv / Og Hustru Helene Seest / død i Verninge den 1. Juli 1821.

²¹/₂ 1843 skrev Provst Faaborg til Biskoppen: Pastor Schjødt i Verninge ikke alene en gammel, men ogsaa en svagelig Mand; har ikke erfaret, at han misbruger Tilladelsen til at lade Degnen læse i Kordøren. Ogsaa er hans Rystelse med Hænderne mig bekendt.

Hr. Schjødt havde følgende Kapellaner:

Erik Christian Werlauf Steenbuch, S. af Sognepr. Augustinus Herman S. og Rebekka Sophie Werlauff, f. i Søndersø ²⁵/₄

1818, Stud. 1836, cand. theol. $2^{\frac{24}{4}}$ 1842 og $3^{\frac{5}{5}}$ 1843, h., Dimis og Katek. Pr. $27^{\frac{10}{10}}$ 1844, l., p. Kap. hos Faderen (ved Frue Kirke i Odense) $30^{\frac{11}{11}}$ 1844 (o. $11^{\frac{12}{12}}$), p. Kap. i Verringe $11^{\frac{6}{6}}$ 1846, † i Odense $20^{\frac{6}{6}}$ 1849.

Rasmus Rasmussen, f. $16^{\frac{10}{10}}$ 1816, S. af Hr. Joh. Fred. Kurrelbaum R. (til Jordløse-H.) og Bolette Sophie Bendz, Stud. Odense 1836, cand. theol. $8^{\frac{11}{11}}$ 1842, h. (l—h); Huslærer, p. Kap. paa eget An- og Tilsvar i Verringe $20^{\frac{7}{7}}$ 1849— $1^{\frac{11}{11}}$ 1857, o. $^{\text{N}}^{\text{s}}$ 1849, Hjælpepræst i Middelfart og Tved i Fyen, Sognepræst Ho-O. $23^{\frac{7}{7}}$ 1858, Nørre Nebel-L. $12^{\frac{11}{11}}$ 1870, † $25^{\frac{10}{10}}$ 1885 i N. Nebel. G. $8^{\frac{9}{9}}$ 1858 m. Albertine Abel, f. $19^{\frac{4}{4}}$ 1827 paa Holmsland, † $19^{\frac{4}{4}}$ 1898 i Faaborg, Dt. af Provst Leonard A. (t. Dalum-S.) og Ida Elisabeth Dorthea Ostfeld (Hansen).

Pastor Schjødt havde med sin 1ste Hustru 2 Døtre. Den ene, Maren Anna Schjødt, ægtede, 18 Aar gl., $25^{\frac{12}{12}}$ 1815 i Verringe Præstegaard Christian Roat¹⁾, 26 Aar gl., Ungk. og Kunstner i Kjøbenhavn. Hun døde i Verringe Prgd. $10^{\frac{5}{5}}$ 1822 (Manden var da i Udlandet).

En Karl, som i 41 Aar havde tjent hos Hr. Schjødt i Verringe, ansøgte patriot. Selskab om Præmie for lang og tro Tjeneste; men $22^{\frac{2}{2}}$ 1819 besluttedes det at svare ham: Selskabet . . . bevidner Vilhelm Johansen sin Tilfredshed; men

(1) Født i Middelburg (i Holland). Berømt Linedanser; i flere Aar Gæstgiver i Odense. G. 2) m. en Hannoveranerinde. Han faldt $12^{\frac{6}{6}}$ 1827 ned i Kjøbenhavn og kom skrækkelig til Skade, saa han døde samme Dag ved Midnatstid. Linen, som han benyttede var 450 Fod lang, holdtes spændt af 36 Karle og gik fra Excercerpladsen til Rosenborgs Taarn, hvor den var befæstet i 110 Fods Højde. Med tilbundne Øjne og med en Sæk over Hovedet naaede Roat lykkeligt Taarnet, men paa Tilbagevejen styrtede han, da Linen brast, idet den strammedes for stærkt, ned fra en Højde af ca. 50 Fod. — Han havde med den 1ste Hustru 3 Børn, den 2den Hustru fødte sit 3die Barn efter hans Død; Børnene af 1ste Ægteskab bleve opdragne af Morfaderen og fik $23^{\frac{12}{12}}$ 1830 Bevilling til at føre Navnet Schjødt i Stedet for Roat. Jvf. P. Brock, Rosenborg III, 108 ff. (med Portræt af Roat). Beeken, Gravblomster IV, 30 f. Literis Mando, Bogense etc., S. 548.

finder ikke at kunne tildele ham Præmie, da hans Tjenestetid maa anses som et aldeles privat Anliggende¹).

(Marcus Andreas Tage Schack, Sognepræst i Ring-F., blev ²⁸/₃ 1857 kaldet til Sognepræst i Verringe, men da han havde tilbragt 2 Timer i Præstegaarden og set den elendige Forfatning, hvori denne og Jorderne fandtes, havde han faaet nok, og indgav Ansøgning om at blive fri for Embedet, hvilket blev bevilget ²⁸/₆ s. A.).

14. 1857. *Ivar Nielsen Meier*²). Født ¹²/₆ 1806 i Kolstrup, Stepping Sogn, S. af Hmd. Niels Nielsen og Kirsten Iversdt. Meier, Hjælpe lærer ved Skolen i Bække ²⁹/₉ 1823, hvor han var i 2 Aar, derefter Lærer ved Biskolen i Krogstrup, Skrave Sogn, Seminarist fra Skaarup ¹/₆ 1828 (Udm. duelig), i 4 Aar Huslærer hos Sognepræst Friis i Kjølstруп, Stud. priv. 1834, cand. theol. ²⁴/₁₀ 1839, I (I—), Folketingsmand (Svendborg A. 3.) ⁴/₈ 1852 og ²⁶/₂ 1853; (Svendborg A. 4.) ²⁷/₅ s. A. — Lærer ved Skaarup Seminar. ¹/₇ 1832 — ¹/₉ 34; Tredielærer sst. ²⁹/₉ 1835, Andenlærer ¹³/₉ 1850; Sognepræst i Verringe ²⁴/₆ 1857, o. ²¹/₁₀, R. af Dbg. ¹³/₁₂ 1889, entl. fra ¹⁵/₁₁ 1893, † i Verringe Præstegaard ¹¹/₃ 1899. G. 1) ⁷/₉ 1844 i Skrøbelev m. Sophie Christine Bondesen, f. i Odense ¹⁹/₈ 1813, † i Skaarup ¹⁷/₁₀ 1845, D. af Mathias Nicolai Bondesen, Landinspektør i Skaarup, og Ingeborg Mogensen; 2) ³⁰/₉ 1846 i Vordingborg m. Thora Camilla Jürgensen, f. i Vordingborg ³/₆ 1823, † i Kjærum Prgd. ⁵/₄ 1907, D. af Kjøbmand Frederik Jacob Anton Bernhard Jürgensen og Vilhelmine Augusta Holberg.

(1) Patriot. Selsk. Jubilæumsskr., S. 79. — (2) Jvf. Erslew, Forfatterlexik. (Supplem.). Schurmann, Histor. Efterretn. om Skaarup Seminar. (1853); Beretn. om Skaarup Seminar. 1857. Skaarup Seminarium 1803—1903, S. 50. Biogr. Lexikon. Min Afhandling »Til Minde om Ivar Nielsen Meier« (Nordsløv. Søndagsbl. Folkelig Del. 1900. Nr. 23 — Billedet efter »Hver 8. Dag« 1899, Nr. 26). Et Billede af Meier fra Tiden for 1846, tegnet af I. M. Graack, Stentryk af I. F. Fritz (A. Strunk, Samlinger til en dansk Portraitcatalog, S. 391 f.). Et Billede fra 1896, malet af L. Hansen (gjængivet paa næste Side).

Pastor Meier og Hustru ere jordede i det nordøstlige Hjørne af Verving Kirkegaard. Ved Deklaration af Juni 1909 (approb. af Stiftsøvrigheden ²⁵,8 1911) have de daværende Kirkeejere paa egne og fremtidige Ejeres Vegne forpligtet sig til for Ren-

Ivar Nielsen Meier.

terne af en Kapital, stor 400 Kr., at overtage Gravstedet til bestandig Fredning og Vedligeholdelse. — Paa Gravene sorte Granitplader med følgende Indskrifter:

Ivar Nielsen Meier / f. i Kolstrup 12. Juni 1806 / † i Verving 11. Marts 1899 / I mange Aar Seminarielærer i Skaarup / 1857—1893 Sognepræst for Verving Menighed.

Ps. 126, 3.

Thora Camilla Meier / f. Jürgensen / * i Vordingborg 3. Maj 1823 / † i Kjærum 5. April 1907 / I 52 Aar sin Mands trofaste Medhjælp.

Kjærligheden søger ikke sit Eget.

1. Cor. 13, 5.

Personelle Kapellaner hos Pastor Meier:

John Madsen Møller, f. i Veigaard, Vorbasse Sogn, ²⁵/₁₁ 1847, S. af Gaardejer, Sognefoged Wulf Christopher Müller Johnsen og Else Kirstine Sørensd. Stud. pr. 1868, cand. theol. ¹⁸/₁ 1873, h¹ (I—), Kap. p. p. Vemming 18/11 1878, o. ²⁹/₁ 1879, Sognepræst Brylle ¹⁹/₈ 1880, Kjærum ¹²/₁ 1892, entl. fra ³¹/₃ 1911. G. i Vemming Kirke ²/₂ 1887 m. Sophie Christine Meier, f. i Skaarup ²⁴/₈ 1855, D. af Sognepræst Meier.

Viktor Emanuel Brummer, Kap. p. p. 1881—86 (se nedenf.).

Henrik Nicolai Clausen, f. paa Jonstrup Seminar. ²¹/₁₁ 1858, S. af Biskop, Dr. phil. Johannes Clausen og Charlotte Laurentze Margrethe Frimodt. Stud. Fredericia 1877, cand. theol. ²⁰/₁ 1883, h¹ (*I—), Kap. p. p. Vemming ¹⁴/₁ 1887, o. ²³/₂, Kap. p. l. Storehedinge ¹⁷/₉ 1891, Sognepræst Søllerød ⁶/₃ 1897, † i Kolding ²⁴/₈ 1901. G. i Kbhvn. ³/₃ 1892 m. Jenny Frederikke Blicher, f. i Durup Præstegd. ²⁹/₇ 1865, D. af Sognepræst Jens Mathias B. og Frederikke Severine Balle, † i Kjøbenhavn ⁴/₂ 1907. Forfatterinde; skrev først under Navnet John Bentsen.

Johan Christian Steffensen, f. i Snekkersten ¹¹/₃ 1866, S. af Skolelærer Hans S. og Anna Dorthea Schwensen. Stud. Frederiksborg 1884, cand. theol. ¹⁵/₁ 1891 I. (I.—*I), Kap. p. p. Vemming ³⁰/₁₁ 1891, o. ¹⁶/₁₂. Sognepræst Vilsted-V. ¹⁸/₉ 1893, Hald-K. ²⁵/₄ 1900. G. ²⁵/₁ 1894 i Vemming m. Ane Marie Nielsen, f. der ¹⁷/₃ 1874, D. af Sognefoged, Gaardejer Mads Christian Nielsen og Kirstine Madsen.

15. 1894 *Viktor Emanuel Brummer*, f. paa Askø ²⁵/₂ 1855, S. af Sognepræst Henning Frederik Brummer og Charlotte Marie Hattelbera Brummer. Stud. Aalborg 1872, cand. theol. ²⁵/₁₆ 1878 h¹ (I—), Kap. p. p. Vemming ²¹/₄ 1881, o. ¹⁸/₅,

Sognepræst Aars-H. ^{23/10} 1886, Verninge ^{25/1} 1894, entl. ^{24/8} 1912. G. i Verninge ^{30/10} 1894 m. Marie Sophie Luia Nielsen, f. sst. ^{6/1} 1875, D. af Landinspektør Peder Nielsen og Johanne Dorteia Marie Hansen.

16. 1912. *Harald Vilhelm Kristensen*, f. i Kjøbenhavn ^{5/3} 1876, S. af Førstelærer Frederik Kristensen og Marie Hansen. Stud. fra Schneekloths Skole i Kbh. 1894, cand. theol. ^{5/1} 1900, l. (1—1), Missionær i Grønland 1900—02 (Seminarieforst. i 1 Aar), Seminarielærer i Silkeborg 1902—04, Vikar Øster Ulslev-G. 1904—05, resid. Kap. Ribe Domkirke og Sognepræst Seem ^{29/12} 1905, Sognepræst Verninge ^{20/12} 1912. G. 1) i Ballerup ^{21/4} 1900 m. Andrea Louise Andresen, f. i Rudkjøbing ^{12 11} 1875, † i Godthaab ^{20/3} 1902; 2) i Kbhvn. ^{16/10} 1903 m. Thora Andresen, f. sst. ^{15/4} 1881; begge Døtre af Skibsfører Peder Rasmussen Andresen og Nicoline Boas.

DEGNE, SKOLER OG LÆRERE.

I Jordebogen af 1572 hedder det om „Degnens renthe till Wærding Sogen“: Degnebolig — ingen. Degnen haffuer en Kirche bolig og giffuer ther aarlig wdaff til Kirchen ett pundt bygh, oc er samme bolig dog icke gaat noch for sin landgille. Sælandt til samme bolig, degnen udj boer och giffer landgille wdaff, som forschr. staar: 1. Wdj Offuermarchen . . . ^{2 1/2} ørtig; 2. Wdj. Mellummarchen . . . 3 skpr. Kand saas wdj den tredie march, Bøgebierg march, Korn 9 skpr. Eng ^{1 1/2} less. Fraakomidt en liden Eng, en forslett, som en mandtt wden all retthengang haffuer woldelig tagit derfra. Noch haffuer degnen ett stycke iordt, som saas wdj . . . 2 skpr. korn, och schall derfor holde strængen wdj klochen. Degnerenthe aff Sognidt: Byg . . . 11 ørtig minus 2 skpr. Haffre aff Husfolch ephter leyligheden. Schoff aldeles ingen.

1589 ^{16/10} skrev Biskop Jacob Madsen ved sin Visitats i Verninge (paa Latin): „Degn fra Odense Skole; var ikke

tilstede. 10 Ort. Godt Vidnesbyrd.“ Degnetjenesten besørge-
des altsaa dengang fra Odense Skole af en Løbdegn (sag-
tens en Discipel), og Indtægten (10 Ørte Korn) gik til Skolen;
en Del deraf, om ikke det hele, fik da den fungerende Di-
scipel. Senere kom der til at bo en Substitut i Verninge, og
han fik saa en Del af Degneindtægten, det øvrige maatte han
give til Skolen i Odense.

Stephan Knudsen, „Stephan Degn“, som blev begravet i
Verninge 10. S. e. Tr. 1704, 82 Aar gl., var i 50 Aar Sub-
stitut her. Han blev — som vi hørte (S. 133) — i Aaret
1661 dømt til at betale resterende Degnerente til Hr. Ras-
mus Olufsens Stedsønner, Hans og Henrik Predbjørnsen, der
som Disciple i Odense Skole havde faaet sig denne Indtægt
tillagt. — $12/5$ 1663 stævnedes Staffen Knudsen Degn paa
egne og Hans Predbjørnsens Vegne nogle for Degnerente.
— I Matrikelen af 1664 hedder det: „Et Degnebolig, som
Substituten Staffen Knudsen paaboer, Herligheden til Odense-
gaard, og giver til Verninge Kirke 1 Pd. Byg. Er naadig af
Kongen frigiven for Contribution.“ — 1669 førte Jeremias
Spleth paa sin Husbonde Rigsadmiralens Vegne Sag med
Stephan Knudsen om Degneboligen. S. K. skulde bevise —
bemærkede Spleth $3/8$ —, at samme Bolig nogen Tid havde
været ret Degnebolig, men det kunde han ikke, den havde
altid været „et kirke boelig“, helst efterdi Degnen i Ver-
ninge ingen ret Sædedegn er, men aleneste en Substitut, som
oppebær Salarium for sit Embede af Odense Skole, hvorhen
Degnerenten af Verninge Sogn er deputeret og henlagt. —
Dommen gik Degnen imod; han skulde „gøre Herlighed“
af sin Bolig til Rigsadmiralen. — $18/7$ 1683 gav Spleth „Last
og Klage over samtlige Verninge Bymænd formedelst ulovlig
Pantning, de imod Stefen Knudsen Substitut sst. øvet og be-
gandet haver, imod Odense Herreds Sandemænds Opkrav
og hvis videre Lovmaal paafølge kand.“ — I Matrikelen af
1688 nævnes som hørende til Verninge Kirke Stephan Knud-

sen Degn med 2 Skpr. 2 Alb. Htk. — Stephan Degns Hustru blev begr i Verninge 21. S. e. Tr. 1699, 80 Aar gl.

Arendt Frandsen Rauberg, f. ca. 1667, ca. 1692 Degn (Substitut) i Verninge, † 1740, begr. ¹²/₇. Var Degn her i 48 Aar. G. i Verninge 1) Dom. 5. Trin. 1692 m. Karen Stephansdt., som blev begr. 1707, Onsd. e. Nytaar, 55 Aar gl.; 2) Mand. e. 1. Trin. 1707 m. Mag. P. Berings Søster, Beate Pedersdt. Bering, † ²⁷/₇ 1739, 76 Aar gl.

1703 ⁹/₇ søgte han som Substitut om Fritagelse for at svare Familieskat. — Ved Reskr. ²⁸/₆ 1740 blev Degnepensionen af Verninge Sogn til Odense Skole sat til 5 Rdl. — I et Forhør af ²⁷/₁ 1746 hedder det: Da Arendt Frandsen som en gammel Mand ikke kunde overkomme at drive Degneboligens Jord, fik han en Degnebolig opbygget ved Kirken paa Præstegaardens Grund af Søholms Ejer, nu sl. Oberstinde Kaphengst, og den gamle Degnebolig og Jorden blev borsfæstet ca. 1726. Præsten fik til Vederlag for, at Huset blev bygget paa hans Grund en Kirkeager næst ved Kirken, kaldet Klokker-Stykket, som tilforn laa til Degnen for at holde Klokkerne vedlige med Strænge.

Diderik Schmann, Degn i Verninge 1740 (Ed for Biskoppen ¹⁷/₈); begr. ²⁰/₂ 1750, 47 Aar gl. G. i Kjæng Kirke Fred. e. Dom. 20. Trin. 1740 m. Sidsel Christensdt. paa Søholm. Hun g. 2) ⁴/₉ 1750 m. Sr. Hans Lauritsen af Faaborg.

Frederik Vilhelm Cordtsen, Degn i Verninge 1750 (Ed ²³/₅); begr. ¹²/₁₂ 1794, 80 Aar gl. G. m. Margrethe Christensdt., f. ca. 1713, † ²/₁₂ 1793.

1788 klagede han over Tab af Indtægter, som i ældre Tid hørte til Degneembedet: „Dersom min Bie-Avling saavel som vore Sognefolk havde hidindtil ikke været os bædre og gunstigere end vore Herrefolk, saa kunde vi vel længe siden været døde af Mangel paa det nødtørftige til Livets Ophold¹).“ Han omtaler her, at hans sl. Svoger F. Trolle blev Kirkeejer,

(1) 1772 faldt han 2de skjønne Morbærtræer og nogle unge Frugttræer (Od. Adr. Cont.s Efterretn. Nr. 39).

og fortsætter da: „Nogle af Sognefolkene have begyndt at holde inde med deres Godvillighed, og min Bie-Avling er tillige ganske borte, hvoraf jeg forhen aarlig har haft 10 à 13 Rdl. til Hjælp, foruden hvad jeg har faaet af mine Præster for at prædike, men nu ikke vel formaaer, saa at jeg lever mere kummerlig, end nogen tænker, thi Hørelsen og Synet med andre Legemets Kræfter aftager jo mere og mere. Ak! Saa bevæges da af Gud og for hans Skyld til Medlidenhed og Hjælpvillighed overfor mig og mine, at vi maa nyde det, som af Begyndelsen har været givet til Verving Degne, saa skal Gud i Naade lønne Dem og Deres baade i Tid og Evighed.“

Visitatser af Biskop Bloch. 1787: Degnen Cordtsen samt Skoleholder Jørgensen catech. ikke ilde. 1790: Degnen en ældgammel Mand; Skoleholderen Hans Jørgensen ikke meget yngre. 1793: Degnen Cordtsen og Skoleholder H. Jørgensen begge ældgamle.

Otto Frederik Vonsild, f. i Rødding ¹⁹/₁ 1763, S. af Degn Thomas Vonsild, i nogle Aar Skoleholder i Fuglsbølle paa Langeland, 1794 Degn i Verving, begr. ⁴/₆ 1796. G. m. Kirstine Lorentsen, som 2) ægtede Eftermanden (der saaledes slap for at give hende 5 Rdl. aarlig i Pension).

Ved Visitatsen 1796 skrev Biskoppen m. H. t. Vonsild: „Ganske vel.“

I Aaret 1795 var der Tvist mellem Kirkeejeren, Sognepræst Balslev, og Degnen Vonsild om nogen Kirkejord, hvortil Degnen troede sig berettiget efter et Tingsvidne af 1747. 1796 erklærede Stiftsøvrigheden: Degnekaldet kan i intet Tilfælde gøre Paastand til Kirkens Ejer paa mere end 6 Tdr. 2 Skpr. Agerland og en Engbund til 2 Læs Hø, dog imod aarlig Afgift af 3 Tdr. Byg. Hr. Balslev blev enig med Vonsilds Eftermand, Felding, om at udlægge ham 4 Tdr. Agerland og saa give Afkald paa den aarlige Afgift. Dette blev approberet ved Reskr. ⁷/₃ 1800.

Johan Christoffer Felding, dbt. i Frue Kirke i Odense ¹²/₈

1772, S. af Peder Felding, Tjener paa Lammehave. Gik i Gymnasiet i Odense (1794), Stud. pr. dimitt. 1796 (haud illaud.); Degn i Veringe $\frac{22}{8}$ s. A., i Marts 1813 tillige Skolelærer ved Veringe Skole, † $\frac{6}{9}$ 1837. G. 1) m. Formandens Enke Kirstine „Larsen“, † $\frac{11}{4}$ 1830, 70 Aar gl.; 2) $\frac{27}{4}$ 1831 (i Brudens Hjem) m. Ane Marie Hansdt., f. i Tallerup $\frac{6}{7}$ 1812, D. af Gaardejer Hans Simon Andersen og Dorthe Marie Olsdt. Feldings Enke g. 2) $\frac{6}{10}$ 1838 m. Hans Hansen, Ejer af Solevadgaard, hvor hun døde $\frac{7}{6}$ 1887. (H. H. g. 1) $\frac{1}{11}$ 1828 m. Marie Knudsdt. af Solevad).

Ved Visitatsen skrev Biskoppen m. H. t. Felding: 1799 „nogenledes“, 1802 „ikke ilde“. — 1816 tildelte patriot. Selskab Felding 12 Rdl., fordi han holdt Børnene til Haandarbejde i deres Fritid, og til Børnene gaves 8 Rdl. samt 10 Bøger. — $\frac{28}{12}$ 1835 søgte Seminarist Hans Jørgensen, som da paa 4de Aar var Hjælpelærer hos Felding, om at maatte overtage Skoleembedet, som denne vilde overlade ham.

SKOLEHOLDERE.

Frederik IV lod i Rytterdistrikterne opbygge mange Skoler¹⁾, saaledes ogsaa i Aarene 1722—24 tyve nye grundmurede Skoler i det fynske Rytterdistrikt, deriblandt en i hver af Byerne Brendekilde, Bellinge, Brylle, Tommerup og Veringe. Over Indgangen paa hvert Skolehus blev indmuret en Kvaderstens Tavle med følgende Indskrift:

Fr. IV.

Hanc scholam hujusque ad instar ducentas quadraginta in circulis ad perpetuo alendas duodecim cohortes equestres a me institutis fundavi MDCCXXI²⁾.

(1) Se om disse L. Koch, Den danske Landsbyskoles Hist. til 1848, S. 9 ff. H. C. Roede, Rytterdistrikternes Skoler under Fr. IV (»Vor Ungdom« 1908, S. 166 ff.). Joachim Larsen, Den danske Folkeundervisnings og Folkeskoles Hist. 1536—1784, S. 196 ff. — (2) Denne Skole og andre lignende, 240, har jeg grundlagt i de Distrikter, som af mig ere oprettede til stedse at underholde 12 Ryttereskadroner. 1721.

Hølvredfindsthye Aar, GUD, har DU mig opholdet,
 At Sygdom, Kriig og Pest mig intet ondt har voldet,
 Thi yder jeg min Tack og breder ud DJE Navn
 Og bygger Skoler op de Sattige til Gavn:
 GUD, lad i dette Værck DJN Naades Sjilde kiende,
 Lad denne min Sundatz bestaa til Verdens Ende.
 Lad altid paa min Stoel een findes af min Aet,
 Som mener DJE, MJN GUD, og DJSEE SKOLEER rett.

Undervisningen paa Landet besørgeades i lang Tid efter Reformationen af Degnene og bestod i Religionsundervisning, som foregik i Kirken før eller efter Gudstjenesten, stundom dog ogsaa efter Omgang i en af Gaardene. Ved de i Rytterdistrikterne oprettede Skoler blev der imidlertid ansat Skoleholdere, som skulde undervise i flere Fag. Men mange Børn fik paa Grund af Skoledistrikternes store Udstrækning langt til Skole, og Skolegangen var derfor tit kun ringe. Til Skolen i Verninge henlagdes Verninge, Bregnemose og lidt over Halvdelen af Langsted, endvidere af Kjøng Sogn: Højbjerg, Gummerup og Holte (2 Beboere i Holte Lav hørte dog til Tommerup Skole). Naarup, og nok ogsaa Skovsbo, kom til at høre til Tommerup Skoledistrikt, Hjelmerup og det halve af Langsted til Brylle, Solevad og Voldsgaard til Bellinge.

1789 ansøgte Gummerup, Højbjerg og Holte Bymænd for-gjæves om Fritagelse for at høre til Verninge Distrikt. 1791 ansøgte de om, at Verninge Skole maatte blive flyttet; men $\frac{1}{6}$ s. A. erklærede Stiftsøvrigheden: Ved det kgl. Godes Bortsalg blev det befalet, at Skolerne skulde forblive, hvor de vare, og af tillagte Distrikt søges og vedligeholdes. Ved den ansøgte Flytning vilde intet vindes; Skolen, som laa i den østlige Udkant af Distriktet, vilde da komme til at ligge i den vestlige, og den Del af Distriktet, som nu havde Skolen nærmest liggende, var langt den største.

Da der 1812 oprettedes en Skole i Søholm, kom de omtalte Byer i Kjøng Sogn til at høre hertil, og der gik saaledes 115 Tdr.

Htk. fra Verninge Skoledistrikt, hvortil der oprindeligt hørte 280 Tdr.

Jørgen Jensen, Skoleholder i Verninge, blev ²⁶/₁₁ 1724 i Gamtofte viet til Sidsel Andersdt. af Lundager. Han var født ca. 1685 og blev begravet ²⁷/₈ 1745. Den „gamle Skolekone“, som blev begravet ³⁰/₁₀ 1777, var vist hans Enke.

I Septbr. 1726 bemærkedes ved et over Skolen afholdt Syn: „1) Af Taget er afblæst 71 Tagsten, som skal oplægges. 2) Dørene, Vindueskarme og Skaaderne vil drives eller med Lister beslaaes.“

Hans Jørgensen, en Søn af forannævnte Jørgen Jensen, men vel ikke dennes nærmeste Efterfølger, var Skoleholder her 1768. Han var født ca. 1727 og døde ugift i Lundager ¹/₁ 1798.

²³/₉ 1786 afsendte Skoleholderne Christian Sølvberg i Tommerup, Hans Jørgensen i Verninge og Sebastian Møller i Brendekilde — fra Verninge Skole — følgende Skrivelse til Biskoppen: „Over 3 Aar gjort Ansøgning om lige Rets Nydelse med andre Skoleholdere, som har Confirmanterne i undervisning, og ofte erholdt Mundlig Svar hos Provst Ancher og sal. Biskop Ramus, at det var billigt og Ret, De unge blef ved Skolen, thi om én Præst blev fratagen sine Accidentier . . . Eet Eniste Aar, som dog anden Præster i Landet Nyder, blef det vist agtet for uret. Vi fattige Skoleholdere har i mange Aar maet lide denne Skolens snart Eniste Accidentz at borttages fra os, som har Arbejdet med de unge fra først til sidst. Bonden og nu derfor agter Skolens Lærdom ufornöden og Betaler Skolelønnen med fortrydelse, tager imod Skole Forordningen aftakkede Soldater, Ryttere og om-løbende til at Informere Deres Børn; thi Endskiøndt Præsten paa sit Embedes Vegne har Magt til at gjøre imod Skolen og een Skoleholder Hvad Hand vil, Burde derfor Een Bonde ikke have den Magt paa Egen Haand at tage til Skoleholder hvem og naar Hand vil.“

Knud Isak Adolphsen, f. i Ørsted 1771 (dbt. ²⁷/₁₀), S. af

Adolph Jensen, senere Bødker i Naarup, og Mette Margaretha Frederiksd.; først Hjælpelærer i Kjøng; 1793 efter 3 Maaneders Undervisning dimitt. fra Professor Steenvinkels Institut i Assens; s. A. Skolelærer i Verringe, 1813 forfl. til Brylle; † sst. $15/2$ 1835. G. 1) 1793 eller 94 m. Maren Carlsdt. Dreyer, f. i Djernisse, † 1802, begr. $8/6$, 30 Aar gl.; 2) 1803 m. Anne Hansdt., f. i Bellinge, D. af Hans Mortensen, † i Brylle $16/5$ 1834, 68 Aar gl. Adolphsen, som var en dygtig Regnemester, modtog — hedder det — i Brylle Kirke af Biskoppen 12 Daler i Kobber-Toskillinger som Præmie for 12 „Regne-Drenge“ (Drenge fra forskellige Sogne, som lærte at regne hos ham). I sin Fritid var han Uhrmager; lavede Ottedagsværker. Biskop Bloch skrev m. H. t. ham ved Visitatsen: 1796 „catech. ganske vel“, 1799 „nogenledes“, 1802 „bedre“ (end Degn Felding). Biskop P. Hansen, som $5/7$ 1807 visiterede den konfirmerede Ungdom i Verringe Kirke og den følg. Dag Skoleungdommen, skrev: „Med den Kundskab og Orden, som forefandtes begge Steder, fandt jeg mig til Fornøjelse fyldestgjort.“ 18. s. M. tilskrev Biskoppen Sognepræsten: Skolelærer Adolphsen har paa egen Haand bygget en Alkove inde i Skolestuen, hvorved Rummet og Værelsets egentlige Bestemmelse er gaet meget for nær. Han bliver at tilholde uopholdelig at nedrive denne Indbygning, men det kan tillades ham at bygge en anden bekvem Indretning uden for Skolen i dennes vestre Ende, og for at Bekostningen ikke skal blive ham for trykkende, sender Biskoppen 10 Rdl. til Byggehjælp; „hvilken Hjælp han haver at anse som et Tegn paa min Tilfredshed med hans udviste Villighed til at gjøre sit Embede gavnlig for Ungdommen, hvorhos jeg ikke omtvivler, at han vil gjøre sig alt mere skikket til at erholde mit Bifald, naar jeg engang uventet vil indfinde mig i Skolen.“

SKOLELÆRERE OG KIRKESANGERE.

*Hans Christian Nielsen Holm*¹⁾, f. 1791 i Skovsbo, Egense Sogn, S. af Boelsmand Niels Andersen H., dimitt. 1813 fra Skaarup Seminar. med „Meget godt med Udmærkelse,“ 1813 — 18 Hjælpelærer i Næsbyhoved-Broby, 1818 Kirkesanger og Skolelærer i Stige, 1837 forflyttet til Verninge, † sst. ^{19/11} 1857. Blev Dbmd. ^{28/6} 1845. G. m. Karen Madsen.

1835 oprettedes ved patriot. Selskabs Medvirksomhed en Spindeskole i Stige; men denne Skole maatte efter nogle faa Aars Forløb indstille sin Virksomhed, væsentlig paa Grund af, at Lærer Holm dersteds, Amtsprovst Lützens gode Medhjælper ved Skolens Ledelse, blev forflyttet. — 1836 købte patriot. Selskab 250 Exempl. (for 25 Rdl.) af det i dansk Oversættelse ved Lærer Holm i Stige foreliggende svenske Skrift: „Faaregubben, en Anvisning til at forædle og forbedre sin Faareavl.“ 1837 sendtes Holm af patriot. Selskab over til Fredericia for at undersøge en Uldkræmmer Spetzlers Virksomhed m. H. t. Arrasgarn²⁾.

Verninge Degnebolig og dens Jorder solgtes efter Feldings Død og kjøbtes af den tiltrædende Lærer, Holm, for 1725 Rdl., hvilken Sum anvendtes til at bygge for. 1840—41 byggedes 6 nye Fag til Verninge Skole. I sidstnævnte Aar omordnedes Skolevæsenet, og Verninge Skoledistrikt kom da til at bestaa af Verninge, Langsted, Hjælmerup, Solevad og Holmehave.

Christen Nielsen, f. i Vester-Hæsinge ^{30/1} 1825, S. af Gmd. Niels Jensen og Sophie Poulsdt., dimitt. fra Skaarup 1844 (M. duelig), s. A. Huslærer, 1846 Andenlærer i Nørre Broby, 1848 i Sønder Broby, 1858 Skolelærer og Kirkesanger i Verninge, entl. 1891, † i Naarup ^{14/5} 1906. G. i Sønder Broby Kirke ^{30/12} 1859 m. Ane Elisabeth Caroline Møller, f. ^{4/5} 1833, D. af Møller Falch Sørensen Møller og Birgitte Susanne Albertine Rasmussen i S. Broby; † i Naarup ^{7/12} 1905.

(1) Se Erslew, Forfatterlexik. og Supplem. — (2) Patriot. Selsk. Jubilæumsskr. 112. 107. 91 f.

Jens Thomsen Schmidt, f. $^{19}/_{10}$ 1861 i Sønder Bjert, dimitt. fra Skaarup 1885 (M. duelig), s. A. Andenlærer ved Frederiksminde Skole, Brenderup Sogn, $^{28}/_{12}$ 1891 Kirkesanger og Skolelærer i Verninge, † ugift $^{20}/_{1}$ 1905, begr. i Verninge. Paa Graven en Sten, hvorpaa der bl. a. staar: Dit Minde lever.

Jens Christian Nielsen Rytter, f. $^{18}/_{8}$ 1869 i Løvskaal, Vester Velling Sogn, S. af Hmd., Træskomand Niels Jensen Rytter og Karen Jensdt, dimitt. fra Gjedved Seminar. 1899 (mg †), Andenlærer i Als 1900, Enelærer i Helberskov, Als Sogn, 1903, Kirkesanger og Skolelærer i Verninge 1905. G. i Kousted $^{18}/_{9}$ 1900 m. Bodil Johanne Nielsen, f. paa Ørum Mark $^9/_6$ 1877, D. af Boelsmand Niels Justesen og Ane Jensen.

Andenlærere¹).

Niels Andersen 1891.

Johannes Juul Nyholm 1901.

Hans Holm Christensen 1906.

Christen Pedersen Larsen 1914.

Forskolelærerinde i Langsted:

Ane Madsen, ansat 1901, senere g. m. Søren Dinesen.

SKOLELÆRERE I NAARUP.

Her oprettedes 1833 en midlertidig Hjælpekole; men $^{27}/_{4}$ 1841 blev Embedet reglementeret, og 1843 opførtes Bygningerne; $^{21}/_{12}$ s. A. laante Verninge Sogn af Stiftets offentlige Midler 1200 Rdl. til Skolens Opførelse²).

Bernhard Vilhelm Wedel, f. $^{21}/_{8}$ 1801 i Marstal, S. af Sognepræst Bernhard Mathias Wedel og Anna Margrethe Elisabeth Foltmar, dimitt. fra Skaarup 1830 (Bekvem), forestod i

(1) Tidligere holdtes Pugeskole i Verninge, først af Simon Esbensen fra Hjelmerup († $^{18}/_{11}$ 1873), derefter af Georgine Adolphine Klingenberg ($^6/_1$ 1876 g. m. Maler Hans Pedersen). — (2) Naarup Skole brændte $^{19}/_{6}$ 1906. Samtidig brændte en Nabogaard (Matr. Nr. 6a).

2 Aar Ullerslev Skole, $\frac{1}{2}$ Aar Lærer i Verringe Skole (indtil den forud antagne Seminarist Jørgensen kunde møde), derefter Lærer ved Hjælpeskolen i Naarup $\frac{18}{6}$ 1841 blev han — uagtet Biskop Faber, som var meget utilfreds med ham, søgte at forhindre det — kaldet til Skolelærer for Naarup Skoledistrikt. $\frac{19}{5}$ 1845 tillod Kancelliet, at Skolelærer Wedel i Naarup i nogle Maaneder maatte forlade Skolen for ved et Ophold paa Skaarup Seminarium at forfremmes i Kundskaber saaledes, at han i det mindste kunde fyldestgjøre de i Anordn. $\frac{29}{7}$ 1814 § 47 opstillede Fordringer. — 1845 blev Seminarist Chr. E. J. Dændler ansat som Hjælpe­lærer paa eget An- og Tilsvær ved Naarup Skole. Wedel, som blev entl. 1853, døde i Naarup $\frac{22}{6}$ 1857. G. i Verringe Kirke $\frac{25}{5}$ 1834 m. Johanne Marie Hansdt., (g. 1) i Verringe $\frac{30}{12}$ 1824 m. Tømmersvend Johan Christian Obel), f. 1794 i Lindgaard, Orte Sogn, D. af Hans Pedersen og Eleonore Simonsdt.; † i Naarup $\frac{1}{5}$ 1851.

Lars Møller Christensen Gydesen, f. $\frac{11}{6}$ 1828, S. af Lærer Gydesen i Vrigsted; dimitt. fra Jelling 1847 (1. Karakt.), $\frac{1}{11}$ 1849 Hjælpe­lærer i Brendekilde, $\frac{11}{8}$ 1853 — som Anden­lærer ved Brendekilde Skole — kaldet til Lærer ved Naarup Skole, afskediget $\frac{1}{1}$ 1870, boede til 1874 i Naarup, der­efter i Lakkendrup, 1876 Præst ved Sct. Johannes dansk-lutherske Menighed i Clinton, Iowa, N. Amerika, 1879 Præst i Salinas i Kalifornien, † $\frac{10}{4}$ 1890. G. i Verringe Kirke $\frac{22}{9}$ 1857 m. Petrine Vilhelmine Holm, f. i Stige $\frac{3}{1}$ 1837, D. af Skolelærer Holm i Verringe.

Ingvor Andreas Nicolai Bondesen, f. i Illebølle $\frac{26}{1}$ 1844, S. af Skolelærer Peter Nicolai Bondesen og Christiane Andreasen, dimitt. 1864 fra Skaarup (1. Karakt.), s. A. Hjælpe­lærer hos Faderen i Illebølle, $\frac{19}{2}$ 1870 Lærer i Naarup, 1884 Lærer i Kjøbenhavn, 1889 Viceinspektør, 1892 Inspek­­tør ved Raadmandsgades Friskole, 1902 Inspektør ved Prinsesse­gades Betalingsskole, $\frac{28}{11}$ 1905 R. af Dbg., † $\frac{17}{3}$ 1911. Forfatter; skrev først under Navnet Henning Fox. G. i Rud-

kjøbing $\frac{2}{3}$ 1870 m. Agnes Georgine Jacobsen, f. $\frac{18}{11}$ 1846 i Troense, D. af Skipper Anders Troensegaard Jacobsen og Gurine Madsen.

Jens Sophus Nielsen, f. i Verninge $\frac{27}{3}$ 1863, S. af Skolelærer Christen Nielsen, dimitt. fra Skaarup 1883 (1. Karakt.), Hjælpelærer i Gauerlund $\frac{1}{9}$ s. A., Lærer i Naarup $\frac{20}{1}$ 1885. G. i Gauerlund Kirke $\frac{19}{8}$ 1885 m. Johanne Steffensen Dahl, f. i Herslev $\frac{3}{6}$ 1865, D. af Uhrmager Hans Steffensen Dahl og Ane Marie Lauritsen.

Forskolelærerinde:

Karen Hansine Julie Jørgensen, ansat 1901.

Verninge Missionshus, Bethania, indviet $\frac{16}{9}$ 1896.

Sognefogder.

Jacob Christensen i Verninge (1728), begr. $\frac{11}{7}$ 1746 i sit 83. Aar.

Christen Jacobsen i Verninge, begr. $\frac{4}{2}$ 1789, næsten 81 Aar gl.

Jacob Christensen i Verninge, begr. $\frac{11}{8}$ 1803, 55 Aar 5 Mdr.

Niels Christensen i Verninge (1804), afg. $\frac{20}{10}$ 1817.

Rasmus Jensen i Verninge $\frac{20}{10}$ 1817— $\frac{25}{12}$ 1839.

Hans Nielsen Greve i Langsted $\frac{25}{12}$ 1839— $\frac{11}{2}$ 1843.

Peder Iversen i Verninge $\frac{11}{2}$ 1843— $\frac{4}{8}$ 1849.

Niels Pedersen i Verninge $\frac{4}{8}$ 1849— $\frac{10}{8}$ 1850.

Niels Larsen i Verninge $\frac{10}{8}$ 1850, Dbmd. $\frac{1}{10}$ 1875, † $\frac{16}{7}$ 1883, 85 $\frac{3}{4}$ Aar gl.

Mads Christian Nielsen i Verninge $\frac{16}{6}$ 1883, Dbmd. $\frac{16}{6}$ 1908.

Hjælpe-Sognefogder.

Niels Hansen i Langsted (1806), afg. $\frac{3}{12}$ 1826.

Hans Pedersen i Verninge $\frac{3}{12}$ 1826.

(Niels Pedersen i Verninge $\frac{11}{2}$ 1843).

Hans Christian Knudsen i Verninge $\frac{25}{3}$ 1843.

Praktiserende Læger i Verninge.

Hans Valdemar Arntz 1871—77.
 Christian Andreas Melson 1877—84.
 Mads Peter Hansen 1884.

Apothekere.

Verninge Apotek oprettet i Følge kgl. Resol. af $18/11$ 1871.
 Christian Erhard Esmann $13/2$ 1872—81.
 Ludvig Christian Frederik Leopold Wegge 1882, † $2/6$ 88,
 begr. i Verninge.
 Hans Enke, Augusta Wegge, f. Krenchel, 1888, † i Kbhvn.
 $6/11$ 1915, begr. i Verninge.

Jernbanen fra Tommerup Station til Assens aabnedes $1/7$
 1884. I Naarup Station, senere Holdeplads.
 Gottlieb Lillelund, Stationsforvalter 1884.
 Lorentz Christian Wentzel Schmidt, Forstander $1/11$ 1893.
 Hans Frederik Alfred Seerup, Forstander $1/2$ 1900.
 Carl Alfred Mogensen, Forstander $1/6$ 1902.
 Andreas Hansen Borg, Stationsmester 1909.

Folketingsvalg¹⁾.

I Verninge var Valgsted for Odense Amts 7de, senere i
 Henhold til Lov af $14/12$ 1894 — 8de, Valgkreds (Nørre
 Lyndelse, Højby, Nørre Søby, Sønder Næraa, Stenløse-Fan-
 gel, Verninge, Tommerup, Brylle, Brendekilde-Bellinge, Skyde-
 bjerg-Orte, Ørsted, Søllested-Vedtofte og Kjøng).

Her valgtes:

Brygger Christian Henrik Hansen af Odense $4/12$ 1849.
 Pastor C. E. Møller af Dalby $4/8$ 1852. $26/2$ 1853.
 Postmester Ove T. Thomsen af Assens $27/5$ 1853; udtraadt
 $6/8$ 1854.
 Gaardejer Cornelius Petersen af Davinde $14/9$ 1854. $1/3$ s. A.
 $14/6$ 55. $14/6$ 58. $14/6$ 61. $5/3$ 64. $7/6$ s. A. $30/5$ 65. $4/6$ 66.
 $12/10$ s. A. $12/9$ 69.

(i) Jvf. J. P. Jensen, Valgene til Rigsdagen 1848—1915, S, 126 f.

- Gaardejer Hans Madsen af Ferritslev ²⁰/₉ 1872. ¹⁴/₁₁ 73. ²⁵/₄ 76; udtraadt i Septbr. s. A.
- Cand. theol. Harald Holm ¹¹/₁₀ 1876. ³/₁ 79. ²⁴/₅ 81. ²⁶/₇ s. A. ²⁵/₆ 84. ²⁸/₁ 87. ²¹/₁ 90. ²⁰/₄ 92. ⁹/₄ 95. ⁵/₄ 98. ³/₄ 1901 († ⁸/₂ 1903).
- Gaardejer N. P. Lindø af Sønder Næraa ¹⁶/₆ 1903. ²⁹/₅ 1906. ²⁵/₅ 1909. ²⁰/₅ 1910; udtraadt ²⁴/₆ 1911.
- Indenrigsminister, senere Arbejdsanvisningsdirektør J. Jensen-Sønderup af Kbhvn. ²⁵/₇ 1911. ²⁰/₅ 13. ⁷/₅ 15.

DØDE I KRIGEN 1848—49—50.

5. Liniebat. 2. 240. *Niels Frederiksen Langsted*, f. i Langsted ²⁶/₆ 1825, S. af Hmd. Frederik Pedersen og Karen Nielsdt., saaret 23. April 1849, † paa Middelfart Lazareth 4. Juni, begr. paa Middelfart Kgd. 7. Juni¹).
3. Jægerkorps 3. 166. Underjæger *Hans Christian Hansen Naarupskov*, f. i Naarup Skov ¹³/₂ 1822, S. af Hmd. Hans Henriksen og Karen Pedersdt., faldt ved Isted 25. Juli 1850²).
3. Jægerkorps 1. 172. Underjæger *Andreas Christian Rasmussen Naarup*, f. i Naarup ⁷/₁₁ 1821, S. af Hmd. Rasmus Nielsen og Kirsten Andersdt.; saaret ved Isted³).
2. Forstærknings Jægerk. 2. 194. *Jens Rasmussen Verninge*, f. i Verninge ¹⁶/₁ 1818, S. af Gmd. Rasmus Nielsen og Karen Jensdt., † af Hjernebetændelse paa Odense Laz. 7. Juli 1850, begr. p. Odense Kgd. 11. Juli³).

DØDE I KRIGEN 1864.

5. Infanterireg. 5. 94. Menig *Mathias Jørgensen (Verninge)*, f. i Verninge ¹⁶/₁₁ 1834, S. af Hmd. Jørgen Mathiasen og

(1) Cohen, Krigen 1849, S. 119. Vaupell, Kampen for Sønderjylland 1848—50, II, 397. — (2) Cohen, Krigen 1850, S. 75. Vaupell, l. c. III, 377. — (3) Cohen, l. c. 107.

Gjertrud Knudsdt., saaret 29. Juni, † paa Faaborg Laz. 25. Juli, efter at der var foretaget Amputation, begr. paa Faaborg Kirkegaard¹⁾.

Officersaspirant ved 11. Infanterireg., stud. juris Emil Staggemeyer, S. af Generalmajor Staggemeyer, fik 12. Juni 1864 Solstik under Marschen og døde faa Timer efter i Verninge. Han var 22 Aar gl. og blev begr. paa Odense Kgd. 15. Juni.

(1) Cohen, Krigen 1864, S. 111.

Sognets Legater.

Legatets Navn	Formue	Bemærkninger
Foged Peder Hansens Legat (for Fattige i Veringe Sogn. Fund. $\frac{12}{8}$ 1719, kgl. konf. $\frac{20}{1}$ 1720).	K. 200	Legatstifteren, som nævnes 1606 (se S. 70), boede nok i »Fogedaarden« i Naarup. Den ene Ligsten med Portrætfigurer i Veringe Kirke er maaske over ham og Hustru. Han skal have leveret Legatkapitalen til den daværende Præst, men først Biskop Lodberg fik tilvejebragt en Fundats (jvf. Hofm. Fund. V, 231. VI, 299. Schack V, 126. Hiort-Lorentzen og Salicath, Repert. over Legater III, 191).
Gaardmand Hans Hansens Legat for Trængende i Veringe Sogn. (Fund. $\frac{9}{8}$ 1870, kgl. konf. $\frac{24}{8}$ s. A.).	1000	Stiftet af Gmd. Hans Hansen, f. i Langsted $\frac{14}{2}$ 1806, † i Solevadgaard $\frac{27}{10}$ 1870, S. af Gmd. Hans Hansen og Johanne Dorthea Jacobsdt. (jvf. Hiort-Lorentzen og Salicath, l. c. 192). Se Side 45 og 164.
Pastor H. N. Clausens Legat for (4) ubemidlede Enker i Veringe Sogn. (Fund. $\frac{20}{8}$ 1910, kgl. konf. $\frac{20}{8}$ s. A.).	2000	Legatet grunder sig paa Bestemmelser i en af afdøde Forfatterinde Jenny Blicher-Clausen nedskrevet Disposition. Se S. 159.
Husejer N. Henningsens Legat for (10) gamle og værdige trængende imellem 50 og 60 Aar i Veringe Sogn paa Fyen. (Fund. i Juni 1913, kgl. konf. $\frac{10}{8}$ s. A.).	10,000	Fundatserne oprettede i Henhold til Niels Henningsens Testamente af $\frac{10}{7}$ 1904. Nævnte Henningsen, S. af Hmd. og Hjulmd. Henning Nielsen og Anne Kirstine Hansine Hansdt., f. i Veringe $\frac{21}{4}$ 1854, Husejer paa Frederiksberg, † paa Sct. Josephs Hospit. i Kbhv. $\frac{10}{7}$ 1904. G. m. Dorthea Sophie Plank, † $\frac{19}{4}$ 1903 paa Frederiksberg. Begge jordede paa Holmens Kgd.
Husejer N. Henningsens Legat til Uddannelse i Udlandet af (1 eller flere) unge Haandværkere, hjemmehørende i Veringe Sogn paa Fyen. (Fund. i Juni 1913, kgl. konf. $\frac{10}{8}$ s. A.).	5000	
Pastor Meiers og Hustrus Legat for (4) Trængende i Veringe Sogn. (Fund. i April 19 4, kgl. konf. $\frac{9}{11}$ s. A.).	2000	Fundatsen oprettet af Arvingerne efter Pastor Meier og Hustru Se S. 157 ff.

TILFØJELSER.

Brandtsminde, Gaard og Limfabrik paa Verninge Mark. ¹³/₁₂ 1851 fik Jens Christoffersen Skjøde paa en Parcel („ — 5 — 2 — 2) af en Gaard i Verninge. Han byggede derpaa og begyndte at fabrikere Lim. Senere tilkøbtes mere Jord, og Fabrikationen tiltog. Jens Christoffersen († ²⁹/₄ 1889, 84 Aar gl.) afstod sin Bedrift til Sønnen H. J. Brandt.

Side 31, nederst. Det blev siden oplyst, at Branden var paasat af en ung Knægt, som kort før havde tjent i Gaarden.

Side 43. **Solevad**. Ebbe Rosenkrands gik fallit, hvorefter en af hans Kreditorer, Friherre Rudolph Abraham Putbus, ¹⁷/₄ 1686 skjødede Bramstrup og Godset, saaledes ogsaa Solevad, til Oberst Fred. Gersdorf.

Side 45 ff. **Voldsgaard**. ²³/₈ 1537 forlenede Chr. III Mikkel Brockenhus til Bramstrup med Borreby Len, formodentlig en biskoppelig Ejendom, som var tilfalden Kronen, og hvortil vist ogsaa Voldsgaard hørte (Hist. Tidsskr. 4. R. IV, 470. Erslev, Len og Lensmænd 1513 — 1596, S. 113). — ¹³/₃ 1683 skjødede Jens Rosenkrands Voldsgaard til Fru Vibeke Rosenkrands, som ¹⁰/₅ s. A. skjødede Gaarden til Friherre R. A. Putbus, af hvem den ⁷/₄ 1686 skjødedes til Oberst Gersdorf. — Nogle henflytte, fortæller Ved. Simonsen, „Benholm-Staget“ til Oldtiden; en Næssekonge, som boede i Voldsgaard, skal da paa Fangel Mark have besejret sine Fjender ved Hjælp af „de Brylle Vogne;“ han belæssede nemlig disse med Halm, lod dem antænde og i fuld Brand løbe ned paa Fjenden, da denne marscherede op ad Bakken.

Side 77. **Stenolt**. Hans Hvid i Stenolt afsagde ⁶/₁₁ 1599 som Herredsfoged en Dom ang. Boghvedetienden af Stenløse Sogn. Efter hans Død stævnedes i Anledning heraf hans Enke, Johanne, og Børn, Anders, Anne og Karen, til at møde for Landstinget, som ved Dom af ¹⁶/₈ 1600 henviste Sagen til Kongen og Rigsraadet.

Side 126. Kongetiende. ¹⁹/₆ 1578 fik Borgmester Mogens Heinrichsen i Odense Livsbrev paa den til Hospitalet hørende Tiende af Verninge Sogn (Kanc. Brevb.).